

I
I DEO

D E T E R M I N A N T A Č O V E K

Izgleda da se čovek ne nauči

(Fransoa Rene Šatobrijan,

Problem 19. veka: umro je Bog. Problem 20.

veka: umro je čovek.

(Ingmar Bergman, švedski filmski reditelj)

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Šovinista je čovek koji i Bogu dodeljuje

(Jene Heltaji, mađarski književnik i novinar)

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Kada neko ubije čoveka, onda je ubica, kada

(Žan Rostan, francuski biolog i pisac)

Kako su samo smešne - tuđe navike.

(Oldus Haksli, engleski književnik)

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Idealist će lako proći kroz zid, ali će se do

(Alber Kami, francuski filozof i književnik)

Novac je neka vrsta šestog čula bez koga se

(Azis Nesin, turski književnik)

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

ODAKLE POČETI ?

Većina autora da bi objasnili dosadašnje kretanje ljudskog društva su koristili, uglavnom, determinističke i istoriciske metode. Neki autori su još primenjivali dijalektičku metodu. Na žalost sve te analize su, manje ili više, obuhvatale samo delimično te probleme. Tome je pridonelo, najverovatnije, ispuštanje iz vida da je sve na ovom svetu neki sistem i da se zbog toga mora sve posmatrati metodom sistema. Takvo posmatranje je dovelo do pogrešnih jednostranskih zaključaka. Da ti zaključci nisu pokušavani da se primene u praksi, pa da se i oprostiti takvom posmatranju, ali su oni primenom na ljudsko društvo bili katastrofalni za pojedine narode. Mnogo je ljudi poginulo, mnogo je ljudi pomrlo i razoreno je mnogo dobara, probajući i pokušavajući da se sprovedu od pojedinaca i partija ti pogrešni zaključci.

Da se razumemo u životu nema ništa određeno pa je deterministička metoda čista sholastika. U životu se ništa ne ponavlja, pa ni ono što se desilo u prošlosti. Prošlost može da služi samo da se zna šta se probalo i pokušalo i šta je od toga bilo. Izgleda da jedino što postoji u stvarnosti, po nekim

autorima, su **NAVIKE**. Po tim autorima nema nikakvih zakona, ni ljudskih, ni božjih, ni prirodnih - materijalnih! Jedino zašto bi se moglo reći da stvarno postoji je **KRETANJE** i da je večita samo **PROMENA** nastala usled tog kretanja...

Kretanje čega? Svega, počevši od elementarne čestice pa do cele vasionne. I sve je, izgleda, neki sistem osim samo te elementarne čestice. Radi boljeg razumevanja daljeg razlaganja, treba da se nešto kaže o kojoj je elementarnoj čestici reč i koji su svi ti sistemi.

Ako je verovati Ajnštajnu i Planku reč je o čestici mase reda veličine 10^{-47} gr. To je tolika vrednost kao kada jedinicu uzastopce podelimo pet puta sa milijardom, pa to podelimo još sa sto. Ta veličina mase, odnosno ta čestica, za naše ljudske pojmove je nula - ništa. Medjutim za fiziku ona bi egzistirala. Mada se može postaviti pitanje: da li nije i ta čestica sistem nekih još manjih čestica? Za sada, prvi stabilni sistem sastavljen od tih čestica je elektron. Sam pak elektron je, naime, sastavljen od kvarkova koji imaju veoma kratko vreme života, nestabilni su i brzo se raspadnu. Sledeći stabilni sistem je atom kome su podsistemi: elektroni, pozitroni i neutroni. Od čega su sastavljeni pozitroni i neutroni kao sistemi

je znak pitanja. Najverovatnije da su im elektroni podsistemi, ili su to, možda, mezoni, kvarkovi ili su međusobna kombinacija istih. Dalje imamo stabilni sistem molekula, kome su atomi podsistemi. Ovih sistema sa molekulima ima 102 prirodnih i 9 veštačkih. Od ovih molekula se prave razna jedinjenja pa su to novi sistemi u kome su molekuli podsistemi. Sve to gradi sistem koji mi zovemo planeta Zemlja. Planete i sunce čine naš sunčevi sistem, sunčevi sistemi čine sistem koji zovemo galaksija, galaksije pak čine sistem poznat pod imenom vasiona. A vasiona? Ko zna kojem sistemu ona pripada?

Pri razmatranju sistema, ako se želi da se utvrdi neka zakonitost, onda moraju da se uzmu svi ulazi u taj sistem kao i njihov uticaj na ponašanje istog. Kako su matematički u dogledno vreme rešive nepoznanice s malim brojem nepoznatih, a sa 5 i više traže mnogo vremena i na superračunarima to rešenje matematičkog modela jednog sistema sa x nepoznanica gde x teži beskonačnosti (npr. do danas niko nije uspeo da ih sistematizuje koliki je taj x za biološki sistem zvan čovek) to ne treba očekivati matematičko rešenje za vreme prosečnog života čoveka. Da bi dobili kakvo-takvo rešenje ostaje nam jedino da zanemarimo veći broj njegovih ulaza da bi se dobio nekakav matematički

model rešiv u neko razumno vreme. Zbog toga se danas pokušava da se heurističkom metodom donose neki zaključci o posmatranom sistemu: pokušaj - ide li, dobro. Ne ide - pokušaj nešto drugo. Sve što postoji u našoj vasioni je, uglavnom, tako i stvoreno - heuristikom...

Same sisteme nauka deli na više načina. Jedan je način, korišćen ovde, podela po kvalitetu koji se dobije udruživanjem više elemenata, komponenti u neki sistem. Takvim posmatranjem razlikujemo: materijalne, biološke, organizacione i idejne sisteme. Pod materijalnim sistemima podrazumevamo, kao što nam i sama reč kaže - sisteme od nežive materije. Mogu da budu tvorevina prirode ili čoveka. Pod biološkim sistemom podrazumevamo sisteme od organske materije kao što su sistemi flore, faune, jednoćeliski organizmi, bakterije, bakteriofagi, virusi i prioni. Pa prema ovoj definiciji njima pripada i čovek. Pod organizacionim sistemom podrazumevamo sisteme gde su podsistemi biološki sistemi prirode. Oni najčešće su u simbiozi sa materijalnim sistemima stvorenih od strane prirode ili čoveka. Mogu da budu i u medjusobnoj simbiozi (npr. mravi i vaši), što je redji slučaj. Idejni sistemi su, kao što sama reč kaže skup ideja. To su razne vere, udruženja, etike, tabui

i regule - nepisana pravila. Nosioци ovih ideja su ljudi. Kao što se vidi tačna podela pripadanju isključivo jednoj vrsti sistema je često nemoguća jer su, uglavnom, međusobno pomešani. Dalje imamo podelu po postojanosti: stabilne i nestabilne sisteme. Ova podela pati od metafizike - stabilnih sistema nema gde je sve u kretanju. Postoje sistemi koji su stabilni u dogledno vreme i oni koji su nestabilni - žive jedan tren ili duže. Ima još i drugih podela, no za naša razmatranja je ovo dovoljno.

Svaki sistem ima svoj program. Neki autori kažu da imaju svi sistemi, uglavnom, tri cilja tj. programa (reč cilj ću u izlaganju izbegavati jer cilj neko utvrđuje, a program se stvara: stohastički - slučajno, ili heuristički - pokušajima). Dosada su utvrđena tri programa nekog sistema:

1. Za opstanak,
2. Za olakšanje opstanka, i
3. Za unapredjenje opstanka.

Opšti uslov postojanja nekog sistema je njegov opstanak, pa prema tome, svaki sistem mora da ima svoj program opstanka.

Ako hoće da olakša svoj opstanak sistem mora da za to ima program. To znači i mogućnost neke manje promene u programu za

opstanak. Konkretno to traži dopunu programa za opstanak u smislu olakšavanja opstanka.

Program za unapredjenje opstanka obuhvata temeljnu, revolucionarnu promenu programa opstanka, pa to lako može da bude sasvim nov sistem, ili, sasvim novi podsystemi.

Sva tri programa nisu obavezna za postojanje sistema. Obavezan je samo prvi program.

Sistemi samo sa programom opstanka su kruti sistemi i, s obzirom, da je osnovno svojstvo ovog našeg sveta i svega što je u njemu stalna promena, to oni mogu da opstanu samo ako se sredina - okruženje nije promenilo. To su, npr. svi prirodni i veštački materijalni sistemi. Kod bioloških sistema su sva tri programa ugradjena, iako su neki od njih ostali skoro nepromenjeni milionima godina, npr. već dvesta miliona godina bube švabe ostale su potpuno skoro nepromenjene. Ti sistemi su definisani kao kruti jer svaka veća promene okruženja dovodi sistem do raspada.

Sistemi sa programom za olakšavanje opstanka su adaptivni na promene pa su to elastični sistemi. Oni imaju odziv u vremenu i prostoru na promene tako da se blagovremeno prilagode na iste.

Sistemi sa programom za unapredjenje opstanka su veoma

adaptivni sistemi, tako da revolucionišu korenito neke svoje podsisteme (npr. kod čovečje vrste primata pretvaranje prednjih šapa u ruke), ili pak stvaraju novu vrstu, sasvim nov sistem (npr. pojava sisara).

Ova mala ekskurzija u sisteme treba nam za razumevanje materije izložene u nastavku. Veoma često ćemo se srećati sa raznim sistemima kao i način kako oni ostvaraju svoje programe.

Kada se problemu pristupi holistički (kao što se ovde pokušava), onda stvari izgledaju sasvim drukčije! Napredak čovečanstva koji mi nazivamo civilizacije je, ustvari, nazadak. Čovek nije više div, već jadni kepec. Nije više ukrotitelj prirode, već njen rušitelj. Nije stvaralačko - generičko biće, već je destruktivno biće. Pre bi se govorilo o čoveku kao đavolu, nego o čoveku kao bogu. Neki hoće da ga proglase kao posebnu vrstu, a on je izrod svoje vrste i otpadnik prirode. Čovek smatra da je skoro već na vrhuncu svog saznanja o prirodi, a tek je na vrhu ledenog brega u svom saznanju nešto od onoga što priroda zna i radi.

Budući da je čovek tvorac celokupne ovozemaljske papazanije to se mora početi od njega. Jer ako se razume i shvati ponašanje

čoveka onda se može i oceniti šta treba pokušati da se uradi da bi se ovakvo stanje na zemaljskoj kugli, eventualno preokrenulo u korist budućnosti opstanka prirode i svega živog u njoj pa i tog njenog otpadnika - čoveka.

ŠTA ODREĐUJE ČOVEKOVO PONAŠANJE ?

Savremena nauka je pokušala i pokušava da da odgovarajući odgovor na ovo pitanje. Tih odgovora ima dosta, počevši od čovekovog prvobitnog greha i izgnanja iz raja pa do današnjih koji baziraju na psihi, ili genima čoveka. Danas većina naučnika smatra da je čovek psihološko biće i da njime vladaju duhovne pobude, izražene kroz libido i mortido čoveka. Drugim rečima, u čoveku se stalno bori dobro sa zlim, odnosno zlo sa dobrim, njegovo pozitivno biće se bori sa negativnim bićem, i obratno. Tvrdi se da su u toj borbi libido i mortido u dinamičkoj ravnoteži, tj. čas pobeđuje zlo, a čas dobro. Tvrdi se da se čovek stalno nalazi u tim oscilacijama kao i da je to normalno. To je delom tačno jer je rezultat delimičnog, jednostranog posmatranja čoveka. Pri svim tim posmatranjima zaboravlja se da je čovek biološki sistem koji ima preko 60 biliona ćelija - podsistema. Zaboravlja se da su i te ćelije sistemi, sastavljene od podsistema u kojima su udruženi milijardi i milijardi molekula i atoma. I što je još važnije zaboravlja se, ili bolje je reći uopšte se i ne zna, da svi ti sistemi, odnosno

podsystemi, imaju, uglavnom, sva tri programa: za opstanak, za olakšavanje i za unapređenje tog opstanka. Uopšte se i ne razmišlja, da poreklo svih danas znanih živih bića pa i čoveka vodi od prve pojave života na zemlji, od prvog sistema sa svojim programima, prvo, za pretvaranje "mrtve", neorganaske materije u živu, organsku materiju i, drugo, za reprodukciju tog prvog sistema, tog osnovnog >embrija< žive materije. Taj osnovni >embrij< (da ga tako nazovemo) je komponenta svih dosada poznatih bioloških sistema počevši od dosada poznatog najsitnijeg priona, preko virusa, bakterija i jednoćeličnih sistema pa preko složenijih do kita od 150 tona i sekvoje od 4.000 tona. To poreklo složenih sistema od tog našeg pretpostavljenog >embrija<, tj. programi koje oni nose još od nastanka života, kao i informacije koje ih prate i koje one razmenjuju u toku svog razvoja, i te kako odlučuju o čovekovom ponašanju. I ne samo o njegovom, već i svega živog na ovoj planeti.

Neki su tvrdili, i danas tvrde, da je čovek društveno biće i da je njegovo ponašanje određeno društvenim odnosima u kojima živi. Pri tome se, uglavnom, misli na odnose u ma kakvoj proizvodnji i raspodeli prirodnog i stečenog bogatstva. Sve je

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

to, opet, delimično tačno. Čovek je ušao u te odnose prinudjen nekom silom, na početku svoje istorije prirodnom, a pre desetak hiljada godina još i silom moćnika - vođe i njegovih pomagača, i to samo zato da zadovolji programe, svoje i svojih podsistem. Neki odlučno tvrde da su to ekonomski odnosi i da oni određuje čovekovo društveno biće, tj. ponašanje čoveka. To su možda i bili ekonomski odnosi u dalekoj prošlosti čovečjeg društva, do pre jedno 10 do 12 hiljada godina. U tom periodu se pojavila razmena između plemena kada su se zamenjivala dobra približno jednake upotrebne vrednosti. Danas ekonomski odnosi znače sve drugo samo ne to! Danas su to odnosi uzajamne PLJAČKE i to takve gde svako svakog pljačka. Nekadašnja hajdučija i gusarstvo su promenili svoje ruho. Umesto oružane pljačke, veoma često praćene i ubijanjem, danas se hajdučija i gusarstvo obavlja na "civilizovani" način, u smokingu i rukavicama - pomoću NOVCA! Danas se razmenjuju vrednosti umesto dobara. Danas svako gleda da što manje plati ono što kupuje, a da što više naplati ono što prodaje. Dakle, ako to nazovemo pravim imenom, to je pljačkanje koje se postiže neodgovarajućom razmenom proizvoda i usluga. Ta želja da se drugi opljačka i obogati na njegov račun je svojstvo, manje ili više, svih ljudi savremenog

"civilizovanog" ljudskog društva. Budući da čovek kao biološki sistem realizaciju svojih programa za opstanak vidi u medjusobnim odnosima, tj. samo u društvu, u zajedništvu sa drugim ljudima to ovakav oblik i stanje u društvu, je **oblik egoističnog društva i stanje opšte pljačke u njemu**, koji i te kako određuju ljudsko ponašanje. Kako to izgleda u praksi?

Današnje društvo je sastavljeno, s jedne strane, od vlasnika kapitala, koji su taj svoj kapital uložili u sredstava za rad, zemlju, rudnike i druge izvore sredstava za proizvodnju pa od oplodavanju tog uloženog kapitala žive, uglavnom, bez rada, a s druge strane, od nevlasnika kapitala - koji su samo sebe i svojih deset prstiju uložili u proizvodnju i žive od toga koliko im za to ulaganja plate vlasnici kapitaka. Neki od njih imaju nešto za vlastito stanovanje, i poneki imaju nešto zemlje za vlastitu obradu, ili po neku akciju. To znači da neki, pored sebe, imaju veoma skromno još nešto od svojine. Oni do novca mogu da dođu na legalan način samo ako sebe prodaju po ceni koju određuju vlasnici kapitala, veoma često uz blagoslov sindikata tih nevlasnika. Tako su nevlasnici odmah čim stupe u radni odnos **prvi put opljačkani**. Oni prodaju svoj radni sat, a šta privrede za taj sat prodaje se po višoj vrednosti od one koju su dobili

nevlasnici. Jasno je da nevlasnici teže da dobiju što više, a vlasnici teže da daju što manje. Budući da su vlasnici kapitala moćniji jer drže u svojoj ruci zapošljavanje, to je nevlasnik realizacijom svog proizvoda od strane vlasnika unapred osuđen da bude po **drugi put u startu opljačkan. Po treći put je opljačkan** kada se vrednost njegovog neisplaćenog rada, koju je prisvojio vlasnik i zato kupio sredstva za rad, proglasi sada troškom kapitala i obračuna se kao, navodno, neka **amortizacija**. Ovakvom deklarisanju vlasnik tog neplaćenog rada još jedanput ga naplati nevlasniku preko amortizacije, a pored toga izbegne obaveze iz dohotka koje bi trebao da da državi. **To je najobičnija špekulacija ili još bolje podvala**. Dalje, budući da se neplaćeni deo rada obično u vidu novca slije u banku pa ako vlasnik, ili ma ko pa i sam nevlasnik, digne kredit, onda i odplata tog kredita je još jedna, sada **po četvrti put, pljačka** nevlasnika. **Peti put je opljačkan** kamatom za taj kredit koja ide iz njegove neplaćene vrednosti rada. **Šesti put je opljačkan** pri prodaji akcija od strane vlasnika, budući da nominalna vrednost akcije nije i stvarna vrednost istih. Stvarna vrednost emitiranih akcija je nekoliko puta manja. To je svojevrsna pljačka. **Sedmi put je opljačkan** manipulacijama na berzi sa

promenom vrednosti tih akcija. **Osmi put je opljačkan INFLACIJOM,** koja nastaje kada vlasnici menjaju vrednost sredstva za razmenu, tj. vrednost novcu. Inflacija pak ne pljačka samo nevlasnike već i vlasnike. Zato pametniji vlasnici drže nisku stopu inflacije - pomalo jedan drugome zavlače ruku u džep. Naravno sve to ide na račun nevlasnika. (Neki su autori pronašli da ima devet načina pljačkanja nevlasnika, ja nisam uspeo da nađem više od osam).

Ovakav oblik i stanje društva određuje ponašanje i vlasnika i nevlasnika. S obzirom da su im načini kako da ostvare programe svog biološkog sistema protivrečni, to je sukobljavanje normalna stvar.

Da li je čovek svestan svog položaju u društvu? Da, svestan je. Zna da ima uvek nekog nad sobom: ako to nije čovek u vidu nekog vođe ili vladaoca, onda je to bog, ili neka druga sila. Da li je svestan svog položaja u proizvodnji i raspodeli? Kako da nije svestan - potpuno mu je jasno da je u proizvodnji i ostalim delatnostima uvek podređen nekome. Svestan je da za isto radno vreme, za isti rad, odnosno za ista proizvedena dobra odnosno isti proizvodni učinak, prima, manje ili više, novca nego što primaju drugi. **Dakle svestan je da sa razmenom**

unutar društva nešto nije u redu.

Dalje, da li je svestan mogućnosti za promenu svog položaja u društvu, kao i svog položaja u proizvodnji i raspodeli? Mali broj ljudi je toga svestan! Oni koji su toga svesni, najčešće to svoje saznanje ne koriste da se bore protiv društvenih nepravdi, nego za svoje sebične ciljeve. To su, najčešće, vlasnici kapitala i intelektualci. Međutim, nevlasnici, ta većina stanovništva, podsvesno oseća da tu nešto nije u redu, ali ne želi da to promeni jer većina smatra da je to bogomdano stanje i da je bolje >vrabac u ruci nego golub na grani<. To podsvesno stanje o nepravdi koriste neki pojedinci, neki revolucionari, pa i razne stranke, naročito one ekstremističke, da na neki način pobune ovu većinu. Tom pobunom se želi, ili da se iznudi neka promena u raspodeli, ili da se revolucijom odnosno izborom u parlament, dođe na vlast, navodno, radi promene na bolje u raspodeli. Kako se te revolucije i te pobeđe ekstremnih partija završavaju svima nam je poznato - raspodela u korist onih na vlasti, pa time i propast cilja tih pobeđa većine - dovođenja odgovarajuće raspodele.

Zašto se to desilo? Ukratko, ono što je bitno i što određuje ponašanje ljudi to se nije menjalo. Ostala je državna klasa na

vlasti: plutokratija, politokratija, birokratija, i tehnokratija kao legalni i kleptokratija - mafija, kao nelegalni organi društva, koji su, naravno, gledali svoje interese, a ne interese većine za koje su se, navodno, borili.

Koga od ovih nabrojanih interesuje kuda ide ljudsko društvo, šta je sa čovekovom budućnošću i šta je sa prirodom?! Njih interesuje samo vlastiti opstanak, olakšanje i unapređenje istog na račun drugih. I zbog toga su oni ti koji određuju ljudsko ponašanje. To im omogućava vlast koju imaju. Za tu svrhu služe se svim mogućim sredstvima: nasiljem, zakonima, prevarom, manipulisanjem i sl. Za nasilje imaju svoje organe: policiju, žandameriju i vojsku. Zakone određuje onaj ko je na vlasti i to onako kako mu odgovara. Tu su organi da ih sprovedu: birokratija i tehnokratija, s jedne strane, a sa druge, plutokratija i politokratija.

Birokratija, sa svojim administrativnim aparatom i sa sudstvom je specijalni organ prinude i svojevrсно sredstvo za nasilje i određivanje ponašanje čoveka.

Tehnokratija, stručni ljudi i naučnici, sve probleme društva pokušavaju da reše pomoću tehničkih sredstava - mrtvim stvarima. Jasno je da i to određuje ljudsko ponašanje.

Plutokratija, sa svojim upravljanjem novcem, je u biti ta koja odredjuje svima kako da se ponašaju. U ovom društvu se sve vrti oko novca i sve služi njemu, pa i ljudsko ponašanje.

Politokratija sa svojim partijskim organima, sa svojom partijskom disciplinom i idejnim sistemom, i te kako određuje ponašanje ljudi. Osnovno im je da manipulišu sa ljudima i pri tome primenjuju tkz. makijavelističku inteligenciju. Šta je laž, a šta je istina, malo koga interesuje. Važno je pobuditi ljude i osvojiti vlast.

Kleptokratija je ilegalna vlast koja ima veoma jednostavne i praktične organe prinude. Važno je doći do novca. Novcem se sve može. Kleptokratija može praktično korumpirati i pridobiti za saradnju svakog koga potrebuje za svoju pljačku. To je danas toliko moćna organizacija da se smatra da ona ustvari i vlada u bogatim zemljama. Da utiče na ljudsko ponašanje je sasvim sigurno - niko im se ne sme suprostaviti! Verbalno im se suprostavlja legalna vlast, koliko da se ljudima - glasačima, zamažu oči.

Od čega još zavisi ponašanje čoveka? Od programa koji ima kao biološki sistem. Čoveku je (i ne samo njemu) uprogramiran opstanak. Taj program se naziva u svakodnevnom životu - nagon

za samodržavanje. **Čovek će učiniti sve da opstane u životu i da reprodukuje sebe. Zato koristi svaku mogućnost da bi što lakše osigurao opstanak. Prosto je neverovatno na šta je čovek spreman da tome udovolji.**

Ako hoćemo da razumemo ponašanje čoveka, tog izroda prirode i otpadnika vrste primata, moramo početi analizu njegovih programa za opstanak od nastanka života pa do današnjih dana, a ne samo analizirati odnose proizvodnje i raspodele iz bliske prošlosti i time dovoditi u zabludu i sebe i druge. Koreni čovekove destrukcije su daleko dublji!

EVOLUCIJA PROSTIH BIOLOŠKIH SISTEMA DO VIŠEĆELISKIH

Rečeno je da su biološki sistemi, sistemi žive - organske materije. Zasada postoje samo prirodni biološki sistemi. Za naša razmatranja je bitno kako je uopšte došlo do stvaranje programa za biološke sisteme. Pa ćemo se zadržati na tom problemu.

Pored ranijih svrstavanja bioloških sistema iste možemo razvrstati još i po složenosti - na prostije i složenije. U prostije sisteme možemo da svrstamo: prione, viruse, bakteriofage, bakterije, amebe, alge i protozoe. U složenije sisteme se svrstavaju višeceliski biološki sistemi flore i faune.

Dokora je najprostiji složen sistem bio virus. Pre desetak godina su naučnici pronašli prion koji se može pod određenim uslovima reprodukovati iako nema genetskog materijala tj. DNK ili RNK. Neki tvrde da je to deo virusa, odnosno retrovirus, neki da normalno postoje u svima nama a uzroke obolenja od njega leži u prionu mutantu. Nas ovo ne interesuje, ono što nas interesuje je pitanje da li je prion složen sistem, tj. da li se sastoji od podsistema ili samo od

elemenata? Istraživanja u zadnje vreme ukazuju da bi odgovor na ovo pitanje bio pozitivan, tj. da je prion složen sistem jer su se peptidi u laboratorijskim uslovima samounožavali. Isto tako se uspelo da se u laboratorijskim uslovima sličnim prvobitnoj atmosferi zemlje stvori aminokiselina (peptidi i aminokiselina su osnovna građa svih proteina jednostavnih belančevina). To bi moglo da znači da na programe opstanka bioloških sistema utiče postojanja sistema prostijeg od priona, npr. postojanje našeg pretpostavljenog >embriona< - tj. postojanja u svim složenim sistemima nekog osnovnog programa žive materije. No, još smo daleko od tog saznanja. Koliko daleko videćemo na primeru virusa jer je i on agresivan na drugu organsku materiju kao i prion.

Šta se danas zna o virusu?

Šta je virus vlada podeljeno mišljenje. Jedni smatraju da je to degenerirana bakterija. Drugi da je to predćeliski oblik života - nešto između žive i nežive materije. Treći da je to neživa materija, nešto kao ferment ili katalizator. Najnovija istraživanja govore da je virus veoma sličan jedru ćelije i da je čudna mešavina kristala i nukleoproteina RNK. Virus nema svoj metabolizam i smatra se parazitom. Za svoju reprodukciju

koristi ćeliju u koju prodre i usmeri njen metabolizam na svoj program reprodukcije. Razmnožava se dok ne napuni ćeliju koja zbog toga mora da se raspukne. Postupak reprodukcije se sada ponavlja ali u mnogo veći broj ćelija.

Virus je veoma adaptivan i lako se prilagodi nastaloj promeni. Kakva može da bude ta promena, najbolje nam govori slučaj australiskih zečeva zaraženim virusom. Mali broj je preživeo. I naučnici su utvrdili da oni i dalje imaju virus ali je isti osnovao simboizu sa zečevima. Jednostavno se udružio sa njima. To ukazuje da virus poseduje i program za olakšavanje opstanka.

Postoji indikacija da ima i treći program za unapređenje opstanka jer se javljaju nove vrste virusa.

Da li su virusi, ili prioni, osnova - prapočetak života na zemlji ili nisu, je izvan ovog izlaganja. Ali je interesatno uočiti sledeće. Prvo, da organska materija postoji u svemiru razasuta u vidu oblaka. To znači da nije živa. Dalje, da su je naučnici dobili u laboratorijiskim uslovima imitacije nekadašnje atmosfere zemlje. Opet kao neživu. Drugo, da su virusi još sastavljeni od kristala, od nežive materije! To ukazuje da su ti kristali možda nosioci programa reprodukcije.

Čega ? Virusa ili...?

To što su virusi nastali od neorganske materije - kristala, s jedne strane, a s druge strane od organske materije ukazuje na mogućnost da su, možda, oni bili ti koji su oživeali organsku materiju. Budući da je organska materija nastala od neorganske postoji verovatnoća da su je stvorili ti kristali po nekom svom programu. Da je organska materija komponenta u sistemu virusa ukazuju i neka istraživanja u kojima se tvrdi da je moguća organska materija, odnosno život i sa silicijumom umesto ugljika.

Bilo kako bilo, nauka je daleko da razjasni problem nastanka života, pa sva naklapanja o tome su špekulativna. Današnja saznanja dozvoljavaju sledeću tvrdju:

1. Da bi se izvodila ma kakva akcija, odnosno, delovanje od makog na ma šta mora da postoji PAMĆENJE informacija.

2. Da bi moglo da se nešto upamti onda moraju da postoje SENZORI koji primaju relevantne informacije. Da bi se ove informacije zapamtile mora da postoji mesto za USKLADIŠTENJEM istih. Da bi se to desilo senzori na neki način moraju biti povezani sa skladištem.

3. Da bi pamćenje nečemu koristilo mora da postoji ANALIZA

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

upamćenog. Analizator mora da ima pristup skladištu, što znači da je na neki način je povezan sa skladištem.

4. Da bi se imalo kakve koristi od analize mora da se izvede ZAKLJUČAK šta da se uradi. Da bi se nešto uradilo mora da postoji određeni organ koji MOŽE da sprovede taj zaključak, tj. da ga realizuje. Da se to uradi treba ne samo znati šta treba učiniti, nego kako, na koji način i sa čim to uraditi.

Da to sve imaju svi biološki sistemi ukazuje njihovo ponašanje. Materija je mogla da oživi samo tada kada je u prirodi stvoren, verovatno stohastičkim putem, takav INTELIGENTNI SISTEM. Ili da govorimo jezikom sistema kada je stvoren PROGRAM za opstanak putem reprodukcije. TAJ PROGRAM MORA DA JE UGRADJEN U NEKI SISTEM KOJI ČINI OSNOVU ŽIVOTA KOJEG SMO RANIJE NAZVALI OSNOVNIM SISTEMOM - >>EMBRIJEM<<. **OVAJ PAK OSNOVNI SISTEM DIKTIRA PONAŠANJE SVIM BIOLOŠKIM SISTEMIMA.** Gde se taj program nalazi i koji ga deo biološkog sistema nosi u sebi, ili je van istog, to će dugo još biti tajna koju čovek neće lako moći da otkrije. Ne zato što naučnici ne bi našli metodu već zato što ne bi mogli da je primene jer je sigurno da je taj osnovni sistem toliko malih dimenzija pa im čula i razni dosada stvoreni pretvarači informacija ne mogu danas ništa da im pomognu.

Ostaje nam da još nešto kažemo o živoj materiji. ONO ŠTO RAZLIKUJE ŽIVU MATERIJU OD NEŽIVE JE NEPREKIDNO REPRODUKOVANJE ISTE U DOGLEDNO VREME. Hipotetičan sistem - >>embrij<<, pri svom nastajanju je koristio kao elemente za gradnju svog sistema neživu organsku materiju pohranjenu u prabuljonu okeana. Odakle je ta materija došla u okean ima raznih hipoteza. Možda je stvorena u haotičnoj atmosferi zemlje, ili je možda doneta iz svemira - to se nikada neće saznati. Organska materija da bi opstala u tom prvobitnom uzavrelom buljonu morala je da se stalno reprodukuje. Tom našem hipotetičnom sistemu su elementi i komponente od organske materije, pa da bi opstao morao je da izmisli način kako da je naprestano stvara. Zato je morao da pravi sisteme sa programom za proizvodjenje organske materije. I najverovatnije su tako nastali složeniji sistemi od tog našeg hipotetičnog osnovnog sistema, za koga smo pretpostavili da je osnova svih nastalih bioloških sistema.

Adaptivnost virusnih bioloških sistema, i ne samo njih, revolucionisanje istih stvaranjem novih sistema ukazuje na POSTOJANJE TAKVE INTELIGENCIJE u biološkim sistemima koja je sposobna da stvara takve programe. Prema toj inteligenciji ljudski mozak je običan digitron sa četiri računске radnje. O

tome će biti više reči kada bude govora o ćeliji u biloškim višćeliskim sistemima.

Sledeći po redu od prostijih sistema su bakteriofagi. Slični su virusu ali za razliku od njih ne napadaju ćelije složenijih bioloških sistema, već bakterije. Kao i virusi koji napadaju određenu vrstu ćelija i bakteriofagi napadaju određenu vrstu bakterije. I jedni i drugi su DESTRUKTIVNI SISTEMI - napadaju drugi živi sistem i uništavaju ga radi svog vlastitog opstanka, pa je to neka vrsta egoizma! PREMA DOSADA REČENOM POJAVA DESTRUKTIVIZMA SE PROTEŽE OD SAMOG NASTANKA ŽIVOTA - SLOŽENIJEG SISTEMA.

Sličnost bakteriofaga i virusa ukazuje da su hronološki došli posle bakterija i jednoćeliskih bioloških sistema.

Od prostijih bioloških sistema bakterije su veoma interesatne. Nemaju jedro. Samo protoplazmu i opnu. To znači da nemaju centralizovani podsistem za prijem, skladištenje, obradu i odlučivanje već to rade DECENTRALIZOVANO. Da li je to, ili nije, uzrok njihovoj snazi delovanja, teško je reći. Ali ta snaga je OGROMNA! Svoj opstanak - reprodukciju, obezbedjuju delenjem. To delenje je toliko brzo da, kada imaju uslova, za 24 sata od jedne jedine bakterije može da se ispuni jedan kubni

centimetar. Kada smo kod načina razmnožavanja da kažemo da su bakterije zbog toga, praktično, DUGOVEČNE! Razmnožavaju se na minus 60 i na plus 110 stepeni. Dišu aerobno i anerobno. Ima ih koje mogu i jedan i drugi način da koriste za disanje. Reprodukujaju se u zemlji na dubini od preko 1000 metara. **Hrane se autotrofno - same proizvode hranu od neorganske materije koristeći pri tome energiju sunca, sumpora, železa, azotna jedinjenja i još mnogo drugih.** Pored toga su još heterotrofne što se tiče ishrane. Tako su saprofitne - koriste mrtvu organsku materiju. Pored toga još i parazitiraju. Veoma su adaptivne i veoma lako menjaju svoj oblik prema sredini u kojoj žive.

Bakterije je veoma teško sistematizovati gde pripadaju. Neki smatraju da ne pripadaju ni biljnem ni životinjskom carstvu, već da su vrsta sama za se. Drugi pak smatraju da su posebna grupa između najnižih biljaka - jednoćeliske alge, i najnižih životinja - protozoa. Treći ih sistematizuju u biljke cepalice. Neki smatraju da su jednoćeliski biološki sistemi nastali od njih. Ono što se zna o bakterijama, što je ovde nešto malo nabrojano, ukazuje da su bakterije posle osnovnog sistema, možda, sledeći korak u razvitku života. Budući da su nadjene bakterije u stenama starim preko 3,8 milijardi godina, kada su

na zemlji vladali uslovi skoro jednaki uslovima današnje Venere. Tada su na Zemlji bile visoke temperature, u atmosferi su bili svi mogući gasovi i gde je okeanska voda bila prava buljonska čorba na granici ključanja. U tom buljonu su živele tadašnje bakterije. Ako ostavimo na stranu pretpostavke i subjektivne zaključke, ono što je sigurno je to da bez bakterija se ne bi razvio ni biljni ni životinjski svet.

Biološki sistem - bakterija, pored prvog programa za opstanak za koga smo videli da je veoma snažan, ima i drugi program za olakšavanje opstanka je isto tako moćan. Kao što smo rekli bakterije imaju veliku adaptivnost pa se uvek prilagode sredini u kojoj žive. I treći program program za unapredjenje - revolucionisanje opstanka, je veoma interesantan. Na to ukazuju različiti oblici ishrane i izvora energije. TO UKAZUJE DA JE ŽIVOT MOGUĆ I BEZ UGLJIKA I KISIKA. Pored toga ukazuje da u bakteriji postoji veoma VISOKA INTELIGENCIJA, i to bez nekog centra kakav je ljudski mozak (i ne samo ljudski već cele faune). Za bakterije ne može da se kaže da su destruktivne. One su uglavnom GENERIČKI BIOLOŠKI SISTEM. Što se čovek razboli od bakterija je više rezultat otpadnih produkta bakterije nego što bi to bila destrukcija.

Amebe su praživotinje sastavljene od jedne ćelije, sa jednim jezgrom i praktično su bez opne i zbog toga stalno menjaju svoj oblik. Reprodukuju se isto tako delenjem kao i bakterije. Hrane se saprofitno, ali ponekad koriste za ishranu i alge. Svakako su složeniji sistem od bakterija od koji su najverovatnije i nastale. Kod ameba se uočava pojava destrukcije - korišćenje biljnog sistema alge za ishranu i izvor energije.

Protozoe su isto tako praživotinje. One imaju jednu ćeliju, ali sa opnom. Obično imaju jedno jezgro ali ih ima i sa više jezgra. Imaju sve načine reprodukcije. Razmnožavaju se delenjem i spolno. Spolno se razmnožavanju parenjem - kopulacijom i konjugacijom - mešanjem dvaju jezgra. U pogledu ishrane imaju sve načine. Pretežno se hrane holozoički - proždiru bakterije, alge i druge protozoe. Dakle, ima ih i destruktivnih. Dalje se hrane saprofitno - umrlom organskom materijom, znači i parazitno. Ima ih i onih koje se hrane autotrofno - stvaraju hranu od neorganske materije. Ima ih i takvih koje lako prelaze u ma koji način ishrane.

Kod protozoa se promenio i način razmnožavanja. Od mitoze - delenja, prešlo se na spolno razmnožavanje. Gledano na

jednostavno deljenje, razmnožavanje putem seksa je prava ludost. Ali protozoe su to ipak stvorile. Zašto? Odgovor najverovatnije treba tražiti u tome što se pri jednostavnom deljenju prenose kako pozitivne tako i negativne osobine ćelije. Ranije je rečeno, na primeru bakterija, da se uvek iste reprodukuju - kloniraju. To kod spolnog razmnožavanja nije, praktično, moguće. Kod čoveka je izračunato da je verovatnoća reprodukcije potpuno iste osobe moguća jednom u 10^{24} puta. To je veličina kada bi 10 pomnožili samim sobom dve milijardi i četiri stotina miliona puta. Koliko je to veliki broj najbolje se vidi iz upoređenja koliko ima atoma naš svemir. Računa se da ih ima 10^{76} , a to je kada se 10 pomnoži sam sobom samo 76 puta. Dakle, prosto neverovatno da se neko može klonirati spolnim putem.

Od prostijih bioloških sistema imamo još alge kao jednoćeliske tvorevine. Smatra se da su starije od ameba i protozoa, koje potiču od njih prema nekim autorima. Alge žive, uglavnom, u vodi. Mali deo živi izvan vode. Žive posebno - individualno, ili u KOLONIJI - UDRUŽUJU SE! TO JE POJAVA KOOPERACIJE. Najčešće su zelene boje, ali ima ih i modrih, crvenih kao i smeđih. Za naše izlaganje je interesatan razvoj

algi.

Kažu da je život nastao u moru i iz mora izišao na suvo. Dok su alge živele samo u moru, njihova je evolucija išla tako da su prvo stvoreni višestanični sistemi bez neke podele rada - jednostavnim združivanjem. Steljka je bila ta koja ih je združivala tako da su to bile čitave kolonije. Zašto je stvorena takva vrsta integracije, danas se može samo da naslućuje. Sigurno je da to ima neke veze sa programom za olakšanja opstanka. Dalji korak je nastajanje podele rada u steljki. Steljka se sada izdiferencirala već na nešto što liči na današnji koren, stablo i lišće. I trebao je samo korak pa da dodje do revolucionarnog skoka, da se iz vode iziđe na kopno. I tako je stvorena prva biljka. To ukazuje da su i alge imale i program za unapređenje opstanka. U međuvremenu kod algi, s jedne strane, se razvio hloroplast, a s druge strane, mitohondrije i enzimi. Hloroplast, mitohondrije i enzimi su deo programa za opstanak i služe za dobijanje organske materije potrebne za opstanak postojećih ćelija i za stvaranje novih. Ta organska materija se dobija iz neorganske. To se čudo odigrava uz malo svetlosne energije. Drugo je čudo kako se sa malo vode rastvaraju stene i zemlju na osnovne materije potrebne za

organsku sintezu.

Alge su takođe prešle i na spolno razmnožavanje! Dalje, kretale su se bičevima ili cilijima. Gledano brojčano, posle bakterija su sigurno najrazmnoženija vrsta biološkog sistema. One i danas se, i još kako, snažno razmnožavaju, jer imaju, u moru i, uopšte, u vodi, za tu svrhu rastvorenu neorgansku materiju, praktično neiscrpljivu. Postavlja se pitanje zašto su alge imale potrebu da izlaze iz vode? Uzrok treba tražiti pre u slučajnosti nego u potrebama programa opstanka. Najverovatnije je da su neke od algi pri tektonskim poremećajima ostale na zemlji sa malo vode. Da bi opstale i olakšale, odnosno, unapredile svoj opstanak, njihova inteligencija je morala da potraži rešenje. I TAKO SE RAZVIO ČUDESNO LEP I ŠARENOLIK SVET BILJAKA - STVARALAČKI, GENERIČKI SVET OVE LEPE ZELENE PLANETE !

Da budemo iskreni nije baš celi svet biljaka, tj. flore generički. Ima jedan mali, zanemarljivi deo, jedno petstotina vrsta, mešanca, koji su i generički i destruktivni! To su, biljke mesožderi. Svet flore ima možda još jednu mrlju - od njih je potekao - izrodio se sav destruktivni svet faune. Ne možemo ih za to kriviti jer su i oni produkt onog našeg hipotetičnog

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

osnovnog sistema života, za koji smo videli da mu je glavna njegova vlastita reprodukcija, a ne života uopšte. Tako je rođen egoistični svet faune na čelu sa čovekom. Da pogledamo malo taj egoistični svet.

EVOLUCIJA VIŠEĆELISKIH BIOLOŠKIH SISTEMA DO HOMO SAPIENSA

STVARANJE VIŠEĆELISKIH BIOLOŠKIH SISTEMA

Višećeliski biološki sistemi su nastali udruživanjem jednoćeliskih bioloških sistema. Zašto su se jednoćeliski sistemi odlučili da se udruže - da kooperiraju, teško je danas reći. Verovatno da uzrok tome treba tražiti u nastalim problemima u vezi sa reprodukcijom hipotetičnog osnovnog sistema na nekom delu ove naše zemlje. Možda su se našli izolovani od svoje dotadanje sredine, od vode zbog tektonskih poremećaja, pa su ovi sistemi smatrali da im je ugrožena reprodukcija jer zalihe hrane i materije na takvom izolovanom delu su se verovatno bližile svojem kraju. Možda uzrok uopšte nije bio problem reprodukcije, nego heuristički eksperiment - pokušaj, pa šta bude. Da je možda tako ukazuje stvaranje složenijih višećeliskih bioloških sistema faune u moru. Bilo kako bilo, to za naša razmatranja nije važno, već kako se to odigralo.

Zahtev da se reše nastali problemi dat je verovatno svim

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

dotada razvijenim vrstama života. Na takav zaključak nas navodi veliki broj vrsta višecelijskih bioloških sistema. Nas ovde interesuje kako je išlo sa tom kooperacijom i kako su rešavani problemi nastali pri tome. Da odmah na početku rasčistimo da li je to udruživanje bilo prinudno, ili slučajno, ili dogovorno - koneszusom? Prinudno sigurno nije, jer tada nije bilo organa koji bi mogao da sprovede prinudu. Slučajno isto tako nije bilo, jer je udruživanje rodilo toliko novih problema koji bi se teško mogli da se slučajno reše. Najverovatnije je dogovorno urađeno.

Ako je tako, onda dogovor, kao prvo, zahteva saglasnost - konsenzus sviju oko udruživanja. Svako udruživanje ima svoju svrhu. To bi ovde moglo da bude samo novi program opstanka postojećeg biološkog sistema kao nosioca reprodukcije našeg hipotentičkog osnovnog sistema. To je tražilo rešavanje problema koji nastaju zbog zajedničkog života. Dosada su jednoćeliski biološki sistemi rešavali sami sledeće probleme: ishrane, energije i otpadaka. Odsada sve to mora da bude rešeno za sve kooperante koje čine novi biološki sistem.

Ti problemi nisu isti za sve vrste složenih bioloških sistema. Tako su jedni problemi kod složenih višeceliskih

bioloških sistema koji su autotrofni, a drugi su kod holozoičkih, saprofitnih i parazitskih. Tako, npr. ako su se udruživale ćelije čiji je način ishrane bio autotrofni, one su morale da ga zadrže i pri udruživanju. Da vidimo kako su te probleme rešile pojedine vrste.

Kod autotrofnih višećeliskih sistema morali su da se reše sledeći problemi: (1) dobijanje rastvora materije sličnog onome koji su imali pre udruživanja; (2) transport te materije do ćelija koje treba da je uz pomoć svetlosne energije pretvore u hranu; (3) uvlačenje rastvora u transportni sistem; (4) transport proizvedene hrane natrag do svih kooperanata; (5) uvlačenje ugljen dioksida potrebnog za stvaranje organske materije uz istovremeno izbacivanje kiseonika; (6) reprodukcija novo stvorenog kooperativnog sistema i (7) zaštitu novog sistema. Ako izuzmemo kiseonik, sistemi flore NEMAJU OTPATKE, pa ni probleme sa njima. Interesatno je da je problem reprodukcije prvo rešen delenjem kako za ćelije - kooperante tako i za celi kooperativni sistem. U daljem svom razvoju su svi autotrofni sistemi, uglavnom, prešli na spolno razmnožavanje kooperativnog sistema, ali su zadržali i mogućnost delenja.

Da su ove osnovne probleme rešili na razne načine je očevidno. Tvrditi da su sva ta rešenja RACIONALNA je besmislica. U prirodi NEMA racionalnosti, važno je da se izvršava deo zadatka - funkcija. Cela flora je stvaralačka - GENERIČKA! Da nje nije bilo ne bi bila naša planeta zelena, a takođe ne bi bilo ni faune sa svojom destrukcijom. Da vidimo kako su ostale vrste jednoćelijskih sistema rešile te svoje probleme.

Problemi ostalih neautotrofnih bioloških višećelijskih sistema su slični dobrim delom višećelijskim autotrofnim sistemima. Osnovna razlika je što jedni proizvode hranu od neorganske materije i pri tome koriste energiju sunca, a drugi gotovu hranu nalaze u živim, i/ili mrtvim biološkim sistemima i što moraju da sami stvore energiju potrebnu za opstanak sistema. Dakle, ovi neautotrofni složeni biološki sistemi su morali da reše: (1) pribavljanje hrane; (2) primarnu preradu hrane i njen transport do organa za konačnu preradu; (3) transport otpadaka, dela hrane neiskorićene pri preradi kao i uskladištenje istih i njihovo izbacivanje; (4) usisavanje te konačno prerađene hrane u transportni sistem ; (5) transport te hrane do svakog kooperanta; (6) transport otpadaka po iskorišćenju; (7) transport viška hrane i uskladištenje tog

viška; (8) prečišćavanje transportnog sredstva sa skladištenjem otpadaka prečišćavanja i njihovo izbacivanje; (9) dotur kiseonika do svakog kooperanta radi stvaranje energije sagorevanjem ugljika; (10) transport ugljen dioksida kao produkta tog sagorevanja i njegovo izbacivanje; (11) koordinaciju svih funkcija za pribavljanje hrane; (12) zaštitu novostvorenog sistema; (13) reprodukciju; itd. Da su sve te probleme svaki višećelijski sistem rešio na svoj način je očevidno kada se pogleda šarenolikost izumrlih i sadašnjih vrsta. Kako je to rešeno je van domena našeg interesovanja.

Šta je ovde za naša razmatranja interesatno? Prvo, pojava KOOPERACIJE, drugo, pojava PODELE RADA, treće, MEĐUSOBNO KOMUNICIRANJE, četvrto, ULOGA MOZGA i, peto, RASPADANJE TIH SLOŽENIH SISTEMA.

Čovek umišlja da je on izmislio kooperaciju - udruživanje. Alge su to znale kada na ovom svetu niko nije ni pomislio da će se pojaviti čovek. Udruživanje uvek ima neki smisao. Smisao kod višećelijskih sistema je ostvarivanju drugog i trećeg programa biološkog sistema - olakšanje i unapređivanje opstanka. Tako su, npr. alge prvo pravile koloniju. Posle toga su pravile steljku pa su nju izdiferencirale na nešto što je

ličilo na koren, stablo i lišće. Na kraju stvorila se biljka. Kada posmatramo razvoj čoveka od primata do današnjih dana vidimo veliku analogiju u udruživanju. Prvo je bio čoporska životinja zatim član horde, roda, bratstva, plemena i na kraju DRŽAVE. Drugi i treći program - olakšanje i unapređivanje opstanka biološkog sistema se podjednako ostvarivao za sve udruženičke u gore nabrojanim ljudskim asocijacijama osim u državi. S POJAVOM DRŽAVE te jednakosti je nestalo, jer stvorena je destruktivna kooperacija koja ne počiva na saradnji već na nasilju. Ta DRŽAVA STVORENA I ODRŽAVANA NASILJEM omogućavala, a i danas omogućava, nekima sasvim lagodan i bezbrižan život, a drugima borbu za goli opstanak. Država kao kooperacija, gde nema suštinske ravnopravnosti svih njenih članova je izgubila SVAKI GENERIČKI SMISAO. O tome biće govora u daljem izlaganju, nego da se vratimo daljem razmatranju kooperacije ćelija.

Kao što smo videli kooperacija ide od proste ka složenoj. Dok kod proste (kolonija kod algi) svaka jedinka obavlja i dalje sve svoje funkcije za opstanak a kooperacija samo to olakšava, dotle kod složene kooperacije se javlja PODELA RADA. PODELA RADA je novi kvalitet kod udruživanja jer se postiže VEĆA EFIKASNOST uz manje utroške rada, materijala i energije. Dakle,

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

unapredjuje se opstanak! Kao što vidimo, podelu rada nije čovek izmislio.

Ranije smo rekli da se to udruživanje najverovatnije zbilo na dobrovoljan način - konsenzusom svih koji su se hteli udružiti. To pretpostavlja: međusobno komuniciranje, međusobne izmene informacija, analizu tih informacija, donošenje zaključaka i akciju za sprovođenje zaključaka. Svaki kooperant je izabrao šta će da radi u toj kooperaciji, dakle, izabrao je svoj doprinos celokupnom radu. Sigurno je bio svestan da će to raditi dok god bude postojala ta njihova kooperacija - do kraja postojanje iste. Ta kooperacija posle nekog vremena se raspada kao sistem, umire, ali reprodukcijom kooperant je opet na svom mestu u podeli rada. I to će tako biti sve dok se radi unapređivanja opstanka ne stvori nova vrsta i novi raspored u podeli rada.

Da ćelije međusobno komuniciraju je naučno utvrđeno. Utvrđeno je da i sisteme flore imaju sposobnost da vide kao što to imaju i biološki sistemi faune. Kako se prenose informacije? Zasada je utvrđeno da se to odigrava putem kodiranih talasa. Ima i nekih indicija da se to odigrava tako što jedni drugome čitaju traženu informaciju direktno iz skladišta iste.

Teorija sistema naglašava važnost informacije u pogledu smanjenja entropije - neuređenosti i povećanja stabilnosti sistema. Da bi se ovo desilo važno je da u sistem postoji izmena informacija, tj. komuniciranje. Ključna zamisao opšte teorije sistema u istom mahu oličava samu suštinu komuniciranja i jedan autor ovako tom iskazuje: "U svetu kakvog ga znamo, postojati znači biti u odnosu sa nekim ili sa nečim drugim, jer za entitet koji ni sa čim nije u relaciji ne može se reći da postoji, zato što nema načina da se opiše njegovo prisustvo u bilo kojoj situaciji. Pošto se relacija sa drugim ostvaruje komuniciranjem, to ukazuje da je ono, tj. komuniciranje uslov da primetimo postojanje nekog ili nečega."

"Komunikacija tj. relacija je uslov postojanja i daje mu sadržaj. Ostati bez komunikacija odnosno relacije u sistemu nije ništa drugo do vrsta samoukidanja - odnosno ispada se iz sistema ili se isti raspadne. To nije jednostavna izmena informacija, već i nešto više od toga - skladištenje tih informacija za njihovo korišćenje u budućnosti."

Po ovom autoru (i ne samo po njemu) ispada da se prvo rodila informacija pa se onda stvorio ovaj svet. Možda je tako, da im verujemo! Na to ukazuju mnoge činjenice. Da ćelija nije imala

sposobnost izmene informacija - sposobnost komuniciranja od nastanka žive materije pa do dana kada su počele udruživanje, teško bi u tome uspele. Za to ćemo, u potporu takvog ubeđenja dati opis ćelije čoveka od jednog naučnika:

Ćelija čoveka

" Ta ljudska ćelija liči pomalo na neki veliki grad - megapolis. Ima na desetine električnih centrala, razgranatu saobraćajnu mrežu, složen sistem komunikacija. Uvozi sirovine, prerađuje ih u svojim fabrikama i izbacuje otpad. Živi u apsolutnoj diktaturi, a snažne oružane snage ćelije drže podalje svakog ko nije poželjan."

"S obzirom na svoje dimenzije sve ovo deluje neverovatno. Jer, vidljiva je samo pod mikroskopom, a njena unutrašnjost samo pod elektronskim mikroskopom. Ta ćelija je samo jedna od šestdeset hiljada milijardi ćelija ljudskog tela. Često je zovu osnovnim elementom života, a u stvari je sam život."

"Biološki posmatranmo ne postoji tipična ćelija. Ćelije se razlikuju međusobno i po dimenzijama, i po obliku, i po funkciji kao, recimo, što se razlikuje miš i žirafa. Dimenzije ćelije

se razlikuju od najveće, veličine nojevog jajeta, do tako sićušnih da bi se moglo milion smestiti na glavicu igle. Imaju ih svih mogućih oblika: okruglih, pločastih, štapićastih, razgranatih, vretenastih, zvezdastih..."

"Ćelije učestvuju u svemu što čovek radi. Kad podiže kofer čovek misli da to radi njegova ruka. Tačno, ali to omogućavaju, grčeći se, nevidljive ćelije njegovih mišića, bez kojih ruka ne bi podigla ni čašu. Ili, čovek razmišlja koju maramicu da izabere. I, opet, umesto njega razmišljaju ćelije mozga. I sve je to tako, čak i kada čovek spava. Dalje, npr. zadatak štapićaste ćelije oka da uhvati neki slabašan svetlosni zrak, da ga pojača i pretvori u električni signal koji šalje u mozak. Ako tamo stigne dovoljan broj električnih signala onda će mozak videti objekat od koga dolazi svetlost. Da stigne dovoljan broj signala, potrudiće se i druge ćelije oka kojih ima oko dvesta pedeset miliona. Svaka od ovih ćelija sadrži tridesetak miliona molekula pigmenta koji primaju svetlost i troše ogromno količinu "struje". Za stvaranja električne energije ćelija ima nekoliko hiljada mitohondrija, majušnih električnih centrala u obliku kobasice koje kao gorivo koriste šećer, proizvode električnu energiju i, pri tom, ostavljaju i izvesnu količinu

otpadaka sagorevanja - vodu i ugljenikov anhidridid."

"Tokom ovog složenog hemijskog procesa mitohondrije sintetizuju materiju koja je univerzalni izvor energije svakog živog bića, bilo flore, bilo faune. Ta supstanca se zove adenozintrifosfat, skraćeno ATR. Da bi kucalo srce, da bi se širio grudni koš pri udisaju, da bi trepnuo očni kapak... ATR se cepa u prostije materije i, tom prilikom, oslobađa energiju. I svakog trena dok čovek živi ATR će se neprekidno cepati i ponovo stvarati."

"Sve ćelije tela imaju mitohondrije, to jest, električne centrale. S jednim jedinim izuzetkom. Nemaju ih samo ćelije crvenih krvnih zrnaca. Pošto crvena krvna zrnca ne proizvode ništa već samo cirkuliraju krvotokom noseći kiseonik, njima energija nije potrebna."

"Najčudesnija od svih ćelija se nalazi u ženskom jajašcetu. Čim ta ćelija biva oplodena, ona se deli i njeni podeljeni delovi se dalje dele sve dok ne stvore dve hiljade milijardi ćelija novorođene bebe."

"U oplodjenom jajašcetu uskladištena je ogromna količina podataka. U njemu su šifrovani podaci o boji kose i očiju, građi kože, veličini tela...Tačno se zna u kom trenutku treba da se

zaustavi rast, npr. malog prsta ruke. Poznato je, i to prilično tačno, ne samo kako će telo kroz izvestan broj godina izgledati već i kolika će mu biti inteligencija, od kojih će bolesti patiti, i sve ostalo što se ne može ni nabrojati."

"Kako je moguće da se iz minijaturnog jajašceta, a kod svih sisara, jajašca su uglavnom istih dimenzija, rode i kit, i miš, i čovek? Ovo pitanje vodi do naredbodavca, čuda koje se zove dezoksiribonukleinska kiselina ili DNK, apsolutnog vladara svih ćelija koji određuje sastavne delove, naređuje kako da se ponašaju ćelije, šta da proizvode, šta da se uzima, šta da se dobacuje..."

"DNK ćelija se može uporediti sa arhitektom čiji je zadatak da nacрта veliki projekat života. Za izvođenje radova u svakoj ćeliji koristi saradnika i posrednika čije je ime ribonukleinska kiselina ili RNK. Svi mogući podaci nalaze se u udvojenim spiralama DNK koje će stvoriti molekul RNK "glasnika". Poruke RNK "glasnika" dešifruju se uz pomoć drugog oblika RNK koji se zove "prenosilac" i koji prepoznaje različite aminokiseline da bi se povezale u belančevine potrebne ćeliji."

"Samo na taj načina moguće je proizvesti bilo koju od hiljada belančevina organizma. RNK "glasnik", uz pomoć RNK

"prenosioca", uzima aminokiseline od kojih se sastoje belančevine i niže ih određenim redom, kao perle ogrlice. Kao krajni rezultat se dobija npr. belančevina ćelije srca, ili mišića noge, ili bilo koja belančevina koju je DNK naručila."

"Deoba ćelija od kojih je nastalo telo čoveka traje celog života. Svakog trena umiru i rađaju se milioni ćelija procesom deobe svake stare ćelije u dve nove. Brzina deobe nije ista. Ćelije masnog tkiva, ili sala, koje liče na prava pravcata skladišta, razmnožavaju se sporo. Ćelije kože se razmnožavaju svakih deset sati."

"Jedini izuzetak u ovoj neprestanoj zameni starih ćelija novim su ćelije mozga i srca. Čovek je došao na svet sa određenom količinom ovih ćelija koje će mu služiti dok je živ."

"Ćelije proizvode oko šest stotina supstanci koje se zovu enzimi. Po naređenju DNK, a preko RNK ti nevorovatno spretni hemičari bez trunke napora sintetizuju belančevine. Uzimajući, recimo, belančevine komadića ribe, enzimi ih cepaju na osnovne sastoje i raspoređuju aminokiseline da bi načinile ljudske belančevine neophodne, na primer, za nokat palca. Ćeliski enzimi stvaraju i hormone kao i antitela i, uopšte, obavljaju veoma složene poslove kojima nisu dorasli ni najbolji svetski

hemičari."

"Spoljni omotač ćelije - membrana, nije nište manje čudesna od unutrašnje gradnje ćelije. Debljine samo milioniti deo milimetra ima veoma važnu ulogu čuvara. Membrana odlučuje koga će primiti u ćeliju, a koga će oterati. Ona tako reguliše unutrašnjost ćelije držeći u savršenoj ravnoteži soli, organske materije, vodu i druge supstance, a život zavisi upravo od toga."

"Svaka ćelija ima neku vrstu lične karte zahvaljujući kojoj membrane drugih ćelija je prepoznaju. Svaki uljez biva odmah proteran. Zamislite šta bi se dogodilo kada bi se dozvolila prisutnost u ćeliji nezvanih gostiju. Na primer, ćelija dlake bi mogla da zaluta medju ćelijama oka, pa bi iz oka rasla dlaka."

"Naljući neprijatelji ćelija su virusi. Ovi majušni zli paraziti nemaju mitohondrije što znači da nisu u stanju da proizvode energiju neophodnu za život. Membrane ćelija s vremena na vreme nije na visini poverene dužnosti stražara i virus prodre u unutrašnjost ćelije. Tu gde je energije u izobilju on počinje da se razmnožava."

"Takva ćelija umire kao žrtva virusa i njegovog potomstva, a oslobođeni virusi kreću u napad na druge ćelije. I da nije

čitavog niza odbranbenih mehanizama u organizmu, virus bi odneo pobedu."

"Da ukratko ponovimo. Čelije igraju glavnu ulogu u svim čovekovim životnim uslovima od njegovog začeca pa do smrti. **Šestdeset hiljada milijardi žive u savršenom skladu jer svaka gleda svoja posla i vredno obavlja svoj zadatak. To je glavno čudo, ali one i jesu najveće čudo na svetu.**"

* *

*

Ja bih na kraju dodao " jedno od najvećih čuda na svetu", jer veće je čudo to što je stvorilo tu ćeliju i sve što je u njoj.

Budući da je naše interesovanje iz domena izmena informacija, ovaj opis ćelije ukazuje da ta izmena i te kako postoji. Postojanje toliko programa ukazuje pak na jedan drugi problem, ko je stvorio te programe! Taj koji je stvorio te progame mora da bude u samoj ćeliji, odnosno u svim nižim biološkim sistemima. Da li je to ovde pretpostavljeni osnovni biološki sistem, ili je to BOG, ili... teško je reći. Ali saznanje šta i kako da se sve to uradi GOVORI SAMO PO SEBI O

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

TOJ INTELIGENCIJI. Inteligencija čoveka prema ovoj inteligenciji je smešno niska. Čovek je tek počeo da se bavi sa nanotehnologijom (česticama veličine milijarditog dela mm ili gram mase), a gde je pikotehnologija (čestice veličine hiljadu milijarditog dela mm ili gram mase), ili ko zna kojom tehnologijom se služi ta inteligencija!

Iz ovog kratkog izlaganja vidi se uloga informacije i postojanje njene razmene između svih delova organske materije. Neki autori tvrde da je prvo bila informacija, sve ovo im ide u prilog da su možda i u pravu.

Uloga mozga je vidljiva iz onoga zašto je stvoren. Mozak se pojavljuje kao rešenje problema opstanka i reprodukcije u dinamici koju trebaju samo biološki višećeliski sistemi faune. Taj problem se sastojao u koordinaciji svih funkcija za pribavljanje hrane i za odbranu od napadača. Prema tome mozak ima, uglavnom, taj program.

Da je tako ukazuje nepostojanje mozga kod sistema flore. Dok su sistemi faune stalno u pokretu da bi došli do hrane, ili da bi se spasili da oni drugima ne budu hrana, te probleme flora nema. Sve je to tražilo razvoj specifičnih organa za prikupljanje informacija o tome, njihovo pamćenje, analizu,

zaključivanje i sprovođenje odluka. Zato je mozak programiran tako da sve informacije relevantne za ishranu i opstanak prima, analizira, skladišti, donosi odluke i preduzima konkretne akcije. Za stepen relevantnosti informacije ima pak poseban program. Neke informacije traže trenutni odziv u vremenu i prostoru, to su tkzv. refleksne odnosno instiktivne radnje. Druge, koje nisu tako hitne da u istom trenutku moraju da imaju odziv, se samo uskladište. Ali ako se učestalost istih poveća onda mozak ima program da ih mora analizirati i doneti odluku o relevantnosti i po njoj postupiti. To su radnje koje ne traže tako hitan odziv u vremenu i prostoru tkzv. razumne radnje, ili radnje sa predumišljajem.

Za svoje odluke mozgu ne treba konsenzus - potpuno je samostalan. Sasvim je izvesno da u svojim odlukama i radnjama greši. Ako greške nisu fatalne one se ispravljaju. Neke ispravlja sam mozak, a neke tkzv. PODSVESNI SISTEM. Da postoji podsvesni sistem kod čoveka je poznato kao i njegova zaštitna uloga kod bolesti i sl. Šta je taj podsvesni sistem, tj. gde je njegova lokacija nije poznato. Najverovatnije je da je taj podsvesni sistem delo one naše skrivene inteligencije, ako to nije i ona sama.

Kako deluje taj podsvesni sistem? U primeru kada tom našem mozgu, toj našoj čuvenoj inteligenciji, promakne pored svih čula i programa, neki otrov i zatruje sve kooperante pa i sam mozak, stupa u dejstvo taj podsistem i za najkasnije sedam dana pronade protivotrov. Tako bar tvrde naši naučnici. Drugi primer je trovanje alkoholom. Mozak čoveka koristeći svoju autonomiju voli da popije neku čašicu više i da se napije. Taj naš podsvesni organizam je već razradio šta treba u tom slučaju da se uradi da se toga oslobodi. I u prvom, i u drugom slučaju, imaće podsvesni sistem za to dovoljno vremena ako količina unetog otrova ili alkohola nije fatalna - prevelika. U tom slučaju nema vremena da interveniše. Treći primer je kada taj mozak dovede čoveka pred uništenjem i da bi se spasio treba mu ogromna snaga, onda taj podsvesni sistem uključi u mišiće anerobno sagorevanje i da im ogromnu snagu. I tako se veoma često čovek spasava gluposti mozda zahvaljujući tom podsvesnom sistemu.

Šta je pak sa izmenom gena, radi prilagođavanja organizma novo nastalim situacijama u okruženju? Više nego sigurno je da sve informacije mozga dobija i ta naša skrivena inteligencija i ona odlučuje ima li potrebu ili ne da se adaptira. Ranije su naučnici tvrdili da se to zbiva kada prođu nekoliko generacija.

Danas nisu baš u to sigurni, pa tvrde da se to dešava već u prvoj generaciji. Tako tvrde da se prenosi i pamćenje iz mozga narednoj generaciji. Iz iznetog proizilazi da nije mozak taj koji donosi odluku šta će se od stečenih osobina preneti u nasleđe sledećoj generaciji.

Da je tako ukazuje i to što biološki sistemi flore nemaju mozga i sve senzore koje ga prate, pa ipak donose odluke o adaptaciji ili o promeni. O razumnom ponašanju sistema flore napisano je do danas preko deset hiljada studija. Ta inteligencija u ćelijama budno prati sve šta se događa u okolini, i sa njom izmenjuje informacije, pa unapredjuje ili revolucioniše svoj opstanak, odnosno opstanak složenog sistema u kojem se nalazi.

Ranije smo govorili da se sve odluke donose konsenzusom. Za naša razmatranja nije mnogo važno da li je to konsenzus osnovnih - hipotetičnih sistema, ili samo ćelija, važno je da se sve odluke donose usaglašeno. Pa se postavlja pitanje kada to mogu da sprovode na mililijardu milijardi ćelija što to ne može da sprovodi jedna bedna šaka milijardi, pet milijardi ljudi?! Toliko o mozgu i njegovoj ulozi u biološkim sistemima faune.

Ostalo nam je od našeg interesovanja da vidimo još koliko su ti sistemi stabilni, tj. kad se raspadaju odnosno umiru. Rekli smo ranije da su niži sistemi uglavnom stabilni sistemi i da se većina njih, uglavnom, klonira tj. reprodukuju se mitozom - delenjem. Do danas je utvđeno da svi sistemi koji se reprodukuju spolnim postupkom su manje - više programirani da se u dogledno vreme raspadnu. To dogledno vreme ide od 11.000 hiljada godina kod neke vrste bora, pa do nekoliko sati kod nekih insekata. Ovo ide u prilog pretpostavci datoj ovde da je osnovno svim sistemima reprodukcija hipotetičnog sistema nazvanog od naše strane embrij. Zbog toga treba ponašanje svih bioloških sistema, pa i čoveka treba gledati u tom svetlu. Čovek želi da je besmrtan, da bude večan, i to traži od nauke. To nauka ne može da reši nikakvim hemikalijama. To je rešivo samo ako bi čovek dostigao tu skrivenu inteligenciju i napravio isti program kao >>embrij<<, ili rešio svoje reprodukovanje kloniranjem.

I na kraju ovog izlaganja još jedna upadica veoma važna za razumevanje svega što se događa oko nas i u svemiru, pa i kod nas ljudi a to je **DA SVE ŠTO SE DOGAĐA IDE LINIJOM MANJEG OTPORA** pa i ljudsko ponašanje.

EVOLUCIJA FAUNE DO HOMO SAPIJENSA

Svet faune - životinjski svet, odvajajući se od generičkog pravca razvoja sveta flore, je krenuo svojom evolucijom u neizvesnu budućnost. Dosadašnja geološka i arheološka istraživanja govore o pet pomora života na Zemlji. Uzroke, najverovatnije, treba tražiti u prirodnim katastrofama. Sada je u toku nov pomor, ali od bića koje je izrod prirode i otpadnik svoje vrste - OD ČOVEKA!

Ta evolucija faune tekla je u dva pravca pa su je naučnici podelili u dve grane. Prva grana obuhvata zglavkare i mekušce. Druga, bodljokošce i kičmenjake. U prvoj grani najviše ima zglavkara koji su, uglavnom sitni - malih dimenzija. Mekušci su se podelili na mekušce sa dva kapka (školjke i sl.) na glavonošce. U drugoj grani bodljonošce sačinavaju morske zvezde, morski jež i ostale životinje koje žive na dnu mora i imaju petostranu simetriju. Razvoj kičmenjaka je išao od riba (koje su najbrojnije) preko vodozemaca k pticama. Dalje k gmizavcima pa potom k sisarima.

Rekli smo da sisteme flore od sistema faune razlikuje, pored načina ishrane, još i pokretljivost. Antropodi - uključujući

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

insekte, pauke i ostale puzače sa više nogu, su pokretni. Oni imaju visoko razvijene čulne organe i nervne sisteme i pokazuju složenost ponašanja sličnu današnjim robotima. Međutim njihova egzoskeletalna konstrukcija je ograničila njihov metabolizam i veličinu. Njihovo nervni sistem ne premašuje milion neurona dok najmanji mozak kičmenjaka ima preko deset miliona.

Insekti koji žive u velikim grupama (pčele, mravi i sl.) delimično su prevazišli ograničenja svoje veličine stvaranjem velikih grupa jedinki koji deluju skoro kao jedna celina - telo. Ove velike grupe su za nas interesatne kao pokušaj da se stvori biološki sistem od jedinki - individua, koje nisu mehanički vezane u celinu. Ono što ih vezuje je kooperacija - podela rada, gde je sve praktično rešeno od rođenja. U genima je obeleženo ko će šta raditi! To ima svoje velike prednosti i nedostatke, ali se individualizam zadržao u donošenju vlastite odluke pri izvršavanju dodeljenog zadatka - niko mu ne određuje kako će uraditi niti ga kontroliše. Jasno je da oni međusobno komuniciraju. Ako neko nađe veliko izвориšte hrane obeveštava ostale o tome i sl. Svako ima svoj doprinos grupi i on, uglavnom, zavisi od njega samog.

Mekušci su udaljeni od čoveka isto kao i antropodi - imali

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

su zajedničkog pretka pre milijardu godina. Mekušci su interesatni zbog potpuno suprotnog načina života među vrstama. Većina mekušaca su sporo pokretni ljuskari koji se hrane preko filtera. A neki kao cefalopodi - hobotnice, sipe, lignje, nautilus, slobodno plivaju. Odbacili su svoje oklope i postale su najpokretniji beskičmenjaci sa najvećim nervnim sistemom. Hobotnice se mogu da nauče kako da reše pojedine probleme, recimo kako otvoriti kutiju sa hranom.

Bodljokošci žive prilično stabilno hraneći se ljuskama i koralima. Mada su blizak rod kičmenjacima, bodljokošci se sporije kreću. Imaju proste čulne organe i manje nervne sisteme.

Ribe su veoma pokretljive. Njihov mozak je veći od mozga većine beskičmenjaka, ali manji od mozga ostalih kičmenjaka, verovatno zato što je podvodno prostranstvo jednostavno za preživljenje. Gmizavci su se razvili na zemlji i imaju složeniji nervni sistem. U pogledu složenosti nervnog sistema vodozemci su između riba i gmizavaca.

Ptice su u srodstvu sa čovekom preko gmizavca koji je živio pre 300 miliona godina.

Zajednički predak svih sisara, pa i čoveku, je primitivni pacoliki sisar koji je živio pre 100 miliona godina.

Neke vrste delfina, kojim je masa tela i mozga jednaka našim, uspešne su skoro kao i mi u rešavanju raznovrsnih problema. Mogu prihvatiti i prenositi složene ideje.

Razlika između čoveka i životinja koje imaju veći mozak (kit ulješura ima najveći mozak) nije u individualnoj inteligenciji već u njenoj primeni u korišćenju alata. Čovek je morao pre svega da adaptira svoju konstituciju tom novom i jedinstvenom pokušaju da programe za opstanak, za olakšanje i za unapređenje opstanka REŠAVA VAN SVOG ORGANIZMA.

Preci čoveka i čovekolikih majmuna: šimpanza, gorile, orangutana i gibona bili su, koliko se danas zna, tarsoidi koji su živeli pre jedno 73 miliona godina. Oko 58 milionite godine su se iz tarsoida razvili polumajmuni. I jedni i drugi su ostavili brojne fosile. Potom nestaju sa fosilne evidencije. Verovatno zato što su od njih razvili viši primati koji su ih potisnuli.

Parapithecus se javlja oko 39 milionite godine i najverovatnije je opšti predak homonidske loze, tj. čoveka i čovekolikih majmuna. Dalja evolucija ide preko prokonzula (oko 29 milionite godine) i driopithecusa (oko 12 milionite godine) do pojave australopithecusa (oko 3 milionite godine).

Prema dosada prihvaćenim teorijama najstarije čovekoliko biće je australopitekus. No, ima i drugih teorija po kojima je on samo predak, ili najbliži rođak čoveku. Australopitekus se pojavio u Istočnoj Africi. Njegova razvojna linija, popraćena postepenim povećavanjem mozga, imala je nekoliko grana koje se na žalost gube. U neđuvremenu se dogodilo nešto što je delovalo na odvajanje Homo porodice od ostalih primata. To nešto je uslovalo pojavu bića na zemlji sa već uspravljenim hodom i čak sa oruđem u rukama. To biće su naučnici nazvali Homo habilis - osposobljeni čovek. Prema oceni to se zbilo pre 2 miliona godina.

Pojava Homo erektusa - uspravljenog čoveka, se desila negde oko 1,6 milionite godine. To je jedan veoma važan period čovekove pustolovine. Tada je, iz nama nepoznatih razloga, napustio je svoju kolevku Afriku i krenuo u Evropu i Aziju. Danas naučnici su potpuno ubeđeni u tvrdnji da svi muškarci sveta imaju zajedničkog oca poreklom iz kolevke Afrike. Za poreklo majke tvrde to isto, ali baš nisu još sasvim sigurni u toj tvrdnji.

Taj sada homo erektus se već uči da govori. Smatra se da je njegova promena u ishrani bila odlučujući korak da se

porodica Homo izdvoji i udalji od svojih predaka. I ne samo to, već je taj prelaz na meso uslovio i **vaskrsavanje destruktivizma** kojeg je dotle čuvao duboko skrivenog u svojim genima. Dok su mu kao hrana bili plodovi flore ili neki njeni biološki sistemi, destruktivizam je mirovao. Kada je počeo da lovi i ubija svoju daleku braću i njime da se hrani, nije bilo teško da se povampiri.

Lov je uslovio potrebu da se tadašnji čopori udružuju radi ulova. U to vreme nije bilo lako uloviti neku životinju. To je početak stvaranja društvenih odnosa. Budući da su morali za lovljenje da razrađuju kakvu takvu "strategiju", s jedne strane, morali su da razvijaju govor, a s druge strane, morali su da razvijaju oruđa za lov da bi ga olakšali. Svi navedeni preci Homo sapiensa su imali oruđa i usavršavali ih. Ta oruđa su bila od prirodnog kamena, neobrađenog. Tek Homo sapiens počinje da ih obrađuje.

Pre jedno 100 hiljada godina pojavio se Homo sapiens - neadertalac, koji nastanjuje celu Evropu i deo Azije. Bio je vešt lovac. Zahvaljajući toj veštini skoro su im plodovi prirode prestali da budu glavni izvor hrane. Muškarci su se bavili lovom, a žene su imale pak svoj posao. One su se sada,

uglavnom, bavile sakupljanjem plodova prirode ali kao dodatak u ishrani mesom. Pored ranijih poslova sada su počele da obrađuju kože od ubijenih zveri i da šiju od istih odeću. Pored toga pravile su kolibe od kože jer lov je tražio često promenu lovilišta - logorovanje. To je **prva veća podela rada** koje se desila unutar horde i početak rađanje nejednakosti u ljudskom društvu, nejednakosti između muškarca i žene.

Taj neadertalac počeo je da koristi vatru za svoje svrhe. To mu je, prvo, olakšalo podnošenje hladnoće, a drugo, iskorišćenje vatre u pripremi hrane. Imajući vatru i odeću od krzna postao je otporan na hladnoću koju je donosilo novo ledeno doba. Prema nekim nalazima, izgleda, da je ovaj prvi Homo sapiens pored obrade kamena i stvaranju novih oruđa, pored uvođenja podele rada u hordi, uveo još i pogrebne odnose i stvorio religiju. Međutim taj prvi Homo sapiens je jednostavno izčezao sa vidika negde pre 35 hiljada godina. Šta je s njim bilo još se ne zna. Zna se samo da ga je nasledio kremanjonac. Ima onih koji tvrde da je to bila evolucija - neadertalac je postao kremanjonac. Poslednji nalazi govore tome u prilog.

Posle tog vremena evolucija čoveka ni ide toliko u promeni programa u genima - mutacijom. **Sada umesto da se geni**

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

prilagođavaju prirodi, čovek počinje da prilagođava prirodu genima! To je početak tragedije prirode i čoveka. To prilagođavanje prirode genima se sve više i više ubrzavalo da je danas dostiglo nemoguće razmere. **Destruktivizam ljudskog društva je dostigao svoj vrhunac. Dalje se nema gde! Ili će čovek - Homo destruktivis postati stvarno razumni čovek - Homo sapiens, kako su ga prijatelji destruktivnog društva krstili, ili ga neće uskoro biti ni njega ni prirode!**

Da se vratimo našem Kremanjoncu. Isti je svuda raspostranjen, a misli se da je došao iz Azije. **Interesantan je njegov razvojni put od nekadašnjeg lovca životinja do današnjeg lovca na proizvode i hedeonističke stvari. Na žalost, kao što će se videti u daljem izlaganju, to je bio krvavi put poliven krvlju ne neke ulovljene životinje nego čovečjom. Krvlju isto tako Homo sapiensa - krvlju ne samo nekog nepoznatog čoveka, već često i krvlju članova roda, braće, sestara, suseda, prijatelja i poznanika.**

HOMO SAPIENS - RAZUMNI ČOVEK I NJEGOVA DRUŠTVA

HOMO SAPIENS ILI HOMO DESTRUCTIVUS

(razumni ili destruktivni čovek)

O tom razumnom čoveku napisani su slavospevi i slavospevi, tako da se taj čovek zaljubio u samog sebe. To naročito važi za školovane ljude koji sačinjavaju klasu na vlasti i koji diriguju ovim svetom, bar tako oni misle. Šta misle o tom čoveku, ili bolje reći o sebi najbolje ilustruje sam početak knjige KAKO JE ČOVEK POSTAO DIV (M. Iljin; E. Segal):

ČOVEK - DIV

"Na zemlji živi div.

On ima takve ruke da bez muke podiže lokomotivu.

On ima takve noge da za jedan dan može prevaliti hiljade kilometara.

On ima takva krila da može leteti iznad oblaka više od svih ptica.

On ima takva peraja da može plivati na vodi i pod vodom bolje od svih riba.

On ima takve oči koje vide neviđeno i takve uši koje čuju

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

šta se govori na drugom kontinentu.

On je tako jak da na skroz probija planine i zaustavlja vodopade u punoj brzini.

On po svojoj volji preuređuje zemlju, sadi šume, spaja mora, navodnjava pustinje.

Pa ko je taj div?

Taj div - to je čovek.

Kako se to desilo da čovek postao div, postao GOSPODAR ZEMLJE? (kurziv B.D.)"

Pre nego što se pređe na dalje izlaganje potrebno je rasčisti da li je čovek stvarno razuman i div ili je nešto drugo, kao npr. destruktivni čovek. U toj svrsi citiraćemo doslovce nekoliko publikacija na ovu temu, i to: (1) predavanje Džona Keneta Galbrajta, penzionisanog profesora ekonomije na Havardu; (2) članak objavljen u "Špiglu" 1992.: Izvodi iz studije profesora Masačusetskog instituta za tehnogiju Harolda Frimena objavljene u "Progesivu" 1977.; (3) zadnji intervju Eriha Froma, objavljenog u "Cajtu"; (4) članak objavljen u "Špiglu" - "Čovečanstvo traži novi civilizacijski model; i (5)

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

uvod iz knjige "Uslovi preživljavanja čovečanstva" od Iringa Fečera.

Naslov predavanja Dž.K.Galbrajta je:

ZBRKA GLOBALNA - SREĆA NEIZVESNA

"Stalno slušamo o tome kako šta je pogrešno u našem ekonomskom svetu i koji su nedostaci u ekonomskoj efikasnosti i u opštem blagostanju. Moja je namera ovde da zapitam šta bi bilo pravilno i koji su **zahtevi dobre i ostvarive ekonomije i društvenog sistema**. (kurzivi su B.D.)

Ovo je vreme intenzivnog i opasnog nereda u zemljama, posebno u onim delovima Sovjetskog Saveza. koji krče težak i neizvestan put u drugi ekonomski i politički sistem. To je verovatno najveći ekonomski i politički problem i izazov našega vremena, i to takav, da će njegov neuspeh biti znak velike nesreće.

Na žalost, isto tako **u velikom delu sveta istrajava velika beda**. Ali, **kakvo je stanje u srećnom delu sveta?** A šta treba da budu standardi za dostignuća za dobro ili bar podnošljivo ekonomsko društvo? Ovo je pitanje koje hitno moramo da postavimo. Nekada je sva ekonomska i socijalna misao bila samo usmerena na bileteralnu, ekonomsku i socijalnu strukturu. Postojali su kapital i rad, kapitalista i radnik. Postojali su zemljoradnici i seosko stanovništvo - zemljoposednici često radeći u vladi kao surogat za kapitalističku klasu, a seljaštvo

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

raštrkano i politički beznačajno. **Kapital i rad, kapital protiv rada, to je bio osnovni sukob.**

Ovo više nije slučaj u razvijenim ekonomskim zemljama. Velika politička dihotomija, kapitalisti i radničke mase, otišla je u senku, **a na mesto kapitalista je birokratija velikih korporacija. Ne kapitalisti nego menadžeri.** Sindikati ustrajavaju, ali nisu više čvrsta borbena sila u ime obespravljenih. Desetkovani opadanjem, ili preseljenjem masovne proizvodnje, oni su često u situaciji da budu **nemi saveznik sa upravama** radi zajedničkog preživljavanja.

Pozivanje na klasnu borbu sada zvuči sasvim preživelo. Sada su **politički dominantni menadžerska birokratija i advokati, lekari, prosvetari i velika zajednica penzionera i rentijera.** Svi oni polažu pravo na politički uticaj i silu. Ovo, međutim, ne znači da je klasni sistem došao do svoga kraja.

Danas imamo **novu klasnu strukturu** koja obuhvata, na jednoj strani, one dobro situirane koji su zamenili nekada **dominantne kapitaliste** i, na drugoj strani, **one koji mnogo slabije stoje** a često su i **osiromašeni**, koji **rade i pružaju usluge da bi život učinili prijatnijim ili, podnošljivim.** Ono što sam negde nazvao kulturom zadovoljavanja. **Savremeni ekvivalent nekadašnjem**

industrijskom proletarijatu je jedna niža klasa dobro situiranih.

Danas imamo **masu populacije pogođene siromaštvom u centralnim gradovima SAD.** Situacija varira od države do države, ali, uopšteno, donja klasa ne učestvuje u političkom procesu. U svim državama neki su isključeni zbog nemanja državljanstva. U SAD mnogi ne glasaju jer, bar u prošlosti, **ne vide dovoljnu razliku između dve partije.** Ove dve poslednje, sasvim prirodno, obraćale su se srećnijim zajednicama, **jer su tamo mogle da nađu glasove, novac i političku aktivnost.** U srećnijim zajednicama mnogo se govori o demokratiji, ali demokratija može da bude nešto nesavršeno. A to je tako kad oni kojima najviše treba i koji su najranjiviji, **ne učestvuju u političkom procesu i nemaju svoj glas i uticaj.**

U Britaniji je to učestvovanje bolje. Međutim usuđujem se da mislim da politički glas i snaga ove isto pripadaju privilegovanima.

Ovo stanje ne ide uz miran i civilizovan život. Videlo se pre dve godine u Los Anđelosu, **oni koji nemaju drugi izlaz u političkom izražavanju, krenu na ulice.** U siromašnim krajevima drugih zemalja izvestan stepen socijalnih nemira i etničke

mržnje je normalna stvar. Nikoga ne treba da čudi **što se socijalna tenzija i konflikti dovode u vezu sa političkom izolovanošću i ekonomskom obespravljenošću.**

U dobrom društvu ne treba da postoji obespravljena i isključena donja klasa. Mora da postoji puno demokratsko učestvovanje svih i samo tako može da dođe do osećanja zajedništva koje prihvata i, čak, ceni različnost.

Pomisao na glasove često tera političara na vrlinu. Ali **puno sada isključenih neće se uključiti samo govorom, molitvom ili predavanjem. To zahteva neke sasvim praktične i konkretne korake od strane moderne države.**

Postoji, pre svega, apsolutno neizbežan zahtev da svakou dobrom, čak časnom, društvu ima osnovni izvor prihoda. I, ako to ne može da obezbedi iz tržišnog sistema, to mora da dođe od države. Ne zaboravimo, ništa ne ograničava slobodu građanina više od nedostatka novca.

U srećnijim zemljama **se stalno ponavlja primedba o moralnoj šteti koju prozrokuje javna podrška siromašnima** - onim ljudima koji žive od pomoći. Nema ubedljive doktrine za one koji sebe vide kao ljude koji plaćaju tu podršku. Među ostalima, ja želim da vidim društvo u kome svako ima priliku za korisno zaposlenje.

Gde i kada te podrške nema, neki alternativni oblik prihoda - društvena podrška - apsolutno je neophodna. Isto tako treba da postoji podrška za one koji zbog zdravstvenih ili, porodičnih razloga ne mogu da rade. Ne može biti ni govora o civilizovanoj egzistenciji ako takve podrške nema. **Ne sme da bude socijalno poniženje živeti od socijalne pomoći.** Razmišljati tako je okrutna tendencija našeg vremena. Zloupotreba će da bude za sigurno. Uvek će neko da odabere lenstvovanje u mreži za ljuljanje. **To mora da prihvatimo.** Ljudi nisu savršeni, a ni bogatima nije sasvim nepoznato davanje prednosti zabavi.

Dalje, mora da postoji mogućnost bežanja iz niže klase - socijalne i političke pokretljivosti nagore. Politički mir se najbolje čuva nadom u kretanju na više, ako ne u ovoj generaciji, onda u sledećoj.

Nema ništa novo što je ovde potrebno: to je obrazovanje, ljudska investicija. Ništa drugo nije tako važno. U SAD imamo izvrsne univerzitete i dobre privatne škole u predgrađima za dobro stojeću klasu. Ali niža klasa u našim gradovima je osuđena na obrazovanje koje samo obnavlja njihovu nižu ekonomsku poziciju - siromaštvo. U naše vreme nema školovanog i obrazovanog koji je siromašan i nema nepismene populacije koja

nije siromašna. **Zbog toga mora da se stavi naglasak na ostale suštinske uloge države.** I nije stvar u tome **da se odluči po formi kapitalizam ili komunizam, društveno vlasništvo ili privatizacija,** to je stvar specifične ocene u svakom pojedinačnom slučaju. Ovo nije vreme socijalne i političke doktrine, ovo je vreme praktične odluke.

Tržišni sistem obilno i efikasno obezbeđuje širok izbor sredstava za proizvodnju i potrošnju dobara. Nekada je postojao strah od vlasti, prepuštenu kapitalu i kapitalizmu u proizvodnji ovi dobara, i to je postao klasični slučaj za socijalizam. Danas se s pravom brinemo daleko više **zbog udružene nesposobnosti nego udružene vlasti.** Dobro društvo prihvata u osnovi tržišni sistem i njegove menadžere. Ali, postoje neke stvari koje tržišni sistem ne radi dobro ili radi loše. **U dobrom društvu postoji odgovornost države.**

Ni u jednoj zemlji tržišni sistem ne obezbeđuje dobro i jevtino stanovanje. Ovo je stvar od izuzetnog značaja i svagde mora da bude stvar društvene odgovornosti. Malo je toga što očiglednije ne uklapa u dobro društvo kao što su ljudi koji žive u lošim uslovima ili ljudi bez doma.

Zdravstvena briga za one kojima je to potrebno u
Destrktivno društvo i njegovi prijatelji

civilizovanim zemljama je pitanje društvene odgovornosti. Niko ne sme da bude prepušten bolesti ili smrti zbog svog siromaštva. Ovde Britanija može s ponosom da ukaže da odavno služi kao primer.

Postoje i druge suštinske funkcije države. Mora se imati na umu da su mnogo više parkovi, rekreacioni prostori, policija, biblioteke, umetnost potrebniji nižoj klasi nego dobro stojećim. Oni koji najčešće napadaju ove državne službe su najčešće oni koji mogu da sami sebi obezbede te usluge.

Moraju se imati na umu i one aktivnosti koje nisu trenutno pred očima tržišne ekonomije. **Ovo se odnosi na nauku i medecinsko istraživanje. Tržišni sistem investira u ono što se vraća u kratkom roku. Mnoga naučna otkrića ne nude brz i siguran povratak uloga.** Podrška tome je, pre svega, obaveza države.

Neka od istinskih važnih industriskih dostignuća prethodnih generacija - veliki napredak u poljoprivrednoj produktivnosti , moderan vazdušni saobraćaj, razvijena elektronika - jako su zavisna od javnog investiranja. Isto tako je važno, što počinjemo da priznajemo sa oklevanjem -**investiranje u dugoročne interese čovekove okoline.**

Postoje dva finalna zahteva dobrog društva. Ono mora da ima

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

efektivnu radnu ekonomiju i mora da bude u skladu sa samim sobom i sa svetom u celini.

U nekoliko poslednjih godina srećne zemlje su skliznule u recesiju. Razlozi tome nisu jednostavni. Ali, dva faktora su ključna. Ekstremne promene osamdesetih, posebno u Americi i Japanu, kao reakcija na depresiju. Banke, graditelji i korporacije bili su u situaciji i prosto prisiljeni da pod pretnjom dugova ili finansijske propasti ograničavanju investiranja ili zapošljavanje. **I osamdesetih godina dogodila se značajna raspodela prihoda u korist vrlo bogatih, onih čija potrošnja ili način investiranja ne zavise od potreba i želja.**

Možda postoji nešto što možemo da učinimo da ograničimo to stanje i izbegnemo njegove posledice. Međutim, **sklon sam da verujem da je to osnovna tendencija tržišnog sistema dubljeg karaktera i motivacija.** Dobro društvo mora da se na vrlo praktičan način bavi problemom recesije i depresije, bez obzira na njihov uzrok, i da tako olakša probleme dislokacije i očaja.

Osnovna je stvar da se obezbedi pravednija raspodela prihoda od one koju pruža sam tržišni sistem. Ovo mora da ima za rezultat ograničavanje ekstremnih slučajeva, ali je važnije da se obezbedi dotok kupovne moći u slučaju recesije. Bogati

imaju izbor između trošenja i netrošenja. Oni sa skromnijim prihodima nemaju taj izbor. Ja ne predviđam i ne zagovaram neku krutu jednakost u ekonomskom nagrađivanju. Ja ukazujem **da u osnovi pravedna raspodela nije samo socijalno pravedna, nego i ekonomski funkcionalna.** To je znak dobrog društva, i značajno pomaže ekonomskoj stabilnosti.

Takođe moramo se pozabaviti tendencijom moderne tržišne privrede kao periodima obveshrabrenja i depresije. One zahtevaju sigurno intervencije vlade. **Molitve i dnevna predviđanja poboljšanja, što su bili instrumenti politike poslednjih trih godina, neće pomoći.** Niže kamate mogu da pomognu, ali nema ekonomske mađije u monetarnoj politici. Efikasnost i snaga je ono što upravlja finansiskim umom. U vremenima recesije vlade moraju da energično zapošljavaju ljude i smanjuju ekonomsku nevolju. Ovako stečeni prihod i ovako ublažena nevolja su sjajna alternativa za zaposlenost. Onda kada se obezbedi oporavak, mora da postoji disciplina koja obezbeđuje ograničenja i omogućuje smanjenje vladinih rashoda, drugin rečima deficita.

Ovo nije popularan politički model. U kulturi zadovoljavanja mnogi sa sigurnim prihodom ne nalaze da je

recesija ili slaba ekonomska efikasnost posebno neprijatna. Ali dobro društvo ne dozvoljava da se ljudi osećaju beskorisnim, nepotrebnim i obezpravljenim.

Ova moja lista uslova nije kompletna. Želim, posebno u SAD, da vidi demilitarizaciju. **Militarni establišment postao je snaga sama po sebi do uznemiravajućeg stepena. On odlučuje o svojim oružjima i nivou sile, a ima političku vlast da zato obezbedi potrebne fondove. Opet nesavršena demokratija.**

Želeo bih da vidim efektivno ograničenje trgovine sa oružjem. U ovo naše vreme **ništa nije strašnije od odlaska smrtonosnog oružja iz bogatih u siromašne zemlje koje nabavljaju oružje za ubijanje sopstvenog naroda i svojih suseda, mada nemaju hrane da svoju sopstvenu decu održe u životu.**

U naše vreme ekonomski srećne zemlje, u celini, u miru žive zajedno. Po pravilu, siromašne zemlje su te koje ulaze u sukobe, međunarodne i domaće. Moderna industrija, komunikacije, putovanja, umetnost i zabava, sve to vodi međusobnom zbližavanju srećnih zemalja. Zbog toga je moderna, napredna ekonomija u svojoj suštini transnacionalna. Nekada je kapitalizam smatran izvorom međunarodnog takmičenja i sukoba;

kapitalizam se smatrao izazivačem rata. Nije više tako. Umesto toga, siromašni u svetu uništavaju jedni druge i to je težnja ljudi koji imaju malo od toga za šta bi živeli. Mi u srećnim zemljama moramo čvrsto da imamo na umu one koji žive na suprotnom kraju našeg blagostanja. I iz resursa i uslova koji nam toliko pogoduju moramo im pružiti pomoć. **Savest, ako je imamo**, ne sme da nam dozvoli da učinimo manje - da budemo manje nego zabrinuti i manje nego velikodušni. I tako ćemo za dužu stazu pomoći da se za druge i nas same obezbedi mirniji svet.

Postoje i zemlje koje izrastaju iz komunizma ili su bile deo, ili su bile pod okriljem Sovjetskog Saveza. Ovde takođe postoji težak poremećaj koji je izišao iz ograničavanja ekonomske privatizacije u vreme ekonomskog haosa. U ove poslednje tri godine srećne zemlje su bile vrlo darežljive u savetima koje i same ne bi se usudile da poslušaju. Hitno je i veoma u našem interesu da im se pruži konkretna pomoć.

Danas je svet u mnogo većoj opasnosti od ekonomskih poremećaja i nezadovoljstava sa svojim političkim posledicama uključujući i opasnost od nuklearnog oružja u rukama beskrupoloznih i nedoslednih nego od konvencionalne agresije..."

Izvodi iz studuje profesora Masačuteskog instituta za tehnologiju Harolda Frimena **o karakteru proizvodnje i potrošnje u savremenom američkom kapitalizmu**, objavljenog u "The Progressive" Medison, pod naslovom:

"KADILAKA" NIKAD DOSTA

(Kurzivi B.D)

"Da bi se održao svaki društveni sistem mora da obezbedi ishranu, odevanje i krov nad glavom većini svojih članova. Kapitalizam to čini. Međutim u eri usavršene tehnologije proizvodni kapaciteti daleko premašuju nivo potreban za opstanak. Polazeći od takvih proizvodnih kapaciteta i opadajućih troškova po jedinici proizvoda, dva uslova koja su po pravilu ispunjeni u Americi, kapitalističkom vlasniku je stalo da poveća proizvodnju. Pridržavajući se načela lične dobiti, on ide da proizvede onoliko viškova koliko smatra da se najprobitačnije može da proda. Nema boljeg načina da se shvati kapitalizam nego što razmatranje karaktera tih viškova.

Podmireni članovi

Imućni su prva grupacija koja je zainteresovana za potrošnju viškova: oni raspolažu neposrednim sredstvima za njihovu nabavku. **Oni su podmireni članovi jedne ekonomske demokratije u kojoj je jedan dolar (ne jedan čovek) jednak jednom glasu.** Njihove se potrebe uvek u potpunosti zadovoljavaju. Nije potrebno da se posebno zadržavamo na adekvatnosti snabdevanja ove grupacije. Početkom 1975. jedina američka proizvodna automobilska traka koja se nije borila sa teškoćama - radila je, zapravo, prekovremeno - bila je ona koja je izbacivala "Kadilake". U zemlji čije društveno značajne potrebe čekaju da budu zadovoljene dok se potrebe ove vrste podmiruju bez i najmanjeg odlaganja, ovakvo korišćenje inače nedovoljno iskorišćenih proizvodnih kapaciteta može da predstavlja pravo razočarenje.

Međutim, to nije i poslednje, jer imućni nikako ne oslobađaju tržište neiskorišćenih kapaciteta; nova tržišta za probitačan plasman viškova moraju se naći ili, kao što moderni kapitalizam otkrio, mogu se stvoriti.

Industrijski kapitalizam je došao do saznanja kako da

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

izazove potrošnju gde se ona prirodno ne javlja, da obodri nezadovoljstvo sa tekućim posedovanjima, da nas nagovori da kupujemo da bi smo održali korak sa našim susedima ili da kupujemo da bi se razlikovali od naših suseda. U ovoj zemlji nama su i te kako poznata uporna i po pravilu uspešna nastojanja da se stvori potražnja - podstaknu se apetiti za kozmetikom, pićem, pelenama od hartije, dezodoransima, sportskom opremom, stereo uređajima, aparatima za domaćinstvo, patentiranim lekovima i sapunima u prahu i prestankom korišćenja automobila, televizora, odeće i nameštaja - njihovim zamenjivanjem novim.

Benzin i deca

U 1973. izdaci za reklamu u Americi su iznosili 26 milijardi dolara. Da bi proizvela jednu reklamnu "numeru" radi komercijalnog lansiranja jedne vrste benzina koja se ni u kom značajnim pogledu ne razlikuje od drugih vrsta, kompanija "Teksako" je angažovala ansambl "Rouz boul", orkestar od 200 članova, grupu od 50 vežbačica, vođe navijača sa Kaliforniskog univerziteta u Los Anđelosu, desetak profesionalnih glumaca i jedno dete blistavih očiju. Onima koji upućuju apele javnosti

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

za priloge od 1 - 5 dolara za pomoć indijanskoj deci oboleloj od rahitisa, reklamni poziv "Teksakoa" može izgledati čudan. Međutim, **on nije čudan: benzin donosi novac dok to nije slučaj s indijanskom decom.**

Iz pouzdanih istraživanja proizlazi da su u predinflacionom periodu od 1956. do zaključno 1960. ukupni troškovi američke privreda na račun promene modela američkih automobila iznosila 24 milijardi dolara - a ta cifra je, kako se smatra, ispod stvarnog stanja.

Zadržite se na ovom kontrastu: u ukupnom budžetu (inflacijom zahvaćeni dolar od tog vremena do 1974.) Nacionalnog instituta za zdravstvenu zaštitu za 1974., najveće federalne agencija za medicinska istraživanja, izdvojeno je za rak 64 miliona, za srčana i plućna obolenja 10 miliona, za artritis, obolenja metabolizma i degestivnog trakta 134 miliona, za neurološka obolenja i srčane, odnosno moždane udare 101 milion, za alergije i zarazne bolesti 98 miliona, za dečju zdravstvenu zaštitu i unapređenja zdravstvenog stanja 107 miliona i za očne bolesti 32 miliona - **što sve zajedno je manje od 11 odsto od godišnjih troškova promene jednog jedinog potrošačkog proizvoda.**

U vojsci je spas

Čak se ni tako izazvanom tražnjom ne mogu stvoriti uslovi na tržištu za probitačnu proizvodnju. **Ali kapitalizam je otkrio najpogodnijeg kupca od svih - oružane snage.** Rat ili priprema za njega - ili, da se se poslužimo popularnijom terminologijom, odbrana od te opasnosti - predstavljaju gotovo neograničenog potrošača viškova. Od 1946. u ovoj zemlji je utrošeno 1500 milijardi dolara na vojno snabevanje. U toku tog perioda, više od 80 odsto federalnih izdataka na potrebe odbrane na ratove iz prošlosti, sadašnje i hladne ratove, kao i na buduće ratove. Procenjuje se da svaki stanovnik Sjedinjenihg država za vreme svog radnog veka **radi pet godina da bi se podmirile naše potrebe za vojnim materijalom.**

Žašto se industriski kapacitet ne interesuje za javnu robu i usluge? **Zar se ne može ostvariti krupna dobit u takvim oblastima kao što su kontrola buke, reciklaža, izgradnja lokalnih pozorišta, biblioteka, parkova i bazena, obezbeđivanje javnih zdravstvenih usluga i bolnica, stručnog osposobljavanja, uklanjanje "slamova" i javne stanbene**

izgradnje, organizovanje komunalnih službi, škola za odrasle, dečjih vrtića i jasala, obezbeđenje nezagađenog vazduha, elektrifikacija sela, bolje snabdevanje vodom.

Neprivlačne javne potrebe

Odgovor je odrečan. Iz više razloga, kapitalisti pokazuju malo oduševljenja za osetnije ulaganje u javnu proizvodnju i usluge. Mnogi proizvodi iz te oblasti imaju trajan karakter pa kada se jednom potražnja za njim zadovolji, potrebe te vrste mogu da "presuše". U poređenju sa vojnim proizvodima, civilni proizvodi u javnoj sferi pružaju minimalne mogućnosti za probitačnu razliku u odnosu na troškove. Troškove izgradnje javnog plivačkog bazena mogu mnogi lako da utvrde. Egzotični proizvodi, tehnološki postupci u odnosu na koje kupac ima malu mogućnost nadzora pre su izuzetak nego pravilo u javnoj sferi. **Rasipništvo, slab kvalitet i poturanja roga za sveću su često vidljivi mnogima."**

Jedan od poslednjih intervjua Eriha Froma objavljen je u "Cajtu" (Hamburg) pod naslovom:

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

ZAŠTO LJUDI NOSE MASKE? (Kurzivi B.D.)

"Vi ste svojevremeno napisali: živimo u društvu izrazito nesrećnih ljudi?"

Da, ako gledate otvorenih očiju, možete to i sami da vidite. Hteo bi reći da se većina ljudi pretvara da su srećni - čak i svojim očima - jer ako ste nesrećni vi onda predstavljate čoveka koji je u životu doživeo neuspeh.

I tako onda nosite masku sreće jer bi ste u protivnom izgubili od svoje vrednosti na tržištu i ne bi ste bili normalna i uspešna osoba. Međutim, pogledajte samo ljude. Možete kod njih uočiti, iza maske, nespokojsstvo i razdržljivost, možete videti dosadu, depresiju, omamljenost, nesreću.

Na samom početku ovog veka ljudi su govorili o "nelagodnostima našeg veka". To je ono što je Frojd nazivao neprilagođenošću kulturi. Međutim, nije u pitanju neprilagođenost kulturi već **neprilagođenost buržoaskom društvu koje je pretvorilo čoveka u radnu životinju i sprečilo ga da razvija sve što je od značaja: sposobnost da voli, da bude prisutan radi drugih, da misli i da ne bude samo instrumenat**

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

privrede već krajni cilj svih ekonomskih procesa.

*Da li to znači da su ljudi koje mi, uglavnom uzev, smatramo i nazivamo normalnim sa Vašeg stanovništva posmatrano, bolesni-
?*

O, da. Najnormalniji su najbolesniji. **A bolesni su zdravi.** Znam da to zvuči tmurno i preterano. Međutim ja na sve to vrlo ozbiljno gledam. Bolesna osoba pokazuje da nije još tako ugušila izvesne ljudske osobine da one ne mogu više da dođu u sukob sa usvojenim kulturnim vrednostima ali se zato međusobno sukobljavaju i tako izazivaju simptome obolenja.

Siptome imaju srećni

Poput bola, takav simptom je samo znak da nešto nije u redu. Srećni su oni koji imaju simptome. Kad bi čovek mogao da oseća bol, on bi bio u vrlo opasnoj situaciji. Međutim, mnogi ljudi - mislim na normalne ljude - tako su prilagođeni, tako su se oslobodili svega što je suština njihove osobenosti, tako su otuđeni i **do te mere pretvoreni u instrumente poput robota** da

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

oni više ne osećaju nikakav sukob. Drugim rečima, njihova stvarna osećanja, njihova ljubav, njihova mržnja, već su ugušeni ili su tako atrofirani da **ovi ljudi pružaju sliku hronične lake šizofrenije.**

A koji su razlozi za to?

Razlozi su očigledni: **naše društvo se zasniva na načelu da je cilj u životu sve veća proizvodnja i sve veća potrošnja. Napredak u privredi i tehnologiji, ne napredak u čoveku. Ono što je dobro za ljude ne interesuje nikoga. Niti ono što je štetno po čoveka igra bilo kakvu ulogu. U MNOGIM NAŠIM REKLAMAMA HVALE SE STVARI KOJE SU ŠTETNE ČAK I SMRTONOSNE.**

Vi ste napisali da naše savremeno društvo mora da počne da misli o svemu - ako ne zbog drugih razloga a ono zbog ekonomskih. Ukazali ste na Rimski klub.

Ima danas publikacija, i to ne samo one pod okriljem Rimskog kluba, već iz pera mnogih drugih istraživača, iz kojih se vidi **da ako nastavimo da idemo ovim putem, da ako nastavimo da trošimo**

na sve što nailazimo, ako uništavamo prirodu, ostavljajući našim naslednicima ništa drugo već jedan uništen, osiromašeni i zatrovani svet, ako ljudi i dalje budu težili vlasti - da je onda nuklearna katastrofa neizbežna. Doživjećemo još jedan rat.

Kažu da je danas 40 nacija u mogućnosti da se koristi nuklearnom energijom. Sve se to prodaje radi profita. Međutim, brojni istraživači si pokazali da će, iz isključivo ekonomskih razloga, za 50 do 60 godina naše sirovine biće iscrpene, da će siromašne države postati još siromašnije, a bogatije sve bogatije i da, na kraju, mora doći do katastrofe.

Otpor katastrofi

Gotovo sve ukazuje da ćemo nastaviti tim našim putem i da ćemo na kraju srnuti u katastrofu. Ali želeo bih isto tako da kažem da sve dotle dokle bude i najmanje izgleda u stvarima što se tiče života, recimo samo jedan ili tri odsto, ne smemo dići ruke. Sve dotle moramo nastojati sve što je u našoj moći da bi smo otklonili katastrofu. Jer trgovati životom nije isto što i trgovati novcem. Kada biste hteli da investirate novac i kada bi vaši izgledi da ga ne izgubite bili samo jedan do dva odsto,

bili biste glupi da se u to upustite. Ako je čovek kritično bolestan ima samo jedan do dva odsto izgleda da mu se spase život, medecina će učiniti sve što je u njenoj moći da mu spase život. **A u društvenim pitanjima, u krajnoj liniji, radi se o životu čovečanstva.**

Ja verujem da svi mi znamo mnogo više nego što smo toga svesni. **Mi se služimo velikim delom energije da bi smo ugušili istinu.** Bežimo od sebe samih. Naši snovi su najbolji dokaz za to. Tu se razlikujem od Frojda, prema čijim rečima su snovi uvek ispunjenja želja relativno primitivnih, u osnovi seksualnih želja. Međutim, snovi koji nam donose saznanje koja su u skladu sa svesnim oblicima, isto su tako često ako ne i češći.

Da li opasnost od kolektivnog ugnjetavanja ima takođe neke veze sa opasnošću od fašizma?

Da. Izraziti primer kolektivnog ugnjetavanja bila je Hitlerova era. Ja sam prikupio mnoge dokaze da većina Nemaca govori istinu da nisu znali o ubistvima Jevreja, Poljaka i komunista izvršena po Hitlerov naređenju. Vi ćete reći da je to nemoguće, da je narod morao to da zna.

Međutim, u većini slučajeva oni nisu to znali i kada tako kažu to iskreno kažu. Međutim, moramo poći korak dalje. Oni su mogli da to saznaju na osnovu brojnih znakova koja su gušila takva saznanja. Time objašnjava kako je Hitleru bilo moguće da počini takve stvari.

Da je nemački narod znao o tome onda Hitler - u to nema nikakve sumnje - ne bi bio u stanju da se zadrži na vlasti. Većina nemačkog naroda bila bi revoltirana takvim sadizmom i nemoralnošću i stoga je Hitler morao da učini sve što je bilo u njegovoj moći da to sačuva u tajnosti od naroda."

Prognoza Froma iz 1980. na žalost se obistinuje - sve smo bliži katastrofi. O tome govori jedan članak od nepoznatog autora objavljen u "Špiglu" (Hamburg) posle brazilskog sastanka (1993.) o ekološkim problemima zemlje pod naslovom:

ČOVEČANSTVO TRAŽI NOVI CIVILIZACISKI MODEL - NEPRIJATELJI SMO
MI SAMI (Kurziv B.D.)

"Svet postaje jedinstven. Preko petstotina satelita neprestano pošilja na Zemlju savremene signale. Od kada se raspao komunizam, nema više odajnika, koji bi smetali njihove poruke. Jednolične prilike na skoro milijardu televiziskih ekrana pobuđuju se jednakim slikama u svim kućama od Amura, Jangcejanga, Amazona i Nila: **sanjaju o univerzalnom robnom rajju.**

Više od kakvih 35000 transnacionalnih preduzeća prekriva planetu sa gustom trgovinskom i transportnom mrežom. U nekih desetak zemalja istovremeno dovoze nove automobile, operne i pop uspešnice, video kamere, table čokolade...

Sve finansijske metropole su međusobom povezane kompjuterima pa se za nekoliko sekundi promene vlasnici bogatstva vredne na milijardi maraka. **Posrednici pri finansijskim transakcijama obrnu za svaki dan približno hiljadu milijardi maraka,** skoro tri puta više nego što je iznosio prošlogodišnji predračun Nemačke. **Za nekoliko časova mogu da onemoguće realizaciju odluka centralnih banaka, izvrše**

pritisak na vlade i izsile inflaciju.

A svet se ipak raspada.

Samo u zadnjih osamnaest meseci je bilo potrebno upisati na kartama dvadeset i jednu novu državu. Jugoslovenski narodi ratuju međusobom, Kanadu i Belgiju potresa spor njihovih jezičkih skupina, Italijani, a i Švajcarci, traže svoj nacionalni inditet. Milioni nespremnih državljana pokušavaju naći rešenje u razvodu i odcepu.

Povrh svega **ponor između malobrojnih bogatih naroda i velike većine sveta je i dalje sve dublji. Okolo Manile i Ria de Ženeirija se gomilaju pokrajine bede, na drugom kraju sveta se metropole, kakve su Tokio i Sietl, se menjaju u potpuno tehnizirane urbane mašine.**

Čovekov svet se neposredno pred drugom hiljadom leta menja sa neslućenom brzinom. Tesan postaje i za buduće političko uređenje rascepljenih naroda, koji se u njemu oblikuju, bez ikakvih istoriskih pogleda i logične teorije, i bez ikakve vizije.

Kako su moćno danas isprepletane različite kulture i kako su jedna od druge zavisne najsuprotnije vlade, zna posetioca sa Zapada samo s jednim takvim pitanjem upozoriti kineski

ministar predsednik Li Peng.

Pred konferenciju u Riu nemački ministar za okolinu Klaus Tefer kao posrednik između Severa je obišao Peking. Zbog osetljive dužnosti je ukazao na to da Kina mora takođe poštovati ljudska prava. "Ta prava bi lako mogli da damo svom narodu", je odgovorio kineski vođa. "Tada, da li bi Nemačka bila spremna da svake godine primi deset do petnaest milion Kineza i brinuti se za njih?"

Takva polemika kineskog vođe nije cinična. U njoj je pitanje koje mora još danas da postavi čovečanstvo, a posebno pak **dosadašnji dobitnici u Evropi i Severnoj Americi: Koliko slobode, tačnije rečeno kakva sloboda je moguća na plavoj planeti, na kojoj će veoma brzo biti osam milijardi ljudi?** Kakva su pravila, kakvi su društveni oblici, koje bi bilo moguće upotrebiti za **rešavanje ekoloških, prehranbenih i privrednih problema?**

Dokazalo se, da je model civilizacije, kojeg je nekada izmislila Evropa, dinamičan i uspešan da u tom pogledu nema konkurencije. Ali za oblikovanje budućnosti nije podoban.

Američki predsednik Hari Truman je godine 1949. siromašnim zemljama obećao da će zbog povećane industrijske proizvodnje

suštinski dignuti životni standard u istim, ako se budu razvijali po zapadnom primeru. Od toga nije bilo ništa. Upravo danas, kada su TV limonade, kakva je Dalas, milijarde ljudi od Jakutska do Najrobija, od Džakarte do Bogote, "potisnule iz seoskog života u planetarne dimenzije", kako je to formulisao generalni sekretar Rimskog kluba Bertnard Šnajder, prodavci razvojnih obećanja su poderali ugovore. To Trumanovo obećanje se nikako ne može ispuniti.

Svakodnevno življenje tri petine čovečanstva danas ne obećava rast i bogaćenje, već propadanje, ekološko uništavanje i kulturnu degradaciju. Niko ne zna kako taj proces zaustaviti.

Na mesto toga uspeh zapadne civilizacije se obrnuo protiv sebe.

Gdegod televizijske slike i turisti veličaju životni standard industriskih zemalja i gdegod domovina ne nudi drugo osim siromaštva, mlada, života željna generacija, se pripravlja za selenje u obećanu zemlju. Na običnoj dasci sa ručno napravljenim jedrom, moguće je u četrdesetak minuta preploviti Gilbertarska vrata, granicu između bede i siromaštva. "Milioni budu došli", prorokuje Bernard Šnajder. "Ko će dati naredbu za pucanje?"

Elektrane i motori sa unutrašnjim sagorevanjem su u temelju uzdrmali energetska i ekološka ravnotežu eko sistema zvanim Zemlja. Klimatske promene nije više moguće zaustaviti, samo ublažiti, pa i to zahteva žrtve. "Orkani lako sada pogode i Zapadnu Evropu i prouzrokuju neverovatne štete", upozorava minhensko društvo RIK, najveće za osiguranje u svetu, koje je zbog sve češćih prirodnih katastrofa u teškim nevoljama.

Ekonomska globalizacija onemogućava pojedinim vladama kontrolu nad privredom i potkopava suverenost država. Transnacionalni koncerni odlučuju o davanju i tokovima kapitala nezavisno od nacionalnog interesa. To podstiče konkurenski boj među industriskim državama, u kojem je sve manje prostora za socijalnu i ekološku politiku. Šta više narašća **sve veći deo stanovništva, koji usred bogatstva tone u bedu.**

Ideja kapitalizma, velikog procvata privredne i individualne slobode, je pobedila skoro svuda. **A pobeda ima gorak ukus.** Daleko nije "kraj istorije", koji je godine 1989. proglasio američki filozof Franmcis Fukujama, nego kraj plana, kojem su mnogi rekli "moderan".

Prorokuje se polom globalnih mogućnosti. Pokazalo se je da su usmerenja i koncepti, koji su se donosili u prošlih

desetleća, bez vrednosti. **Filozofi, privrednici i političari**, zarobljenici svojih starih misli, iznenađuju nas zbog svojih saznanja, ne pak zbog ubedljivih programa.

"Svi su jednako zbunjeni, izgleda da kod kuće i u svetu niko ne poštuje činjenice", su napisali Helmut Šmit, Edzar Rojter, šef firme Dajmler Benc, i druge viđene nemačke osobe u Manifestu, s kojim su pre dva meseca javno obnarodovali svoju nemoć.

Bogate države "moraju se preobraziti" je upozorio američki političar Al Gore, "što će biti u ma kom pogledu isto tako boleće kao i promene u trećem svetu, jer će trebati napustiti čvrsta, duboko ukorenjena načela".

Al Gore kao podpredsednik jedine svetske sile ne može se toga spasiti. U pogledu nagomilanih problema Njujork Tajms je uporedio američkog predsednika Bila Klintona sa Franlinom Ruzveltom, tim predsednikom koji je Nju Dilom izvukao svoju državu iz depresije i koji je pobedio u drugoj svetovnoj vojni. "G. Klinton", napisao je list, "preuzima položaj na istoriskoj prekretnici".

Pogonske sile te preobrazbe ne mogu da budu protivrečnije nego što su. U Istočnoj Africi, gde živi približno dve milijardi

ljudi, najrazličitiji režimi svako leto poručuju o novim proizvodnim rekordima. Velikani toga područja koji su to postigli su "četiri mala tigra". Južna Koreja, Japan, Honkong i Singapur se mobiliziraju.

Malajska vlada podstiče svoje stanovništvo sa ambicioznim i autorativnim, vaspitnim i industrijalizacijskim konceptom, nazvanim "Vizija 2020". Tajvanski privredni bum ograničava samo pomanjkanje električne energije, međunarodni investitori hvale industrisku lokaciju Indonezije. Vijetnam i Burma, koje je njihova vojska do pre neki mesec držala u potpunoj izolaciji, na široko otvaraju svoje tržište za uvoz, investitore i turiste.

S velikim koracima napreduje kineski gigant. Sa "socijalističkom tržišnom privredom" Denga Ksiaopinga država je već za osam godine udvostručila svoj društveni bruto produkt pa se promenila i postala druga najveća privredna sila na svetu - ispred Japana i Nemačke.

Takve perspektive prouzrokuju u zapadnim koncernima i ministarstvima novu euforiju, u kojoj nema mesta za nagomilana saznanja o konačnosti naše planete.

Privrednici, npr. predsednik Folksvagen-a Daniel Geudevert, sanja o najvećem tržištu na svetu, političari iz Evrope i USA

dvore vlasti u Pekingu, samo da bi ublažili prodajnu krizu svojih preduzeća.

Od leta 2000 i dalje sa tekuće trake firme Šangaj - Volkswagen silazilo bi svake godine dva miliona vozila, više nego što se danas voze po putevima. Pri stupanju u automobilsko društvo dvemilijardskog ljudstva saradaju još sa svojim fabrikama Pežo, Sitroen, Krajzler, Mazda, Nisan i južnokorejski Daevo.

Maovi naslednici tako još jednom sa nevidenom nezadrživom doslednošću vode u najveći poslednji rascvet isti razvoj, za koji se već odavno pokazalo da je pogrešan put.

Već samo skromna motorizacija Kine uništiće sve napore industrijskih država, da bi sa štedljivom upotrebom i ograničavanjem automobilskog saobraćaja bar malo smanjili zagrevanje okoline.

Međutim, kada nagli uspon Kine, koja se iz atomske oružane države trećeg sveta promenjuje u privrednog velikana, menja i odnos snaga u miroljubivom prostoru. I ne samo tamo. I druga područja sveta isto tako brzo gube svoje egzistenciske osnove - posebno Srednja Azija i Afrika.

U četrdesetdevet država, u četvrtini svih država na svetu,

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

se u zadnjih deset godina neprestano smanjuje privredna efikasnost po stanovniku, **pre svega zbog porasta stnovništva.**

"Sve više je država u kojima pitanje proizvodnje njiva, pašnjaka, šuma i ribljih lovišta prevazilazi prirodne mogućnosti tih sistema", kaže Lester Broun predsednik Worldvoč Instituta u poruci Položaj sveta 1993. koji je upravo izišao.

Od 1984. broj ljudi narasćuje dvaput brže nego svetska proizvodnja žita. **"Smanjena dinamika u povećanju agrarne proizvodnje možda je danas najuznemirljiviji ekonomski trend",** sudi Broun.

Salanizacija i erozija zemljišta, zagađenje vazduha i toplija leta smanjuju rodnost tla. Vode, đubriva i novih zemljišta je sve manje. "Za suštinsko povećanje svetskih poljoprivrednih površina jedva je kakve mogućnosti", sudi Worldvoč Institut. Čovečanstvo naćinje supstancu.

Takođe i unutar OECD, unutar onih 24 bogatih država, koje već dugo nije mogla da potrese nikakva kriza, su granice rasta već prekoraćene. Pokušaji da bi se pomakle napred postaju sve više apsurdni. Mogućnosti država blagostanja već sada prekoraćuju samo očuvanje udobnog status quo-a.

Tako bi samo održavanje opštinskih i pokrajinskih puteva

u Nemačkoj progutalo u sledećih dvadeset godina 230 milijardi maraka a sanacija saveznih pak dvostruko više. Finansirati tu sumu ne bi bilo moguće. Istovremeno potroše državljani EZ približno 1,5% svog društvenog bruto produkta na saobraćajnom zagušenju. Japanske firme, koje neće da zakasne u dobavnim rokovima, istovremeno šalju svojim strankama tri automobila po različitim putevima, da bi uprkos dugotrajnim zastojsima na autocestama bar jedan stigao na vreme do kupca. Folksvagenovoj fabrici u Emedenu, ili u Volfburgu, dovoze montažne delove često helikopterima - samo da bi proizvodili automobile koji se jedva mogu pomicati.

Zaradi umiranja šuma propadne u Evropi svake godine za 50 milijardi maraka šume i humusa. To su utvrdili istraživači međunarodnog instituta IIASA u Beču. Približno toliko stane šteta koju zbog nemarnog delovanja prouzrokuje naftna privreda svuda po svetu.

Za skoro četvrtinu, za 610 milijardi maraka, se smanji godišnja bilansa bogatstva u staroj SRN, ako uzmemo troškove ekološkog uništavanja, su izračunali u Frauhoferom institutu za sistemsku tehniku u Karlsruheu. U kalkulaciji cena električne struje, automobila ili hrane **nisu poštovani izdaci za opsežnu**

infrastrukturu a ni za iskorišćavanje prirode. Toliko opevano tržno-privredno obračunavanje troškova je "samoprevara", shvatio je naposljetku nekadanji ministar za privredu Jirgen Melerman (FDP). Šta će da se desi, "ako cenu troškova prezremo ili je pak falsifikujemo? Samo polom zapadnoevropskih narodnih privreda", ministar je shvatio neposredno pred svojim odstupom.

Dakle, da li propast Istoka samo prethodnica kolapsa na zapadu?

Ta analogija nije tek tako iz malog mozga izvađena kao što izgleda na prvi pogled. "Suštinski problem realsocijalističkih privrednih sistema je bila njihova nemogućnost, da bi se na problema koje su saznali, odazvale na vreme ili bar blagovremeno", sudi vodja berlinskog Instituta za proučavanje budućnosti Rolf Krajbih. Istu takvu nezgrapnost je moguće videti takođe i na Zapadu, mada su njeni uzroci drugačiji. "Kako se budu industrijske države mogle prilagođavati globalnom izazovu, je velika nepoznanica naše budućnosti", kaže Krajbih.

Već je u pitanju, da li oba stuba političkog uređenja u OECD, strankarska demokratija i nacionalna država, u svojem sadašnjem obliku još uopšte primerna za taj proces

prilagodavanja.

"Mora se pojasniti da smo na sudbinskoj stranputici", priznaje političar Gitner Ferhojgen (SDP). "Standard naše potrošnje i proizvodnje nije moguće održati. **A koja stranka ima dovoljno hrabrosti da to kaže?**"

Takva priznanja upozoravaju na nepokretnost zapadnih demokratija: ako se političari odluče da budu obavestili birače o neprijatnoj istini, moraju da računaju s tim da budu izgubili mnogo glasova. Dokle može politički protivnik koliko toliko ubedljivo obećavati da će kurs da se nastavlja, na kojeg su ljudi naviknuti, **za reforme su malo mogućnosti.** Upravljačke mogućnosti politike su sve manje, taj proces se još produbljuje uspešnom internacionalizacijom privred. Pošto političke strukture, orijentirane na pojedine nacije, već dugo više ne drže korak sa svetskom privrednom dinamikom.

Već četiri desetletja raste svetska trgovina brže nego društveni proizvod . Sve veći deo robe se transportira preko granice. Ako izvoz merimo po njegovoj tržišnoj vrednosti, skoro već dvadeset i pet odsto se prevozi do kupca avionom.

Milioni tona pamuka priđu do potrošača pa takvom putu: žanje se u Egiptu, prede u Turskoj, oblikuje u Italiji i šije se u

Južnoj Koreji. Odatle se šalje po celom svetu.

Podaci, kao na primer Made in Germany, veoma malo govore o stvarnosti proizvodnje. Volkswagen i Ford sastavljaju Golfe i Ekskorte iz delova koji dolaze iz četiri celina.

Predstavnik Simensovog imperija kaže, da putevi snabdevanja po kojima dospevaju elektronski i mehanički delovi za njihovih 55000 proizvoda, "više detaljno niko ne zna". Nabavna i prodajna mreža za pojedina proizvodna područja se razvijaju autonomno - to su podsistemi u imperiji, koji se protežu u preko 131 države i 87 podružnica firmi. **Još brže se od robnog prometa povećava promet kapitala.** Osamdesetih godina su se nalozi evropskih preduzećau SAD povišavali za dvadeset odsto. Od 1980. do 1990. godine su japanski koncerni investirali u Evropu više novca nego u predhodnih trideset i četiri godina. U zadnjih deset godina su se tuđi nalozi u državama OECD skoro triputa povećali.

Menadžeri svetske privrede pak su stupili u treću fazu ekonomske globalizacije. Sve više koncerna sklapa saveze s one strane granica: Folkswagen saraduje sa Fordom kod novih modela osobnih automobila. IBM, Simens i Tošiba zajedno razvijaju sledeću generaciju čipova. Nipon Stil i američki Inlenstil

ugovorno grade najmodernije čeličane. Količina kapitala, investiranog u takve korporacijske projekte, "već danas prekoračuje vrednost svih neposrenih ulaganja novca", ocenjuje se u međunarodnoj firmi za savetovanje Makkinsej.

"Prepletenost triade - SAD, EZ, Japan - je nepovratna", sudi Joham Mihalski, vođa planskog štaba u pariskom generalnom sekretarijatu OECD. "Vlade su sve više ispostavljene kompleksnom delovanju tržišnih sila i drugih procesa, koje sve manje mogu kontrolirati"...Tome ne može izmaknuti nijedan od tri bloka. Ako bi se, na primer, EZ izolirala od svetskog tržišta, bi došla u "vrtlog koji bi je vukao na dole", kaže Mihalski.

Koliko je razvijena međunarodna podela rada i ranjivost pojedinih država zbog slobode investiranja, su vlade EZ osetile prošlog septembra, kada im nije uspelo da odbrane funtu i liru pred napadom međunarodnih banaka.

Teo Vajger ne može sprečiti da poreski utajivači ne prenesu u luksemburuške podružnice nemačkih i inostranih banaka 60 milijardi maraka i tako избегli porez na kamatu. I Kolovi apeli zapadnonemačkim vodećim kadrovima da na istoku države pokazu svoju "hrabrost", su zvonili u prazno. Menadžeri koncerna ne

misle patriotski, već globalno. Već je svako treće nemačko radno mesto zavisno od izvoza i od podružnica domaćih preduzeća u inostranstvu. Nemačka velika industrija je moćno angažovala u boju protiv neprijatelja do tuđinaca, ne zbog moralnih razloga, već iz straha za svoj ugled i za prodaju svojih proizvoda.

Baš globalna ekonomska prepletenost tog trenutka može ugodno da utiče na stabilnost demokratije u Nemačkoj, pak po drugoj strani neprestano prouzrokuje sukobe i napetosti, kojima su industriska društva jedva još deo.

Tako je prošle godine propao jedan između najboljih nužnih projekata evropske ekološke i privredne politike. Ministar za okolinu Tefer je pokušao u prvoj fazi uvesti energetske poreze, koji bi postepeno rastao, i tako postigao smanjenje upotrebe benzina, uglja i gasa. Po oštrom prigovoru udruženja nemačke industrije je savezna vlada predlog zakona delegirala Evropi.

Briselski ministarski savet pak je iz straha pred privrednom štetom zbog prekomorske konkurencije, odlučio da će cene energije biti oporezovane samo u slučaju ako se budu jednako ravnjale i druge članice OECD, još posebno SAD i Japan. Na toj visini se politika uvek izgubi u praznim saopštenjima svetovnog privrednog vrha.

Tako međunarodna prepletenost osakaćuje i onemogućava mogućnost političkog rešenja. Istovremeno i svetsko tržište zahteva prilagođavanje i integraciju. Stope poreza, socijalna davanja, ekološki propisi, liberalizacija trgovine - pri svim tim tim troškovnim faktorima - pod pritiskom su globalnog sjedinjavanja.

Poseban put, kao na primer u Švedskoj ili u Švajcarskoj, vodi na privredno ograničenje. Preduzeća tih država prinuđavaju stanovništvo, koje je mnogo godina uživalo prednosti popsebnog razvoja, da se odluče za priključenje EZ.

Povrh svega se u međunarodnoj konkurenciju promenjuje ponuda roba. Potrošački svet mladih, u kojima preovlađuje zabavna i računarska elektronika, odraslim je već trideset godina nerazuimljiv i tuđ. Milioni radnika se moraju u svojem radnom životu više puta temeljito preusmerivati i konkurisati za sve manje radnih mesta. Ko hoće napredovati mora da bude "pokretan" i više puta se preseliti. Pri takvom razvojnom tempu zaostaje sve više ljudi, koji nisu voljni ili ne mogu neprestano menjati poglede na svet i davati sve od sebe. **Novi nacionalizam i regionalizam koji im se nudi kao alternatima i kojem traže svoje utočište, ima - posvuda u Zapadnoj Evropi - samo malo**

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

zajedničkog sa nacionalnom obojenošću prehoda u modernu državu 19. stoleća. Podobno kao masovno bežanje u egzoteriku i u psiho sekte je bežanje pred neprijatnošću i strahom od zbunjavajuće stvarnosti na prelazu stoleća. **Ipak i za globalne probleme čovečanstva - ekološku krizu, eksploziju prebivalaca, masovno preseljavanje i nekontrolisani rast** - nema prostih rešenja.

Optimisti, kao što su naprimer ljudstvo Worldvoč Instituta. pak misle da ima vremena da "boj za spas planete zameni ideološki rat između Istoka i Zapada". Takva pretpostavka je odmah prihvatljiva - hladan rat je zahtevao velike svote novca i fanatizam, a ti kapaciteti su sada neiskorišćeni.

Antikomunizam je bio naperen očito protiv spoljnog neprijatelja i mogao se upirati na hiljadugodišnje stare čovečje instikte. **"Današnja pretnja nema lice, neprijatelji smo mi sami,"** kaže Bernard Šnajder iz Rimskog kluba.

Na sastanku u Riu de Ženeiru je dilema postala potpuno jasna: **ekološki je nužno zaustaviti nekontrolisanu industrisku ekspanziju. Ali pak državama, kao što su Kina i Indija, nije moguće sprečiti, da izgrade strukture rasipništva, kakve**

preovladaju u Evropi, u Japanu i u SAD, ako te države same ne budu promenile kurs.

"Protiv globalnog tržišta ne pomaže nikakvo zastrašivanje", sa tom glasovitom formulom je Ger Lajpod, već dugo godina jedan između vodećih intelektualaca u Grinpis Internešn razložio je sadanji bezbedni položaj zbunjenim vojnicima i atomskim stratezima Severnoatlantskog pakta.

U tom promenjenom svetu dođe političarima OECD više puta na misao zavodljivi koncept "svetske unutrašnje politike", u okviru kojeg bi sve države kompetenciju za donošenje odluka ustupila novom Savetu bezbednosti UN ili nekakvoj svetskoj vladi.

Vidljivo je da prvi nastupi - vojna intervencija u Iraku i Somaliji, međunarodna konvencija o zaštiti ozonskog sloja i Antartika - taj kurs potvrđuje. A pre svih tih poduhvata su se industrijske zemlje malo čemu odrekle dok većina država trećeg sveta nije bila pogođena. Suprotno je sa pokusom da bi se na sličan način donela svetska konvencija o očuvanju šuma, u Riu je propao zbog odlučnog otpora država sa tropskim šumama. U naftnom bloku, koji čine SAD i arapske članice OPEK-a, se razbila nada da bi svet mogao uporedno delovati protiv

klimatskom kolapsu. Pri globalnim političkim planovima koji pogađaju značajne interese svih učesnika, jedva je moguće samo postići najmanji zajednički imenilac. Svetska banka bi mogla odlučivati samo tada kada je to potrebno da bi sprečavala nastanak katastrofa.

Za temeljne promene, **s tim računaju svi vodeći mislioci novog vremena**, doći će pobude pre svega iz mesta, regija i država, koje su u slepoj ulici i moraju promeniti svoje razvojno usmerenje. Los Anđelos se guši u smogu ispusnih gasova - a danas je najveći narucilac sistema za javni promet.

Holandiju ugrožava egzistencijalno podizanje morskog nivoa mora - prva je država koja je uvela energetske poreze. U indiskom selu Sukhomajriju u podnožju Himalaja je seljacima odneta zemlja, jer zbog paše i seče šuma monsuske poplave su nesmetano poplavile polja. Selo je postalo polazna tačka uspešnog pokreta za ekološku samopomoć u Indiji. Na hiljade seoskih domaćinstava se danas bori protiv erozije i za očuvanja šuma i pašnjaka.

A ako bi se brojne vlade i sa njima čitavo društvo dokopale do osnovnih odluka, ekološka sigurnost i stabilnost privrednog sistema koji osigurava mir postigla bi se posle mnogo godina. Ako se milijarde tone ugljen dioksida koji je privremeno

sahranjen u okeanima budu vrlo brzo dignule u atmosferu, preuređivanje mesta koja proizvode energiju trajalo bi desetinama godina a rast stnovništva je moguće zaustaviti u najboljem slučaju u sledećoj generaciji.

"Moramo znati da suštinske stvari za sledećih trideset do četrdeset godina već su danas odlučene", razlaže Mihael Miler rukovodilac SDP za okolinu. "Velikim koracima stupamo u period političke prinude. Država će biti u velikom iskušenju da bi privredne događaje vodila u svim podrobnostima i da bi odlučivala, šta mora a šta ne mora državljanin da uradi za dobro okoline", govori Urlih fom Vajczeker, predsednik Vupertalskog instituta jednog između tih laboratorija budućnosti u kojima se do kraja razmišlja o posledicama sadašnje politike.

Vajczekerova poruka da smo pred "eko diktaturom" nije uopšte nerealistička. Strategiju protiv dolazećih kriza ne pripravljaju samo demokrati. Dugogodišnji funkcioner Svetske banke Hans Fuks priča, kakve kratke spojeve prouzrokuje svetska ugroženost u glavama njegovih nekadašnjih vašingtonskih kolega.

U planskom štabu Svetske banke koja je mnogo godina bila kao predstraža savremenosti po celom svetu, eksperti ozbiljno

razmišljaju o tome da bi " u prenaseljenim državama svim ženama izdala porođajne liste", kaže Fuks. Pored toga napuštaju dogmu o izjednačavajući moći tržišta.

"Ako budemo finansirali programe preraspodele, nećemo moći da izbegnemo ograničavanja vrhunskih zarada sa krajno visokim stopama poreza."

Tako treba na kraju stoleća rasta ponovo razlisliti o razumevanju demokratije i slobode na Zapadu. Pored klasičnog pitanja "Koliko slobode za neprijatelja slobode?", postavlja se danas takođe i pitanje kakvo odricanje se sme zahtevati od pojedinaca da bi se očuvala sloboda i materijalna životna osnova za sve?

Ta nova temeljna diskusija je već počela u Zapadnoj Evropi. Zabrana vožnje u središtima mesta i minimalni broj putnika u vozilima na putevima gde su zastoji, isto tako su sami po sebi razumljivi kao što su ograničavanja dostupa na smučarske staze, u prirodne parkove kao i u starim iskopima. Takođe mnogi političari već zahtevaju drastično oporezivanje upotrebu energije i proizvodnje otpadaka. **Sto i više kvadrata stanovanja za samca, povrće iz celog sveta u svakom vremenu, svaki dan meso na stolu - takve ugodnosti, koje proždiru veliko**

energije, za malo vreme biće asocijalne.

Filozof tehnike Hans Jonas misli, da će u budćnosti odricanje od slobode nečega "biti samo po sebi razumljivo". Ipak na to se ne bi smelo gledati kao na "nesreću".

Takođe vodeći političari, menadžeri i institucije, koje oblikuju javno mnenje, međutim su prihvatili saznanja koja su pre nekog vremena važila kao autsajderska.

Američka Nešn Akademi of Scians i Britanska Rojal Societi zbog zabrinutosti nad budućnošću su na začetku 1992. godine dale zajedničku izjavu. Pri tom su dosadašnji čuvari vere u napredak priznali da **"nauka i tehnologija neće biti u mogućnosti da spreče nepovratno propadanje prirodne okoline i sve većeg siromaštva u većem delu sveta, ako se čovekovo ponašanje ne promeni"**.

Još je jasniji sadašnji podpredsednik SAD Al Gore. "Pretpostavka da nude spas novom tehnologijom je osrednji sastavni deo naopakog načina mišljenja, koji je uopšte doveo do krize", napisao je u svojoj knjizi "Putevi do ravnoteže".

Uobičajene "marginalne korekture tekućih programa" i uobičajeno "ograničeno poboljšanje zakona" su primeri za nekadanje kolebanje saveznika do nacističkog režima. "Sadašnja

politika zavlačenja", tako govori Al Gore, "imaće baš takve strahotne moralne posledice kao tadašnji pokušaj da se odloži drugi svetski rat".

Zbog takvih priznanja konzervativni ekonomist Majhart Migel, vođa bonskog Instituta za privredu i društvo, zaključuje "da je elita po celom svetu podeljena". Kolebanja između istrajnosti i novim začetkom je po njegovom mišljenju "pouzdan znak prelomnice" koja je zahvatila celokupno privredno i društveno uređenje industriskih država.

Nekakvi okviri novog se već crtaju. Neizbežno ograničavanje upotrebe svih materijalnih dobara preusmeriće tehnički i privredni razvoj. Priroda će dobiti svoju cenu - zbog ekološkog poreza i dodeljivanjem licence za zagađivanje. Uvodiće se postupci s kojima će biti moguće štedeti na sirovinama i na energiji. Zatim će tržište ponovo osvojiti proizvodi s dugim životnim dobom. U domaćinstvu će rad zameniti izuzetno skupa tehnička i hemiska sredstva.

U zadnja dva veka kreativan elan se je usredio na to kako da mašina i energija zamene čovečji rad. **U budućnosti će biti merilo po kojem će se meriti napredak - produktivnost raspoloživih izvora.** Proizvodi će biti jevtiniji i bolji čim

manje budu opterećivali okolinu i iskorišćavali prirodu.

Napuštanje ustaljenog razvojnog modela će nužno zahtevati odricanja. Ali to ne znači da bi to bio "žalostan pohod u bedu". Šta više može da vodi "u nove oblike blagostanja", tvrdi Urih fom Vajczecker. Priroda pokrajina, koja će se opet oporaviti, mogla bi u budućnosti opet omogućiti doživljenje, zbog kojih se danas turisti iz opustošenih agrarnih i industriskih pustinja otpremaju na hiljade kilometara daleko.

Bez ispušnih gasova i buke takođe će ulice dobiti čovečne dimenzije i ponoće se promeniti umesta srećanja i javnog života.

Kraj rasipništva ne znači nužno i kraj luksuzu. To će samo dobiti novo lice i biće otrgnuto od iskorišćavanje prirode, kaže Vajczecker. "Praznovanje, ispunjeno duhovnim verskim i umetničkim doživljajima, isto tako veselje nad obnavljajućom prirodom, sve su to oblici zadovoljstava kojih već danas znamo."

Materijalno vlasništvo, koje se koristi samo kao dokaz statusa i moći, moglo bi i moralo bi da zameni radost zaradi razumevenja i saosećanja koja bi omogućila fizičko preživljenje čovečanstva. Ovu tezu je još 1976. godine razvio filozof Erih From u svom delu "Imati i biti", koja će dostići svoje novo značenje u sledećem ekološkom veku.

"Čovekova savest nikako ne bi smela da ostane tako nerazvijena", što se tiče pri današnjoj "transformaciji želje u ma kakvu potrebu", tvrdi takođe Ivan Ilič, veliki istraživač jednodimenzionalnog mita o napretku. **"Upotreba dobra za zadovoljenje" je dobro "samo kao recept za zavist i frustracije"**.

Pri pozdravljanju od svetog rasta, kojeg je apsolutizacija degenerila u "prevenciju", Ilič se uzda na "čudo čovečjeg bića, koje se pojašnjava iz umetnosti da se prenosi na date nužnosti", kao što je takođe to bilo samo po sebi razumljivo pred bujicom hiljadugodišnjeg razvoja.

A kakva će izgledati put u tako promenljivo društvo, kako će se oblikovati svakodnevni život, to ne mogu pretpostaviti ni najdrskiji vizionari.

Nikakva prognoza ne može utvrditi da li će se ekonomsko i tehnološko povezano svetsko društvo vratiti u nasilan nacionalizam i početi beskonačni red ratova, ili će biti suprotno i da će privredna i tehnološka prepletenost ubrzo to potisnuti. Isto tako nije moguće predvideti kakva će biti u budućnosti važnost silnih transnacionalnih preduzeća, pojedinih država, ili Organizacije ujedinjenih naroda.

Čovečanstvo se našlo u "**direktnoj revolucionarnoj situaciji**" i ima "velike mogućnosti u budućnosti", pre kratkim vremenom je govorio sistemski analitik Denis Mious, koji je već pre dvadeset godina godina za Rimski klub istraživao "granice rasta".

Budući "proces temeljne preobrazbe", kaže Midous danas, je moguće to uporediti sa istim prelazom koje je čovečanstvo napravilo pre 8000 godina.

Tadašnji nomadi nisu više mogli da prežive od lova i ubiranje plodova jer su se suviše namnožili. Morali su se za stalno naseliti i naučiti se naporne poljoprivrede. To je bila revolucija, koja je u istorijskoj knjizi Jevreja, opisana kao sudbina Adama i Eve. Za mnoge je danas opet došao trenutak : **Počeo je drugi izgon iz raja."**

Ostalo nam je još da vidimo šta o tome misli Flečer u svojoj knjizi "Uslovi preživljavanja čovečanstva". Za to ćemo koristiti samo uvod.

>Uslovi preživljavanja čovečanstva< - UVOD (Kurzivi B.D.)

>>Ja sam život koji želi živjeti usred života

>>Čovjek ne smije sve što može, što više može

to je veća njegova odgovornost. Uz mogućnosti

znači nužno rast

čovečnosti.<<

Poziv

katoličke biskupske konferencije 1984.

>>Marks kaže da su revolucije lokomotive

Walter Benjamin

Odluku, pred kojom će uskoro stojati čovječanstvo - ili samo stanovništvo visoko razvijenih zemalja - nazvao sam na drugom mjestu odlukom između >ekodiktature i alternativne civilizacije<. Naravno postoji i treća dramatična mogućnost: nuklearno samouništenje, čime se još jednom zaobilazi bolna alternativa, budući da će preživeli biti bačeni nekoliko stoleća unazad.

Iznenadujuća slika o kočnici za spas kao metafori za revoluciju, danas je neposredno razumljiva. **Mnogi ljudi imaju**

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

dojam da kapitalistička industrijska civilizacija nezaustavljivo, kao brzi vlak, juri prema cilju - pripremanju katastrofe teško zamislivih razmjera za >>za ljudski rod koji putuje u tom vlaku<<.

Konzervativni mislioci su već odavno opominjali na nesreću koja se priprema i skloni su se oslanjati na nadu, neku vrstu božanskog zahvata. Ludwig Klages je 1913. mislio: >>Ni jedno učenje neće nas dovesti natrag, k onome što jednom izgubljeno. Obratu pi pomogao jedino *unutarnji životni obrat, a da ga se učini nije u čovečjoj moći (kurziv I,F.)*.<< Sasvim slično glasi kod Martina Heideggera: >>Nama preostaje jedina mogućnost, u mišljenju i pjevanju pripremiti se na spremnost za pojavu boga ili za odsustvo boga u propasti.<< Ovakav pobožni pasivitet može izgledati kao rezignacija, stoga se lako izlaže kritici. Ali ovi stavovi imaju prednost pred kratkovidnim pragmatizmom optimističkih reformatora detalja, **u tome što uviđa da se pukim tehničkim korekturama industrijske civilizacije više ništa ne može postići**. Zaista, čini mi se da je >>obrat<< ili okretanje, koje radikalnije i dublje zahvaća, nužno i čini mi se obećavajućim to što sve više ljudi s različitih pozicija dospjeva do te spoznaje: fizičar i filozof Friedrich von

Weizsaeker, stručnjak za kompjutere Joseph Weizenbaum, socijaldemokrat koji misli ekološki Erhard Eppler, Martin Heidegger (koji je pred smrt potpisao >>Heidelberški memorandum<< u kojem se zahtijeva moratorij na gradnju atomskih elektrana), katolici Karl Amery i Harry Hoefnagels - **oni plediraju različitim argumentima za obrat u mišljenu koji bi dovelo do promejne stila života i našeg odnosa prema prirodi, a da katastrofe ne budu neizbježne.**

Kada ovu kritičku apstinenciju i spremnost na oslušivanje >>nagovora bitka<< (o čemu govori Heidegger), ne mogu priznati kao >>rješenje<<, tada ipak priznajem ovoj dijagnozi, koja zaobilazi realnu sferu socioekonomskih i političkih uvjeta, začuđujući senzabilitet i jasan uvid koji se može prevesti u >>realitet<< i stoga ni na koji način nije iracionalan.

Sliku o ekspresu **slijepog napretka** dopušta daljnu eksplikaciju. Max Adler je jednom izveo i pokazao da tehnički razvoj nije ništa autonomno, već da je upravljani kolosijekom socioekonomskog sistema. Ova konstatacija pogađa. Nije tehnika >>uopće<< ono čemu smo >>izloženi<<, nego je ona ekonomski poredak koji postvaren u >>tehnički sistem<<, čija samozakonitost sada čak i menadžerima i kompjuterskim

stručnjacima postaje tajanstveno neprijatna. Joseph Weizenbaum, poznati američki stručnjak za kompjutere, opisuje ovaj osećaj nemoći i izručenosti na primeru kompjuterske tehnologije: >>Ovi procesi postali su *irevezibilni* i to u vojnim i industrijskim područjima, *jer su neprovidni (kosi kurzivi su I.F.)*. Ovi sistemi doduše funkcioniraju, oni imaju ponašanje in-put, out-put. Ali mi se danas pouzdajemo apsolutno slijepo u tačnost njihovog rada. Sistem uvijek počinje planom koji uvijek treba imati neki učinak i treba služiti ljudskoj svrsi. *Sistem se razvija menja i osamostaljuje...* mi se vežemo uz nešto za što se u početku nadamo da će se podrediti našim ciljevima. Kasnije otkrijemo: *mi se moramo prilagoditi. Menadžeri ili vojnici imaju predodžbu, kažem iluziju da vladaju...*<< U liku ovakvim >>systema<< doista ne vlada čovek već pomoću **tehnologije postvareni kapital**. O njemu je Marks rekao da ga poduzetnik ne mora razumjeti, ali da **pojedinačni proizviđači nužno moraju iskusiti znanost i tehnologiju kao sastavne dijelove kapitala** u kojem su realno supsumirani. Ako u starijem kapitalizmu konkurencije, - samostalni poduzetnik - da bi smo ostali pri našoj usporedbi - još može odlučivati o kolosijeku (u određenim granicama), **tada se danas očito odluke donose u**

>>sistemu<< koji upravlja, a koji niko više ne kontrolira. Od kompjutera proizvedena mistifikacija pridobiva u svoju putanju još i one koji su nekoć, kao posednici kapitala, zamišljali da su >>slobodni<<.

No što želi zapravo postići revolucionar koji aktivira kočnice za opasnost? Želi on samo zaustaviti vlak da bi na taj način zaustavio prijeteću opasnost? Tada bi Rousseau bio revolucionar - oprezan - jer je već u svoja dva diskursa iz 1750. i 1755. zadao državicama zadatak >>usporenje napretka<< koji nas dovodi do čudorednog i političkog propadanja. To doduše nije kočenje sve do zastoja, ali ipak kočenje, usporavanje vožnje koja je prepoznata kao opasna. Zadatak je nadići ovaj ograničeni cilj, da bi se razvio **novi smer** kretanja, koji ne vodi neizbežnoj katastrofi (recimo sudaru sa ekološkim nužnostima), već koji otvara optimalne mogućnosti putovanja. Velike greške socijalističke koncepcije napretka, kako se formirala u toku pojednostavljenja marksizma u razdoblju druge i Treće internacionale, bila je u zamjeni kvalitativnih i konkretnih značenja kvantativnim i apstraktnim. Ako je revolucija bila lokomotiva napretka koja je trebala zamijeniti umorni kapitalistički stroj, tada bi i socijalizam morao da bude puko

produženje kapitalističkog industrijalizma i na istoj liniji kretanja. Kod Marksa nije bilo reči samo o promjeni vučnog stroja, nego i o principijelnoj radikalnoj promeni *smjera kretanja*. Ako je smer kretanja bio odlučno lažan, tada je konačno - prvi korak - dohvatiti se kočnice za spasavanje: tako, svakako, stvari ne mogu teći dalje.

Ekološka diktatura, koju npr. Wolfgang Harich drži za jedino obećavajuće rješenje naših problema, dovela bi do usporenja brzine vožnje sve do potpunog zaustavljanja. **Ali budući da su putnici navikli na udobnost brzog putovanja (i u ovome uživaju kao u drogi) nužna je velika mjera represije da u tim uvjetima spriječi bunu.** >>Alternativna civilizacija<< mogla bi se usporediti s presjedanjem na drugi vlak i drugu lokomotivu kao i drugi smjer kretanja. Možda je bolja usporedba s prelaženjem na više različitih vlakova (ili vozila), koji se kreću kroz prirodu tako da se ona najmanje oštećuje, a putnici koji su s njom povezani mogu se aktivno razviti...

No, dosta metaforike. >>Obrat<< o kojem se govori čini mi se zbog mnogostrukih razloga nužnim, ne samo ekoloških, iako su možda najobavezniji. >>Duh evropsko-američke-japanske znanosti i tehnologije s kojima izrabljuju svijet, određen je

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

kapiatalizmom, pojednostavljenim kršćanstvom i >>idealističkim<< razumjevanjem čovjeka kao prirodi nadmoćnog subjekta kojem je >>prirodni svijet<< potpuno podređen i izručen. Sva ta shvaćanja treba dovesti u pitanje i korigirati. Zadatak obrata spoznali su teolog Guenther Altner, filozofi Martiun Heidegger i S.F. von Weizsaeker, prirodoslovci Klaus Traube i Joseph Weizenbaum, političari Erhart Eppler, Johanno Strasse i Olof Palme, kao i mnogo drugi. >>Duh<< koji je odredio strukture našeg industrijskog kapitalističkog svijeta, i koji je njima određen, ne samo da je izazvao ekološke katastrofe, on je odgovoran za porobljavanje i istrebljenje cijelih naroda, za uništenje bezbrojnih vrsta životinja i biljaka, za potlačivanje žene kao i za stabiliziranje beskrupoloznog patrijarhalizma. On je ujedno i najdublji korijen iracionalnog natjecanja u naoružanju pomoću kojega neprijateljski suprostavljeni blokovi čovječanstva pokušavaju pobeći strahu od vlastitih razornih mogućnosti, tako što ih projiciraju na >>neprijatelje<<.

Možda se može činiti fiksnom idejom kada se ovdje tako različiti fenomeni kao kolonijalno izrabljivanje i neokolonijalizam, potlačivanje žene i gigantomanija natjecanja

u nuklearnom naoružanju svode na jedan korijen: industrijsko-kapitalističku civilizaciju i njezinu bezgraničnu dinamiku, ali siguran sam da se ta uvjetnost može dokazati. No iz ovoga nipošto ne slijedi da je potrebna samo mala - formalna - promjena (kao što je npr. uklanjanje >>privatnog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju<<) da bi se sve nabrojane negativne posledice otklonile. Sasvim suprotno, zemlje >>realnog egzistirajućeg socijalizma<< uvjerljivo demonstriraju činjenicu da isti agresivni industrijski i vojni ekspanzionizam može biti posve povezan s birokratsko-elitarnim državnim socijalizmom (ili kapitalizmom). U ovom uvodu želim se bliže upustiti samo u još jednu problematiku, jer u prilogima koji slijede ova tematika biće samo dotaknuta, a - tako mi se čini - od velikog je značaja. Mislím na odnos industrijalizacije, patrijahata i potlačivanje žene. *Rosemary Radford Ruether* u svojoj knjizi >>New Women-New Ehrt. Sexist Idelogies and Human Liberation<< u posljednjem poglavlju uvjerljivo je obradila taj odnos. Uvodno ona ukazuje na jedan fragmenat *Francisa Bacona*, u kojem se priroda apostrofira jednako ženi koja je određena da služi muškarcu:

>>*Dolazim do prave istine, vodim vam prirodu sa svom*
Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

njezinom djecom kako bi

je stavio u vašu službu i učinio je *vašim robom.<<*

Kao i prema ženi stariji se prirodoslovci koriste u odnosu s prirodom izrazima kao što su ropstvo, podređivanje i vlast. >>Majka priroda<< je >>produhovljenom<< muškarcu tako podređena kao što je žena >>koja nije u stanju da apstrahira od svoje prirodnosti<<. Kršćanski dualizam duh - materija posebnom pretvorbom koristi se za legitimiranje vlasti nad prirodom. Bacon je - tako glasi teza gospođe Radford-Ruether - spoznao da je nužno prekinuti sa crkvenom koncepcijom prirode kao i sa magijom. Tvrdio je da je vlast čovjeka nad prirodom zahvaljajući znanosti i istini, ispunjenje stare kršćanske nade u spasenju prirode.

>>Ujedno je stvorio sasvim nekršćansko razdvajanje moralnog razdvojeno, tako opet obnovljena priroda kojom vlada um pada pod diktat čoveka (tj.vladajućeg božanskog suveriniteta, a da se ne pita za moralnu kvalite proširenje moći nad prirodom promatra kao vrijedonos

Ono što je ovdje početo kod Bacona nastavljeno je u pozitivizmu i još određuje dominantno prirodoslovno mišljenje.

Vlast čovjeka nad prirodom i ideologija ljudskog vladanja

prirodom postali su >>...mistificirana riječ - kod za mušku klasnu vlast nad drugima, koja se temelji na razvijenoj produktivnosti. Plodovi vlasti pripadaju vladajućoj klasi, vladajućem spolu i vladajućoj kulturnoj grupi. Oni novostečenu moć strukturiraju pomoću tehnologije u uvećano oruđe tlačenja podeđenih grupa. Ekološka i tehnološka kriza održava kontekst socijalne nejednakosti i nejednake relacije moći, unatar koje se zbivala industrijska revolucija i što je dovelo da inteziviranje svjetskog rata bogatih protiv siromašnih oko prirodnih resursa.<<

Ambivalenciju ranog romantičarskog odbijanja kapitalističke industrijske civilizacije, autorica sagledava u tome što je ista s jedne strane izazvala >>rastuće otuđenje senzibilnih individua nasuprot dehumanizaciji tehničkim redom<<, a s druge je strane proizvela >> strah pred slomom organskog i hijerarhijskog (starijeg) društva<<. Nešto od navedene ambivalencije čini mi se da je prisutno među suvremenim kritičarima tehnike. Prije svega, često griješe što shvaćaju postojeći oblik tehnike kao >>jedini mogući, a ne kao historisko nastali<< proizvod kapitalističkog razvoja. No ipak je već Ludwig Klages spoznao: >>Da bi napredna znanost novog doba mogla

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

početi, morala se zbiti promena pogleda na svet čija se praksa naziva kapitalizam<<. Naravno, ovde se >>kapitalizam<<, kao kod drugih konzervativnih mislilaca, razumijeva isključivo kao određena >>psihička dispozicija<<, a ne kao socioekonomska struktura (u kojoj svakako ova psihička struktura nužno dominira).

Gospođa Radford-Ruether vidi uvjerljivu uvjetovanost sekuralizirane kršćanske koncepcije i neograničenog iskorišćavanje prirode. >>Pojam napretka 19. stoljeća postvario je židovski-kršćanski pojam boga. Muškarci su, pošto su indetificirali svoje ja s transcedentalnim duhom (bogom), tehniku učinili projektom napredujuće inkarnacije transcendetalnog duha u prirodu. Eshatološki bog postao je historijski program. Pokušalo se ostvariti beskonačne zahtjeve neograničenog materijalnog napretka, budući da se priroda prisiljava na neograničeno proširenje proizvodnih snaga. Beskonačni zahtjevi koji su zarobljeni u konačnoj prirodi poprimaju oblik neograničenog izrabljivanja proizvodnih resursa zemlje i nužno dovode do ekološke **katastrofe: brzom trošnjom organskih temelja našeg života, sve da bi se zadovoljio stalno rastujući apetit za robom**. Pretpostavke bitka, a to su

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

i pretpostavke ljudskog bitka, sve se brža iscrpljuju. Za dve, tri stoljeća ovaj način mišljenja doveo je čovječanstvo na rub razarnja Zemlje i vlastite okoline.<<

Najzad se u ovom konceptu vlasti i izrabljivanja izražava jedan hibridni patrijarhalni spiritualizam, za koji je >>konačni svemir je jedno zlo koje se mora razoriti i zamijeniti beskonačnim svijetom koji odgovara slici beskonačne (muške) svijesti. Patrijarhalno samozavaravanje s obzirom na izvore svijesti logično se okončava u razaranju Zemlje.<< Ovo se simbolički i socijalno izražava >>struktorom patrijarhalne svijesti koja razara harmoniju sa prirodom, ...u potčinjavanju žene<<.

Teolozi vide u ovom samoupostavljanju božanstvenosti čovjeka (muškarca), koji vlada prirodom, **izraz straha pred smrću, bijeg pred vlastitom konačnošću**. Meni se čini da je ovo ipak samo pretposljednja istina. **Doduše, tačno je da subjektivnost sebi ne može zamisliti vlastitu konačnost**. Ali ljudi su u stanju shvatiti prirodnost i konačnost - ako njihov život njima zaista pričinjava zadovoljstvo - napokon, i akceptirati svoju konačnost. Ne boji se svaki čovek smrti i ne brani se od akceptiranja svoje konačnosti, već samo oni ljudi

koji nisu iskusili istinsko zadovoljenje i ispunjenje smisla svojeg postojanja. Upravo među ovakvim ljudima - među robovima i slobodnjacima, proleterima i tuđinskim narodima kasnog Rimskog carstva našle su one religije spasa svoje plodno tlo, koje svojim vernicima - kao kompezacije patnje na zemlji - obećavaju onostranu beskonačnost. **Na mesto ovih vjerničkih kršćanskih nada u onostranost - u poslednjim stolecima u Evropi i Americi - sve više i uvjerljivije stupila su obećanja zemaljske sreće, ali sreće koja se sastoji u obećanju beskonačnog ekonomskog rasta i stalno rastujuće količine robe. Tvrdoglavo odbijanje da se napusti ovo >>obećanje sreće<<, ova surogatna sreća, proistječe napokon iz dubokog nezadovoljstva i bolne frustracije koju to obećanje ublažuje, površno i na način konzuma droge.**

Tako gledano **postoje dva izlaza iz kriznog stanja: ili povratak religioznom začarenju i zbiljski priznatoj realnoj bijedi postojanja (što se danas npr. izržava u duševnom obolenju oko 15 posto populacije industrijskog društva) i svjesno oblikovanje života - u proizvodnji i dokolici, koja svima omogućava realno zadovoljenje i ispunjenje smisla. Prvi bi bio put - bilo kako da ga opišemo - povratak u predmoderne oblike**

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

svijesti, a ta mogućnost čini mi se sasvim upitnom. Drugi bi put značio stvaranje alternativne civilizacije čije se crte još daju bolje negativno nego pozitivno opisati u odnosu prema postojećem. **Moderni teolozi traže katkad kombinaciju oba izlaza**, budući da samokritički obnovljenu religioznost čine pokretačkim za osnivanje alternativne civilizacije.

U pretpostavljenoj višoj vrijednosti >>čistog duha<< nad prirodom leži opravdanje za izrabljivanje i vladanje na koju se pozivaju evropski narodi (u ime kršćanstva, a kasnije u ime navodnog višeg stupnja >>civilizacije<<) i sebi prisvajaju prava u odnosu na ostatak >>svijeta<<. Ravnopravnost ljudi i naroda postavljena je kao apstraktni princip, ali u praksi cijeli delovi čovječanstva izuzeti su, hospitalizirani, internirani, faktički su bespravni - i to u novo doba i građansko-racionalne civilizacije. Kao i >>otpadnicma<< u vlastitoj zemlji, to se zbilo i >>prirodnim narodima<<, koji su u najboljem slučaju postali objekt kurioznih istraživačkih putovanja a inače beskrupolozno su decimirani, isterani sa svojih lovnih i stočarskih područja, a preostali tek poslije skupljeni u >>rezervate<< i učinjeni kolektivno-etničkim permanentnim umirovljenicima.

Pokreti za nezavisnost Trećeg svijeta imali su dugo proturječan karakter, sasvim slično kao i ženski pokret. Kod jednih je bilo riječi u eliti (najčešće jako amerikaniranih ili evropeiziranih) tih naroda da postanu politički neovisni, ali ekonomski i tehnički slični bivšim kolonizatorima. Kod drugih pak težnja upostavljanju (ponovnom upostavljanju) svoga starog kulturnog-etničkog identiteta, koji se pred naletom kolonizacije i svjetskog tržišta duboko oštetio. Oba cilja jedva da su se mogla istovremeno realizirati. Samo djelimično danas nailazimo na pokušaje alternativnih oblika ekonomskog i tehničkog razvoja, koji su sukladni održanju i ponovnom uspostavljanju kulturno etničkog identiteta.

Tako i u ženskom pokretu postoje s jedne strane tendencije koje konačno teže samo k tome da potpunom prilagodbom vladajućim maksimuma ponašanja patrijahalno određenog društva, realno izbore za ravnopravnost žena. Prigorovi da se na tom putu gubi ono što je još preostalo i predstavlja više ljudskosti kod žena - ne često bez razloga - odbacuje se kao pokušaji manipulacije muškaraca koji se nalaze u defanzivi i odbrani svojih privilegija. S druge strane postoje tendencije unutar ženskog pokreta, koje svojom radikalnom kritikom industrijske

civilizacije u kojoj dominira patrijahalni pruncip, ujedno žele osloboditi žene, narode Trećeg svijeta, kao i zlorabljenu prirodu. Kod ove kritičnije i promišljene pozicije nije više riječ o tome da se pridobije za žene, u inače nepromijenjenoj civilizaciji, >>primjereno mjesto pod suncem<<, već je riječ o mogućnosti da se zajedno s uviđavnim muškarcima primijeni ovu industrijsku civilizaciju tako da se ne zahteva više potiskivanje ženske humanosti. Rosmary Radford-Ruether pripada kao što je već postalo jasno - ovom drugom smjeru, kojem je bio obavezan i Herbert Marcuse. U odlomku svoje (R.R.Ruether) knjige koji je posebno posvećen ženskom oslobađanju i ekologiji, osim ostaloga piše; >>**Žene moraju spoznati da u društvu, čiji temeljni model odnosa vlast, ne postoji mogućnosti niti za oslobođenje niti za rješavanje ekološke krize.**<< Zato moraju >>svoje zahjeve povezati sa ekološkim pokretima da bi postigle **radikalno preoblikovanje socioekonomskih odnosa kao i temeljnih vrijednosti društva, to znači da moraju izmjeniti pogled na svijet koji je u temelju vladajućeg sistema i zamijeniti alternativnim sistemom vrijednosti.**<< Ovu promjenu vrijednosti ona označava kao, **zamjenu vlasničkog i osvajačkog nagona i akumulacije, za**

uzajmnost, prihvatljivost i uzajamno ograničenje.

Sedam zahtjeva koje ona postavlja u konkretizaciji ovog obrata može se barem shvatiti kao provizorni >>program<< - ili pak, kao predlog za program na putu prema alternativnoj civilizaciji. Želim - mojim riječima - na koncu ovog uvoda zaključiti s ovim konkretnim prijedlozima, pogotovu što sam se uzdržao u radovima koji slijede od ovakvih konkretizacija.

1. Poželjna harmonija između ljudskog društva i njegove tehnologije i prirodnog sistema (ekosistema) nema ništa zajedničkog s antiintelektualizmom i principijelnim neprijateljstvom prema tehnici. Ali je nužno da se tehnika oslobodi svoje >>zarobljenosti u klasnoj vladavini<<. Iako se ova >>zarobljenost<< u doba >>korporativnog kapitalizma<<, koji je postvaren u sistem, mora nešto drukčije formulirati, smatram ovaj zahtjev principijelno ispravnim.

2. Način pronalaženja i donošenje odluka - za ciljeve proizvodnje - mora se *demokratizirati* i prednosti tehnologije moraju se ravnomerno raspodijeliti, a sada manjina teret tehnološkog razvoja prebacuje na slabiju većinu.

3. Moraju se razviti nova tehnološka sredstva koja su optimalno prilagođena ekološkim zahtjevima. Npr. na području

transportne djelatnosti, javni promet bi se morao, poboljšati na račun privatnog (besplatan prijevoz, gradski bicikli, državni taksi itd.).

Morale bi se osvojiti nove tehnologije proizvodnje energije, koja je nježna prema okolišu (vjetar, voda, plima i oseka, geotermalna energija, bio plin itd.). Razvoj znanstvene fantazije koja je orijentirana prema općem dobru i dopušta integraciju sociosfere u biosferu. Planiranje mora biti jako decentralizirano, da >>i pogodeni<< mogu demokratski sami odlučivati.

4. >>Atomizirana porodica<< morala bi se udružiti u porodična grupe (po modelu kibuca nrp.) da kod ograničenog broja djece (jedno ili dvoje), djeca ipak ne rastu kao >>jedinci<< i da se roditelji odterete posla zajedničkim vođenjem kućanstva.

5. Proizvodnjom trajnih upotrebnih vrijednosti i zajedničkim obavljanjem domaćinskih obaveza u većoj zajednici moguće su bitne uštede. Ujedno struktura naselja mora da biti tako poboljšana da postoji bolja veza između prirode i rada.

6. >>Recyclig<< otpada treba ujedno služiti obnovi i poboljšanju prirodnog okoliša.

7. Novom se civilizacijom muškarac oslobađa svoje >>hiperagresivnosti i svoje antagonističke spremnosti na borbu, što je važno kao 'maskulino'. On se osposobljava da postane individualna osoba, a da nije vezan za seksualne stereotipe<<. To naravno važi i za sve žene. Svijest da se živi u skladu sa zemljom i njenom obnovom i da će ona biti budućim generacijama predana kao temelj svakog života, doprinosi sreći čovjeka.

U ovakom zadovoljenom i pomirenom svijetu mogao bi između naroda i država stupiti zbiljski mir. Otpala bi psihička nužnost da se vlastiti životni strah projecira na neprijatelja i da se naoružanjem pridobiva narodna sigurnost. Elite više ne bi imale motiv da latentnu socijalnu agresivnost donjih slojeva kanaliziraju na >>vanjskog neprijatelja<<. Agresivna industrijska tehnologija više ne bi imala svoje >>prirodno<< produženje u tehnici naoružavanja, a >>beskonačni kvantitativni napredak<< ne bi više našao svoj (najuverljiviji) izraz u gigantskim sredstvima za razaranje.

Ali kako treba izvesti prijelaz u >>alternativnu civilizaciju<< Čini mi se da je na ovo pitanje valjano odgovorio holandski jezuit Harry Hoefnagels kada je naglasio da se samo

uz pomoć >>pokreta odozdo<< i pomoću dovoljne većine, može izvesti odlučujući >>obrat<<. >>Mjere koje se nameću stanovništvu odozgo umjesto društvene preorijentacije koju je ono izvelo samo...proizvelo bi suprotno od onoga što se želi postići... Prvi korak u smjeru >>društvenog subjekta<< koji bi mogao upravljati razvojem bilo bi nadilaženje sklonosti koja danas određuje najveći broj >>alternativnih grupa<< - a to je zatvaranje i samoizabrana izolacija - udruživanje u >>pokret koji mijenja društvo<<. Ali i skromni korak koji je učinjen svjesnom promjenom vlastitog stila nije bez vrijednosti: tamo gdje to moguće odustati od automobila, pažljivo i štedljivo se ponašati s materijalima i energijom, razviti simpatije >>za one koji žive alternativno<< i ne istisnuti ih na margine društva - sve to može pomoći. Hoefnagels dopušta da katastrofalni događaji pod određenim uslovima mogu ubrzati spremnost za proces otrežnjenja i >>obrat<< i ukazuje na šok koji je izazvala energetska kriza 1973/74, no što je isuviše brzo potisnuto. Na drugom mjestu sledio sam ovu problematiku. Bolji i sadržajni odgovor nego Hoefnagelsov ne mogu naći ni ja. Ali što je prije >>razrušena iluzorna nada da možemo raditi po starom kao i dosad<<, to bolje, jer će tada konačno biti dovoljno velika

spremnost za ozbiljno bavljenje pretpostavkama >>alternativne civilizacije<<, mekom, decentraliziranom tehnikom u skladu sa prirodom, da bi se izborio >>obrat<<. **Refleksije koje slijede, žele pridoneti spoznaji da se odustajanje od iluzije mogućnosti bezgraničnog rastane sahranjuje nada u bolju budućnost - već sasvim suprotno!"**

* * *

Pored ovih

galebovi u Masačutesu uopšte nisu više zainteresovani za ramnožavanje. Uzrok je zagađenje voda hemiskim materijama koje na njihov organizam deluju slično kao prirodni hormoni. Reč je, pre svega, o pesticidima i industriskim deterdžentima.

Dalje, prema ispitivanjima na uzorcima uzetim iz 28 britanskih reka, koje je sprovela grupa naučnika sa Brumel univerziteta, pokazalo se da su ribe krenule masovno da menjaju pol. To nije nimalo bezaleno. Umesto spermatozoida, mužjaci poslednjih godina na veliko proizvode jajašca. Uzrok su sintetički estrogini (zenski) hormoni koji u reke prispevaju sa otpadnim materijama kao što nonifenol, jedan od sastojka mnogih plastičnih masa, kozmetičkih preparata i pesticida. **Pa, iako je od čoveka, previše je!**

Šta je sve kazano o čovjeku i njegovom društvu u ovo nekoliko uzetih primera, koliko toga ima i u drugim publikacijama, i šta smo ranije rekli ovde o čoveku i njegovim precima, postavlja se pitanje samo po sebi nismo li preterali sa nazivom homo sapiens - pametni čovek? **Neki mu dodaju još jedno sapiens tako da ispadne da je pametan na kvadrat - homo sapiens sapiens, čovek pametniji od pametnog?!**

Kako danas stoje stvari neki predlažu da se zove **homo credens - čovek vere**. Drugi pak **homo politicus - politički čovek**. Treći **homo konzumerizmus - potrošački čovek**. Četvrti **homo laboris - radni čovek**. Peti **homo roboticus - čovek robot**, i sl. Ovoliko nabrojanih imena za čoveka očito govore da nešto nije u redu sa tim imenom sapiens!? Kao kruna svega na jednom od zadnjih skupova naučnika antropologa traži se da se čovek odvoji kao posebna vrsta i isključi iz životinjske vrste. Možda su i u pravu?!

Čovek vodi poreklo, kao što smo naveli ranije, od dalekog pretka koji je napustio stvaralački put u dalekoj prošlosti - još kao bakterija ili ameba. Od tog predavnog pretka ne vodi poreklo samo čovek neko cela fauna - sve što se na neki način kreće. Jedno je nesumnjivo da taj predak je napustio dotadašnji

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

stvaralački - generički put živih bića i krenuo putem destrukcije - tj. uništavajući druge da bi on živeo. Tako je taj predak postao izrod prirode i otpadnik svoje vrste. Izrod jer ne stvara iz nežive materije živu već nasuprot uništava je. Dotle je prirodu odlikovalo samo generičko stanje - neprekidno stvaranje novih oblika života iz nežive materije. Sada se pojavio izrod koji uništava već stvorene živote i narušava dotle nastalu harmoniju u prirodi. Otpadnik svoje vrste je postao kada je doneo odluku da svoje najbliže iz vrste iskoristi u cilju svoga opstanka, tj. da sebi olakša opstanak što neće više da se muči da to postigne od nežive materije. Lakše mu je bilo da već gotove belančevine prestruktuiraju nego li da ih pravi. To je jedna vrsta egoizma jer ga više neinteresuje šta se drugima dešava - važno je da on opstane i da sebi olakša opstanak. Zašto je to tako pokušali smo da objasnimo ranije putem hipotetičnog osnovnog sistema svih živih bića kojem je važno da se samo **ON reprodukuje**, - tj. vlastito ostvarivanje programa opstanka i olakšanja opstanka. Prema tome odgovor na ovo pitanje treba tražiti u pojavi egoizma kod tog osnovnog sistema. Duboko sam ubeđen da na to nije bio prinudjen. U buljonu okeana gde se rodila ta prva pojava destrukcije (gde i kako dato je ranije)

imalo je hrane za sve pa sigurno niko nije bio ugrožen. Ako je tako, onda je u pitanju nešto drugo. Nešto je poremetilo program sistema. Da li je to bila svesna akcija ili je poremećaj došao sa strane to se, verovatno, nikada neće saznati. Da to sazna čoveku je potrebno saznanje šta je u memoriji tog osnovnog sistema, a on to sa svojim čulima nikada neće moći da sazna (rekli smo ranije da je to piko ili još manja tehnologija).

Ta prva rođena destruktivna jedinka je kroz svoj razvoj vukla to nasleđe u svojim genima i tako smo stigli do faune i nekog primata. Taj primat - budući čovek kako ga danas zovemo, postaje još jednom izrod prirode i otpadnik svoje vrste. U svetu prirode, u njegovim živim bićima postoje određene zakonitosti prilagođavanje sebe samoga - mutiranju prema nastalim situacijama. Zahvaljući toj adaptaciji postojala je neka ravnoteža, ili nekakav prirodni raj gde se živelo u kakvoj takvoj koegzistenciji. Članovi flore su živeli u međusobnoj koegzistenciji. Isto tako i članovi faune. A postojala je neka vrsta koegzistencije između članova flore i faune. Odjednom nekom tamo primatu palo je na pamet da u svojoj evoluciji, u svom olakšanju opstanka unese nešto što više nema veze sa tim rajom! Usladilo mu se je to što je neki mrtvi predmet iskoristio

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

u svrhu svog opstanka, ili za olakšanje istog, pa je potegnuo da izmeni prirodu - da taj, kako smo ga nazvali, prirodni raj pomoću mrtvih predmeta, oruđa, prilagodi sebi. I gde je došao? Iz dosada iznetog i citiranog jasno je da ide u nedodiju - u svoju smrt! Samo lud može da seče granu na kojoj sedi. To homo sapiens, ako je stvarno sapiens, ne bi radio! I ne samo što će sebe uništiti nego skoro i celu prirodu. I zbog toga se ovde u ovoj knjizi postavlja pitanje ima li povratka - spasa! Koliko smo daleko otišli? Imamo li vremena da napravimo zaokret?

Otpadnik svoje vrste primata je postao iz sebičnih razloga. Nijedna, ili skoro nijedna, vrsta faune ne ubija i pokorava sebi druge članove svoje vrste. Do pojave čoveka ubijanje je bilo zbog hrane ali ubijani su članovi druge vrste a ne iste vrste. Ubijati članove svoje vrste, ne radi hrane, nego da bi ih opljačkao, porobio ili podredio je **izum jedne vrste primata koji je sam sebi nadenuo lepo ime homo sapiens - pametni čovek!?** I što je najgore - sve se to radi u ime plemena, ili bratstva, ili nacije, ili države. A ko mu daje takvu pamet, ili bolje takvu neumnost? **Vode - Atila i Džingis Hani! Cela znana, a i neznana istorija čoveka je puna njegove krvi do kolena, puna je razaranja i spaljivanja, osvajanja i porobljavanja, ratova i**

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

ratova koliko hoćete. I što je najgore time se hvalimo i ponosimo - umesto da se stidimo i priznamo da smo najobičnije ubice i pljačkaši. Ništa nismo bolji na početku trećeg milenijuma! Sve je ostalo isto - promenjene su samo metode i fasade!

Hteli mi, ili ne hteli da priznamo, sebi smo nadenuli lepo ime - pametni koje uopšte ne zaslužujemo. Ima li veze sa pameću sve destrukcije koje je čoveka napravio i pravi do donašnjih dana? Odgovor je prost - NEMA. **Krajne je vreme da umesto hvalisanja svojom istorijom da se postidimo takve kakva je i priznamo da je to istorija ubijanja i rušenja, da je to istorija jednog destruktivnog društva, društva koje nema veze sa čovečnošću i da sebi damo ima koje zaslužujemo - HOMO DESTRUCTIVUS koje još lepo zvuči.**

Kao što je iz dosadašnjeg teksta vidljivo da su svi ljudi za takvo stanje krivi a ne samo vođe. Objašnjenje takvog mog ubeđenja leži na činjenici da je početak uvođenja destrukcije kao društvene pojave bio u vremenu kada nije bilo vlasti koja je odlučivala, nego je odlučivao vođa i svi članovi - kada je vladao konsenzus. Vođe - džingishani kako sam ih nazvao, pojavili su se mnogo kasniji u istoriji ljudskog društva.

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Ponašanje ljudi i uloga vođa, odnosno šta sve utiče na ljudsko ponašanje izneću u sledećem poglavlju.

Postavlja se pitanje ko su onda prijatelji destruktivnog društva kada su svi krivi? **Prijatelji** su svi oni koji to vide i čute, ili se aktivno bore da zadrže takvo društvo iz svojih sebičnih razloga. Znači, zbog egoizma! **A to su uglavnom intelektualci!** O tome će biti reči u trećem delu knjige.

Da vidimo malo kako je tekla ta istorija homa destructivusa.

PONAŠANJE ČOVEKA U ORGANIZACIONIM SISTEMIMA LJUDSKOG DRUŠTVA**Uloga vođe u ponašanju čoveka i nastanak džingiskanomanije**

Da bi se shvatila uloga vođe u čovekovom ponašanju i u čovečjem društvu, potrebno je da se vidi kakva je ta uloga vođe bila od nastanka primata pa do današnje džingiskanomanije.

Život predaka čoveka i samog čoveka u društvu dosada se odvijao i odvija u

- < čoporu,
- < rodu,
- < bratstvu,
- < plemenu,
- < nacionalnoj državi i
- < višenacionalnoj državi.

Nije poznato da je živeo kao individua. Takvi slučajevi ipak postoje, ali su izuzetak. Čoveku, odnosno primatu opstanak kao individue je praktično nemoguć. A da ne govorimo o olakšavanju i unapređivanju opstanka. Suđeno im je, i čoveku i primatu, da žive u društvu. Pričati priču i propagirati induvidalni

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

opstanak u društvenoj zajednici je besmislica kojom političari tj. sadašnje vođe, savremeni džingishanovi zamaskiraju nepravdu društva prema njegovim članovima i to im služi da lakše, praktično bez otpora, pljačkaju te, navodno slobodne individue.

Život u čoporu

Jasno je da pisanih dokumenata o tome nema. Ono što je o tome napisano su analogne pretpostavke iznete na osnovu proučavanja života čopora danas. Jedno je sigurno, da je život u zajednici, u društvu davna pojava, možda i pre sisara. Prednosti života u zajednici pojedinih vrsta faune, verovatno, nisu mogle da budu nezapažene od drugih vrsta, pa su ih počele koristiti. Tako je rođen i život u čoporu. Da bi se te prednosti iskoristile moralo je da se izvrši neka podela rada, ili bolje rečeno dužnosti. Tada pojam prava nije postojao - obavljanja dužnosti u čoporu se smatralo kao nešto normalno -organasko. Da bi taj kvantitet prerastao u kvalitet, tj. dao nove osobine, moralo je to udruživanje da pretstavlja stvarnu a ne fiktivnu celinu. To je zahtevalo nekoga ko će biti pokretač akcije bitne za opstanak čoporskog društva. Taj neko nije bio naredbodavac, već neka vrsta vodje, kako bi to preveli na današnji jezik. Vodio je čopor i dok je to dobro obavljao bio je na čelu istog. Kada je najavljivao akciju svi su se, prema podeli dužnosti ili posla, automatski pridruživali. Takvom ponašanju u čoporu se uči od rođenja. To postaje pravilo, nešto sasvim normalno, kojeg

se svi drže do smrti ili dok ga ne zamene drugim. Nepridržavanje pravila čopora znači izbacivanje iz čopora. U to vreme to je bila za izbačenog sasvim sigurna smrt jer je ta individua lako postojala plen drugih jačih jedinki iz sveta faune. Ta pravila su stečene osobine. Nas interesuje da li se te stečene osobine ugrađuju u genetski materijal? Zasad je nauka o genetskoj nasleđivanju stečenih osobina došla do saznanja da se to dešava daleko brže nego što se dosad mislilo. Praktično se već prenosi u gene sledeće generacije. Tako je utvrđeno da stečene osobine sledeća generacija lakše i brže nauči, nego ona koja nije bila obučavana. U stvari te osobine su postala navika. A za naviku se kaže >>da je druga priroda<<.

Da vidimo šta je dosada utvrđeno o ponašanju čopora i njegovih članova na osnovu kojih su date pretpostvke o ponašanju predaka čoveka u čoporu.

Naučnici su proučavali gorile koje borave u mestima gde su pravi rajski vrtovi za njih. Lišća, njihove osnovne hrane, ima u izobilju a prirodnih neprijatelja, sem kada se pojavi čovek, nemaju. Gorile pokazuju vrlo visoki stupanj inteligencije, a sredina u kojoj žive ne nameće nikakve selektivne pritiske za razvoj ove inteligencije. Zato je logično postaviti pitanje šta

je uslovalo ove primatke da postanu tako pametni? Iste je, recimo, u eksperimentalnim uslovima moguće obučiti da se, u elementarnim oblicima, služe i ljudskim formama komuniciranja (npr. jezikom gluvonemih), ili da rešavaju lakše tekstove inteligencije. Ta ispitivanja išla su s pretpostavkom da selektivni pritisak nije dolazio spolja, iz okruženja, već iznutra iz specifičnosti društvene organizacije gorila. To društvo, tvrdi ova pretpostavka, na dva načina utiče na razvoj intelektualnih sposobnosti gorila. Prvo, društvo predstavlja neophodnu povezanost za sticanje znanja. Naime, primati, naročito viši, dobar deo umeća i veština potrebnih za preživljavanje stiču učeći. Tako mladi šimpanza neće umeti da napravi štap za hvatanje termite sve dok to ne vidi od starijih. Mladi mužjak gajen u izolaciji neće znati da se pari.

Drugo, a to je naročito važno, iako jedinke međusobno saraduju, posebno ako su u rodbinskim vezama, svaka od njih će nastojati da prirodne resurse što bolje iskoristi u lične svrhe. Na taj način se razvija unutar grupno takmičenje, koje će potencirati razvoj intelektualnih osobina individua.

Pre ovih istraživanja interpretacija odnosa u primatskim društvima bile su unekoliko pojednostavljene. Utvrđeno je

postojanje dominacije, a smatralo se da su pojedinačni, jedan-na-jedan sukobi rešavani u korist jačega. Danas se ne spori tačnost ovih stavova. Međutim, sve je više stavova koji tvrde da tu leži samo deo istine, i to onaj manje važan. Sukobi između jedinki, i uopšte njihov položaj u društvu, nije tako jednosmeran i jednostavan. Po sadašnjim shvatanjima nije naročito važno ko je koliko snažan, već pre svega kako se snalazi u sklapanju prijateljstva i savezništva. Da li je sposoban da čini usluge i ustupke? Da li vičan zavaravanju protivnika? Ukratko, koliko je dobar >>političar<<.U upostavljanju prijateljsko-zaštitničkih odnosa posebno je važno postojanje rodbinskih veza. Tako će ćerke dominantnih ženki imati više šanse za napredak u društvenoj lestvici. Naročito su zanimljive veze koje se upostavljaju između jedinki koje nisu u srodstvu. Tako, na primer, dodvoravajući se onima na višoj hijerarhiji može se promeniti svoj društveni položaj. Naravno ta jedinka treba da bude dovoljno intelegentna da smisli kako da to uradi.

Ako jedinka pored sklapanja i korišćenje savezništva ume i da zavarava suparnike, sigurno je da će još više napredovati. Uspele li neku situaciju prikazati na način koji neodgovara stvarnom stanju stvari, ali odgovara njenim interesima, jedinka

će, pod uslovom da drugi ne otkriju prevaru, moći da iz toga izvuče korist.

Naglasak istraživanja je stavljen na unutrašnje grupne odnose, koje se baziraju na vođenje dobre politike. Ti odnosi predstavljaju pokretače evolucije u mentalnim sposobnostima, jer daju prednost jedinkama kod kojih su ove osobine razvijenije. Naime, životinje višeg intelektualnog nivoa imaju veće šanse da prežive i što je naročito važno, put do pripadnika suprotnog pola, radi parenja, biće im otvoreniji. Zbog toga će imati i značajnije potomstvo, odnosno preneće veći broj svojih gena i selekcija će dati prednost intelektualno nadprosečnim.

Veliki broj istraživača je utvrdio postojanje savezništva, sukoba, taktičkih obmana i drugih sličnih pojava u majmunskim društvima. Svaki od tih događaja je predstavljao neku vrstu intelektualnog poduhvata. koji je podrazumevao postojanje statusa i sposobnosti drugih, kao i predviđanje njihovih reakcija, pa i pronalaženje sredstava koja će omogućiti jedinki da datu situaciju najbolje iskoristi.

Budući da su kod čoveka ove sposobnosti dovedene do vrhunca, neki autori su stvorili pojam **>>makijavelistička inteligencija<<**. Kakva je to inteligencija objašnjavaju

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

citiranjem Makijavelija:

>>Dobro je predstavljati se milosrdnim, poverljivim, humanim, religioznim i poštenim i takode biti takav, ali istovremeno imati na umu, da kad god se ukaže prilika da se ne bude takav, treba se ponašati upravo suprotno.<<

Po ovim autorima dvoličnost ljudi, naročito političara, nije izmislio homo sapiens , odnosno Makijaveli, već su to doneli iz svog primatskog društva .

Neki istraživači, kao npr. Ričar Lagzander sa univeziteta Mičigen, koji je pokušao da ove ideje preciznije i izrazitije smesti u kontekstu evolucije čoveka polazeći od toga da čovek danas dominantna vrsta. Naime, čovek je sposoban da preživi svuda i reklo bi se da nema prirodnog izazova s kojim nije u stanju da iziđe na kraj. Pošto smatra da čovek nema problema sa neprijateljskim silama prirode, postao je sam sebi najveći izazov. Isto tako smatra da je to bilo uvek. Napetosti u društvenim odnosima su zato bile primarni pokretač ljudskog intelekta. Rivaliteti postoje između individua u grupi, ali i između grupa. Međutim, od toga kako je svaka grupa rešila unutrašnje sukobe i uspela da upostavi kooperaciju između jedinki u ostvarenju zajedničkih ciljeva, zavisi koliko će se

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

i kako da održi u konkurenciji drugih grupa.

Dalje smatra da socijalna organizacija šimpanza može biti dobar model za pretpostavljena predhumana i rana ljudska društva. Ne samo da su nam šimpanze genetski slične, već takozvani >>fuzija-fisija<< tip organizacije grupa u kojima žive, u mnogome podseća na savremene lovačko-sakupljačke zajednice. Dalje kaže da do sedamdesetih godina šimpanze su smatrali miroljubivim stvorenjima. Tada je ustanovljeno da je to daleko od istine. Pokazalo se da su grupe šimpanzi bile često u sukobu oko teritorija na kojima žive. Ponekad su to bili pravi ratovi koji su svojom surovošću bacali u zasenak sva poznata ispoljavanja agresije među sisarima.

Najnovija istraživanja dvojice britanskih uglednih naučnika: T.H.Klinton-Broka, profesora na katedri za zoologiju Univerziteta u Kembridžu, i G.A.Parkera, stručnjaka za biologiju zajednica na Univerzitetu u Liverpulu o ponašanju životinja govore da životinje ne priznaju ravnopravnost i da je strah to što određuje njihovo ponašanje.

Proučavajući životinje, zapitali su se da li se možda i one nalaze u nedoumici: da li je bolje da vas drugi vole ili da vas se plaše? Saznanja do kojih su došli bila su pomalo neočekivana

i za njih same. Pomenuta nedoumica isključivo je osobina ljudskog roda.

Po njima životinje kada bi mogle, bez dvoumljenja bi rekle da je bolje da se plaše. tj. da su za podređene strah i trepet. Drugim rečima, u njihovom životu strah je garancija za normalan život. Ravnopravnosti nema. Tačno se zna ko je povlašćen a ko podređen, paraziti se ne trpe, >>revolucionari<< isto tako. Počne li neko da se buni sleduje mu kazna. Ona je, sudeći po onome što su dvojica britanskih naučnika utvrdila, u životinjskom svetu bogom dana. Zahvaljući njoj, nema bezakonja i anarhije, koji bi, na bilo koji način, mogli da ugroze vrstu.

Kazna kao sredstvo za očuvanje bespogovorne poslušnosti i vlasti i u tom smislu se najčešće primenjuje u muškom svetu, jer retke su zajednice u kojima položaje zauzimaju ženke. Dakle, padne li nekom junoši na pamet da preuzme vođstvo, pogotovo nekom ko je još u punoj snazi, kazna mu ne gine. Tek toliko da shvati gde mu je mesto. Naravno to ne znači da su samo mužjaci preplaćeni na kazne. Njima podležu i ženke mada ne zato što se otimaju za prevlast. Njihove krivice, ako postoje, su sasvim druge vrste. Ženke su najčešće kažnjavane zbog previđanja ljubavnih ponuda. Oglušiti o se o njih je smrtni greh, a on

povlači kaznu. Umesto izlivima ljubavi, uobraženice bivaju obasute grebanjem, ujedanjem, udaranjem, što šapama, što repom. Međutim, kazna može da usledi i zbog pokazanog ljubavnog žara ukoliko je usmeren prema mužjaku koji na društvenoj stoji niže od onoga kome ženka pripada ili, što je još gore, prema strancu. Ogrešili se o ovo pravilo, svaka ženka zna šta je čeka. Neke krotko čekaju kaznu, a neke pokušavaju da se snađu ulagajući se onima čija se >>reč<< sluša. Ženke babuna, na primer, ulaguju se mužjacima koji su dovoljno moćni da im izdejstvuju pomilovanje.

Klinton-Brok i Parker došli su do još jednog zanimljivog otkrića. da su ženke nekih vrsta šampioni u dvoličnosti. Doduše, zapažanje naučnika se odnose na životinje koje žive u zatočeništvu, ali nije nemoguće da se to dešava i sa onima na slobodi. Za razliku od ženki babuna, ženke simpanza su lukavije. U prisustvu vođe one odbijaju bilo kakvu vezu sa podređenim mužjacima, ali čim ovaj nestane sa vidika, dozvoljavaju nepriličnim partnerima da im se približe više nego što red dozvoljava.

U sukobima mužjaka, opet, podređeni članovi zajednice, kako muški, tako i ženski ponašaju se kao sudije, čak preuzimaju i

ulogu mirotvorca, s podjednakom usrdnošću i na taj način olakšavaju sklapanje primirja. Ženkama je posebno važno da se neprijatelji pomire jer one najviše trpe zbog ratova mužjaka. Međutim, kada se one same nađu u ulozi sudije, a mogu da sude samo slabijim od sebe, što će reći mladuncima, umeju da budu prilično oštre čak i nemilosrdne. A takvo ponašanje ženki upravo je i razlog, po mišljenju dvojice istraživača, što je detinjstvo najteži period života u svetu životinja: majke grebu, tuku i grizu mladunce koji se oglašuju o pravila lepog ponašanja, odnosno one koji su halapljivi, nezasiti, lenji. A ako se još pokažu buntovnički raspoloženi, sledi im oštra kazna: ostaju napušteni, a ponekad ih i ubijaju.

Kod odraslih jedinki kazna se koristi kao sredstvo za postizanje duha solidarnosti, pre svega prilikom raspodele hrane. U protivnom, predstoji im, baš kao mladuncima, najteže kazne: ako ne ubistvo, a ono obavezni progon iz zajednice, što se često dešava kod osa i pacova.

Autori ove studije nisu, međutim, uspeli da utvrde šta je presudno u određivanju jačine i učestalosti kazni. Verovatno odgovor na ovo pitanje daće dalja istraživanja.

Iz svojih radova i publikacija o problemu zajedničkog

života primata, kojima i čovek pripada, autori izvode određene zaključke i ponašanje samog čoveka. Jasno je da će to biti i ostati špekulacije, odnosno hipoteze koje se mogu proveriti samo ako bi se mogli vratiti u prošlost. Kako je to nemoguće bar zasada, dotle se moramo zadovoljiti analogijama i pretpostavkama, prihvatiti ih ili ne da naše ponašanje vučemo iz svoje prošlosti. Toj pretpostavki ide u prilog opisi zajednice ljudi u svom rodovskom, odnosno plemenskom životu, prvom ljudskom društvu posle čopora. Pored toga još i danas postoje rodovske zajednice pa se i od njih nešto sazna.

Slika predaka čoveka koju nam pružaju autori izučavanja ponašanja društva primata nije naročito ohrabrujuća. Neki elementi ljudskog ponašanja koji se obično smatraju devijantnim, ovi autori smatraju da su genetski ustrojani. Ipak, ako sklonosti k agresiji nosimo u svojoj prirodi, onda je bolje da budemo toga svesni i da znamo da smo destruktivna bića. A svest o postojanju problema je prvi korak za njegovo rešavanje.

Iz istraživanja ponašanja društva primata je jasno da je najuspešnija grupa, odnosno društvo bilo ono koje uspelo da razvije više i bolje kooperativne odnose. Da bi se ti odnosi

održali i razvijali u čoporu je morao da postoji neki autoritet tj. jedinka koja će to raditi. Današnjim jezikom ta jedinka bi se zvala vođom. Taj vođa je imao da obavi zadatak koji mu čopor odredio. Iz teorije sistema to su programi opstanka, olakšanje i unaprađenje istog. U slučaju da zataji jednostavno se smenjuje i postavlja novi vođa.

Život u rodu

O rodovskom uređenju društva ima dosta napisanog pa nema mnogo dilema. Ti pisani materijali potiču iz doba Grka, Rimljana, Jevreja, Arijevaca, Kine pa do današnjih dana. Budući da rodovske zajednice i plemena još i danas postoje to se da lako uporediti šta je tipično, a šta je specifično za te današnje zajednice u odnosu na opisane.

Tipično je za sve postojanje vođe, najmanje jednog a kod nekih i dvojice sa različitim zadatkom. Po nekim kriterijumima zajednice biran je vodja ili vodje. Kakvi su to kriterijumi, mislim, da tu nema dvojbe - znanje tj. iskustvo i sposobnost. Taj vođa ili vodje su jednoglasno birani od svih članova roda. To je značilo da imaju po mišljenju svih članova roda najviše znanja i sposobnosti za sprovođenje ciljeva roda.

Razvoj ishrane ljudskog društva ide od sakupljača plodova prirode u pravcu korišćenjem mesa pribavljenog lovom. I slobodno se može reći da je istorija čoveka, ovakvog kakvog ga znamo, počela sa lovom i postepenim prelazom na mesožderstvo kao osnovnu hranu. Uzrok tom prelasku je bio, najverovatnije, nedostatak biljne hrane iz ma kojih razloga - klimatskih ili prenaseljenosti. Bavljenje lovom tražilo je od vođe da bude,

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

prvo, dobar organizator hajke, a drugo, dobar poznalac ponašanja životinje koja se lovi. Znači, morao je da ima iskustva - znanja. Zato je tu biran najčešće najstariji član roda. Naravno to je bio muškarac jer su se lovom oni najčešće bavili. U slučaju rata obično je isti vođa vodio rod. Kod nekih rodova se zato birao drugi vođa koji je morao da ima ratno iskustvo tj. znanje.

I jedan, i drugi vođa, kao što smo već rekli, je biran jednoglasno - konsezusom svih muških i ženskih članova roda. Na isti način je i smenjivan. Vlast tih vodja je bila vladavina bez vlasti. U datoj kooperaciji vođi je to bila funkcija - deo zadatka koji je on imao da obavi. I ništa više. I dok je to obavljao kako treba dotle je bio vođa i svi su ga slušali. Ono što je imao od te funkcije je bio samo neprikosnoveni autoritet. I to takav autoritet kojeg dana nemaju ni najveći rukovodioci i najveći diktatori. Posle smenivanja je opet samo običan član roda. Nije imao nikakve privilegije niti, ma šta drugog posebno.

Pleme Seneka kod Irokeza je imalo dvojicu vođa koji su se zvali sahem za mirno stanje i sahem za ratno stanje. Ratni sahem nije morao da bude u svakom rodu nego su svi rodovi birali zajedničkog ratnog sahema (ovo nije bio slučaj kod Germanskih

rodova - tamo je svaki rod imao svog ratnog vođu koji su zajednički doneti ratni plan izvršavali svaki za sebe). Nasledno pravo nije postojalo sem u slučaju smrti ratnog sahema kada se zbog ratnog stanja ili nečega drugog nema vremena da se drugi sahem izabere. Tada je do izbora preuzimao ulogu ratnog sahema brat ili sestrin sin (brakovi su kod Irokeza bili egzogami - čerke su ostajale u rodu. a sinovi išli u drugi rod).

Vlast vodje je bila očinska, posve moralne prirode i nije raspolagao prinudnim sredstvima. To je bio veliki napredak u odnosu na životinjski svet gde je, kako smo videli, kažnjavanje bilo primarno. Rod je po jednoglasnoj iskazanoj volji svrgavao bilo, jednog bilo drugog sahema. Svrgnuti su bili posle toga obični članovi roda kao i svi ostali - privatna lica. Pored roda moglo je da ih svrgne i plemensko veće i ako se tome rod protivi.

Šta je još bilo važno u rodu? Nasleđe imovine umrlog pripadalo je rodu koju on deli. **Članovi roda su dužni da pružaju jedan drugome pomoć, zaštitu, a naročito potporu. Geslo je bilo - jedan za sve, svi za jednog.** To je garantovalo sigurnost i zaštitu svakog pojedinca. Rod donosi odluku o usvajanju zarobljenika ili članove iz drugih rodova. Sahem je imao i neke sveštenečke funkcije. Svi članovi roda su imali jednaka lična

prava - nije bilo nikakvih privilegija. Ako je to bila neka privilegija, onda je to bila dodela najboljeg (ne najvećeg!) dela mesa onome koji je ustrelio životinju.

Osnovna načela roda su bila: sloboda, jednakost i bratstvo (kao što se vidi mnogo pre Francuske revolucije!).

To rodovsko društveno uređenje je bilo:

<bez plemstva, kraljeva, namesnika i perfekata,

<bez sudaca, tamnica i parnica,

<bez vojnika, žandarma i policije i

što je najvažnije sve funkcionisalo. Svađu i prepirku rešavaju oni kojih se to tiče, rod ili pleme, ili pojedini rodovi između sebe. Krvna osveta retko se primenjivala.

Iako je u rodu bilo više zajedničkih poslova nego što je danas slučaj u savremenom društvu - zajedničko domaćinstvo za čitav niz porodica, zemlja u zajedničkom posedu (samo su vrtići bili dodeljivani privremeno domaćinstvima), **rodovi nisu potrebovali ni neznatan deo našeg opsežnog i zamršenog upravnog aparata**. Učesnici o svemu odlučuju, kako - to je u većini slučajeva vekovno iskustvo uredilo. Siromašnih i oskudnih nema. Zajedničko domaćinstvo i rod poznaju svoje obaveze prema bolesnim, starim i u ratu osakaćenim. Svi su jednaki i slobodni

- čak i žene! Robovima nema mesta u rodu.

Plod svega toga je bilo takvo društvo gde pojedinca odlikuje:

1. Ljudsko dostojanstvo,
2. Iskrenost,
3. Snažan karakter i
4. Hrabrost.

Tako je izgledalo ljudsko društvo i ljudi u njemu pre perioda kojeg neki nazivaju >>civilizacijom<< misleći pri tome na bogatstvo u potrošnim dobrima. Onda nije ništa čudno što su mnogi u prošlosti, a ima ih danas, hteli da se vrate etici i moralu rodovskog društva. Ono što je u istoriji ljudskog društva velika ljaga je to da je tkz. evropska civilizacija izvršila genocid na takvim rodovskim društvima osvajajući Ameriku i druge kontinente za svoje pljačkanje.

Rod je stalno vođen od svojih vođa koji su posedovali najviše iskustva i to vođenje je veoma dugo trajalo, **tako da se slobodno može tvrditi da je ta potreba za vođom genetski usadena u čoveku.** Možda se ova tvrdnja i da oboriti, ali je činjenica da čovek i danas kooperira, a kooperacija traži sinhronizaciju tj. vođenje. I ne samo što čovek tu traži

voćstvo, neko se lako nacionalno pobuđuje od raznih vođa različitih po svojim ciljevima. **Pored toga svaki čovek podsvesno želi da bude vodja i često to neko u stvarnosti i postane.** Ove tri činjenice i ranije rečeno o genskom nasleđu idu u prilog izrečenoj tvrdnji.

Ovo namerno udaljavanje od teme - uloga vodje - je učinjeno zbog toga da se pokaže kako je čovek na svom putu da prirodu prilagodjava sebi, dugo išao, uglavnom, ispravnim, generičkim - stvaralački putem. **Nije uspeo da prevaziđe svoje genetsko nasledje samo u pogledu odnosa sa drugim plemenima.** Dok su unutrašnji odnosi u rodu, bratstvu i plemenu bili prevaziđeni, odnosi sa ostalim plemenima su zatajili, pa su ostali, uglavnom, na životinjskom nivou. Ta protivrečnost između odnosa unutar i izvan plemena je ipak rezultat egoizma - plemenske sebičnosti, tj. gledanje samo vlastitog opstanka.

Sa drugim plemenima se najčešće zaključivao sporazum o životu u miru. Naime, plemena su imali svoju teritoriju, između tih teritorija je bio određen deo koji je podjednako pripadao svakom plemenu. Zauzimanje tog zajedničkog poseda, ili pak plemenskog poseda, značilo je ulazak u tuđi egzistencijalni prostor. To je veoma često, ako ne i najčešće, bio uzrok

ratovanju između plemena. Ako neko pleme neće da zaključi ugovor o životu u miru smatralo se da su agresori i da su u ratnom stanju sa susednim plemenima. To pleme je svako mogao da napada i ratuje sa njima bez ikakve odluke ratnog vođe ili vođe uopšte. Ti ratovi između plemena su bile veoma svirepi, životinjski svet takvu svirepost nije poznavao. Uzrok tih sukoba je preveliko razmnožavanje u rodu i plemenu - prenaseljenost. Taj problem prenaseljenosti se vuče, kao što smo videli još iz životinjskog doba, pa do danas.

Ta nastala protivrečnost odnosa mogla je da se prevaziđe da se htelo, odnosno da se razmišljalo o međusobnim odnosima plemena slično kao što su bili odnosi unutar plemena i rod. Ali kako čovek vuče svoju agresivnost još kada su mu preci bile amebe, to je radije ostao takav. To rodovsko uređenje koje uspelo da eliminiše i uguši prevaru, nasilje i manipulisanje prenetih iz čopora, je ipak omogućilo čoveku da svoju dotadašnju agresivnost prema drugim vrstama prenese na svoju vrstu - na svog brata, na čoveka.

Rezultat toga se vidi u porobljavanju i iskorišćavanju drugih plemena. Tako je čovek počeo da polako uništava svoja tek stečena generička svojstva i da razvija svoja genetski

odavno usađena agresivna svojstva. Mada se to desilo u svim predelima Zemlje, ovde će biti iznet primer Irokeza.

Pet plemena Irokeza stvorila su večni savez i osvojili su veliku teritoriju pokoravajući mnoga plemena. Starosedeoce su, ili prognali, ili su im nametnuli danak. Time su rešili svoj problem naseljenosti i sebi olakšali opstanak pljačkanjem pokorenih plemena dankom. I tako su 400 godina držali druge u pokornosti i pljačkali ih, pa možemo slobodno da kažemo da su oni bili preteče feudalnog društvenog uređenja. Naravno da su se pokorena plemena bunila, pa da bih držali u pokornosti morali su stalno da ratuju. Zbog toga su Irokezi imali dvojicu ratnih vođa sa jednakim ovlašćenjima. Ovo praktično znači da su tim savezom vladali ratnici i to je stvorili preduslov za njihovo preuzimanje vlasti.

Neka plemena su krenula sasvim drugim putem u rešavanju problema prenaseljenosti. Budući da su lovišta osiromašila, a novih nije više bilo počeli su pripitomljavanje životinja. Tako je počeo razvoj stočarstva, a istovremeno i poljoprivrede. I tako je čovek počeo da postepeno zamenjuje ono što mu je dosada sama priroda davala - divljač i plodove biljaka, sa onim što sam uzgaja - stoku i žitarice. Stoka se razmnožavala i polako

zamenjivala lovljenje divljači. S druge strane je tražila kretanje prema pašnjacima i održavanje istih. Poljoprivreda pak je tražila vezivanje za jedno mesto boravka. I tako je došlo do specijalizacije - jedni su proizvodili meso, a drugi žitarice. Ta podela rada dovela je do bogaćenja pojedinih plemena. To bogaćenje je pak izazivalo sukobe sa plemenima koji su živela po starom. Oni su smatrali stoku, ili žitarice božjim darom pa su je lovili ili ubirali žitarice. To uzgajivači jasno nisu trpeli i tako počinju opet ratovi, ali sada ne više zbog uzurpirane teritorije, nego zbog pljačkanja.

Sa ovom specijalizacijom u proizvodnji hrane povećala se i razmena između plemena. Dotle je razmena bila sporadična pojava da bi sada postala stalna praksa. I tako čovek opet kreće u dva pravca svoga razvoja. Jedni kreću u generičkom - stvaralačkom pravcu, rešavajući problem prenaseljenosti i ishrane dizanjem produktivnosti, tj. povećanjem proizvodnje. Drugi kreću lakšim, pljačkaškim putem, bilo da su direktno napadali i odnosili sve što su mogli, ili pokoravanjem bogatih plemena i nametanjem danka - krenuli su opet svojim pradavnim destruktivnim putem.

Razvitak razmene dovodi do pojave ekvivalenta za razmenu

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

- novca. Taj ekvivalent je u prvo vreme bila neka stoka, ili neka žitarica, da bi se kasnije prešlo na praktičniji ekvivalent, na novac od plemenitih metala. Uvođenje metalnog novca pospešuje razmenu ali i pljačku. Sada je bilo mnogo lakše nositi u džepu novac nego terati stoku ili nositi žitarice. Ali je bilo lakše i pljačkaškim plemenima, jednostavno pokupe novac i plemenite metale što im omogućavalo da hitro pobegnu.

I u jednom, i drugom slučaju, pojavom metalnog novca dolazi do dalje devijacije u rodovskom ljudskom društvu. **Nagomilano bogatstvo u novcu postaje osnovno merilo vrednosti pojedinaca u društvu umesto etike i morala rodovske zajednice bez novca.** Materijalna strana pobeđuje zahvaljujući tome što je **novac koji je trebao da bude sredstvo za olakšavanje i unapređenje opstanka čoveka tj. njegove zajednice, postao je cilj. Kad sredstvo i cilj zamene mesta, onda tu obično nema više ni cilja ni sredstva.** Tako je bilo, na žalost, i sa ljudskim društvom uvođenjem metalnog novca kao ekvivalenta razmene. Ljudi su shvatili, prvo, što više dobara veća mogućnost razmene i olakšanje opstanka, drugo, ako **što više, na ma koji način, nagomilaju te metalne ekvivalente - novac, olakšanje i**

unapredenje opstanka su im zagantovani. Sada nestaje razmena pri kojoj se obično razmenjivali više ili manje jednaki ekvivalenti i počinje **nova vrsta >>trgovine<< ili bolje rečeno kultivisana pljačka.** Umesto razmene jednakih ekvivalenata sada se gledalo da se za neko dobro dobije što više novca. Tako dobijena količina novca, manje ili više, prevazilazi stvarni broj ekvivalenata u prodatom dobru. Svako gleda da što manje plati, a da što više dobije za svoju sada robu, a ne više dobro. I tako je novac polako prestao da bude ekvivalent razmene - ista količina rada u jednom dobru za istu količinu rada u drugom dobru, već sredstvo za pljačku na lep način - uzeti što više tuđeg rada, a dati što manje svoga rada. I tako je počeo pre deset do dvanaest hiljada godina sunovrat morala i etike rodovske zajednice. **Destruktivni duh čoveka opet je izišao iz boce! Ko će ga vratiti!**

Tako je počela tragedija prirode. Prirode - ne čoveka. **Čovek, genetski destruktivno biće, drznulo se da sebe smatra BOGOM i da po svom ćefu preuređuje prirodu - meduzavisnost sveg živog na ovoj planeti, prema svojim egoističkim ciljevima, a uz pomoć vodja i njihove nove zajednice - države.**

Staro pleme i rodovsko uređenje je smetalo tim vođama i

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

grupi oko nje i oni su morali da sruše plemensku zajednicu. Uski interesi vodje i njegove grupe su se pokazali jačim od iskonske više sile opstanka čoveka putem zajedništva gde su svi bili jednaki u svemu bez obzira koju su funkciju obavljali. Vođa i njegova grupa su znali šta za običnog pojedinca znači vođa, tj, kakva je njegova uloga, pa su to iskoristili. Dok se ranije pojedinac zajednici bezuslovno potčinjavao u svome osećanju, mišljenju i svojim činima, sve je to palo u vodu čim je od vođe dobio nešto od pljačke pa sebi olakšao opstanak. Pri pljački dobijali svi, ali najviše ona grupa sa vođom pod motivom da su najzaslužniji. Vođe su znale kako da varaju i manipulišu sa narodom i kako da mu zajednicu zamene oni, tj. kako da ga navedu na poslušnost njima.

Postavlja se pitanje da li tadašnje rodovske zajednice, odnosno njihovi vođe nisu mogli ili nisu hteli da shvate da su izvan njihovog plemena u drugim plemenima takođe ljudi, i da je čovek iz jednog plemena u svemu jednak čoveku iz drugog plemena, kao i da rešenje problema populacije treba tražiti dogovorno i u miru. Ako su životinje mogle da reše problem svoje populacije, zar i čovek to nije mogao (a i danas ne može) taj koji se hvali da je najinteligentniji na zemaljskoj kugli?! Zar

je trebalo da se ratovanja zbog zauzimanja dogovorenog prostora prošire na naoružanu pljačku i ubijanje radi lakšeg života, odnosno radi življenja na tuđ račun?

Da, trebalo je jer je slast pljačke bila jača od saradnje između plemena. Agresivnost - stara genetska destrukcija u čoveku bila je jača od mlade kooperaciji u rodovskoj zajednici. U toj rodovskoj zajednici pojedinac je vaspitavan da na prirodne plodove svi imaju prava, pa uloviti domaću životinju i ubrati uzgajane plodove je smatrao svojim pravom. S druge strane, izobilje proizvoda koje je pružalo bogastvo u novcu mamilo ga je jer se do novca moglo doći na lak i jednostavan način - oružanom pljačkom, bez vlastitog truda i rada.

To je svakako degradacija, jer se duboko palo sa jednostavne moralne visine rodovskog društva. Najniži interesi unutar roda, plemena - podla lakomost, brutalna želja za užitak i ubijanje, prljava škrtost, sebična otimačina tuđe i plemenske imovine, najsravnija sredstva - krađa, nasilje, podmuklost, izdajstvo nastupaju u zajednicu gde je bila deviza: sloboda, bratstvo i jednakost. Sve je ovo danas dovedeno do perfidnosti i to je bedna slika čovečje epohe koju je on drsko i bezobrazno nazvao civilizacijom.

Odkuda ta degradacija i kako je ona mogla da nastane? Ranije je rečeno da plemena koja ne sklope ugovor o miru smatraju se da su u ratnom stanju s drugim plemenima. Takva plemena mogao je, bez objave rata i saglasnosti svojih vođa da napada svako. Rat su vodili obično dobrovoljci. U rodu se stvorila grupa dobrovoljaca koja je vodila neke svoje ratove protiv tih plemena - obično za pljačkanje istih. Ta grupa je uvidela da je pljačkanje unosno zanimanje pored i rizika od smrti kao i da je to jednostavnije i lakše od lova, **pa im je pljačkanje postalo navika**. Jasno je da su plen delili međusobno, ali je vođa obično zahtevao više za sebe kao organizator pljačke. U stvarnosti vođa je bio delilac plena. Kada su se druga plemena specijalizacijom proizvodnje obogatila, pljačka je pojedinim plemenima postalo stalno zanimanje. Zbog toga je ratni vođa postao sada glavni i jedini vođa. Budući da je to, najverovatnije, bio vođa pljačkaške grupe, ta grupa je postala privilegovana i uzimala je više plena za sebe nego što je delila ostalima - nečlanovima grupe. Jasno je da je ta grupa potpirala vođu i zajedno sa njim vladale rodom. Tako je počelo formiranje grupe na vlasti u rodu i nekadašnji konsenzus je polako nestajao. I tako je ita grupa ostala do današnjih dana samo što

se vremenom umnožila i podelila na veći broj grupa.

Kako suprotna strana nije sedela skrštenih ruku nego je organizovala otpor, to su pljačkaška plemena počela da se udružuju, pa je došlo do sjedinjavanja više njih u pod jednim vođom. Tako su počeli da se rađaju Atila i Džingis Hani. To udruživanje više plemena je i početak stvaranja država. Država je stvarana bilo za pljačku ili odbrane od nje. Ona nikada nije bila zamišljena kao država bratstva, jednakosti i slobode, već kao ratnička država gde je uloga vodje dominantna.

Ta transformacija rodovske zajednice i plemena se lepo vidi iz grčke istorije. Dok se živelo u miru i saradnji bogovi su bili sa njima. Kada je počelo ratovanje bogovi su >>otišli<< na Olimp a njihovi >>egzekutori<< na zemlji bili su - kralj, car i sl. Umesto nakadašnjeg biranja vođe uvodi se nasleđivanje i rađa se dinastija. Kako sa rušenjem tradicija rodovskog uređenja nije išlo lako, to su ovi vladari morali da primenjuju tkz. >>makijavelističku inteligenciju<< i da vrše razne obmane, manipulisanje i prinude na ljudima.

Zahvaljući pljačkanju, zatim ratovanju da bi se dobilo roblje za vlastitu organizaciju proizvodnje, potom pokoravanju radi plaćanja danka, ti vispreni članovi roda vični ratovanju

koji su postali vodje polako su se dizali sve više i više iznad drugih, da bi na kraju postali božanstvo. Najbolji primer za to su egipatski faraoni.

Iako su bili >>božanstva<< morali su da imaju čitav aparat za sprovođenje naredbi i obezbeđenje njenog ostvarenja. To je bio aparat prinude. Prinuda je rezultat mehanističkog shvatanja organizacije - naređenje - izvršenje. Budući da ljudi nisu poluge već žitka masa, to je moralo stalno da im se utuvljuje u glavu da moraju biti pokorni vođi i utvrđivati to sankcijama - kaznama. Te kazne nisu bile lake. I tako je do današnjih dana, samo što su metode promenjene a i sankcije su uzele drugi oblik od fizičkog utuvljavanja. Čovek roda se morao prevaspitati i može se slobodno tvrditi da je to prevaspitavanje preneto i u gene. **Hteli mi, ili ne da priznamo , totalitarizam je postao zahtevano stanje kod čoveka i to mu je postala temeljna antropološka supstanca - žudnja za služenjem i robovanjem, strast za klečenjem i stanje poniznosti pred svojim vođama i svima onim koji su iznad njega. Totalitarizam koji danas vlada praktično u svim državama nije više nametnuto, već, kao što smo rekli, zahtevano stanje.** Zajednica, bilo to čopor, ili savremena država imaju kooperaciju za postizavanje svojih

programa - ciljeva, opstanka, olakšanje i unapređenje opstanka. Grupe na vlasti imaju iste programe ali samo za sebe i mogu ih sprovesti samo totalitarizmom. **Totalitarizam zahteva vodju, izabranog ili nametnutog.** Ono što je za nas bitno je da taj vodja, odnosno te vođe, ili se biraju, ili dolaze na vlast prevarom i manipulacijom, ili silom. Gde je znanje, ili gde je mesto nauke u sadašnjem društvu niko ne pita. Važno je izabrati nekog i verovati da ima >>božansku<< moć i da će sve probleme rešiti čarobnim štapom. **Možda!**

I tako je vođa postao nešto iznad drugih i porastom znanja i razvojem nauke, praktično, ništa se nije u tome promenilo. Pljačka je ostala kao u vreme Atila i Džingis Kana. Te nove Atila i Džingis Kani su samo promenili metode. Umesto mačem - pljačkaju novcem. Ma kako pljačku >>civilizovali<<, ma kako >>kulturno<< izgledale, ma kakvu firmu stavljale na svoju radnju, u ma što pakovale svoju >>civilizaciju<< te sadašnje vodje ostaju ono što su - Džingis Kanovi!

Neka sadašnja istraživanja govore da većina onih na vlasti su ispod prosečne inteligencije. To njima ništa smeta da ljude i dalje obmanjuju personalnim integritetom i nekim slobodama. Kojim, - ne kažu! **Sloboda je širok pojam. Kod ovih madioničara**

je to da čovek može da radi, navodno, šta hoće! A to je najveća laž i obmana - >>zid plača<< za pojedinca. Takve slobode nema tamo gde postoji međuzavisnost, pa bilo da je to ljudska zajednica, bilo da je to materijalni svet, bilo da je to haos! Jedina sloboda postoji da se pridruži struji - kretanju. Sve ostale su slobode, kao što smo rekli, obmana.

Uloga žudnje za fašizmom u čovekovom ponašanju

O tome je bilo nešto u ulozi vodje. Ovde je reč o fašizmu - ne kao ideologiji nego kao poziciji, odnosno kao stav ili kao mašineriji, o spekulaciji kojom se pokušava da se kod ljudi stalno održava potreba za pretvaranjem u snop (fasces=snop) - u neku čvrsto povezanu celinu. Ovde je ta reč upotrebljena za sve prevare i za sve pojave manipulisanja sa ljudima od strane vođe, ili vođa radi dovođenja njihove svesti u stanju koje njima najviše odgovara. Tako dovode svest ljudi u stanju negativne emocije prema: drugoj nacionalnosti, šovinizmu, drugim religijama, tuđoj kulturi, drugim rasama, etničkim manjinama u svojoj zemlji, političkim ubeđenjima drugih i sl. Dalje, u fašizam spadaju svi oni pokreti koji izražavaju određene stavove, ili brane određene pozicije, a plod su najobičnije spekulacije manjina ili grupa koje se bore za vlast ili su na vlasti. U te pokrete spadaju: sve nacionalističke pobude, sve političke partije, političko hrišćanstvo, politički islam, uopšte sve političke stranke na bazi vere, cionizam, antisemitizam, svaka rasistička pobuda i

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

sl. Dakle, svi pokreti koji daju prednost zbijanju u snop, odnosno gde se vrši mobilizacija jednih ljudi protiv drugih. Kao što se vidi iz iznetog **fašizam je širok pojam.**

Mi ćemo se ovde zadržati, uglavnom, na nacionalizmu kao najstarijoj pojavi fašizma, a koja vuče svoje korene još iz primatske zajednice predaka čoveka - iz čopora.

Videli smo da je čopor branio svoju teritoriju. Branio ju je iz egzistencijalnih razloga - opstanka organizacionog sistema čopora i njegovih članova. Primati nisu videli rešenje u zajedničkom dogovoranju i udruživanju. To je uvideo tek čovek udružujući rodove u bratstva, a ova u pleme. Dakle, pleme vodi poreklo od zajedničkog oca i majke. Ali taj rodovski čovek nije išao dalje od plemena. Kakvi su bili odnosi plemena smo ranije opisali pa se ovde nećemo vraćati. Ratujući protiv drugih plemena zbog ugrožavanja egzistencije stvarala se svest da su ti iz drugih plemena rdavi ljudi jer ugrožavaju opstanak roda tj. plemena. **To su klice nacionalizma - mi smo dobri , drugi su rdavi.** Istoriski gledano to se moglo prevazići bar na slučaju Irokeza da se sveti savez pet plemena proširio na sva plemena. Kao što smo videli pretvorio se, na žalost, u pljačku drugih uzimanjem danka. Pored toga pojavio se još i genocid -

uništavali su, ili proterivali nepokorna plemena.

Bogaćenje plemena sa podelom rada prouzrokovalo je, pored ranije rečenog ratovanja zbog pljačke, stvaranje države, a time i nacije. Stvaranjem države, bilo u osvajačke, bilo u odbranbene svrhe, stvorila se jedna manjina na vlasti, jedna grupa koja će se vremenom pretvoriti u državnu klasu na vlasti koja još i danas postoji.

Tako nacionalizam koriste oni koji su na vlasti ili se bore za nju. Koriste ga manipulisanjem i prevarom. Tako oni stvaraju kod ljudi (na žalost to i danas rade) verovanje da se ljudi mogu klasificirati kao, na primer, insekti. Po njima mogu milioni, pa čak i milijarde ljudi da se sa sigurnošću klasificiraju kao dobri ili rđavi. Prilikom pobuđivanja nacionalističkih osećanja čovek je prinuđen da se indetifikuje sa jednom nacijom ili nekom drugom celinom, postavljajući naciju ili tu celinu iznad dobra i zla, a nepriznavajući drugoj ili drugim nacijama ništa sem obaveze da služi za razvoj i korist njegove nacije.

Nacionalizam ne treba mešati sa patriotizmom. Međutim to osećanje vladajuća manjina koristi u svoje svrhe. Reč je o dva sasvim različita osećanja. Pod patriotizmom se podrazumeva

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

osećanje privrženosti pojedinca određenom mestu i određenom načinu života za koji on veruje da su najbolji na svetu, ali ne želi da to drugome natura. Patriotizam je po svom karakteru odbrambeno osećanje, i u kulturnom i u vojničkom smislu, dokle je nacionalizam usko povezan sa željom za vladanje. Navodni trajni cilj svakog nacionaliste je da obezbedi veću vlast i ugled ne za sebe, već za drugu celinu u kojoj je odlučio da utopi svoju individualnost. Bar tako govori manjina na vlasti većini kada manipulira sa njima.

Fašizam se od nacionalizma razlikuje samo u tome što za njega nije potrebno da on označava odanost vodi ili zemlji, odnosno naciji, još manje je potrebno odanost nečijoj zemlji, i čak, strogo uzevši, nije potrebno da celina uopšte postoji (Jevrejstvo, vere, proleterijat ili bela rasa i sl. su objekti ljudskih osećanja za zbijanje u snop - fašizam, ali samo njihovo postojanje može da bude dovedeno u pitanje, jer za mnoge od njih ne postoji uopšte prihvaćena definicija).

Nacionalističko osećanje je potpuno negativno jer negira drugu ljudsku vrstu - drugi nisu ljudi. Da bi se to prikrilo, pored dosada rečenog, primenjuje se takmičarski prestiž. Nacionalistom se priznaje onaj koji samo, ili uglavnom samo

upotrebljava svoju mentalnu energiju u podržavanju ili klevetanju. Zbog toga se njegove misli uvek okreću prema pobedama, porazima, triumfima i poniženjima. Uče ga da vidi istoriju, pogotovo savremenu, kao beskonačno uzdizanje i padanje velikih moćnih celina, a sve što se dogodilo prikazuje se kao dokaz da se njegova celina nalazi na višem, a nekoga omraženog neprijatelja na nižem stepenu. To nije obično obožavanje uspeha, to je nacionalno obožavanje. Uče ga da se ne drži načela priklanjanju jačoj strani, već da je njegova strana najjača i drže ga u uverenju i kada su suprotne činjenice neoborive. Nateraju ga da sam sebe obmanjuje i osposobljavaju ga da prihvati najočigledniju prevaru. Pri tome ga uveravaju da služi nečemu što je više od njega i tako ga uvere da je u pravu što je prihvatio prevaru. Ukazuje mu se da uvek u svakoj prilici mora da daje prednost svojoj naciji ili celini ne tražeći za to dokaze koji idu tome u prilog. To obično uradi kasnije ali, naravno, pristrasno. Ukazuje mu se da mišljenja suprotna od mišljenja njegovih vođa u svakom slučaju bez vrednosti, pa makar dolazila i od nepristrasnih ljudi. Uče se da budu privrženi sledbenici i ne traže od njih ocenu činjenica da li je nešto ispravno ili ne, već traže nacionalističku

odanost, najčešće izraženu u vidu vođe. I to se ne radi samo sa političkim ocenama nego i sa estetskim, pogotovu sa književnim. Tako ih uče da se izražavaju negativno za sve što dolazi od suparničke nacije ili celine. I što je najvažnije, vođe, grupe ili klasa na vlasti tu opsenu ljudi vrše tako da su ovi nesvesni svoje neiskrenosti.

Uče ih da budu opsednuti svojom nacijom ili celinom. Tako niko ne sme da misli, govori i piše o čemu drugom sem do nadmoćnosti svoje nacije ili celine. Nateraju ih da ne mogu da prikriju svoju privrženost, već da ih i najmanje potcenjivanje njihove nacije ili nagoveštaj pohvale protivniku ispunjava nelagodnošću koja se može olakšati samo nekim oštrim odgovorom. Uče ih da tvrde da njihova nacija nije samo nadmoćna na vojnom i političkom planu već i u sportu, književnosti, slikarstvu, jezičkoj strukturi, fizičkoj lepoti nacije, pa možda čak i u klimi, geografskim predelima, kuhinji i sl. Dalje ih uče da treba da smatraju za obavezu da šire uticaj jezika svoje nacije na štetu nekog drugog, obično protivničkog.

Uče ih ravnodušnosti prema stvarnosti, tako da ljudi ne vide podudarnost između istog niza činjenica. Tako će u jednom slučaju braniti npr. samopredeljenje u nekoj tuđoj zemlji, a

isto u svojoj napadaće, a da pri tome ne smatra da čini i najmanju nedoslednost. Dela mora da smatra dobrim ili lošim ne prema stvarnoj vrednosti, već prema tome ko ih je počinio. Tako su pripravljeni da menjaju svoju moralnu >>boju<< kada ih poćini njegova nacija ili celina. Kada se radi o raznim vrstama zloćina, mućenja, korišćenje talaca, prinudnog rada, zatvaranja bez suđenja, falsifikovanja, terorizma, bombardovanje civila i sl. odlučuje vođa uvek o tome jesu li ta dela bila za osudu i da li su se uopšte dogodila. Za zloćine vlastite nacije je tako vaspitan da za njih uopšte ne ćuje. I zato neka poznata ćinjenica može da bude toliko nepodnošljiva da se, obićno, potiskuje tako daje bez mogućnosti da uđe u logićni proces, ili ako pak uđe u takvo razmatranje a da ne bude ipak priznata kao istinita. Ubeđuju ih da se prošlost može da izmeni, tako da deo svoga života provode u svetu mašte, u kojem se događaji dešavaju onako kako oni smatraju da bi trebalo da se odigraju. U tu svrhu veliki deo pisane propagande u naše doba je sveden na obićan fasifkat. Materijalne ćinjenice se zataškavaju, datumi menjaju, navodi se izvuku iz njihovog konteksta i udese tako da dobiju drugo znaćenje. Događaji koji po njihovom mišljenju nisu trebali da se dese - ne pominju se,

ili u krajnem slučaju, se poriču. Cilj svega toga jeste da se utiče na mišljenje i osećanje ljudi. Oni koji prepravljaju istoriju najčešće misle kako u prošlost unose nove činjenice, tako da i sami veruju da njihova verzija predstavlja stvarnu sliku događaja i da imaju pravo da podese dokumente. **Kao što vidimo, prevare se lako čine, a onda pomoću njih nije teško manipulirati sa narodom.**

Gajenje ravnodušnosti prema objektivnoj istini podstiče i potpuno zatvaranje jedne celine od druge, te je tako sve teže saznati šta se zbilja događa. I tako se kod običnog čoveka često javljaju iskrene nedoumice o krupnim događajima. Na primer, često je nemoguće doznati broj žrtava u ratu. Neprestano se izveštava o nesrećama, bitkama, masakrima, gladi, revolucijama sa težnjom da se kod običnog čoveka izazove osećaj irealnosti. Isti nema mogućnosti da proverava činjenice, a iz različitih izvora, po pravilu, uvek stižu drukčija mišljenja i tumačenja. Do istine se uvek može doći pod uslovom da se ona ne krije. Ali će, na žalost, činjenice u svim sredstvima informisanja biti takve da pojedinac nasedne lažima, ili ne može da stekne uopšte svoje mišljenje. Stvarajući tako opštu nedoumicu šta se dešava, omogućava se prihvatanje sumanutih ubedjenja, kao što je na

primer nacionalizam , ili uopšte fašizam. Pošto se nikad ništa ne potvdjuje niti opovrgava, i najpozdanija činjenica može da bude drsko preokrenuta. **Povrh toda vodja neprestano sanja o vlasti, o svojim poredama, o porazima neprijatelja, o osveti i često je nezainteresovan šta se stvarno dešava u svetu oko njega. Ono što vođa želi jeste da oseća kako je njegova zajednica bolja od neke druge, a to se lakše postiže osuđujući protivnika nego proveravajući da li činjenice idu tome u prilog. Svi nacionalistički sporovi su na nivou debata kluba. Skoro je potpuno nemoguće da sa ovakvim shvatanjima vođa i grupe na vlasti ti sporovi završe, pošto svaki učesnik misli kako je on pobednik jer je time opsednut. Neki od njih nisu daleko od šizofrenije i sasvim zadovoljno žive u snovima o vlasti i osvajanju, a ti snovi nemaju nikakve veze sa fizičkim svetom.**

Razmatrajući nacionalizam smo u stvari razmatrali sve ostalo iz fašizma jer mnogo što je isto, ili podudarno odnosno analogno. Pa zato, a i iz razloga što je fašizam ogromna tema, neće se više o tome raspravljati. **Svet pati od bezbrojnih razočarenja i netrpeljivosti naročito nastalih u zadnje vreme (nešto o tome je izneto u citatima datim ranije). Sve je to isprepletano i zamršeno na razne načine i što je najgore i**

najzlokobnije sve je to veoma daleko da bi nasrnulo na svest i osećanja čoveka današnjice.

Otkuda takvo ponašanje ljudi, ta nezainteresovanost većine za stvarnost, odnosno za budućnost, bilo je nešto rečeno u prethodnom poglavlju o vođi. Ovde će biti reči o nestabilnosti takvog ljudskog ponašanja.

Svedoci najveće ironije dvadesetog veka da većina komunista koji su do juče po svom ubeđenju ili veri bili internacionalisti su, po porazu vladavine komunističkih partija, postali najžešći nacionalisti (komunizam, socijalizam kao i sve političke stranke spadaju u fašizam). **To mnoge čudi, a to je, prema istraživanju psihologa, normalno ljudsko ponašanje.** Prema prirodnoj krivulji distribucije ljudskog ponašanja, koja je dovoljno tačna pri analizi velikoj broja ljudi, ponašanje je sledeće: 24 odsto se bori za neku ideju, a isto toliko se bori protiv tih ideja, ostali 52 odsto priklanjaju se ishodu te borbe, tj. pobedniku. To znači da je većina, na žalost, nezainteresovana za činjenice već za ishod borbe. **Dakle, ko pobedi ima većinu za sobom. Zato u fašizmu nema stabilnosti, ili bolje rečeno, ima stabilnosti za onoga koji stalno pobeđuje.** Tu je nacionalizam najsigurniji jer u državi je, uglavnom, jedna

nacija. **Prema tome govoriti da se većina priklonila ideji slobode, demokratije, tržišnoj privredi, socijalizmu, komunizmu, naciji i sl. je najveća prevara koju čine vođe - ona se priklonila pobedniku, i to će uraditi uvek makar on bio i crni đavo.** Ako tako analiziramo istoriju čovečanstva naći ćemo primera koliko hoćemo. Prema tome ne treba se čuditi ako sutra opet dođu novi Hitleri, Staljini, Musolini i drugi..

Još je nešto važno za ponašanje ljudi kod pobuđivanje nacionalnosti. Neka istraživanja navode na zaključak da kod ljudi postoji podsvesno pobuđivanje pri stvarnoj, ili veštački izazvanoj ugroženosti nacije. To osećanje pripadnosti jednoj naciji vuče poreklo još od plemena pa je najverovatnije genetski ugrađeno - izvršena je mutacija gena za samoodržavanje. Budući da je taj gen osnova života, tj. vodi poreklo od samog nastanka života, ta tvrdnja lako može da bude istinita. Dalje je dokazano da ne samo ljudi međusobom opšte već to rade i ćelije, pa tvrdnja iz tih istraživanja ide u prilog tome. A i mnogi praktični primeri iz istorije isto tako idu toj tvrdnji o podsvesnom pobudjivanju nacije.

Uticaoj karakternih svojstava čoveka na njegovo ponašanje

Čovekovo ponašanje određuje i njegov karakter koji je, uglavnom, rezultat prošlog i sadašnjeg vaspitanja. Prvo u porodici, zatim u školi i na kraju u društvu.

Postoje razne klasifikacije ljudskog karakternog ponašanja koje se, uglavnom, svode na pozitivne i negativne, dobre i loše, libido i mortido. Pozitivne (libido, dobre) su obično moralne - etičke, a negativne (mortido, loše) su obično nemoralne - neetičke. Šta je moralno, a šta je nemoralno nikada nije definisano za čoveka kao vrstu, već je to definisano prema potrebi onog koji vlada, odnosno upravlja ljudskim društvom. Praktično, moglo bi se reći koliko ljudi toliko i etika, jer ma koliko ukalupljivali čoveka, on će se ponašati kako nađe zashodno - čas ovako - čas onako, jer u ovom savremenom društvu treba, prvo, preživeti, i po mogućstvu olakšati i unaprediti to preživljavanje. Praktično su egoizam i makijavelizam preuzeli gospodarenje ljudskim ponašanjem, pa je sve dopušteno ako se može ukalupiti u zakone ili sakriti od onih kojih ih sprovode. **To je moral pravne države, a ne čoveka kao vrste.**

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Doduše da budemo što objektivniji postojali su dva morala od kojih jedan još postoji. **Prvi** je bio napisan **u vidu deset božjih zapovedi** i izvor im je heteronomni - izvan čoveka. Te zapovedi i dan danas propoveda hrišćanstvo samo se niko njih nije držao niti se i danas ko drži, jer bi izgubili vlast ili ličnu korist. Ta etička pravila izneta u ovim zapovedima veoma dobro definišu moral ljudske vrste i, ako bi se prve tri odnosile na prirodu umesto na boga, mogla bi da budu primenljiva kao etika i moral ljudske vrste. Kada bi se ljudi od svog rođenja pa do smrti vaspitavali u duhu ove etike i ako bi je primenjivali u praksi, ova bi etika i moral postala autonomna - imanentna čoveku. **Drugi** je bio nepisan i odnosio se na **plemenski kodeks ponašanja** o kojem je ranije bilo reči. Taj bi, isto tako kao i prvi mogao, da bude opšte važeći moral za čovečju vrstu ako bi se dodao još odnos prema drugim plemenima kao sebi ravnima.

Psiholozi, odnosno oni koji se bave problematikom ponašanja čoveka pokušaju da ukalupe ljude u neku klasifikaciju radi utvrđivanja njihovog postojećeg i mogućeg ponašanja. U nastavku izlaganja prikazaćemo nekoliko takvih klasifikacija. Počecemo od opšte usvojene klasifikacije.

Reč je o klasifikaciji čovekovog ponašanja u 12 pozitivnim

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

i odgovarajućih 12 negativnih primarnih karakternih crta za koje autori tvrde da sigurno postoje, i misle da će se broj povećati deobom nekih od postojećih crta. Po ovim autorima 12 pozitivnih karakternih crta se kombiniraju sa 12 negativnih u raznim proporcijama i sačinjavaju jezgru ličnosti, tj. njegovu vrednostnu orijentaciju. To znači da čovek nema svih 12 pozitivnih ili negativnih crta - one se kombiniraju. Da li čovek pozitivan ili negativan zavisi od proporcija istih. Čovek lako u životu poprimi više nekih crta tako da lako bude prešao iz pozitivnog karaktera u negativni, i obratno. Tu mnogo šta odlučuje - počevši od gena, pa vaspitanja i vlastite mogućnosti njegovog intelekta da preobrazi stečene navike. Na žalost, tu se obično ide linijom manjeg otpora kao što i sve ide u realnom životu.

Radi pravilne orijentacije šta su pojedine crte navode se šest njenih obeležja.

Prva pozitivna karakterna crta je *angažiran* kojoj odgovara prva negativna *povučen*. Obeležja angažiranog su: prilagodljiv, dobroćudan, veruje ljudima, kooperativan, prijateljski raspoložen i optimist.

Obeležja povučenog su: neelastičan, zloćudan, ciničan, opstruktivan, rezervisan i pesimist. Ove karakterne crte mogu

da budu delimično prirodene, a delimično reakcija osobe na uticaj okoline. Navode se kao prve jer su autori najsigurniji da postoje i dobro poznaju njihovu prirodu. Smatraju da se svaka osoba može smestiti između ovih dveju karakternih crta.

Druga pozitivna crta je oštouman, a druga negativna tup. Obeležja oštoumnog su: promišljen, savestan, dovitljiv, široko interesovanje, ustrajan, polagan i oprezan. Obeležja tupog su: površan, nemaran, smeten, uski interesi, neustrajan i impulsivan. Ova karakterna crta nije isto što i opšta inteligencija ili opšta mentalna sposobnost. Oštroumnost-tupost ističu kvalitet karaktera. Neki korumpirani političar ili gangster može imati visoku opštu inteligenciju, ali se u ovoj crti karaktera nalazi kao >>tup<<. Ova izvorna crta može biti prirodena i može znatno uticati na ostale kvalitete ličnosti.

Treća pozitivna crta je zreo, a treća negativna detinjast. Obeležja zrelog su: sagledava činjnice, zna se savladati, pošten, povučen, strpljiv i poštuje samog sebe. Obeležja detinjastog su: zabušant, nedostaje mu samokontrola, nepošten, razmetljiv i sažaljeva samog sebe. Ova crta obeležava emocionalni faktor ličnosti. Delikventni i neurotici su

detinjasti. Psihopati koji pate od nedostatka savesti vrlo su detinjasti. Veruje se da je ova crta isto toliko prirođena koliko nastaje odgojem karaktera.

Četvrta pozitivna karakterna crta je *povučen*, a četvrta negativna *dominantan*. Obeležja povučenog su: skroman, samokritičan, zahvalan, popustljiv, blag i analizira uzroke. Obeležja dominantnog su: hvalisav, uobražen, nezahvalan, svojeglav, okrutan i okrivljuje druge. Ove crte mogu da budu prilagođene, ali takođe mogu biti pojačane u jednom ili u drugom smeru sa takvim događajima kao što su rivalstvo s braćom ili sestrama. Vrlo dominantni ljudi ne zanimaju se gde bi dobili savete za posao. Tu razliku u ličnosti zapazio je još Aristotel i pitao se postojeli rase ljudi: servilna i agresivna.

Peta pozitivna karakterna crta je *entuzijast*, a peta negativna *melankolik*. Obeležja entuzijaste su: veseo, društven, srdačan, nije škrt, promenljiv i optimist. Obeležja melankolika su: nesretan, osamljen, miran, škrt, ukočen i pesimist. Kod nekih ljudi mogu ove crte da variraju po intezitetu i pravcu. Veruje se da ova izvorna crta najčešće pojavljuje zbog doživljaja u prošlosti, naročito zbog pritiska nečije savesti ili zbog neispunjenih ambicija.

Šesta pozitivna karakterna crta je *osetljiv*, a šesta negativna *grub*. Obeležja pozitivnog su: meka srca, osećajan, nezadovoljan, napet, idealist i nemaran. Obeležja grubog su: tvrda srca, bezosećajan, zadovoljan, staložen, ciničan i cepidlaka. Potiskivanje i emocionalni konflikti mogu igrati izvesnu ulogu u vezi sa ovom crtom karaktera. Autori pretpostavljaju da će ova crta da se u budućnosti podeli na dva dela.

Sedma pozitivna karakterna crta je *sociliziran*, a sedma negativna *primitivan*. Obeležja socijaliziranog su: staložen, širokogrud, esteta, kooperativan, jake volje i pedantan. Obeležja primitivnog su: impulzivan, uskogrud, loš ukus, opstruktivan, indolentan i površan. Ove crte su najčešće urođene ili stečene.

Osma pozitivna karakterna crta je *neovisan*, a osma negativna *ovisan*. Obeležja neovisnog su: samostalan, hrabar, razuman, analizira, snalažljiv i energičan. Obeležja ovisnog su: nesamostalan, bojažljiv, nerazuman, neanalizira, zbunjen i mlak. Ova crta je osnovna i uglavnom je rezultat događaja u detinjstvu i uticaja okoline. Vođe moraju da budu neovisni. Histerici i delikventi su veoma ovisni. Mnogo dece se nalazi

u ovisne. Većina odraslih morali bi da se nalaze u neovisne, ali se mnogi tamo ne nalaze. Kako neko raste tako bi morao i da se stalno razvija prema neodvisnosti, međutim postoji veliki broj roditelja koji onemogućavaju takav razvoj.

Deveta pozitivna crta je *odvažan*, a *deseta* negativna *strašljiv*. Obeležja odvažnog su: iskren, zahvalan, samopopuzdan, idealist, ljubazan i bezbrižan. Obeležja strašljivog su: tajnovit, nezahvalan, nepoverljiv prema sebi, ciničan, neljubazan i oprezan. Ove crte su delimično prirodene a delimično stečene. Vrlo odvažni ljudi spremni su da nešto započnu, oni dobro rade sa drugima. Vrlo strašljivi ljudi bolje su prilagođeni za rad sa stvarima ili da sami rade. Ove crte su dosta srodne crti >>angažiran-povučen<<.

Deseta pozitivna karakterna crta je *živahan*, a *deseta* negativna *trom*. Obeležja živahnog su: oštar, siguran, zainteresiran, strastven, samopuzdan i napet. Obeležje tromog su: blag, mlitav, rastrešen, bojažljiv, ne pouzda se u sebe i staložen. Tromost u ovoj izvornoj crti ne odnosi se na iscrpljenost od teškog rada nego je to hronična tromost onih koji su očito >>rođeni umorni<<. To može da proistekne iz konstitucije tela u vezi sa hormonskim žljezdama. Ljudi koji

su veoma tromi mogu da budu neurastenici i često pokazuju tvrdoglavost. Živahni ljudi pogodni su za rad koji zahteva koncentraciju i energiju.

Jedanaesta pozitivna karakterna crta je *flegmatičan*, a jedanaesta negativna *razdražljiv*. Obeležja flegmatičnog su: miran, neemocionalan, strpljiv, dosledan, zadovoljan sa onim što ima i skroman. Obeležja razdražljivog su: nemiran, emocionalan, nestrpljiv, nedosledan, nezadovoljan sa onim što ima i neskroman. Premda se čini da su te osobine nasledne, mogu se ovde svrstati i neke karakteristike temperamenta koje su se pojavile u detinjstvu. Ta crta može uticati na mnoge druge kvalitete ličnosti.

I poslednja, dvanaesta pozitivna karakterna crta je *poverljiv*, a negativna *sumnjičav*. Obeležja poverljivog su: veseo, ljubazan, pun poverenja, sentimentalan, zahvalan i entuziasta. Obeležja sumnjičavog su: nesretan, osetljiv, podozriv, bezosećajan, nezahvalan i kiseo. Ove izvorne crte u uskoj su vezi sa crtom >>anagžiran-povučen<<. Čovek koji je veoma sumnjičav najčešće je takav postao zbog frustracija u životu i ima navike koje stekao u borbi sa životnim teškoćama. Takvi ljudi su uzrok mnogih teškoća i vrlo se teško slože sa

drugima. Suviše velika sumnjičavost može se pretvoriti u mentalnu poremećenost.

Poslednjih godina razvila se jedna nova teorija o ponašanju ljudi tj. jedna nova podela ljudi ali sada u devet grupa. Ta nova teorija je nazvana **eneagram** i već je o njoj štampano preko 30 knjiga, i 1994. godine je održan prvi međunarodni skup eneagramista u Kaliforniji. Po njihovoj teoriji, eneagram treba da svima olakša život. Zašto razmišljati i lupati glavu o nekom prijatelju ili poslovnom partneru i truditi se da ga što bolje shvatimo, kada sve može da bude krajne jednostavno. Svrstamo ga u jedan od ukupno devet tipova i tačno znamo šta od njega očekujemo.

Ova teorija se najviše razvila u SAD. Tamo se već predaje u školama biznisa, a tvrde da je i CIA koristi. Isto tako se tvrdi da je katolička crkva zainteresovana za praktičnu primenu eneagrama i da je u tom cilju jedna grupa službenika i sveštenika pri Svetoj stolici već pohađala kurs o podeli ljude na devet tipova. Njene autori tvrde da će to postati teorija budućnosti, koja će, oslobođena od rasnih i verskih predrasuda, biti primamljiva za pripadnike različitih nacija, socijalnih

kategorija, intelektualnih sposobnosti. Da vidimo koji su to devet tipa.

1. Perfekcionista - savestan, razuman, kritičan, krut.
2. Onaj koji daje - nametljiv, okrenut drugima, sklon uživlja
3. Izvođač - takmičar, efikasan, opsednut spoljašnim manifes
4. Romantičar - kreativan, melanholičan, okrenut neuhvat
5. Posmatrač - otežana sposobnost emotivnosti i veze sa drugim ljudima, mudar, u svom svetu.
6. Onaj koji pita - opsednut sumnjom, veran, uplašen, uvek na
7. Epikurejac - odan čulnim uživanjima, senzualan, detinja
8. Šef - autorativan, borac, zaštitnik, uvek spreman za borbu.
9. Posrednik - postojan, strpljiv, pruža utehu, može da beži od stvarnosti uz pomoć alkohola.

Treba imati na umu da date osobine mogu da se shate pozitivno a i da se izrode u svoju suprotnost.

U Japanu, naime, smatraju da čovek pati od šest poroka: zlobe, gluposti, lakomislenosti, proždrljivosti, neodlučnosti i gamzivosti. Svaki ovaj porok ima 18 različitih vidova. Ovakvo shvatanja ljudskog ponašanja u Japanu proizlazi iz njihove

budističke vere koja smatra da ljude treba osloboditi svojih mana.

Da je naše ponašanje uslovljeno sa našim karakterom je sigurno tačno, kao i da većina ljudi menja svoj karakter, što je uslovljeno stalnim kretanjem svega pa i čovekog karaktera. Zbog toga neke karakterne crte kod jedne te iste osobe variraju ovisno o situaciji u kojoj se čovek nalazi, i od stava koji zauzima prema njoj, tj. situaciji. Na primer, neki se bore protiv teškoća tako da postaju još odvažniji, a drugi tako da postanu još povučeniji. Neka obeležja su ista za različite karakterne crte što ukazuje na međusobnu povezanost crta - karakter čoveka se teško deli.

Uticaoaj kultova na ponašanje čoveka

Istražujući ponašanje ljudi u samoupravnom socijalističkom društvu bivše Jugoslavije dr. Dragiša Vitošević je objavio pre desetak godina jedan članak po naslovom >> **Bolje gram vlasti nego sto oka pamet**<< gde je to ponašanje objasnio pomoću kultova. Mada je to specifično, ali objašnjava ponašanje ljudi u bivšim socijalističkim društvima, a mnogo od toga je opšte važeće za sva društva, naročito pak ako neko društvo odluči da se planski razvija svoje društvo. Autor je nabrojao preko trideset kultova pa će njihov opis biti uglavnom citiran u daljem izlaganju.

Kult grada i >>urbanog<<

Osuđeni vekovima na selo seljaci su dugo zazirali od grada, izbegacali ga. Odlaskom feudalaca priliv seljaka u grad postaje sve privlačniji, i od nekog zaziranja smo došli tokom XIX i XX veka do pravog mita o gradu, do >>gradomnaje<<. Grad je postao oličenje znanja, nauke, kulture, novca, sjaja, imućnosti,

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

uspeha, ugleda, gospodstva, a iznad svega vlasti. Sve što nismo imali, sve što nismo bili, sve što nam je odavno nedostajalo - oličavao je grad. Selo je ostalo nešto tamo daleko, nisko, bivše, naše bedno poreklo, ono od čega se uteklo.

Seljak koji je odlazio u grad da bi postao ono najniže. poslužitelj, pandur ili bilo šta - najpre je gledan kao neka vrsta >>odroda<< i nesrećnika, ali je potom sve više zadobijao povlašćemo >>status<< - >>gospodina<<. Nikome iz sela, čak i najbogatijem nije se moglo reći >>gospodin<<, ali je zato, obratno, ta reč prirodno pristajala svakome iz grada, i najsiromašnijem.

U književnosti i kulturi pojavila se čarobna reč >>urbano<<. Sve urbano je daleko iznad svega >>rustikalnog<< i >>ruralnog<< već same ove reči postale su oznaka za niže vredno). Pojavila se izreka: >>B olje poslednji u gradu nego prvi u selu<<.

Kult industrijalizacije

Poljoprivreda koja sve hrani je postala starinska, zaostala, prevaziđena, >>seljačka<<. Industrija je dobila neku

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

vrstu pozlate i oreola. Industrija sve rešava. Fabrički dimnjaci su najviši znak razvijenosti i napretka. Dimnjaci po svaku cenu. I tako se stvorio **mit o industriji**, o industriji kao jedinoj blagodeti, spasu iraju.

akvo selo, kakva poljoprivreda! Tako smo mislili i radili decenijama, i ta se zabluda sada plaća.

S tim u vezi išla je krajna nebriga o sredini i prirodi, sve do njihovog teškog zagađenja, kvarenja, uništavanja prirodnih lepota. Ko da misli na takve >>sitnice<<! Dosta nam je bilo već vekovima, te prirode! Kao i te poljoprivrede! Daleko im lepa kuća!

Kult novog i >>modernog<<

Skorojević kao >>novi čovek<< voli i obožava samo ono što je novo. Dobro jedino što je novo, to je >>poslednja reč<<, poslednja mudrost, znak savremenosti i naprednosti. Sve drugo je već zastarelo, prevaziđeno, nepotrebno. Čovek se mora pokazati da je u toku, i najgori mogući prekor je: biti >>zastareo<<. Ne, to se nama ne sme dogoditi!

Kult materijalnih dobara

Naše građansko društvo, uveliko skorojevićko, pri svom nastajanju je bilo u znaku svakojakih otimačina i grabljena. U naše doba smo ponovo svedoci nekih ne tako nesličnih pojava iz nekih ne nesličnih uzroka: svedoci smo povampiranje prisvajanja. Opseda na sve više skorojevićka trka za stvarima. Nije ni čudo: izlazeći iz vekovne sirotinje i zagladnelosti, mi i tu gubimo meru, i ponovo, ovaj, ispada da je čovek ono što ima, da vredi onoliko koliko je stekao (pa makar zagrabio). Kult svojine se pretvori u kult prisvajanja, tim pre jer se prisvaja ono >>ničije<<, društveno, ili, kako se popularno još uvek kaže, >>državno<<.

među tim materijalnim dobrima, pored nameštaja (i stalnog menjanja nameštaja) i neizbežnih vikendica, prvo mesto verovatno pripada automobilu. Tako je nastala opšta **automanija**. Auto je ušao u našu porodicu kao njen najmlađi član, prema kojem se sva čeljad najnežnije ophodi. Koliko važnosti u tom posedovanju i koliko prisnosti i topline toj mrtvoj stvari.

Kult međa i deoba

Skorojević u sve unosi kult svojine, kult granice, međe i atara. Sve jto >>moje<< ili >>tvoje<<, >>naše<< ili >>njihovo<<. Pogledajte po selima one nove zgrade koje masovno podižu u gradu zaposleni seljaci, tj. poluseljaci, a pre ovih podižu oko svojih dvorišta one visoke, metalne, šareno obojene ograde! Da se zna i da se iz daljeka vidi dokle je njegovo! Novopečeni građanin tako se potvrđuje, dokazuje, stiče neku prividnu sigurnost.

Isto tako rade skorojevići u privredi, kulturi i u svim drugim oblastima, u radnoj jedinici, ustanovama, opštinama, pokrajinama, republikama itd. Iste međe i ograde, isto tako visoke i šarene! Prave strast zatvaranja! Pravi kult deoba! Deli se silom i ono što po samoj prirodi zbližava i što se deliti ne može lako ili nikako: kulturna dobra i umetnička dela. Svuda mora da se zna >>međa<< i >>sinor<<: dokle je moje, a odakle je tvoje! **Kao da ništa ne sme da bude zajedničko!** Ni jedna biljka da raste na međi i da priprada obojici suseda...

Odatle do pogubnih nacionalističkih strasti nema ni korak.

Koliko smo daleko od Švajcarca čija zemlja ima tri dela i tri jezika ali koji su u svojoj zemlji pre svega i čak jedino

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Švajcarci!

Skorojević je petlič koji se oseća jakim na svom bunjištu. Tu je on >>šef<<, vođ, >>mislilac<<, >>idealog<<, naredbodavac, >>glavnokomandujući<< i - sve što hoće. Što manji prostor, to veća mogućnost da se ispadne značajniji, važniji i stručniji. Na širokim slobodnim prostorima skorojevića bi odneo prvi dašak vetrića, i zato se on grčevito drži svojih međa i atara. Svoga bunjišta.

Kult vlasti

Ropski kult vlasti je nasledjen od robovlasnika, feudalaca, buržoazije i od crkve. >>Svaka vlast je od boga poslana<<, propovedalo se narodu sa raznih govornica i katedara. Tako nije ni čudo što je u narodu ponikla čak i jedna poslovice: >>Bolje gram vlasti nego sto oka pameti<<. Čudno je, međutim, da je život tu poslovice i u novije vreme potvrđivaoi da ona, na žalost, ni danas nije zaboravljena.

Pogledajte našu centralnu (a i lokalnu) štampu, radio i teliviziju. Njačešćenije važno kakav se naučni skup održava i šta se na njemu raspravlja: najvažnije je koji ga je političar

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

otvorio i pozdravio. Na pesničkom festivalu ne pozdravljaju ni najceće pesnike naše zemlje i sveta, ali pozdrav se redovno upućuje (samo) predstavnicima, makar i lokalnih vlasti. Nije važno koji su zaslužnici dobili nagrade: važno je ko im je to uručio ili ko je svećenom uručanju prisustovao, ili ko se zajedno sa njima slikao. Tako i u privredi kao najvažnije događaje vidimo - presecanje vrpca, i one koji ih presecaju. Šta je bilo pre toga i šta će se s tim dobiti i proizići kao da nije mnogo važno...

Za razne, čak i stručne i naučne nagrade i priznanja predlažu se često ljudi blizu vlasti ili iz vlasti, a i onda kada nemaju nikakve veze s onim što se nagruđuje. I oni ta priznanja primaju najprirodnije, jer sve im govori da su oni >>najvažniji<< i >>najzaslužniji<<.

Kult kratkog pamćenja

Skorojevićki duh je >>kratkog pamćenja<<. Sve počinje danas (ne čak i juče). Pre mene nije bilo ničega. Posle mene - potop. Zapuštaju se spomenici i grobovi iz dalje prošlosti. Pa čak i iz bliže. Istorija počinje i završava se sa nama. I sve to pod

geslom da se napravi nešto drugo, nešto, >>modernije<<...

Kult nerada

Telesni rad vekovima je bio naš jedini izbor i otuda je, kada se pokazala mogućnost da se pređe na nešto lakše, shvaćen kao prinuda i osuda. Osim toga, taj rad je uvek bio slabo isplativ, slabo nagrađen i još mnogo više potcenjen. Što teži rad, utoliko je izgledao >>niži<<, tj. više potcenjen i manje plaćen. Neprivlačan. Kao robija. Otud ideal: pobeći od tog rada, a zatim od svakog rada. Prost svet posmatrajući školovane, školu je često shvatao kao neku vrstu nerada. Otac kaže sinu: >>Ako ne učiš školu, radićeš!<<. **Uspeti pre svega je značilo malo raditi ili ne raditi.** Što čovek manje radi toliko je uspešniji i važniji. Najvažniji ne rade. Na žalost, od tih shvatanja ni danas nismo daleko.

Kult lakog i brzog uspeha

>>Uspeti<< u životu to znači domoći se što brže i što lakše

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

nekog položaja, mesta, >>funkcije<<. Dani su dugi i podrazumevaju rad: valja uspeti >>preko noći<<. Pronaći >>vezu<<, >>mala vrata<<, bilo šta. Pojava nije nova, stara koliko i poznata istorija čovečanstva.

Bezbrojni su putevi lakog i brzog uspevanja. Ali nešto mora de se uradi i >>obradi<< (pismeno), onda se najčešće bira najlakša tema. Još lakše je umesto pisanja - >>diskutovati<<. Citirati uglednike. One žive naravno. Ti su uvek ozbiljni kandidati za svako upražnjeno mesto.

Kult službenika

Trebalo je biti pisac da bi se opisao taj čarobni zvuk >>službenik<< u ustima novodošavših građana: sve je navalilo u službenike. I ne samo zbog zvučnog naziva nego i zbog boljih primanja: po pravilu su bolje plaćeni nego radnici sa odgovarajućom kvalifikacijom - zavladao je kult kancelarije. Od dva druga s osnovnom školom, znatno je bolje plaćen onaj koji je uspeo da se ubaci u kancelariju. Došao je pravi kult >>uverenja<<: sve se moralo dokazivati >>napismeno<<, i to poviše >>osnova<<, uporedo, višestrano, beskrajno. Kod nas da

bi se zaposlio, venčao, dobio penziju, rodio, umro i sl. treba da se pribave oko 260 uverenja.

Brojka je odista neverovatna, ali je sasvim u skladu sa navedenim brojkama službenika a naročito sa podacima o njihovoj stručnoj spremi. Sve je u vezi...

Nije strašno zlo što se u poslovi dele na >>niže<< (radničke) i >>više<< (kancelariske): zlo je što se oni tako i vrednuju, tako i plaćaju...

Kult zabave

Zavladalo je pravo skorojevićko obožavanje zabave. Kao da smo oživeli onaj ideal rimske svetine: hleba i igara. Zlatno pravilo gradića i gradova bilo je godinama: kultura u zapećku, zabava iznad svega. Štaviše, kad god se može zabava se (i ona najlošija) protura kao kultura, pa je onda i formalno sve u redu. Daj samo zabave! Fudbala, pevača i sl. Oni rešavaju sva pitanja. Tako je i radiju i na televiziji: udarne emisije su - zabavne. A kakva je tek ta zabava. Šund nas odasvud zasipa, preplavljuje i truže. I tako dok zabave imamo u izobilju, nemamo mno što šta drugo, mnogo preče...

Kult fasada

Nije nimalo važno ono što jeste, no ono što izgleda. Važno je zvučno ime. Važne su forme i firme. Ukratko, najvažnija je >>reprezentacija<<. Važno je javno slikanje i prikazivanje. Važni su referati (koje niko ne čita) i >>diskusije<< (koje niko ne sluša). Važno je da je to napisano (ili izgovoreno), a ne šta je napisano i šta je izgovoreno...

Kult praznovanja i parada

U veliko smo naklonjeni toj spoljnoj, spektakularnoj strani, misleći odnekud da je ona >>alfa i omega<<. U velikoj su modi >>svečane proslave<<, >>svečani izbori<<, svečana otvaranja<<, >>svečana puštanja<<, banketi, >>susreti<<, ručkovi, večere, i što sve ne! Kortiste se, pa čak i izmišljavaju svakojaki >>jubileji<<. Sve, naravno, na >> visokom<< nivou! Neka se vidi kako je naša kuća ili firma bogata. Sećno doba slavlja i parada...

Kult otmenosti i gospodarstva

To što smo dugo bili siromasi (a i seljaci) ima da se što pre izbriše i zaboravi. Ako nisu mogli roditelji, onda treba deci pružiti da se nauživaju.

Uspoeh obavezuje: on mora da se vidi, da se odmeri - primeti po sjaju i raskošu.

Sve se to ogleda u >>otmenom<< životu i ponašanju, u odevanju, u nameštaju i sl. Skromno stojeći utrkuju se u inventaru, a siromašni u nabavci najnovijih i najskupljih automobila...

Kult titula i nagrada

Čovek bi pomislio da je >>titulomanija<< današnja reč i današnja pojava, ali nije. To je staro kao i pisana istorija čovečanstva. U skorojevićkoj sredini, gde su sva merila isključivo spoljna, od automobila pa do funkcije, >>titule<< - bilo kakve - značajan su znak uspeha i razlikovanja.

Dodeljivanje nagrada su veoma često otimačine i unapred odlučene. Nekada se dešava da pojedinci ili grupa njih dodeljuje

sama sebi nagrade.

Pored ovoga se veoma često dodeluju odlikovanja (što isto nije novo), ali je sve više onih koji posle odlikovanja odlaze u zatvor.

Kult elitizma

Na prvi pogled, kult zabave i kult elitizma izgledaju nespojivi. U stvari, kao i mnogo šta drugo, to su dve krajnosti koje dodiruju i doponjuju. Zabava je za mase, a elita ima svoje priredbe, koje se, doduše, ne moraju razumeti, niti voleti, ali koje treba podržavati, posećivati, hvaliti i kудiti, ali pre svega >>biti u toku<<. Biti >>iznad<<! Među >>posvećenim<<. Četa mala, ali odabrana. Elitizam masovno podiže, podržava, obožava sve >>vrhunsko<<. Voli najskuplja moguća letovališta, najskuplje hotele i sve naj...

Kult razmetanja

Dobar deo ovih kultova svodi se na jedan zajednički imenitelj: to je razmetanje. Razmetanje poniženog koji je dobio

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

neka prava, razmetanje siromaha koji se nečega dočepao, razmetanje neukog koji je nešto na brzinu naučio. Toje celo manija pojedinaca i ustanova, naročito pojedinaca: da se vidi ko smo, šta smo, koliko možemo...

Kult prećutkivanja i zamagljivanja

I kult ćutanja i prećutkivanja je ostatak starih vremena, kada se čovek morao da se pravi gluv i nem (čuo - ne čuo, video - ne video) da bi preživeo.

U novijim vremenima ćutanje više nije uslov da se preživi, ali je često uslov da se bolje živi. Otuda je i ta cela jedna praktična malograđanska filozofija. I ne samo usmena. Ima ih i u javnim glasilima, i u književnostima, i u nauci. U nekim radnim organizacijama ko počne da kritikuje i isteruje pravdu - ispada mimo sveta. Skoro lud! Zato ćete i na najvišim mestima čuti tu >>filozofiju<<: Nemoj se zamerati! Nemoj se istrčavati! Gledaj svoja posla! To jest, čuvaj svoju - fotelju.

U bliskoj vezi sa ovim je i namerno >>zakukuljivanje<< i >>zamuljivanje<<: sve samo da ne bude dovoljno jasno. Ako se nešto mora reći, onda neka to budu >>neke pojave<< ili >>neki

XY<<, uz masu >>subjektivnih faktora<< i >>objektivnih okolnosti<<. Bekstvo od jasnosti je, naravno, bekstvo od odgovornosti...

Kult snalaženja

Za mnoge >>nove ljude<< uspeh i uspon postaju ono glavno, dok su druga merila spuštana i ublažavana. Javlja se to i kao ocena, i kao merilo: >>Snašao se čovek<<. Jer, najzad, to ne može svako: snalaze se bistri, dovitljivi, sposobni. Sve dok negde ne zaglave, što se ipak ne događa često. Snalažljivac je postao junak naših dana: od >>sumnjivog<< privatnika do sasvim >>nesumnjivog<< funkcionera: oba su se >>snašli<<, tj. >>uspeli<<, tj. obogatili se. Zar je važno kako?

Kult >>veze<<

Svako već zna da je jedan od najomiljenih pojmova i jedna od najčešćih pojava "veza" (Ta pojava vodi poreklo još od Destruktivno društvo i njegovi prijatelji)

Hamurabija). Ona je obogotvorena, jedinospasavajuća, svemoćna. I to je upravo ono što najviše odaje poreklo skorojevića koje bi on da svim silama potisne i zaboravi: reč je o rodovskoj, plemenskoj psihologiji iz koje je ponikao - ništa bez svoga, svoj je najpreči. U svetu pogotovu. Svoj će sve učiniti, počev od najsitnijeg (jer i za sitnice se traži veza), pa do onog najkrupnijeg. Ne samo po pravu i zakonu, nego još češće, mimo prava i zakona.

>>Veza<< je osnovna lozinka: njome se sve traži, ali i sve uzvraća. **>>Veze<< su samo vid povezivanja jednog sloja: to je gotovo oblik njegovog održavanja.**

Kult uzimanja >>državnog<<

>>Država<< je naša, mi smo njeni. Mnoštvo ljudi na položajima počevši od onih najnižih, poistovetilo se sa >>društvom<< i počelo je da svoju (usmenu) >>brigu<< o društvu unovčava iz tog >>društvenog sektora<<. Tako je došlo do širokog >>grebanja<< i >>češanja<< o taj >>društveni sektor<<, do >>dizanja<< ili, jo tačnije, do prave >>muže<<. To je i tako neka Alajbegova slama, ništa se neće osetiti ni primetiti.

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Kult sebe samoga

Ni ove reči nisu današnje. Bezbrojni su oblici tog >>kulta sebe samoga<<. Zaista, toliko je ljudi koji su se >>pravili važni<< a koji su u osnovi bili nesigurni - lažni. Više od jednog veka patili smo od mnoštva malih božanstva: gazda je bio bog za slugu, majstor bog za šegrte, činovnik bog za >>stranke<<, žandarm ili bilo koji predstavnik vlasti - bog za narod, oficir - za vojnike. Prava mnogobožičko društvo!

No, da li smo od toga danas daleko. Novine počesto pišu o raznim >>malim bogovima<< i o njihovim >>divljanjima<<.

Toga razume se ima dosta i u kulturi, posebno u polemikama. Po pravilu, ko se ne slaže sa mnom, lično me vređa. I onda ja lično vređam njega. Vi kritikujete određenog pojedinca, a on u svom odgovoru odjednom >>pokazuje<< kako vi u stvari napadate celu jednu nauku, ustanovu, ustanovu, društvo, državu itd., jer on je ta ustanova, nauka, društvo, država. Teško vama.

Kult grešaka (i praštanja grešaka)

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Grešiti je tako ljudski. Na greškama se uči - još jedna omiljena izreka. Dopuštalo se da se često i čak svakodnevno greši. Što je čovek na većem položaju, ima pravo na više grešaka i veće greške. Greške se blagoslove, poškrope svetom vodicom i - sve je u redu. Greške iz neznanja, iz nehaja, iz zauzetosti, iz samouverenosti, tvrdoglavosti, iz samoživosti itd...

Završna napomena

Kao što smo videli na početku ljudsko ponašanje se da objasniti i pomoću kultova i to je, možda, bliže za razumevanja ponašanja. Pogotovu što je kult jedna vrsta vere, a vera je veoma bliska ljudima.

Egoizam i ljudsko ponašanje

Kroz celo dosadašnje pisanje egoizam se provlači tu i tamo od samog rađanja života, od onog našeg hipotentičnog osnovnog sistema kojeg smo nazvali embrij, pa do formiranje višećeliskih bioloških sistema. Naš je zaključak da taj egoizam je suština žive materije - ona se mora reprodukovati po svaku cenu. Ovde je reč o egoizmu čoveka i kao se on pojavljuje.

Za ovo izlaganje koristiću knjigu >>Jozefa Kiršnera UMETNOST EGOIZMA - Kako živeti srećno, a da se neobzirete na mišljenje drugih<<.

U uvodnom delu je autor jasan jer na pitanje: *Zašto je bolje biti egoista, nego da bi se stalno oslanjali na druge*, odgovor je dao sledeći (kurzivi B.D.):

>>Živimo u vremenu velikih, neispunjenih obećanja. Još nikada nije bilo toliko ljudi i ustanova koji su nam nudili pomoć i još nikada nije bilo toliko njih koji su nas pustili na cedilu, kada smo ih stvarno trebali.

Kada bi ispunili samo delić tih obećanja, bili bi svi odavno

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

srećni i bez želja. A većina ljudi nisu srećni. Samo zašta? Jer stalno čekaju samo na to da priđe neko da ih usreći.

Svi ti ljudi nisu shvatili da smo svi egoisti. Ne razumevaju pravila igre po kojima se odvija naše skupno življenje.

Ta pravila su:

- Svako je sam sebi najbliži. To posebno važi upravo za te koji govore da su odgovorni za nas.

- Svi neprestano pokušavaju druge iskoristiti za svoju korist. To važi i te ljude koji su nam posebno blizu.

- Ko se oslanja na obećanja svojih postaje zavisn od njih.

- Ko sam ne zna šta bi voleo da postigne u životu, neće biti nikada deo problema koje nam življenje velikodušno obdaruje.

- Nikome nije ništa poklonjeno. **Sve što bi voleli da postignete, ima svoju cenu** koju mora plaćati svaki sam.

Iako smo svi egoisti, samo su retki oni, kako to iskoristii u svoju korist. Većinu ljudi zanose fiksne ideje, da je svet ispunjen ljubavlju i prijateljstvom, poštenjem i plemenitošću, razumevanjem i međusobnim poštovanjem. Pri mnogih ljudi se probuđuju osećaji krivice već, ako samo pomisle, da bi brinuli samo za sebe i tek potom na druge.

Kažu: >>Kuda bi stigli ako bi svi ljudi bili egoisti?<<

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Odgovorimo im lako: Kada bi se svako više brinuo zase nego za druge, bi bilo manje nesrećnih ljudi.

Ne bi bilo toliko nesrećnih duša. koji gube svoje vreme da na druge prenesu odgovornost za svoje nezadovoljstvo. Te stvarno ne treba žaliti. Sami su krivi za sve, što im ide naopako.

Ko nije spreman da bude sam majstor svog življenja i zubima i noktima braniti svoju ličnu sreću pred svima koji ga pokušaju da ometu, nema najmanje mogućnosti da bi živeo potpunim životom.

Neka govore koliko hoće o tome da se treba prilagođavati drugim ljudima. To ne bi smelo da ometa našu jasnu svest, da smo samo mi sami odgovorni zase. Neko vreme smo upravo zadovoljni, kada posvetimo svoje misli, snagu i volju predlogo koji su postavili drugi. A kada ne budemo mogli ništa više dati, neće se niko više brinuti za nas.

Moguće je da napredak (razumeli mi pod tim šta hoćemo) znači dalji razvoj društva. A šta ima od toga pojedinac kada pre vremena omane? Taka usuda lako pogodi svakoga među nama.

Zato ima pravo svaki pojedinac da bude svestan svojih želja i težnji, pravih potreba i veselja i da sa njimadan za danom ispunjuje. Inače u suprotnom primeru će morati jednoga

lepog dana reći: živeo sam, a to nije bilo moje življenje.<<

Da završimo sa uvodnim delom. G.Kiršner je ovde mnogo dvosmislen i nejasan. Ne kaže izričito da se ovo odnosi na mali broj onih uspešnih u egoizmu i ne objašnjava direktno da su ti uspešni zahvaljajući onima koji smatraju da je ljudska budućnost bila i ostala u kooperaciji - ljudskoj saradnji za opstanak i olakšanje istog. No, vrednost ove knjige je u tome što ukazuje kako se ljudi ponašaju kada hoće da druge opljačkaju na kulturni način, a ne silom - mačem.

G. Kiršner je napisao još dve knjige, jednu o umetnosti manipulisanja sa ljudima, a drugu kako se odbraniti od manipulisanja, pa se postavlja pitanje: što nije napisao i kako se odbraniti od egoizma?!

U svom prvom poglavlju obrađuje

Svi smo egoisti, ali retko ko zna živeti tako kako bi voleo da živi

Ovde polazi od poznatog ponašanja ljudi u današnjem
Destrktivno društvo i njegovi prijatelji

destruktivnom društvu. Smatra da u glavi većine od nas ukorenjena predstava da je najbolje ako se prilagode društvenoj okolini. Čini im se da mogu samo u društvu da ispune svoj život. U društvu nalaze priznanje i sigurnost kojima teže. Dalje, da pojedinac u društvu ima samo jedan cilj: iz zajedničkog života bi voleo što više da prigrabi za sebe: što više sreće, zadovoljstva i ličnog razvoja. Zbog toga je praktično u stalnom sukobu sa ostalima, ili napada, ili se brani. To je za autora prirodna igra zajedničkog života od koje ostanu po strani oni koji sebi neumeju da daju važnost. Te ograničava vera u svet koje nema. Ta vera se vuče od detinjstva kojom su pojedince odgajali:

- Ne misli na sebe. Budi pažljiv prema drugima. Svi smo u istom čamcu.

- Pomogni drugome i drugi će tebi.

- Vlastite interese moraš podrediti društvu.

- Svi za jednog, jedan za sve.

- Budi uvek drugome na raspolaganju, pa će i oni tebi.

Svet, u kojima je društvo sve a pojedinac ništa, su izmislili ljudi koji pokušaju prilagoditi druge svojim interesima. Kao platu za to obećavaju mir i slogu. sigurnost

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

i sreću. i sve drugo čemu težimo. Šta se od tih obećanja ostvarilo? Okreniti se oko sebe i videćet šta se ostvarilo, poručuje autor. Iz teksta je jasno da se to odnosi na one koji su na vlasti ili se bore za nju. Iz takvog svog stava izvodi sledeće zaključke:

- Toga, koji se obzira na druge, ne da bi mislio na se, drugi iskorišćuju.

- Našu popustljivost drugi smatraju kao slabost koja ih pobuđuje daljem iskorišćavanju.

- Niko nam ne pomaže ako pri tome ne vidi korist za se, pa iako je to samo da bi umirili svoju savest.

Čovek ima dve mogućnosti ponašanja u takvom društvu, zaključuje autor, a to su:

1. Interese društva lako stavimo iznad vlastitih i žrtvujemo se od čega imaju korist drugi, i

2. Lako damo prednost svojim interesima i živimo tako kako volimo.

Na pitanje kakve posledice svake od ovih mogućnosti, autor daje sledeći odgovor:

Prva mogućnost. Tako živi većina i ona je sasvim zadovoljna s takvim načinom života i smatraju da im pruža zaštitu i

sigurnost. Ta sigurnost i zaštita je takve vrste da ih mogu izgubiti ako ne otpravljaju uloge koje se od njih očekuju . Za tu spremnost da se prilagode društvu, dobijaju od istog neka priznanja kao što su:

- Poštovanje i nagrađivanje vrednoće i uspešnosti i sve što pripada tome, bez obzira da čovek to treba ili ne.

- Udobno življenje u okvirima koje održuju drugi.

- Pohvala i priznanje za žrtve u korist drugih.

Autor smatra da ovde pojedinac žrtvuje sve svoje želje i snove, i da su mu neispunjene skrivene nade i potrebe, jer se mora obzirati na druge.

Druga mogućnost. To znači pre svega da mi gledamo samo sebe a ne i druge, pod izgovorom da mi najbolje znamo naše prave želje i potrebe. Drugim rečima, bavimo se stvarima koje su name prijatne, a ne nekom drugom. To izaziva, naravno, sukobe i ti su izloženi napadu onih koji bih iskoristili za sebe:

- Porodica bi na primer volela da bi pojedinac bio brižan otac koji se bez oklevanja žrtvuje za dobro svcojih dragih.

- Pretpostavljeni traži da se ispunjavaju njegova uputstva, takođe ako to za vas znači više rada, veće napetostii brige.

- Preduzeće bi volelo da obavljate posao koji su vam namenili

iako vas lično ne zadovoljava.

- Privreda, konačno, očekuje da se odlučite za najnoviji proizvod koji ima samo značaj prestiža - a koji, sbvakako, i više košta.

I autor zaključuje da se pred svim tim napadima moramo se braniti ako, hoćemo svoj život. Na žalost, tako je danas društvo.

Da bi sebe potvrdio, čovek mora da savlada šest najsnažnijih otpora, i to:

1. Odgovornost za se ne prenositi na druge, nego uzeti u svoje ruke.

2. Neverovati drugima više nego sebi jer znamo šta je za nas dobro dobro bolje nego ma ko drugi.

3. Prestati da se pretvaramo da želimo ugađati drugima da ne bi naša prava čustva zakržljala.

4. Odbraniti svoje pravo do sreće i samopotvrđivanja.

5. Osloboditi se zavisnosti koristeći najsnažnije sredstvo - domišljivost.

6. Početi važne stvari i odreći se nevažnih.

Na kraju prvog poglavlja autor poziva na uzbudljivu pustolovinu da uzmemo svoj život u svoje ruke i da se ne

zagledamo više u druge, kao i da sve zavisi od nas samih. Možda?!

U drugom poglavlju autor obrađuje ispunjenje želja. Polazi prvo od toga da je svaka želja vezana sa nekom odlukom. Drugo da ima tu opet dve mogućnosti: da se svim silama posvetimo ostvarivanju, ili da je odbacimo.

Da bi se želja ostvarila napetost i domišljavost odlučno utiču na to da li ćemo ispuniti želju, ili ćemo je baciti u blato. Isto tako upozorava da se ne zadovoljavamo zamenom - surogatom želje jer ne rešava problem već ga otežava. Dakle, po autoru, bitna je odluka da ili ne. Ako se odlučimo za da, onda treba napraviti sledećih pet koraka ka ispunjenju želje:

Prvi korak: želji moramo dati mogućnost da se ostvari.

Drugi korak: odlučiti se moramo da bi isključili dvoumljenja.

Treći korak: pustimo svojoj fantaziji slobodan put.

Četvrti korak: odlučimo se za najbolju od svih mogućnosti.

Peti korak: stopimo se sa zamišlju, iskoristimo napetost i delujmo.

U trećem poglavlju obrađuje se sigurnost i unutrašnji

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

oslonac. Polazi od toga da svi ljudi žude za sigurnost i unutrašnju čvrstinu, priznavali to ili ne. Od toga nije niko imun pa ma šta isti bio. Svi traže neki pojas za spasavanje koji im garantuje nekakvu sigurnost i to može da bude drugi čovek, kakva verska ili politička utopija, članstvo u kakvoj skupini ili pripadnost kakvoj ustanovi. Mnoge zadovoljava samo uniforma. Sistem, u kojem živimo, ima pripremljene brojne takve pojaseve za spasavanje, koji se ljudi hvataju kao brodolomci na otvorenom moru. Ma koliko to bio stvarni ili lažni oslonac, ljudi nekakv moraju naći, da bi bili sigurni u sebe, makar i prividno. Tako imamo stvarnu i prividnu sigurnost. Tako imenovano krtičko stanovište do svega i svakoga, stanovište kojeg tako brižno gojimo i s kojim pokušavamo prikriti vlastite slabosti, takođe nije ništa drugo nego pribegavanju prividnoj sigurnosti. To se pak dešava, prema autoru, po sasvim prostom načelu: Svoju nesigurnost sakrijte tako, da s kritikom i odglumljenoj sigurnošću iskoristite nesigurnost drugih. Udobno i bezopasno je glumiti nadmoćnost, ako nam ne treba da sami preuzmemo odgovornost. Ako u svome krugu vernih slušalaca razložilirazložili kako bi uredili državne finansije, kako bi ustavilisvetsku privrednu krizu, kako bi u prošloj nedelji sa

našim fudbalskim timom pobedili protivnika, idemo kući sa osećajem da bi svet bio u najlepšem redu, kada bi mi o tome odlučivali. U stvari nismo ništa stvorili sem što smo pred drugima pokazali sigurnost u tim područjima gde je teško nas proveriti. Kako smo sigurni u područjima koji se tiču nas neposredno i čisto osobno, videćemo najkasnije tada kada ne budemo znali da rešimo svakidašnji problem. Retko se ko suočava sa realnošću svog vlastitog života da proveriti neumitno kako je snažna osnova iz koje crpe sigurnost za svakodnevno ponašanje. Tada se može lako utvrditi - **pod uslovom da trezno razmislimo o svemu uolikoj meri simuliramo sigurnost i kakvu cenu plaćamo za to.**

Naše društvena okolina je naposljetku upravo specijalizirana za to, da nam preprečuje, da bi našli stvarnu sigurnost u nas samim. To je sasvim razumljivo, jer je čovek upravo zato tako povodljiv, jer oseća nesigurnim.

Svi smo upleteni u tu namernu manipulaciju: bilo kao akteri bilo kao pogodeni. Drugi se obraćaju na nas, da bi našli sigurnost, mi pak to mi isto radimo u odnosu do drugih. Kakav je to obrazac manipulacije, autor navodi sledeće:

- Neko mi ponudi sigurnost koju mi može svakog trenutka opet

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

da odrekne. **Taj >>neko<< može da bude država, kakva ustanova, uzgajatelj, delodavac ili pak najbliži pretpostavljeni, koji odlučuje o tome kako će biti ocenjen moj rad.**

- Jasno mi stavlja do znanja, da se mogu kretati u sigurnom području, dokle radim što on zahteva.

- Na taj način se polako naviknem na to da plaćam sigurnost koju mi nude, sa zavisnošću koja je s njome povezana. Postajem uvek komotniji, to mi pak sprečava da prekinem tu zavisnost i da razvijem sopstvenuo samopotvrđivanje. Skoro na sve što počnem, uvek više utiče bojaznost, da ću ugroziti tu prividnu sigurnost, u kojoj sam na milost i nemilost uzručen drugima.

To je osnovni obrazac za manipulisanje sa strahom od gubljenja vlastite sigurnosti. Većina se ponaša tako da ogugla na to i kaže >>Uprkos tome da je povezana sa zavisnošću, sigurnost mi je draža od velikog napora koji bi morao preduzeti na putu do samopotvrđivanja.<< Dalje autor kaže da bi smo mogli da kažemo i drukčije: >>Imam samo jedan život; svaki dan preživim samo jedanput. Preživeti ga hoćem potpuno, pa neka bude šta hoće.<< Ovo zadnje važi za one koji žele da koriste autorovu knjigu.

U nastavku, autor, navodi da dve delatnosti utiču na

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

ponašanje ljudi. Na jednoj strani su dnevni događaji, stalno suočavanje koje nam isiluje okolina. Na drugoj strani je pak vodeća misao, načelo, pomoću koje presuđujemo korisnost i vrednost tih upliva.

Ako se čovekovo ponašanje ne temelji na vodeću misao, tada će na njega odlučivati pretežno trenutni uticaj. Danas će biti ubeđen da je osigurao sigurnost, sutra neće od toga ništa biti. Koga pak vodeća misao usmerava ka dugoročnom cilju, time je ostvario preduslov, da bi znao pravilno oceniti iskušenja tog trenutka. S tim, kad nema vodeća zamisli, se događa slično kao sa mnogim političarima. Pred očima imaju samo trenutni uspeh i uspeh na sledećim izbotima. Neprijatne odlike odlažu toliko dugo da se razviju u nerešiv problem.

Da bi našli svoju vodeću misao, autor to daje u četiri tačke:

1. Utvrdi šta bi volio.
2. Utvrdi šta možeš.
3. Uskladi želje i sposobnosti sa realnošću.
4. Odluči se čega se moraš odreći, ako hoćeš da postigneš to što bi voleo.

U četvrtom odeljku knjige autor govori o tome da treba pre

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

svega misliti na sebe, a potom na druge. Da tako počnemo da živimo smetaju nam dosadašnja ograničenja, pa oklevamo da bi ovaj stav podigli na nivou načela. Sve što počnemo je svakako neprestani kompromis između želja i stvarnosti, pa i u ovom slučaju. Ta ograničenja su na primer sledeći pojmovi:

- vernost,
- poštenost,
- solidarnost,
- odgovornost prema drugima.

Ovi pojmovi nas ograničavaju kada pokušavamo egoizam da podignemo u načelo. Ma da nam se čini da smo egoisti, bojimo se pak da važno za egoiste. Zato stalno pokušavamo da budemo prijatni, prilagodljivi i obzirni, tako da nam niko ne bi mogao zameriti da smo egoisti. Tako smo vaspitani. Takvi kompromisi nas odvrćaju od cilja koji smo postavili. To drugi koriste kao našu slabost pa ostvaruju preko nas svoje egoističke ciljeve.

Pođimo od vernosti. Nijednom preduzeću ili uopće nikome nijee stalo do vaše vernosti, kada vas ne trebaju više, na primer, kada se vas odreknu zbog reorganizacije, ili racionalizacije, ili slično nešto tako. Kada vam se neko kune u večnu vernost - želi da vas pretvori u vlastitu svojinu s kožom

i kostima. Neko vreme vam to godi, a razočarenje dođe brzo kada uviditi da je sutra kraj večnosti. Ovo važi i za solidarnost i za poštenost. Što se tiče poštenosti ne tvrdim da morate lagati uvek kada bi bilo korisno za vas. Nisu u pravu oni koji tvrde da je laganje samo tada loše ako se otkrije. Hoću da upozorim samo, kaže autor, da poštenost spada između tih osobina koje od nas zahtevaju iz taktičkih razloga.

Sa vernošću, poštenjem, vrednoćom i sa svim tim zvučnim osobinama je upravo tako kao sa egoizmom. To ne smenmo zaboraviti. **Kada bi ceo svet bio pun pre svega poštenim i vrednim ljudima, spemnih da pomažu, ljudima koji žive svoje življenje i puste i druge da žive, ništa ne bi ograničavalo sreću pojedina. U takvom svetu bi bilo potpuno odviše savetovati ljudima da se više brinu za se nego za druge. kako tog sveta nema niti će ga biti uskoro, ne ostaje nam ništa drugo nego da izgradimo to načelo egoizma - brinuti za se. I umesto da kažemo >>Šta će drugi reći?<< upitajmo se >>Da li mi koristi?<<.**

Dalje autor postavlja pitanje: Kako što bolje iskoristiti to što imamo, na mesto da težimo nečemu što nemamo? Odgovor na ovo daje drugim pitanjem: Znamo li zašto je život ma koga od nas tako pun nemira i nezadovoljstva? Možemo da navedemo tri

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

uzroka

1. Jer uvek mislimo da je sigurno još što važnije nego to što smo dosada stvorili i što počinjemo.

2. Jer nikako nismo zadovoljni sami sobom i pokušavamo biti uvek drukčiji nego što smo.

3. Jer nikako nemamo vremena da bi stvarno upoznali sve što imamo i što smo, da bi u tome uživali, da bi se tome veselili i pokušali iz tog što više izvići, pre nego što se prihvatimo nečega novog.

Dozvolimo da nas zahvati grozničava halapljivost, koja nam ne dozvoli da se u stvarnosti približimo sami sebi.

Ta grozničava halapljivost koja nas nosi sa sobom, vodi dotoga da izgubimo veselje do kakve stvari pre nego što ga i osetili. Na mesto da se posvetili poslu koji je privukao našu pažnju, se u sledećem trenutku zagrejemo za nešto drugo, koje nam se čini privlačnijim. Zato je najbolje da svakog dana pre spavanja upitamo sebe da li smo stvarno iskoristili u punoj meri to što si imao i što si? To svakodnevno ocenjivanje vlastitog ponašanja pomaže nam da počnemo živeti punim životom nego što smo dosada živeli.

Dalje, autor naglašava da za sve što počnemo moramo preuzeti

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

vlastitu odgovornost. To je veoma važno ako seželi postići cilj. Drugi pa posebno cene toga ko ih može ubediti u to da može preuzeti odgovornost. To naravno podrazumeva i uspeh. Inače, ništa od toga bez uspeha. Ta prinuda da moramo da budemo uspešni je svojevrsni način ponašanja. Tako veliki broj odgovornih na polažaju upravo za to nisu sposobni. Ali su sposobni da se pravilno odnose prema pojmu odgovornosti - kada ide šta naopako prevale se na drugog, a kada dobro ostavi za sebe. Izgleda da je odgovornost zbog toga i izmišljena.

Za pravilno razumevanje umetnosti egoizma je važno da ovakav način ne vodi uspehu. Ono što bi se moglo na ovaj način da uradi je da postigne neku karijera, zaradi novac ili požnje divljenje. Ali mu ostaje ostaje bojazan da će kad-tad biti otkriven. Zbog toga je stalno odvisan od drugih. Nigde ne nađe stalnu sigurnost. Pogledajmo pravila te igre da bi ih raskrinkali za sva vremena:

- Neko prima nekakvu odluku ili preduzme kavu meru. Unapred računa sa tim da će uspeti ili ne.

- Ako uspe mora da bude pripremljen da preuzme odgovornost. Ako ne mora da se pravčasno pobrine za izgovor.

- Deo odgovornosti zato prenosi nekom drugom, koga će u

slučaju neuspeha proglasiti za grešnog jarca. Rekao bi: >>Ja sam sve stvorio što sam mogao, ali ovaj je zakazao.<< Tako će govoriti drugima od kojih očekuje priznanje ili bar razumevanje, takođe će tako govoriti i sebi dokle bude u to verovao. Ničega se ne boji više nego priznanja da je njegova greška. Ako bi to uradio padla bi njegova kuća od karata - sigurnost koju je s mukom izgradio. Prisiljen je zbog toga da stalno traži opravdanja pred sobom i pred drugima. Svaki njegov uspeh je zavisao od toga. **Tu prepredenu igru igraju ljudi na svim područjima življenja. U njoj sudelujemo svi kao igrači ili kao žrtve. Tako je to u životu - od porodice do preduzeća i društva. U preduzeću najčešće imaju neki organ odlučivanja iza kojeg se lako sakrijemo za odlukom većine.**

Da bi isplivali iz tog vrtloga, mora da se preduzme odgovornost - što počinim ja sam odgovoran. Za neuspeh isčem greške prvo kod sebe. Autor navodi koje su prednosti takvog načela:

- Nisi više zavisao od toga kako drugi cene tvoje delo, već od vlastitog prosuđivanja.

- Svu svoju energiju možeš posvetiti izvršavanju odluke, umesto da je trošiš na traženju opravdanja za neuspeh.

- Tvoja odluka i njeno ostvarivanje je tvoj posao. To te prisiljava da se sa njome potpuno srodiš. Tim pre se više posvetiš izvršavanju naloga i više uživaš u tome. To je suprotno od onih koji traže izgovor za eventualni nesupeh.

- Ako se namera, za koju si preuzeo odgovornost, ostvari, sam najbolje znaš da si ti bio taj koji je to ostvario. Zato ti ne trebaju priznanja drugih i nisi zavisin od njihove hvale i graje i osećaš se sigurnim.

- Ako preduzeće ne uspe, znaš da si napravio grešku, iako se preduzimaio sve što je u tvojim moćima. Umesto da svoju energiju trošiš u traženju kome da prebaciš odgovornost, upotrebi je u traženju uzroka za grešku kod sebe. Na taj način od poraza imaćeš korist - stećićeš iskustvo da je drugi put ne ponoviš.

Šta se dobije ako se primeni od načela da se odbije preuzimanje odgovornosti. Možete da izgubite poverenje predpostavljenih i da postanete neomiljen. Za to se ne brinite - nećete biti omiljeni onima koji bi od vas za eventualni neuspeh napravili grešnog jarca, a uspeh sebi pripisali. To nije ništa neprirodno oni će tu ulogu jarca pokušati da vam uvale podilazeći vam ili izigravajući razočarenje. Da bi istupili iz

te igre morate preprečiti da vam delegiraju odgovornost tj. da vam drugi prenose svoju odgovornost na vas umesto da je oni preuzmu. To lako napraviter na sledeći način:

1. Nikako ne dozvolite da laskanje, obećanja i pretnje stvore utisak na vas, već dobro razmislite dali želite da preuzmete tu odgovornost koju vam nude. Proverite koliko su mogućnosti da uspete.

2. Ako odlučite da prihvatite tražite i sva potrebna ovlašćenja, a ne samo odgovornost. Jedno bez drugog ne ide.

Ako ne želite da budete žrtva onda vaše ponašanje podesti prema sledećem uputstvu:

- Otvoreno navedite greške koje ste uočili. Predložite sami bolje rešenje.

- Ne bojte se da kažete da ako misle da se drukčije ponašanju onda neka oni preuzmu odgovornost.

- Zatevajte pismeno formulisani nalog ili uputstvo koje treba da potpiše onaj koji ga je izdao.

Na taj način sprečimo prenošenje odgovornosti na vas koju drugi ne žele da preuzmu. Ako to ne budemo uradili onda nam ostaje opravdanje u slučaju neuspeha, a najčešća su sledeća:

- Vreme je tako da čovek ne može pošteno da radi.

- Nekada je bilo sasvim drukčije.
- Nekada će se obrnuti na bolje.
- Kada bi se udala za pravog muškog, ane za tu šonju.
- Niko mi nije dao priliku.
- Niko me ne razume.
- Na nikoga se već ne možeš pouzdati.
- Trebalo bi celo društvo promeniti.
- Krivo je loše društvo što me deca ne poštuju već.

Dalje u ovom poglavlju autor govori da ljude treba naviknuti na sebe, umesto da se obzirete na njih. To drugim rečima znači - radi svoj posao i ne obziri se šta drugi kažu. Ztim upozorava da ova načela nisu lek za sve ali su dobra potpora pri savlađivanju teškoća

U petom poglavlju obrađuje kako društvo prosuđuje čoveka - po njegovom uspehu i on mora zato stalno da se dokazuje. To veoma često za većinu znači više nego što oni mogu da postignu. I to je po njemu prava vrteška i ko hoće da siđe sa nje mora da svoje delovanje prosudi po sledećim merilima:

1. Kakvu stvarnu korist bi imao od takvog delovanja?
2. Nije li se opet spetljao u trku za malo povećanje ugleda?

Neka se zapita još i to da li mu se to često događa.

U nastavku izlaganja pokušava autor da odgovori na pitanje: Zašto je toliko ljudi celog života zavisni od stvaralačkog pritiska? Reč je pre svega o večitoj uzbudljivoj igri, igri o blistavosti i slavi uspeha, o priznanju koje nam daje naša okolina. To priznanje nas tako snažno očara, da mislimo samo na trenutak slavljenja pobede, a ne i na posledice pobede. **Ovu igru igramo odavno samo u raznim oblicima. Motiv za nju se nije spromenio kao ni njene zakonitosti. Igramo je u ustanovama, preduzećima i direktorovim pisarnicama, sa susedima i prijateljima, sa bračnim drugom i decom. Ceo naš život je samo jedna sportska arena tako nam se čini, arena u kojoj se odzivamo uvek na nove izazove, da bi si pridobili naklonjenost gledalaca i doživeli njihovo odobravanje.**

Pradavna želja za pobedom izvire verovatno iz prirodne nužnosti preživljenjai opstanka u neprijateljskoj okolini. Svako bi voleo da njegova porodica ima dovoljno hrane, strehu nad glavom, dovoljno odeće i nečeg udobnog da učini život prijatnijim.

Naučnjaci dele potrebe ljudi u pet nivoa, raspoređenih tako kada se zadovolji jedan ide se na sledeći. To su:

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

- Na prvom nivou su osnovne fiziološke potrebe, to su glad, žeđ i disanje.

- Slede potrebe po sigurnosti. Tu spadaju potreba za zdravljem, obezbeđena starost i potreba za sigurnu budućnost.

- Sledeća je potreba u kontaktu s drugim ljudima. Ta je povezana sa skupnim životom i odnosima sa ljudima.

- Slede potrebe po priznanju i uvažavanju.

- Na peti i zadnji nivo su potrebe po ličnom rastu i razvoju.

Naučnici su dali nivoe ali kako ih postići ne - to svako mora sam da uradi. Svoje ponašanje svako određuje za sebe, tako da ima što više koristi a što manje štete, i što manje napora. Pre svega što više uživanja. Međutim nije tako. Većina od nas se ne ponaša tako nego želi još vići uspeh umesto da uživa. Ponovo trka za uspeh! To objašnjava takvo ljudsko ponašanje.

U potreba po kontaktu sa drugim većina ljudi se ponaša tasko da žele povećati svoj ugled. Pripravljani su izgubiti korisne stare znance, prijatelje samo da bi upoznali nove ljude koji bi im digli ugled.

Nije teško utvrditi gde je granica korisnog, prestiž nema prirodnih granica. Međutim merila prestiža se donose svaki put. Ko re ponaša po tim merilima mora svakiput preći svoja

dosadašnja dostignuća, ako hoće sačuvati dosadanji ugled u očima drugih. **Društvu u kojem živimo nije do toga da nas oslobodi sve većeg pritiska efikasnosti. Suprotno, u njenom je interesu da nas pripremi za uvek nova dostignuća. Ako ne možemo - ne priznaje nas više.** Pa ako je naš život izgrađen pretežno na našoj efikasnosti smo tada poraženi. Ostaje nam da potražimo nekakve zamene za izgubljeni prestiž i da na sve oguglamo, kako bi lakše preboleli poraz. Moguće je da nam je taj poraz trebao jer ne bi tražili nove vrednosti, prema kojima bi usmerili stvaralčkije svoj dalji život, vrednosti, koje bi nas, da smo ih ranije poznavali, sačuvale od poraza.

Zato moramo pravovremeno da odredimo merila za prosuđivanje svog uspeha. To su:

1. Korist. Odlučiti se moramo gde je granica našeg truda da bi zadovoljili kakvu svoju važnu potrebu.

2. Ugled. Odlučimo kada trud za veći ugled nas više opterećuje nego što bi imali korist od njega. U tom slučaju ne idemo više u boj za prestiž.

Ako hoćemo da se u životu ponašamo po tome šta nam koristi; ako hoćemo da izbegnemo pritisak koji nas sprečava da uživamo u plodove svog truda i tako zadovolji li svoje potrebe, morao

se držati ovih merila. Da bi to mogli, moramo se osloboditi predstave da je najveće zadovoljstvo ako uvek više valjamo u očima drugih.

Dalje, važno za ljudsko ponašanje, autor tvrdi da korist koju imamo od svojih uspeha je više vredni od prestiža. Ali ljudsko ponašanje se kreće u pravcu prestiža i to im stvara probleme. Dabi razrešio te probleme čovek mora da posmatra svoje ponašanje kroz sledeća dva pitanja:

1. U kolikoj meri mi stvarno koristi što radim ili što bi počeo da radim?

2. U kolikoj meri se prihvatam različitih naloga pre svega zbog prestiža?

Veoma često se dobije odgovor da mnogo šta nije nikakva korist nego samo pitanje prestiža. **I mnogi se ne mogu odreći te trke za prestiž. Ali i to je normalno ljudsko ponašanje i to treba uzeti u obzir.**

Na kraju ovog poglavlja autor postavlja i daje odgovor na dva pitanja: Zašto mnoge žene prisiljavaju svoje muževe da moraju nizati uspeh za uspehom? I kuda dođemo ako više cenimo prestiž nego bračnu sreću?

Autor pre svega opisuje ljude koji zadovoljno žive i kaže

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

da nisu ugledni. Svi oni rade to što odgovara njihovim sposobnostima tako da su srećni i zadovoljni. Neki su do toga došli slučajno, drugi svesno i planski. Kreću je u životnom krugu koji je jasno ograničen. Što ne spada u taj krug im uopšte niša ne znači. Usmereni su na bitno i kada to dostignu, uživaju. Ni u snu im ne dođe misao da zaszele nešto što ne bi mogli posle u tome da uživaju. Ti obično kažu >>Sve imam što mi je potrebno. Ništa drugo mi ne treba.<< I oni svakokao isto žele priznanje i poštovanje. Ali su zadržali normalni dosluh za to kada ih to počinje opterećivati. Svi se ti ljudi indetificiraju sa svojom delatnošću koja ih tako preuzme da nemaju nikakvog razloga da bi se borili za pretiž koji bi im zamenio zadovoljstvo. Većina njih imaju urođenu sposobnost da mogu da kažu: >>Radim ono u čemu uživam. Svejedno mi je šta ljudi govore.<< Svi ovi su oženjeni ili udati sa partnerom koji misli isto. Međutim ima i onih gde im bračni partneri ne misle isto, već ih na razne načine sile i uguraju u vrtlog samodokazivanja. A taj vrtlog nema kraja. Ako hoćeš ostati u njemu od čoveka zahteva uvek više. Ako ne ispuni pričekovano izleteti iz tog vrtloga. A može ga i sam napustiti, ali većina to ne radi, jer:

1. Ako žele da ih žena priznaje moraju svaki dan biti što

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

uspešnij.

2. Granicu svoje uspešnosti ne donose poštujući svoje mogućnosti, nego im to odlučuje takmičenje.

3. Na kraju ih stisne još i njihova vlastita neodlučnost. Na jednoj strani osećaju da su preopterećeni i da bi se rado otarasili tog večnog dokazivanja pred drugima, a po drugoj strani pa se boje ženinog nipodaštavanja. Verovali ili ne, taj strah pred vlastiom ženom brojne muškarce otera u grob. Penju se po lestvici dok se sasvim ne iscrpu. Rade kao sumanut. Nagomilaju funkcije i zaduženja do guše. Svaki zvučni naziv im dobro dođe, samo da bi se žena sunčala pod zracima prestiža.

Uzroke takvog ponašanja bračnih partnera jer njihova shvatanja šta je sreća u braku. To shvatanje vodi poreklo od vaspitanja dobijenog od majke, uglavnom, odnosno od braka njene majke. Naravno da i okolina utiče na to.

Da bi to odstranili treba da se pokuša sa ubeđivanjem i sa davanja alternative - da vas bračni partner prihvati onakvog kakvi ste ili da traži drugog partnera koji će usrećiti. To važi i za muševе koji svoj prestiž pretpostavljaju sreći u braku i zapuštaju svoj brak zbog toga i navodnog nerazumevanja žene.

Šesto poglavlje autor posvećuje odbrani životnog prostora koji ima svaki čovek, a koji je stalno u napadu od drugih. I to ima usudne posledice u ponašanju ljudi.

Drugi nas neprestano napadaju. Pokušavaju da prisvoje naše područje. Pri tome upotrebljavaju efikasne metode kao što su podređivanje, prevara i zavođenje. Da bi se od toga odbranili moramo te metode da spoznamo i to je prvi uslov za odbranu svog područja. Drugi pak uslov je da smo spremni da se odlučno branimo i da ćemo radije da se nečega odrekemo nego da dopustimo da nas isteraju iz našeg područja. To traži:

1. Signalizaciju napadaču da ćete se braniti.
2. Poruku napadaču pod kojim uslovom ste sa njim spremni da pravite kompromis.
3. Radije se odreknete nečega nego da vas suzbiju.

Autor kaže da neki naučnici tvrde da naš najsnažniji nagon je odbrana svoje teritorije, a ne glad i ljubav. Tvrde da je čoveku teritorija isto tako važna kao i životinji. Iz činjenice da imaju svoju teritoriju crpu oboje tri važne životne pobude: prvo, mogućnost da se izjednače sa nečim većim i trajnijim od sebe; drugo, osećaj sigurnosti; treće, pobudu za produžetak života. Na taj način se može objasniti zašto branilac svoje

teritorije nije sasvim bez mogućnosti i pri napadu snažnijeg napadača. Tu činjenicu treba da imamo srtalno na umu kod objašnjenja ponašanja ljudi.

Šta je ta >>teritorija<< ili >>područje<< su, po autoru, pre svega tla na kojim živimo: stan, kuća, pa takođe radni sto na kojem radimo. Teritorija je u dubljem smislu to što čini našu ličnost jedinstvenu, naš način života.

U ovim vremenima kada smo svi usmereni na proceni materijalnog posedovanja, se kao ljudi borimo za posao, za malo bolju zaradu, za auto ili za položaj u društvu. Kada nam oduzimaju mnogo skuplje stvari kao vreme, sreću, slobodu i lični razvoj skoro se uopšte ne branimo.

Upravo je to ono područje na kojem se odlučuje o suštinskim stvarima našeg života. Zato moramo savesno braniti područje svoje ličnosti. To područje moramo ograničiti, pobiti oko njega palisade i do zuba naoružani, budno paziti da niko ne prodre u njega da bi ga prisvojio.

Veliki broj ljudi sanja o mirnom svetu u kojem se svi vole i poštuju. Taj svet je jedna velika iluzija. U stvari svi su međusobom zavidni, pokušavaju da jedan drugog iskoriste i da jedan drugog prisvoje. Pri tome uopšte nije važno sa kakvim

motivom bi postigli svoj cilj, s kakvim izgovorom i sa kakvim trikovima.

Na desetine napadalaca nas okružuju. Svi bi voleli da prodru na naše područje i time iskoristili mogućnost da deo po deo da nas prisvoje. Pri tome upotrebljavaju tri metode koje obećavaju najviše uspeha: podređivanje, prevara i zavodjenje. Ako nemamo odgovarajućeg naoružanja s kojim bi se branili protiv ovih metoda, skoro nije nikakve mogućnosti da se duže opiremo napadaču.

Još nismo ni postali svesni, a već ispunjujemo njihove naredbe i podedujemo se njihovom merilu. Kupujemo što nam ponude, a da se pri tome ne zapitamo da li nam to koristi ili ne. Drugima prepustimo da misle umesto nas i da preuzmu odgovornost umesto nas. Uskoro nismo mi to sami već samo samo voljni izvršiocima namera drugih. Potom kada izgubimo samostalnost, nam ostane još samo veselje do spoljne udobnosti koje smo ostvarili. A to nam ostaje toliko dugo koliko to odgovara drugima.

Svakako lako se s tim zadovoljimo. Ako se odlučimo da se branimo onda moramo dobro upoznati bar osnovne metode napadača.

Metoda podređivanje je skoro najagresivnija. Još je gore

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

jedino golo nasilje. Zbog zajedničkog života u demokratskom društvu ne može se više upotrebljavati gola sila kao nekada. Nasilje se postalo čovečno. Kada branimo svoje područje, imamo čak, i u primeru kad na prete nasiljem, neke mogućnosti, da se odbranimo i zaštitimo svoj životni prostor. Međutim mnogo ljudi sumnja u demokratski način zajedničkog života, jer su saminesposobni da bi iskoristili veliku mogućnost. Iako i dalje pričaju o slobodi, ne preduzimaju ništa i samo čekaju da im je neko donese na poslužavniku. Kada po dugom čekanju konačno saznaju kako je besmislen njihov postupak, opet ne pomažu sami sebi - druge optužuju za svoju nesreću. Sami sebe sažaljevaju umesto da bi rekli: moja sloboda počinje od mene. Niko nam neće dati dobrovoljno. Sam moram nešto stvoriti za nju. Sam je moram ostvariti, sam je moram odlučno braniti.

Svaki sistem, bilo to mala skupina, bilo celo društvo, može da deluje na dva načina:

- **autoritativno**, to je tako da šačica ljudi prograbiti vlast i podredi sve druge. Pri tome nije nužno da ih prisili. Većina ljudi se vrlo rado podrede moćnim autoritetima. Tako se oslobode bremena da samostalno misle.

- **Pri drugom načinu se izmenjuje napad i odbrana.** Pojedinac

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

ostvari svoje područje vlastitog razvoja i brani ga pri pokušajimada da se podredi drugim. Tako uvek nadzirava autoritete.

Skoro svako ko bi se našao na položaju autoriteta ili se našao na krmi nekog sistema, naginje k tome da bi sa vlašću koja mu je data, podredi druge.

Strategija podređivanja izgleda nekako tako:

- Napadač, koji zadire u lično područje koga drugog, mora u odnosu na branioca nastupati sa pozicije snage.

- Branilac mora biti u zavisnom položaju.

- Napadač mora u tolikoj meri iskoristiti zavisnost branioca, da mu se učini da je podređenje još najbolje rešenje među svim drugima. Većina nas zna iz vlastitog iskustva da potpora za ostvarenje ove strategije je pretnja. Tu pretnju imamo svakog dana u svim područjima ljudskog života po sledećem obrascu: >>Ako ne uradiš što zahtevam od tebe, uzeću ti nešto što ti mnogo znači.<< I to itekako definiše ljudsko ponašanje.

Metodu pretvaranja i prevare koriste ljudi koji nemaju moć na nama ali bi voleli da nas prisvoje. Ti obično koriste prevaru kao prinudu i načelno to rade tako:

- Napadač ponudi braniocu svoju pomoć. Brine se, žrtvuje

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

se za njega, ili stvara takav utisak. Pobrine se da je u svakom pogledu nezamenljiv.

- Tako se desi da prodire sve dublje u teritorij branioca. Pridobiva njegovo poverenje i uspavljuje njegovu odbrambenu pripravljenost.

- Žrtva postaje time više zavisna, čim joj više odgovornosti napadač oduzme. Ovisnost se još povećava ako se čovek oda lagodnosti, a to se dešava uvek kada dozvoli da mu drugi služe.

- Kada branilac naposljetku opazi da nije više on taj koji odlučuje, je u većini slučajeva već duboko zagazio u zavisnost pa se preda. Sada je potpuno u rukama drugog i nema više snage da se odupre.

Prevara pak može da ide i ovako:

- Napadač ne nudi pomoć, ali se pravi da mu je potrebna i pokušava da kod branioca izazove saosećaj, ljubav do bližnjega i velikodušnost.

- Branilac pomaže i samozadovoljno uziva u ulozi dobročinitelja. Sam sebi se toliko sviđa da postane zavisan. Kada nekog dana ne želi više da pomaže, napadač ga pritisne: >>Pak ne možeš biti tako bez srca i da me ostaviš, kada sam čisto od tebe zavisan.<< S tim ugrozi lik čovekoljublja koji je

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

branilac sam sebi naslikao. Da ne bi ispao kao bez srca - egoist, pusti se da se i dalje iskorišćava. I ovaj način iskorišćavanja nije baš mnogo blaži i manje opasan od prethodnog metodom podčinjavanja. Pošto je teško blagovremeno sagledati je posebno opasna. Takođe i zato što iskorišćava ljudsku neodlučnost i nesposobnost da pravilno oceni posledice svojeg delovanja. I tako se na izgled nevažna usluga može pretvoriti u dugotrajnu zavisnost.

Ova metoda je opasnija od prethodne jer je skrivena, pa i kao bi nekom bilo jasno šta se hoće, morao bi da se odluči, da li da se podčini ili odupre. I zato oprez sa onima koji su ljubazni i žele da vam pomognu.

Metoda zavodjenja je dosta jednostavna jer se računa na naš ugled i neograničenu spremnost za takmičenje. Oni koji bi voleli da prestignu svoje susede i prijatelje su posebne žrtve zavodjenja. Postupak je otprilike sledeći:

- Neko dođe i počne obećavati: >>Ako se budeš zagrejao za to što ti nudim, drugi će pucati od zavisti. Prestići ćeš ih.<<

- Poverujemo mu i nabavimo što nudi ili prihvatimo ponuđenu ulogu. Neko vreme smo zadovoljni.

- Vremenom pak kada smo se navikli na stvar ili posao, bi

voleli još malo više, popeli bi se još više. Prijemčivi smo za nove ponude. Začne se proces kojemu nema kraja, naravno, sem ako sami ne kažemo: >>Tačka. Kraj.<<

Ko popusti takvom zavodjenju uskoro neće više sam odlučivati o svojim potrebama. Čekaće na nove zavodljive ponude i na nova obećanja. Takav čovek koji se unapred trudi da bi pratio sve novosti, biće zasut lavinom brojnih zaduženja. Misli da ih mora izvršavati kako ne bi trpela njegova predstava o tome da nešto znači.

Tako napadači zauzmu naše područje sa zavodjenjem. Tada lako i do mile volje odlučuju šta trebamo. Stalno manje znamo šta želimo i čemu težimo. Sve se to desi zato, jer nismo davno pre izrazili svoje želje, postavili ciljeve, razgraničili se od ciljeva i želja drugih i potom se branili.

Za razumenje takvog ponašanja autor dalje kaže da većina ljudi se ponaša tako da budu omiljeni, da bi ih voleli znanci i rođaci, pretpostavljeni i podređeni, ukratko ceo svet. To znači da čovek koji voli da bude omiljen i koji ne zna reći ne, je dobrovoljna žrtva drugih koji bi ga voleli podčiniti, prevariti i zavesti. Područje takvog čoveka je široko otvoreno i svi su dobro došli. Ne sluteći ničeg lošeg prihvata prepredene

napadače samo da bi im bio omiljen.

Za što je čovek spreman da sve žrtvuje, samo da bi drugi voleli? Samo zato jer traži sigurnost i zaštitu. Traži tamo gde ih pogotovo neće naći - kod drugih. Na žalost, takvo je današnje društvo koje ističe navodno moć pojedinca - individue, a ne snagu kooperaciji na koju je čovek osuđen. Tog čoveka koji želi da sa svima sarađuje da bi imao sigurnost i zaštitu, tj, da bi obezbedio svoj opstanak kroz kooperaciju, autor opisuje kao čoveka koji nema cilj da druge potčinjava i smatra da je zbog toga nepravičan sam prema sebi. Polazi od toga, što je rekao na početku ovog poglavlja, da ponašanje čoveka određuje posed neke životne teritorije. Pošto ovaj nema te svoje teritorije jer su mu drugi zauzeli, onda on spada u >>bezlično mnoštvo<< ili >>pasivnu većinu<<. Zato ih ovi drugi koji ih iskorišćavaju ne smatraju za pojedince nego kao količinu. Ma ko , koji zna šta hoće može da im priđe i da im pokaže put. Za njih budu koračali, žrtvovali se budu za njega i za njegove ideje. Zašta, pita se autor? Pošto sami nemaju ideje za svoj život, ideje za koje bi bilo vedno ići na barikade. Zato njime vlada manjina, vozaju ih razni političari, prevaranti i sl., dok se oni nadaju da će rešenje njihovih problema samo od sebe doći i da zbog toga

ne treba ništa da preduzimaju.

Dalje autor nastavlja da za takvo ljudsko ponašanje ima veliki uticaj samo vaspitanje koje dobivamo od rođenja pa do svoje mladosti. Smatra da to vaspitanje je protivrečno. Jedanput na se kaže da ne budemo detinjasti nego da se ponašamo kao odrasli. Drugi put nas uče da ne smemo da budemo drski i da poštujemo odrasle i pretpostavljene i da se uvek dostojno ponašamo. Devojke uče da to nije njihov posao već muškaraca, i sl. To protivrečno vaspitanje ne pomaže nam da se bolje u životu snalazimo, već suprotno - stvaraju kod nas nesigurnost i strah. Neka čovek uradi ma šta uvek ga kritiziraju. Stariji uvek bolje znaju i svojim autoritetom lome otpor svoje dece i, kada su u pravu i kada nisu. Na taj način ponižavaju njegovu samosvesnost umesto da bi je podbujivali i usmeravali. Onda ne treba da se čudimo tome ako se tako vaspitani su bespogovorno poslušni, žale sami sebe i su lukavi.

Da bi se toga oslobodili autor predlaže da ispunimo dva važna uslova:

1. Pripremiti se na odbranu.
2. Treba takođe tome ili drugome otkazati.

Za odbranu svoga područja morate se psihički spremite da

ga branite. Ta odbrana od podređivanja, varanja i zavodjenja mora da bude odlučna, savesna bez obzira na posledice.

Jasno je da pre toga treba oivičiti svoje područje koje ćete braniti. Pored odbrane će vas uvek uznemirivati hiljadu drugih stvari s kojima je vredno da se pozabaviti. Ako ste danas postavili svoj cilj, sutra, pre nego što ste počeli da ga ostvarujete, pojaviće se nebrojeni napadači, koji nas obilaze i predlažu nešto sasvim drugo. Onaj koji se ne može odlučiti izgubio je bitku. Da bi pobedio mora da prvo ima jasan cilj i da se odrekne svega, bar za neko vreme, što ne vodi tom cilju. Uspeh uvek u velikoj meri zavisi i od sposobnosti da pravilno usmerimo svoju snagu, a za to treba se mnogo čega odreći.

Dalje, autor obrađuje zašto se velika ljubav tako često završi sa razočarenjem. Pre svega autor želi da nas upozna s dvema tvrdnjama za koje kaže da ih je lako proveriti u praksi. Prva glasi:

- Čim ste više spremni na popuštanje, tim vas sve više opterećuju. Ti koji žele da vas iskoriste smatraju to vašom slabošću i iskorićavaće vas dok ste im potrebni. tako , na primer, službenici koji su izrazito verni preduzeću neprimerno teže dobijaju povišice plate od drugih koji to nisu. Njegov šef

razmišlja ovako: >>zašto da mu povećam platu, kada isto dobijem ako mu polaskam, pohvalim ili pak mu kažem da računam na njegovo razumevanje?<< Oni koji nastupaju odlučno obično imaju obezbeđeno drugo radno mesto pa ako ne dobiju traženu povišicu odlaze.

Druga tvrdnja glasi:

- Što su vas više drugi prisvojili, to ćete teže povratiti vaše područje.

Veoma je važno u kom trenutku i sa kakvom odlučnošću počnete braniti svoje područje. Najveća opasnost pretili od potcenjivanja protivnika i njegovih namera. To je i zato veoma opasno jer i sam napadač često nije svestan posledica svog posezanja u vaš život, kao, na primer, pri sklapanju braka. Tu najčešće sve se odigrava s poštenim namerama i čak se kunu na večnu ljubav. Međutim život ide svojim tokom i ako im se na početku činilo da će za večno vremena žrtvovati svoj životni prostor, svoj egoistični jaz, svoju potrebu po osobnom razvoju, to se izjalovi. Ko je mislio o napadima i odbrani pri sklapanju braka? Malo ko, ili niko! Slobodno možemo da tvrdimo da niko ne zna da su ljubav i mržnja, nežnost i grubost, zavodjenje i poštovanje često toliko blizu da je jedva prostora za razumevanje. Stvarno

razumeti znači pre svega razumeti da naš partner potrebuje pored svih pozitivnih osećaja, pak i svoj životni prostor da bi ostvario svoje potencijale. Kada se to shvati onda je obično dockan. Obično se izrodi mržnja pa se rastave. Neki nadaljuju skupni život u stalnom sukobu, neki postanu prijatelji i ne zadiru jedan drugom u životni prostor.

Kod mnogih ljudi je pak ukorenjena romantična iluzija, da je moguće potpuno se predati jedan drugome. Ti ljudi mogu da dožive više takvih razočarenja, pa i pored njih, opet ponovo pokušaju isto. No umesto da traže sigurnost i spremnost pri sebi, traže je kod drugih. To im se ne desi, jer im se ne može desiti. Potom nekog dana, puni sažaljenja do samog sebe, oguglaju.

Autor kaže da ovo što je govoreno o braku važi i za sva druga područja života. Upravo takav razvoj opažamo kod roditelja i dece, među kolegama, susedima, pretpostavljenima i podređenima.

Dalje, kaže, isto se događa u odnosu na ideje, ideologije ili religije, ili s verovanjem u nepogrešivosti lekara, države, obožavanih idola, u pravičnost i ustanove svih vrsta.

Trajanje korisne veze, iz dosada rečenog, je u velikoj meri

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

zavisno od toga koliko je ko sposoban oivičiti svoje područje i braniti ga pred drugima, i koliko su drugi spremni da poštuju te međe.

Svaki, stvarno svaki čovek, kada upostavite s njime bliske kontakte, uvek će pokušati da vas isproba, bio on toga svestan ili ne, da li ste spremni da nešto uradite za njega.

Pretpostavljeni isprobava vašu obremenjenost da bi vas još bolje operetio. Isprobava takođe vašu spremnost na besprekorno podređivanje. Isto tako vas isprobavaju vaša deca, bračni partner, prijatelji i drugi.

U vezi sa odnosom nadređeni i podređeni možemo da govorimo o tako imenovanom >>probi vojskovođe<<. Od pradavnina svaki dobar vojskovođa mora izvesti tu probu da bi prosudio ali su vojnici spremni da ga slušaju kada ih bude slao u smrt. Kao što se zna u sva obdoblja čovečje istorije su te probe odlično uspele. Ljudi su bili spremni da žrtvuju svoj život, iako bi savaki iole pametan čovek video da su te žrtve besmislene.

Zašta se to dešavalo, pita se autor? Zato što pojedinci nisu mislili na sebe, ili su pustili da drugi misli za njih. Objasnili su im, da ne smeju misliti na sebe, već na ideju, narod, odnosno uopšte na nešto uzvišeno. To načelo se dobro

očuvalo do današnjih dana. Kažemo: Skupno dobro je važnije od dobra pojedinca. Čudno je pak da to ne važi za te koji odlučuju o tome kakvu upravu korist ima zajednica od žrtvovanja pojedinaca. Tako na nacionalnom ili na nivou skupine, takođe i na nivou svakodnevnih odnosa među ljudima protiču stvari veoma slično. Na žalost!

U sedmom poglavlju autor govori o tome da samo novac čoveku ne donosi ni sreću ni zadovoljstvo. Ako smo zadovoljni sa ostvarenjem samo delića toga što bi smo mogli da dostignemo ne možemo tvrditi da smo srećni. Čovek kojemu nije stalo do ničega drugog već samo do novca kojeg dobije za svoje posao i time je zadovoljan, to ne znači da je i srećan. Sreća je nešto drugo. Čovek pa lako izabira između obeju mogućnosti. Da li ćemo ići jednim ili drugim putem, je odvisno od toga kako nam uspe uskladiti različite vidike našeg života. Pri tome mislimo na sledeće:

- Da li je posao koji obavljamo skladan sa našim pogledima i pojmovima i našim osećajnim naklonostima?

- Znamo li živeti poštujući prirodne suprotnosti između uspeha i poraza, napetošću i otpuštanja, tela i duha?

- Da li se znamo sprijateljiti s time čega se najviše bojimo?

Ako ne uvidimo da treba uskladiti sve te vidike, ne treba da se čudimo, ako stvarno ne budemo nikada zadovoljni u životu. Naš život će biti jednostran i jednoličan, jer ćemo izbegavati divne dogodovštine, i ne ćemo biti pripravljeni da se hrabro suočimo sa dramatičnim napetostima i ovladati njima. Ako sve to znamo i ponašamo se takođe u skladu s tim, ispunili smo preduslov za puni život.

Naša deviza trebala bi da bude: >>Radim što me veseli. U svemu što uradim vidim pozitivnu stranu.<< Ovde je reč o tkz. usklađenosti celine tj. svaki sastavni deo našeg bića i življenja mora da bude u skladu sa celinom jer samo tko može doprineti našoj sreći.

Celina smo mi: naše telo, duh, čustva, delo, zasebno življenje, vreme, današnji dan, život i još mnogo drugog. Iz pojma usklađenost celine možemo izvući, na primer, sledeće usmerenje:

Posao, odnosno to što se se trenutno bavite, vas bude stvarno zadovoljilo samo ako je uskljađeno sa vašim duševnim sklonostima i osećanjima.

Dalje navodi autor da posao nije samo sredstvo za zaradu

i društveni uspon pojedinca, već i da ga veseli. Tome smetaju i predrasude koje su nam ulivali u glavu i kojima se mi najčešće držimo kao pijan plota. To su da je posao uvek povezan sa naporom, trpljenjem i samoodricanjem. Taj koga rad veseli je drugima uvek sumnjiv.

Zašto moramo da se sprijateljimo sa bojaznošću autor povezuje sa uspehom, odnosno sa porazom pri svom radu. Poraz je sastavni deo posla - ne može se uvek biti uspešan. Zato se moramo sprijateljiti, ne samo sa uspehom, nego i sa neuspehom i to smatrati normalnim i ne bojati se toga. Kada dođe do poraza ako ste pripravljeni ne obuzima vas panika, ne izmišljate opravdanja, ne žalostite se nego se celi posvetite traženju novog rešenja.

Isto tako ne treba ne treba se boriti protiv prirodnog toka stvari već ih iskoristiti. Boriti se protiv prirodnog toka stvari najčešće znači boriti se protiv nečega što nije moguće zadržati ili isiliti. Tako neki pokušavaju da poreknu starenje. Ogorčeno utvrde: >>Kad bi imao dvadeset, nisam znao šta me čeka pri četrdeset godina inače bi se ponašao drukčije<<. Hvalisavo i nestrpljivo pokušavaju dostići neki cilj pa pri tome preskoče važne razvojne faze.

Takođe se tako ponašaju mnogi roditelji, kada pokušavaju da ih sačuvaju od grešaka i slabog iskustva, umesto da ih podstiču da sami naberu iskustva. **Na drugom nivou se isto to događa raznih strankama za izboljšanje sveta koje bi volele da sačuvaju pojedince, skupine ili celokupni narod od razvojnog puta koji je povezan sa žrtvama i sukobima. Pa se dešava da neko hoće nekome da nametne svoja merila blagostanja, a da ovi nisu uopšte ugroženi i uopšte ne pokušavaju da ga promene.** Ili drukčije rečeno: svaka pobuda za promene zahteva da dostignemo određeni stepen prirodnog razvoja koji je omogućuje njeno ostvarenje. To važi bez dvoumljenja za velik broj problema današnjice, na primer, za državno zdravstveno osiguranje, snabdevanje energijom i čuvanja okoline. **Većina ljudi se neće odazvati pozivima, dok sami ne budu ugroženi i tek tada će nešto preduzeti.** Zato je nužno, zaključuje autor, da sami steknemo iskustvo. Možda, ali zašto čovek ima glavu?!

Možemo da utvrdimo sledeće: sve naše življenje i sva naša ponašanja, svako naše zalaganje da bi postigli nekakav cilj je podređeno prirodnom ritmu. Ako pokušamo preskočiti nužne razvojne faze ili se boriti protiv njih, ometamo harmonični razvoj. U svakidašnjem životu je to važno

- pri vaspitavanju dece,
- pri odnosu sa drugima,
- pri oblikovanju vlastitog životnog stila,
- pri spolnom životu i sl.

Interesatno je zašto autor misli: da nas niko ne može zaštititi pred zivljenskim iskušnjama.

Sve što smo dosada pričali o harmoniji celine, kaže autor, ima u osnovi samo jednu namenu: upozoriti smo želeli da se moramo izvući iz stege zabrana i tabua, straha i prisila, iz neprestane živčanosti i puno početi da živimo. Život moramo potpuno doživeti.

Neka se slobodno razvije sve, što nosimo u sebi. Sve moramo podrediti svojoj sreći. Svakog dana ponovo otkrivajmo samog sebe i svoje neslućene moći. Raskinimo lance s kojima su nas drugi okovali. Za autora je važan izazov koji život pruža čoveku, a ne sedenje u udobnim foteljama, zurenje u televizor i gledanje šta se događa oko njih. Istovremeno uzalud bi hteli da nekad budu u središtu događanja. Niko ne može živeti življenje kako bi želeo ako izbegava da ga doživi.

Da li uopšte treba imati brige, ili su one samo jedan izgovor. Po atoru su običan izgovor. Neka se ne čuje lepo ili

ružno, treba reći da život nije samo prazničan dan. To je neprestano suočavanje i spopadanje sa hiljadama ograničenja koja na našu put stavljaju drugi i mi sami. Ako pokušamo da ih prezremo, nećemo moći da ih savladamo, ali one će narasti sve veće i sve više nas budu opterećivale. Mnogo je jednostavnije da se sukobimo sa njima na vreme. I stime dobijemo dragoceno iskustvo koje će nam koristiti, i u isto vreme zbog toga ćemo doživeti zadovoljstvo. Na životne izazove treba uvek odgovarati.

U osmom poglavlju obrađuje šta je rezultat kada je neko zavisn od mišljenja drugih, šta je za njih važno a šta nije. Dalje da izbegavaju stvarnim značajnim problemima jer se boje da im nisu dorasli. Sve ovo govori da ti ljudi uvek nemaju vremena za ono što im je najvažnije. Bave se raznim sitnicama i uradiće ih na hiljade, a neće rešiti nijedan glavni problem. I autor zaključuje: ko ne zna šta je za njega važno, šta je gubljenje vremena - stalno je u stisci. Dan mu se čini prekratak, ima preveć dela i stalno mora žuriti.

Da se to ne bi desilo preporučuje da kada donosimo neko odluku moramo da razlikujemo važno od nevažnog. Sve ono što smo

nameravali da uradimo danas a što nam se činilo da je važno, na primer, gubi značaj ako to odložimo za kasnije. Veoma često se delovanje završi tako da ništa ne uradimo. To znači: Nešto što je bilo važno za nas, smo žrtvoval nečemu što je bilo važno drugome.

Sigurno poznajete takođe neke ljude kojima se čine sve što počnu da rade kao beskonačno važno. Nakupili su vrstu zadataka, funkcija i zaduženja. Ponašaju se po principu: Ako sam više aktivan , tim sam više značajan. U stvarnosti je sasvim drukčije. Što više nagomilamo, tim manje imamo vremena za to što je stvarno važno. Ko nema nikad vremena, ko je stalno zaposlen, ko se ne može sprostiti, može da to prepíše samo jednoj okolnosti: samog sebe je ubedio da mogu sto sporednih da zamene jednu važnu stvar.

Sigurno poznate poznati savet: >>Svaki dan upoznaj jednog novog prijatelja.<< Ako ste jedan među ljudima kojima nije ništa važnije od toga što voli ceo svet, ponašate se po tom savetu. Ako ga bukvalno sprovedite onda ste potpuno nastradali ne ćete imati vreme ni za šta! Zato je bolje da odstranite deset nekorisnih prijatelja, pre nego što dobijete novog. Potpuno je neralistična predstava o plemenitom prijateljstvu zbog

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

prijateljstva. To jedna od tih ilizija kojima se naivno predaju veliki broj ljudi tako što se predaju čežnji velikoj, čistoj ljubavi. I ovde treba postaviti pitanje: >>Šta mi koristi?<< Ali da kažem čisto i jasno: **Ljubav je važna, nastavlja dalje autor. Ljudi takođe trebaju nešto dobrih prijatelja, s kojima lako zajedno počnemo to, što kad bi radili sami, ne bi imali ni pol toliko veselja. To pak ne treba da nas ograničuje, da se ne pitamo kakvu vrednost imaju ti odnosi, koji počivaju na ljubavi i prijateljstvu. Zato je nužno da svaki odnos sa drugim ljudima, ne gledajući na to koliko su nam bliski, proverimo to koliko u njih je uzajamno poverenje. Ako se neko, koga voliti ili ste u prijateljskom odnosu, oslanja samo na vas, a vi na njega ne, uskoro ćete ga osećati kao breme. Bolje je taj jednostrani odnos prekinuti na vreme pre nego što vam šteti. Ljubav ne treba uvek nanovo dokazivati. Ne treba imati što više prijatelja. Mnogo je važnije da se u prijateljskom odnosu izmenjujete na principu daj i dam i da je ta menjava u saglasnosti sa našim potrebama. U stvari autor smatra da je sve u životu neka računica pa i prijateljstvo, kao da je pravo prijateljstvo ako uzajno koristi i vama i vašoj ljubavi ili prijatelju.**

Ko ne zna stvari koje se u životu pojavljuju rasporediti od najvažnijih do najmanje važnih, gledajući to kako su važne upravo za njega, taj izbegava osnovni nalog svoga života. Sam sebi ukrade mogućnosti da ostvari sve to što mu daje zadovoljstvo. Beži od jedne stvari do druge. Nevažnim stvarima posvećuje više pažnje nego što zaslužuju. Namesto toga morali bi svoju snagu rasporediti pravilno:

- Najviše vremena i energije posvetiću tome što je za mene najvažnije.

- Manje vremena i energije posvetiću tome što je za mene manje značajno, iako to drugima čini da je važnije.

- Odrećiću se toga što mi ništa ne znači.

Da bi utvrdili šta je za nas važno, šta je manje važno i šta uopšte nije važno, moramo, pre svega, o svemu s čim se srećemo u životu, zauzeti jasan stav. Posao moramo prosuđivati po vlastitim merilima, neodvisno od merila drugih. Pri tome ne možemo izbeći to, da nas drugi čijim merilima se nismo podredili, nas ne isključe iz druženja. Takva je usuda svakog kome su njegovi interesi važniji od interesa drugih.

Upravo zbog toga što se boje takve usude i da bi važili kao egoisti, mnogi ljudi ne razvijaju svoja merila koja bi

odgovarala njihovim potrebama. Zadovolje sa time da u svom životu ostvaruju samo to što kod drugih ne nailazi na otpor. Njihove odluke su kompromisi, jer se više obziru na druge nego na sebe. S tim izbegnu svaki pravi izazov, koji bi im, ako bi savladali zadatak, doprineo u najvećoj meri zadovoljstvo.

Ljudi te vrste su naklonjeni tome da spoštovanjem se dive svemu, zašta im je rečeno, na primer, da je umetničko ili kulturno. Takođe itada kada nemaju nikakvog dubljeg odnosa do toga. Radije se pretvaraju da poznaju tu stvar, umesto što bi kazali: >>Meni sve to ništa ne znači.<< Mogli bi se posvetiti stvarima koje su za njih važnije i sa kojima bi se mogli indentificirati.

Menjati se počinjemo, kada počnemo proveravati vrednosti koje su nam drugi nametnuli. Na mesto da bi se nekritički podredili tim merilima, prilagodimo vrednosti svojim sposobnostima, mogućnostima i potrebama. Za toga koji se samo prilagođava, u suštini nije ništa drugo važno kao to prilagođavanje. Za te koji sami oblikuju svoj život ne zadovoljava da budu prirepak nečemu. Za njih, na primer, ljubav nije romantična iluzija, već realnost, realnost o kojoj sam odlučuje kakvu vrednost ima u njegovom životu. Kultura i

umetnost je značajan sastavni deo njegovog života, a ne nešto što se samo može doživeti na velikoj razdaljini. Kultura je za njega što sam svesno oblikuje. To je samoostvarivanje svakog pojedinca po vlastitim potrebama koje on promenjuje u delovanje. Svestan je, svesno voli, svesno živi. Počinje sve što važno za njega, a ne počinje ništa što je nevažno.

Sve je to kultura. Kultura nastaje kada se pojedinac razvija, a ne kada se prilagođava utvrđenim šablonima. Mogli bi reći: Za nas nije ništa važno, s čime se stvarno ne poistovećujemo i što sami ne doživimo i ne preoblikujemo.

Dalje autor obrađuje uticaj malih stvari i kaže da kada uredimo male stvari velike se same po sebi uredi. Polazi od toga da smo svi naklonjeni i oduševljeni za velike ciljeve, da sitnice koji se nalaze na tom putu k cilju otpravljamo više kao nužno zlo. Kažemo: >>U mom životu je najvažnije biti srećan.<< To je veliki cilj. Pri tome pak često previdimo, da ga možemo dostići samo ako savladamo brojne male prepreke na putu do njega. Kada te malenkosti možemo još lako da savladamo, čine nam se nevažne i sklanjamo ih u stranu. Ali kada se nagomila velik broj tih malenkosti i oni tada postanu veliki problem kojeg je teško rešiti. Ne nađemo li vremena da mali problem

rešimo odma i za večita vremena, već, recimo za četrnaest dana. Potom se opet pojavi, ali sada malo veći i teži, pa mu se još pridruže i drugi nerešeni mali problemi. Ono što bi pre, na primer, četrnaest dana rešili za desetak minuta sada će nam trebati nekoliko sati, ako se stvarno rešimo da do kraja ga rasčistimo. Veoma često pak želimo da se izvučemo od rešavanja pa ih ostavljamo pod motivacijom >>da sada nemamo vremena, već ćemo to urediti kada ne budemo imali toliko posla.<< S tom odlukom se za trenutak pomirimo i začepimo jednu rupu a ono se pojave još nove rupe.

Moramo znati da naš život nije zavisn samo od jednog velikog dogotka, već od toga kako preživimo svaki dana, posebno kako ga razdelimo, kako rešimo mnogo manjih problema koji nam dan prinese. I još kako ga završimo. Zavisno od toga, da li lako na kraju dana kažemo: >>Davan dan je bio. Sva sam napravio što sam želeo.<< Ponekad se moramo zadovoljiti sa utehom: >>Grozno je bilo. Nadajmo se da će sutra biti bolje.<<

Ako možemo da za većinu dana u nedelji da kažemo da su bili srećni dani, onda je i nedelja bila srećna. **Zato moramo svaki dan posebno uzeti tako ozbiljno, kao da je najvažniji dan našeg života. Drugim rečima: Možemo svaki problem da rešimo**

zadovoljivo, ako dosledno savladamo manje probleme od kojih je sastavljen.

Na žalost nije tako. Mali problem umesto da se reši i ide dalje, on postane glavni problem. Tako se ljudi veoma često zbog toga prepiru o glavnom problemu umesto da razmisle malo da je mnogo lakše sporazumeti o konkretnim, malih problemima nego o velikim i opštim. Dopuste da se suprotnosti oko malenkostima razviju u veličanstvene bitke u kojima često stavljaju na kocku ceo svoj život. Male stvari se daju jednostavnije rešiti, dokle su male. Ko se ponaša tako, uvideće uskoro da se veliki problemi urede sami po sebe - uopšte se ne pojave!

Dalje autor kaže da treba svaka stvar da uradi u svoje vreme, da svaku stvar treba naći vreme, ako hoćemo lakše da živimo. Ovde obrađuje sindroma >>nemam vremena<<.

Taj sindrom spada među pojavama zanačajne za naše vreme, pojave s kojima su se mnogo ljudi sprijateljili kao sa nužnim zlom. Ali je malo njih koji to veseli. Većini služi kao izgovor, da bi otklonili sve te zadatke kojima nisu dorasli. Većina njih iz razloga koje smo ranije obradili su pristali na položaj kojem nije dorasli. Zato gube vreme sa sporednim poslovima, pa im to služi kao izgovor.

Ako ste opazili taj sindrom kod vas, znajte, da se može odstraniti. U prvom redu treba naglasiti da se te bolesti možete samo vi sami izlečiti. Neće vam pomagati ako budete stalno gnjavili druge sa svojim žalbama. Iz saosećanja do vas, oduzeće vam neko nešto vašeg radnog vremena, ali to će vam više štetiti nego koristiti. Kada se jedanput naviknete da nemate nikada vreme za važne stvari, to se neće promeniti i kada vam se količina posla privremeno smanji. Sa popratnom pojavom sindroma >>nemam vremena<< pored toga je slaba svest. Ta slaba svest je uzrok što se unapred pritužujete da nemate vremena. Da bi se izlečili od toga treba , po autoru, držati se sledećeg:

- Za posao koji hoćete ili morate da uradite nikad ne recite nemam vremena.

- Kada imate više stvasri da istovremeno obavite, razvrstajte ih po važnosti i počnite tim redom.

- Naviknite se da stvar koju obavljate vam je najvažnija i nikad ne pomislite da ne ćete moći da je obavite.

- Za sve sve što radite postavite rok i ocenite nekad i važnost po tom roku.

- Kada ste utvrdili šta ćete dalje raditi i koliko dugo, više ništa za vas nije važnije.

Ako se ovoga držite, kada sednete za sto ste uglavnom tako usmereni za svoj posao, neće vam biti teško da otklonite sve smetnje.

U devetom poglavlju autor govori o strategiji malih koraka ka velikom cilju, pa kaže:

Ko ne nađe vremena da bi uživao u malim koracima koji vode ka velikom cilju, ne će doživeti pravu sreću u životu. Nijedna sreća nije tako lepa kao ta do koje se dođe sa mnogo malih koraka. Brz uspeh ne vodi pravom zadovoljstvu. To znači da bi ste morali svakom malom koraku tako veseliti kao da je on veliki konačni cilj.

Isto se dešava i ljudima koji pokušaju sve dostići snagom volje. Moć volje nije ništa drugo nego hvalisavi simbol besmislene prisile koju primenjujemo sami na sebe. Ko se mora prisiliti, da ostvari kakvu želju, neće moći stvarno nikada da se veseli svojim dostignućima.

Prinuda je za mnoge ljude takođe stvar vaspitavanja pokornosti drugim osobama koji imaju autoritet. Pokoravaju im se samo zato jer imaju veće moći, više novaca, bolji položaj ili više znanja u određenoj oblasti. Ti, koji nekoga slepo

poštuju, ne smeju da se čude ako ga budu oni iskorišćavali.

To lako preprečimo pomoću tri načela:

1. Svakome sam ravnopravni partner.

2. Niko nije bog. Svako je zamenljiv i može se zaobići.

Radije iskoristim kakvu drugu mogućnost nego da budem od bilo koga zavisian.

3. Namesto da bi se divio ljudima koji imaju viši status, zahtevam od autoriteta da se ponaša promišljeno.

To se može reći takođe da smo se odlučili za kvalitet a ne za kvantitet, kao i za produblјavanje a ne za površnost. Moramo se odlučiti za to da pri stvarima koje počinјemo koliko je god moguće da uživamo u njima, kao i da što manje stvari da ih unapred određujemo kao nužno zlo. Ovo nije pitanje znanja kojeg možemo naučiti iz knjiga. To isto ne znači da se moramo ponašati po naučnim saznanјima. Takođe nije u pitanju kakva druga sposobnost, koje čovek ima ili nema. Ide se za vlastitu odluku - svako se može sam da odluči hoće li promeniti svoje stanovnište do svakidanјeg života ili ne.

Snaga volje se precenjuje - bitnija je snaga istrajnosti i strpljenja. Manja mi volje, je najobičniji izgovor da se prepusti sve što nije priprosto i što ne možemo brzo završiti.

Često govorimo: >>Imao je snažnu volju, pa se probio.<<

Snažna volja važi za simbol snage, koju moramo dobiti ako hoćemo da preživimo. Ko ima moć, drugi mu zavide. Ko ima moć služi drugima za ugled. Ta moćna volja, kojoj pripisujemo toliki značaj, koju tako obožavamo, koju izjednačavamo sa moćju, s posobnošću pribavljanja vrednosti i drugim junačkim pridevima, nas u stvari ograničava u razvoju. Jer sam pomisao da nešto moramo stvoriti, izaziva pre svega odbranu, otpor i strah da ne budemo mogli to ostvariti.

Uzrok da mnogi ljudi dostignu izvanredne stvari nije njihova volja već strah da će omanuti. Strah pred neuspehom pak je motiv, koji pokreće i posledice, koje deluju ne samo na nas, nego i na našu okolinu. Najčešće je tu jezgro netrpeljivosti, s kojom tako mnogi ljudi sile sebe i druge, da počnu stvari koje ne žele da počnu. Svet je pun ljudi kojima život čini samo prinuda i bojazan koje ih gone na najveća naprezanja. Ubedeni su da moraju stalno pobeđivati a nikako ne smeju popustiti.

Kakva je druga mogućnost?

To je mogućnost zadovoljstva bez prisiljavanja. To je mogućnost da ne prisiljavamo s snagom volje i sebe i druge da bi postigli cilj. Bolje je da se oslonimo na druge sposobnosti,

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

kao što su strpljenje i istrajnost. Strpljivi smo i ne pokušavamo danas da išta izsilimo jer će se to samo po sebi pojaviti u kakvom drugom vremenu. Mi samo treba da pokušamo da stvorimo za to uslove.

U suštini nije ta alternativa ništa drugo nego bavljenje sa umetnošću egoizma. Čim se više poistovetimo s tim što želimo dostići, tim je manji strah pred neuspehom. Uopšte važi da bojazan isčezava što smo više spremni da se bavimo sami sobom.

Obrađujući problem autoriteta, autor postavlja pitanje: Čemu bi druge više poštovali od samog sebe?

Tako su nas vaspitavali - od detinjstva do zrelosti: poštovanju autoriteta; poštovanje ljudi koji na nekom području bolje znaju od nas; poštovanja do titule, do predpostavljenih, do vlasti i novca. Zato nas ne iznenađuje da s vremenom podredimo nekakvom obredu pokornosti koji koristi drugima.

Za sve, koji bi voleli druge tako ili drukčije iskorišćavati, je taj obred prikladno sredstvo za nametanja vlasti. Zato će učiniti sve da ga održe u svojim rukama. Čim su drugi pokorniji, tim je lakše ih iskorišćavati.

Ljudima koji stoje u redu pred uredom, pre nego što im dozvole da pristupe, poručuju. tako da ih ponižavaju: >>Samo

sitan crvić si. Ako ne poštuješ vlast, ne ćeš dobiti što si hteo.<< Budući da se ljudi boje šikaniranja, iskazuju vlastima poštovanje, ali bi trebalo upravo da bude obratno. U obred pokornosti spada i to, da moraju ljudi stupati svaki posebno. Moraju da se osećaju usamljeni i napušteni. Pored sebe ne smeju imati drugoga čoveka koji bi im držao stranu. Tako su na milost i nemilost izloženi službeniku, koji tako može da pokaže svoju nadmoćnost nad čovekom koji se sretne sa birokratskom mašinom. Samo od tog službenika zavisi da li će vaš zahtev rešiti brzo ili kroz neku godinu.

Takođe nije slučajno da mnogim lekarima dobro dođu pune čekaonice. Tako se čekajući vaspitavaju poštovanju. Čekanje, mrka lica pacijenata, strahopoštovanje koje izražavaju kada ih pokliče u ordinaciju - sve to stvara poželjnu odstojanje između lekara i pacijenta. Ti koji ga smatraju najsvetijim, ne bi ni pomislili da bi bez poštovanja zahtevali više vremena i truda nego što očekuju. Lekari ostavljaju utisak da uvek detaljno znaju šta bolesniku nedostaje. Čak najčešće prepisuju nedužne lekarije kao da su čudotvorni lekovi. Ako lekovi ne pomažu, lekar spretno izbegne komentar da ostane njegov autoritet bez mrlja. Svakako su tu i bolesnici koji ne sede po čekaonicama.

Najave se telefonom i sve ide glatko. Ti su privilegovani jer imaju dovoljan uticaj i novac. Tome su skloni i lekari.

Autoriteti su na svojim područjima uvele čisto posebne postupke po kojima možemo da presudimo koliku meru poštovanja moramo iskazati. Što je osoba važnija, to više čekamo na prijem, tim više imamo stanica do nje, i više predprostora. Vodeći ljudi imaju koliko je moguće velike prostore koje snadbjevu sa odgovarajućim nameštajem i stolom što dalje od vrata. Tako posetilac mora odmah da vidi s kim ima posla i da s poštovanjem premeri odstojanje do stola i kakav je nameštaj. Sve to mu ulije dobru dozu poštovanja pre nego što progovore i jednu reč. Različitim obredima podređenosti pokušavaju ljudima pokazati kako su mali u primeru sa autoritetom.

Ne bi bilo realno ako bi pokušali promeniti takav sistem podređenosti. **Iskustvo nas uči da svaki novi sistem koga ostvarimo opet deluje po istim zakonitostima.** Svako od nas je deo tog sistema i pokušava da sačuva svoj položaj ili da ga izboljša. Podredi se svom predpostavljenom, ili lekaru, ili kakvom službeniku, da bi imao od toga korist. S druge strane pokušava podrediti potčinjene.

Takav sistem postoji bilo nam to mило ili ne. Svak posebno

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

se odluči kakav će stav da zauzme prema njemu. Nešto je sasvim drugo, ako drugima prepustimo njihove privilegije samo zato jer im je uspelo, da nam uteraju strah u kosti, ili ako pak stvaramo jednakopravne mogućnosti za suočenje sa njima. Ide se zato da odbranimo svoj životni prostor. A oni znaju: Što smo više odlučno pripravljeni na to, što se više promišljenije ponašamo da time ćemo bolje znati da iskoristimo svoje mogućnosti takođe protiv na izgled nadmoćnijem napadaču. Taj koji nije ograničio svoj življenski prostor, osetiće se ugroženim i pokušaćea podređivanjem moćnijem osigurati pak najmanju meru kositi. Pa je još i ta mera ovisna od napadačeve dobre volje.

Ako se hoćemo zaštititi od toga da nas drugi ošteti moramo se držati trih načela:

1. Svakome, ne gledajući na to kakav autoritet ima, sam ravnopravni partner i ne dozvoljavam da se prestrašim obredima pokoravanja.

2. Za svakoga i za sve što me prisiljava na jedini autoritet na određenom području, tražim alternativu. Ovde treba dati naglasak da se nikome ne treba podređivati ako nađem za njega odgovarajuću alternativu. Podrediti se moram samo traženju alternative. Mnogi se podrede različitim diktatima, samo zato

jer su komotni da bi tražili drugu alternativu.

3. Ako me autoriteti pokušaju podrediti , branim se tako što nabavim iscrpne informacije. Ljudi se okruže statusnim simbolima i obredima jer pokušavaju da budu nedodirljivi. To je jedan od šušinskih razloga da tako daju naglsak na poštovanje autoriteta. Voleli bi da počnu što im koriste, a ne da odgovaraju ljudima koje iskorišćavaju. To ide najčešće jednostavno, ako drugome dokažu da ne zna. Pri tome je ta neznalica uvek samo onaj koji se zadovolji s tim i koji se topi od poštovanja drugih samo zato, jer na takvom području znaju više nego on.

Iskustva nam govore da takvo nametanje autoriteta ulivanjem strahopoštovanja im treba da ne bi polagali račune. Uprkos tome moramo biti istrajni u tom zahtevu. Od šefova i zanatlija, od lekara do činovnika. Niko nije od njih nezamenljiv. Mnoge od njih bi već davno zamenili kada bi ih njihovi podređeni, stranke ili bolesnici pozvali na odgovornost. Veliki je broj ljudi koji poštuju isuviše druge nego sebe. Zbog toga:

- **sede skupine samozadovoljnih birokrata za pisaćim stolovima, ubedenih da smo mi zaradi njih, a ne oni zaradi nas;**
- **odlučuju političari, znajući da ti koji su im poverili**

dužnosti, neće ih pozvati na odgovornost ma kakvu štetu napravili.

Nijedna druga revolucija ne vreba kao što vreba revolucija odlučnog samopotvrđivanja svakog od nas. Svako od nas neka se zauzme za sbe, po svojim mogućnostima, po svojim sposobnostima i po svom znanju po odnosima koji vode do ličnog razvoja i samopotvrđivanja.

Niko drugi od nas samih neće nastojati da nam ostvari najbolje uslove za samopotvrđivanje. To moramo stvoriti sami.

Niko drugi ne može i neće preuzeti odgovornost za našu sreću. Sami je moramo preuzeti.

Nikamo ne ćemo stići ako druge optužujemo što smo nesrećni i nezadovoljni. Sami moramo uzeti svoje življenje u svoje ruke.

S tom revolucijom začnimo još danas.

I na kraju u pogovoru autor naglašava da ova njegova knjiga o umetnosti egoizma nije naučno ni pseudonaučno delo, već rezultat njegovog dosadašnjeg života i pokušaja da s njim ovlada.

Na kraju ovog poglavlja treba dati i odgovor: Šta je

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

egoizam?

Egoizam je posebna vrsta etike, koja nema veze sa čovečjom etikom o kojoj je ranije bilo govora. Egoistična etika počiva na tome da svaki čovek treba da misli prvenstveno na sebe i da u svemu što radi, gleda najpre svoju vlastitu korist, bez obzira na druge, pa čak i na njihovu štetu. Kod tih ljudi - egoista, je >JA< vrhovni princip i najviše moralno dobro. Teoretski se to opravdava da je nagon samoodržavanja kod čoveka bitan pa je osećaj za vlastito >JA< primaran, a osećaj za druge je izvedeni osećaj. Ti protagonisti egoizma tvrde >da je egoizam prirodan i normalan za čoveka< , pri tome zaboravljaju da je osnovna razlika između čoveka i životinje, spremnost čoveka da ugrozi vlastiti život da bi spasio drugog čoveka. Prema tome osnovni osećaj čovečnog čoveka je altruizam - ljubav prema bližnjem, a ne egoizam. Oni koji su ostali egoisti i dan danas se veru po drveću. Protagonisti egoizma žele da čoveka vrate na drvo i, po svemu sudeći kako danas stoje stvari, izgleda da su u tome uspeli. Od čoveka koji je do pre jedno 10 - 12 hiljada godina išao stvaralačkim, generičkim putem, sve više i više prave civilizovanog majmuna, stvarajući od njega destruktivno biće.

Egocentričnost je usko povezana sa egoizmom i označava

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

čovekovo ponašanje gde on sebe i svoju korist stavlja, svesno ili nesvesno, u centar svega i sve prosuđuje i ceni na osnovu takvog svog gledišta. Tipičan takav primer ponašanju su deca na početku svog života, kada dete stavlja sebe u centar svega, ne vodeći računa o drugima. To je podsvesni egoizam ranog doba, koji se uglavnom prevaziđe vaspitanjem i življenjem sa roditeljima i drugim ljudima. No, jedna dobra većina ne odraste do kraja života.

Uticaoaj informacionih i zabavnih medija na ponašanje čoveka

Pod informacionim sistemima podrazumevamo, uglavnom, radio, televiziju i štampu. A pod zabavnim podrazumevamo bioskop, pozorište, balet, video igre, muziku, disko klub, literaturu, razne časopise i sl.

U svom razvoju oruđa za svoj opstanak čovek je razvijao i sredstva za informisanje i zabavu. **Do današnjih dana razvoj tih sredstava je dostigao takav nivo da su postala, ne jedno od opasnijeg oružja, nego najopasnije oružje u rukama čoveka stvorenog od njega samog. Opasnije i od atomske bombe!**

Šta se danas događa ma gde na kugli zemaljskoj, praktično je svima na svetu u istom trenutku poznato ako imaju neko od sredstava za informisanje. Kazaćete, to je lepo. Šta ima tu opasnog?! Na izgled ništa. **Da su to stvarno sredstva za informisanje i zabavu, stvarno bi sve bilo lepo. No, mi smo daleko od toga. Na žalost danas su sredstva za informisanje postale fabrike za proizvodnju vesti namenjene za manipulisanjem sa ljudima. I to zbog toga da bi se drugi opljačkao. odnosno rečeno >civilizaciskim< jezikom da se što**

više zaradi. Da bi se to postiglo moraju vesti da se proizvode kao u svakoj fabrici. Morate da imate sirovine, odnosno predmete koje treba preraditi ljudskim radom da bi se dobio proizvod za prodaju. Tako od stvarnog događaja se delovanjem ljudskog rada to pretvara u željeni >proizvod<, prema zamisli nekog gore za one dole. Važno je napraviti >proizvod< koji će privući ljude da što više ga >kupuju<, odnosno >gutaju<. **Budući da to donosi neku zaradu, odnosno pljačku, to je sve dopušteno da bi se ona i ostvarila.**

Sa današnjim sredstvima za informisanje možete od najljućeg neprijatelja praktično preko noći da napraviti najvećeg prijatelja, i obratno, od prijatelja - neprijatelja. Možete da većinu ljudi pobuđujete kako hoćete, da ih usmeravate u kom pravcu želite. Tehnika je danas tako razvijena, naročito video-tehnika, da možete da imitirate šta hoćete kao da se stvarno desilo, a od stvarnog događaja napraviti šta želite da vide korisnici sredstva za informisanje. Šta se stvarno zbilo. niko ne istražuje. Autor je radio u sredstvima za informisanje neko vreme i može da tvrdi sledeće: Sve što vidite, slušate ili čitate možete odmah pola da bacite u vodu, a o drugoj polovini da dobro razmislite šta je tu stvarnost. Naravno ako želite da

znate istinu. Na žalost, većina sve to prima kao zdravo za gotovo.

Glavni udar >proizvoda< sredstava za informisanje je usmeren na ljudske emocije i to na njihovu destruktivnu stranu, na niske nagone, na ubijanje. Ta, navodno, sredstva za informisanje i zabavu su praktično uništili sve što je čovečanstvo dosada postiglo u oblasti kulture, etike i morala. Dok je industrija skoro već potpuno uništila prirodu i uskoro će je dokrajčiti, dotle mediji su skoro uništili um čoveka i uskoro će ga sasvim uništiti. Trovanje ovim medijumima je daleko štetnije od trovanja duvanom ili od preteranog holesterola, jer neuništava samo pojedinca, nego i ljudsku kulturu.

Vanredni profesor iz Los Anđelesa Danijela H. Medison u jednom svom članku pod naslovom **>Televizija razara um<** kaže:

>Tako reći svakog meseca se objavljuju novi izveštaji o propadanju američkog uma. Svaka studija ukazuje na direktnu povezanost između skromnih intelektualnih rezultata i stalnog gledanje televizije. Nikakvo čudo. Broj tih studija je istovetan sa brojem studija u kojima se govori da nezdrava hrana uništava telo ili da cigarete uništavaju pluća. Kao društvo, ulažemo sve veće napore da ocrnimo duvanske proizvode. Ima nas

dosta koji smo skloni zdravoj hrani kod koje čak i treće razredni proizvođači hrane pomalo smanjuju procenat masnoće, šećera, soli i hemikalija.<

>Ali mi i dalje buljimo u besmislene reklame, filmove punih nasilja, komedije situacije, slušamo opsene pesme, otrovne dijaloge na TV tribinama, iako oni degradiraju naš um, naše porodice i naš narod.<

>Pitamo se zašta nam se porodice raspadaju? Mi provodimo više vremena sa >pametnim< porodicama na televiziji, nego sa pravom porodicom iz susedove kuće ili čak sopstvenom. Porodice zaražene medijima ne mogu se proslaviti svojim strpljenjem, saosećanjima, produktivnošću ili razmišljanjem.<

>Zašta je naša politika podmitljiva i raskolnička? Zašta je na našim TV tribinama sve crno-belo, naša strana i njihova strana? Činjenice se izvitoperuju da bi se jedna strana podvrgla ruglu, a ona druga izgledala dobra. Kako dete, koje stalno sluša izvitoperenu istinu, može da se nauči da se otvori prema novim idejama i proveri njihove istinitosti? Šta će biti od tog deteta koje od ranog detinjstva gleda crtane nasilničke filmove, video igre gde osnova uglavnom nasilje i ubijanje, koje se igra igračkama koje služe za ubijanje ljudi i sl.? I kad mu se to

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

kad odraste nastavi u drugom vidu, kako tako formirani čovek može da voli svoga bližnjega, uopšte da voli i da bude generičko biće? Može li se od njega očekivati drukčije ponašanje osim destruktivnog i nasilja svake vrste?<

>Zašta naša nacija vodi svet u materijalizam, u seks bez odgovornosti i u nasilje? Stotinu puta dnevno nam reklame govore kako da rešimo neki problem kupovinom nečega. A između reklama, emisije imaju samo jedan cilj - da nam zadrže pažnju do sledeće reklame.<

>Naša je kultura proisticala nekada iz iskustva sa zemljom. alatkama, materijalima, porodicom, susedima, prirodom. Nju sada u prodavnicama snova u Njujorku i Kaliforniji izmišljaju ljudi koji jedino žele da nas drže u stanju sluđenosti i piljenja u ekran. Zbog svoje lične koristi - profita.<

>Pretpostavimo da se rešimo da nešto uradimo u vezi sa ovim napadom na kulturu. Na prvi pogled nije baš jasno šta bismo mogli da uradimo, **budući da su naši razoreni umovi prestali da prave razliku između slobodnog političkog govora, koji je od suštinskog značaja za demokratiju, i slobodnog komercijalnog govora, koji može da podrije demokartiju zajedno sa svim onim što ima nekakvu vrednost.<**

>Ako ove dve kategorije stavimo na svoje mesto, može nam se desiti da nađemo isto toliko načina za obnovu kulture koliko i za zaštitu pluća. Možemo da krenemo od javnih milijaderskih kompanija do privatnih profitera.<

>U međuvremenu je dug put do dugmeta za isključenje medija. Zna se da ga je teško njega pritisnuti, zato što se, baš kao za duvan i hranu, čovek vezuje za trećerazrednu kulturu. Ona nas toliko kljuka iluzijama da više ne znamo da li živimo pravi život ili ne...<

Kada smo već kod američkog društva interesno je videti šta je o njemu mislio Albert Ajnštajn: >Sjedinjene Američke Države je zemlja koja je iz varvarstva prešla direktno u dekadenciju a da nikada nije upoznala civilizaciju.<

Posmatrajući pojavu nove ravnodšnosti u minhenskom Institutu za tehnologiju se pitaju: **Postajemo li roboti?** Naučnici su zabrinuti: mozak mladih sad brže ide k stanju >sužene svesti<.

Odlomci iz televizijskih serija i filmova koje su psiholozi prikazali svojim ispitanicima sadržali su prizore kasapljenja, krvoprolića, raskomadanih ljudskih tela. Većina odraslih

gledalaca, užasnuta, odbila je da taj program gleda do kraja. **Deca nisu imala takvih problema.** Njima je jedino bilo važno da li je radnja dovoljno napeta i uzbudljiva. Prizore klanja posmatrala su bez i najmanjeg uzbuđenja.

To je samo deo istraživanja koja su pre više od dvadeset godina započeta u Minhenu. Ispitajući jačinu čulnih utisaka na grupi od oko 4.000 ljudi, psiholozi su zapazili da iz godine u godinu slabi osetljivost čula mirisa i ukusa. Nisu se zbog toga previše uzbuđivali jer su dva najvažnija čula, vid i sluh, ostala neizmenjena. Početkom osamdesetih godina, međutim, i ova čula počela su kod sve većeg broja ispitanika da >otupljuju<.

>Ludski mozak naprosto sam sebi povisio pragove osetljivosti< objašnjava psiholog Hener Ertel. >Nadražaje koji su ispod tog praga, a koji su ranije primani bez teškoća, on više uopšte ne beleži.<

Minhenski psiholozi dele generacije držeći se dveju, graničnih godina - 1949 i 1969. Osobe rođene pre 1949. kažu oni, imaju >stari< mozak, kod rođenih između 1949. i 1969. taj mozak je već izmemjen, dok rođeni posle 1969. imaju >novi< mozak.

Pored toga što je manje prijemčiv za nadražaje, >novi< mozak ih drukčije obrađuje. Smanjen je broj unutrašnjih ukrštanja i

veza među neuronima. Dok su ranije vizuelni utisci išli preko više raznih kanala, zahvatajući i delove mozga u kojima se stvaraju emocije, sada idu najkraćim putem, pravo u centar za vid. To je razlog što su ispitivana deca mogla tako ravnodušno da gledaju grozote na ekranu.

Pretpostavlja se da je >novi< mozak nastao kao odgovor na neograničenu poplavu utiska i podataka koji ma nas zasipaju savremena sredstva za informisanje, posebno televizija i drugi mediji. Pošto ne može da obradi toliku gomilu podataka odjednom, mozak s jedne strane odbacuje slabije nadražaje, a s druge uprošćava obradu primljenih utisaka. Različiti, često i protivrečni, nadražaji sada se primaju i pante svaki za sebe: mozak nema vremena da ih dovede u vezu i međusobno uporede.

Tako ono što se doskoro smatralo šizofrenijom, ili bar >podeljenom< svešću, danas postaje normalno. Mladi odrastaju sa protivrečnostima i navikavaju na njih. Filozof Gert Gerken naziva to >nova ravnodušnost<. Otuda je moguće to da se u isto vreme bori protiv stvaranja ozonskog rupa, a ipak masovno upotrebljavati sprejove koji su njihov glavni razlog, a u ladicama držati njihovu efikasnu zamenu bez tih efekata. (Autoru su u istražnom centru kompanije Siemens u Erlangenu još davne

1965. pokazani svi tipovi hladilnika bez ikakvog gasa - freona 12, koji najveći uništavalac ozona. Na pitanje zašto ih ne proizvode, odgovoreno je da kompresioni idu još dobro. Prodaju samo po neki komad za nekog od šeika koji želi hladno piće ili klimatizaciju u svom pozlaćenom autu. Navodna odluka da se 2.000. godine prestane sa proizvodnjom freona, verovatno je osuđena da propadne. Ko će baciti ogromne pare uložene u masovnu proizvodnju hladilnika i zamrzivača?!) Otuda se u zemljama Evropske zajednice uništavaju tone i tone namirnica, dok u isto vreme milioni ljudi u nerazvijenim zemljama gladuju i umiru od gladi.

>Nova ravnodušnost< pomaže pripadnicima mlađih generacija da prežive u svetu koji dolazi. Ipak ne treba im previše zavideti. Uz smanjenu osetljivost na nadražaje ide i smanjenja sposobnost za uživanje. Minhenski psiholozi su to matematički dokazali određivši takozvani >indeks uživanja< čija je osnovna vrednost 100. Utisci ispod 100 pretstavljaju gađenje, od 100 do 120 su neutralni, dok iznad 120 počinje zadovoljstvo.

Indeks je meren svakih pet godina, počev od 1971. na >paketu< od 18 osnovnih namirnica (među njima su, na primer, hleb, riba, krompir, kafa, grejpfrut). Strogo se pazilo da

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

kvalitet namirnica bude isti prilikom svakog istraživanja. Utvrđeno je da prosečni indeks uživanja kod nemaca 1971. iznosio 154, deset godina kasnije pao na 150, da bi 1991. bio 143 poena. Kod žena je u proseku pet poena viši, a promene su manje kod starijih iznad 40 godina.

Prema tome, ako vam se čini da vaše omiljeno jelo ili piće više nije onako ukusno kao nekad, možda krivica nije do proizvođača, nego da vašeg mozga. Slatkiši danas moraju biti slađi, limun kiseliji, paprika ljuća da bi postigli isti efekat kao ranije. Naučnici su to precizno izmerili: prag osetljivosti mozga, dakle ona granica ispod koje on uopšte i ne opaža ukus, povišio se za trećinu u oblasti slatkog; za gorko se udvostručio, dok za slani i kiselo povišenje iznosi od 44 do 60 procenata.

Isto je i sa drugim čulima. Pre 15 godina je mogao nevac da razlikuje 300.000 zvukova. Danas taj prosek iznosi 180.000, a kod mnoge dece pao je na 100.000. To je dovoljno za >rep< ili >fank< muziku, ali ne i za uživanje u klasičnim simfonijama. Što se tiče jačine zvuka, smatralo se da jačina zvuka negde oko sto decibela stvara bol. Danas gotovo svaka diskoteka prelazi tu granicu. Mozak počinje da prihvata najjače tonove ali zato

postaje gluh za one tiše.

I u oblasti seksa naučnici iznose slične obeshrabrujuće podatke. Nekada bi se muškarci ludo uzбудili posmatrajući reklame za donje rublje u katalogima robnih kuća. Danas i prizori iz >tvrdih pornića< mnoge ostavljaju ravnodušnim. Vrhunac seksualnog uživanja ocenjen je pre petnaest godina indeksom 190, danas je pao na 170. Ako se tako nastavi Nemci će postati aseksualna bića. Ispod 150 poena, smatraju psiholozi, većina ljudi gubi volju za polnim kontaktom jer im on pruža premalo zadovoljstvo u odnosu na uloženi fizički i emocionalni napor.

Estetsko uživanje u vertikalnoj pravoj liniji zaista je mršavo zadovoljstvo u poređenju sa seksom, ali zato može precizno da se izmeri. Sve 1986. indeks estetskog uživanja je iznosio 106, danas je 104. To može da bude sitna razlika, ali nije.

>Ako u tim najosnovnijim, nasleđenim svojstvima dolazi do promena< kaže dr. Ertel >onda je u pitanju samo grada mozga. Proces je započeo pre četvrt veka, isprva sasvim sporo, ali se sada dramatično ubrzava. Ono što je priroda predvidela za izuzetne situacije, takozvano >stanje sužene svesti<, sada

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

malo-pomalo postaje opšta osobina. Mozak prima samo najjače nadražaja, a ni njima ne dopušta da dođu do svesti, nego ih odmah smešta u memoriju.<

Posmatrajući moždane ćelije pod mikroskopom, neurofizilozni još zasad nisu otkrili promene u njihovoj građi. Ali, to je samo pitanje vremena, smatraju oni. **Znači li to da će se u 21. veku ljudi pretvoriti u neku vrstu robota, zombija ili >terminatora<, koji će u polusvesnom stanju koračati po Zemlji reagujući samo na jake udarce, bleštavu svetlost i najglasnije zvuke, nesposobni da razmišljaju i da osećaju,** pitaju se minhenski psiholozi.

Eto toliko od minhenskih psihologa. Kakva nas budućnost očekuje u razvoju tih informaciskih medija biće reči u daljem izlaganju. To nisu neke prognoze to je nešto što je već počelo i što će uskoro da obuhvati sve razvijene zemlje, a naročito one najbogatije.

* *

*

Multamedija - televizija budućnosti, počela je svoj pohod. Holivud i Silikonska dolina ruku pod ruku naći će uskoro dopunu svoje delatnosti u sve realnijim video igrama. Video igre, pošto

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

ujedinjavaju prividnu stvarnost u prave snimke, ostaju glavna podloga tehnologijama vezani za razvoj sistema multimedija.

Kao što je televizija pre dvadesetak godina gotovo potpuno uništila bioskope, sada video igre, uglavnom japanske, ozbiljno prete da rasture i najveće svetske TV mreže: mladi sve češće gase programe da bi uključili konzolu - komandni pult računara. Kako se spasiti, pitaju se TV kompanije? Odgovor je jedan - svemogućim televizorom koji neće ličiti ni na šta dosad poznato. Da vidimo šta će sve moći taj svemogućí televizor.

1. TV programi

Sistem multimedija otvoriće eru televizije po narudžbini - gledaćete ono što želite, kad zaželite. Hoćete neki film, komediju, pozorišnu predstavu, najnovije vesti, sportske rezultate, video igrice isl., imaćete to u bilo koje vreme dana ili noći.

2. Poželite li na primer picu dok gledate neki film lako je naručite preko malog ekrana. Otkucajte narudžbinu na tastaturi i uskoro će odjeknuti zvono na vašim vratima - dostavljač je stigao. Američke kompanije za telekomunikacije već su potpisale ugovore sa firmama za isporuku do kućnih vrata. Supertelevizor će ukinuti kasete i videoteke, ali će do

maksimuma razviti novo zanimanje dostavljač. Računa se da će u dogledno vreme svaki 30. stanovnik planete baviti zanimanjem koje je u vezi sa multamedijom.

3. Banke podataka

Iz celog sveta u vašu sobu moći ćete da dobijate svakojake podatke. To sada se radi preko minitela, ali to će biti daleko bolje preko supertelevizora. Osim pristupa na stotine različitih usluga (od lekarskog saveta do turističke agencije) svako će moći da se poveže sa bankama podataka u zemlji, ali i u inostranstvu i da potraži ma koji odgovor. Dobiće te ne samo podatke, već i reprodukciju slika, filmove i sl.

4. Vaš pomoćnik

Preko planetarnih i u zemlji malih oglasa malih oglasa lako možete da oglasite šta hoćete i da se javite na oglašavanja drugih. Pristup će biti brži preko supertelevizora nego kako se to danas radi.

5. Finoteka

Snimanje svoje muzike iz daljine lako uraditi ako otkucate kod i imate u vašem supertelevizoru univerzalni kompakt disk - sva muzika sveta biće vaša zahvaljujući kablovskoj ili telefonskoj liniji. Telepošiljke će se takođe proširiti i na

igre i na video. Sve to, naravno, dok gledate ili slušate neki drugi program.

6. Videofon

Najzad glas i slika vašeg sagovornika pri razgovoru telefonom. To se veoma jednostavno dobija: ekran televizora se povezuje sa slušalicom telefona. Slika sagovornika se pokazuje u uglu programa koji vi i dalje gledate.

Ovo dosada rečeno nije nikakva naučna fantastika. S tim se već startovalo. Početkom 1994. godine dva finansiska džina, telefonska kompanija Bell Atlantic i kablovko-računarska kompanija TCI sklopile su ugovor vredan 33 milijardi dolara - transakciju kakvu Vol Strit, centar svetskih finansija, nije dosada video. Zašto je to urađeno je jasno - tržište je već zasićeno postojećim elektronskim proizvodima, konkurencija velika i prošle su zlatna doba mikroelektronike. Profit treba zadržati po ma koju cenu.

Kada se uzme šta su i ovako skromna sredstava medija za informacije i zabavu učinila na ljudsko ponašanje, to ovaj supertelevizor može samo da multiplicira. Neki su sumnjičavi da će ovaj poduhvat uspeti iz raznih razloga. Ali se toliki kapital ne ulaže ako se misli da neće uspeti. Najbliže istini

je izjava jednog mladog inženjera iz >Ferst Persona<, filijale fabrike mikročipova >San<:

>Mi ovde u Silikonskoj dolini izmišljamo msšinr, siteme. Na ostalima je da smisle na koji način će ih najbolje iskoristiti.< Oni, kojima je glavna profit, tj.pljačka su to već pokazali da znaju - usmeriće ljudsko ponašanje na >svoj mlin<.

Šta još utiče na ponašanje čoveka

Šta dominira u ponašanju ima različitih mišljenja, ubeđenja i teorija, a za većinu autora je to - nagon samoodržavanja. Na primer, s tim se slažu i Frojd i Adler. Međutim Frojd smatra da čovekovo ponašanje određuje na prvo mesto polni nagon pa zatim agresija - destruktivnost u čoveku. Adler smatra da je na prvom mestu želja za moć pa zatim agresivnost, a da je polni nagon samo odušak želje za pokoravanjem i dominacijom. Osujećenje ove želje, po Adleru, dovodi do stvaranja >>kompleksa inferiornosti<<.

Šta odlučuje kakvo će biti čovekovo ponašanje, po Frojdu to su id, ego i superego. Id obuhvata nagone s kojima se čovek rađa i osnovne potrebe slične instiktu. One izazivaju napetost koja se može odstraniti jedino ako se potrebe zadovolje. Delovi ida su jedine komponente ljudskog ponašanja s kojima se čovek rađa, ego se razvija kasnije. U suštini je ego čovekovo prilagođavanje sredini. Budući da je normalno usmeren na zadovoljavanje nagona ida, čovek deluje često u pravcu suprostavljanja pobuđenim nagonima kada oni dopru u svest. Deluje tako što kontroliše muskalaturu služeći se pri tom čulnim

organima, pamćenjem i jezikom. Po Frojdu želje koje odbacuje ego se suzbijaju, a energija, za koju se pretpostavlja da je veza te energije i organizma, sabija se u podsvesno ili se pak pretvara u nešto drugo, u neku drugu delatnost. Superego sadrži čovekove predstave o ispravnom i pogrešnom, kao i njegove nadzore i ideje o stvarima - ukratko, njegovu etiku - moral i, delimično, podsvesni sistem vrednosti. Dakle, predstavlja ono što se u svakodnevnom životu naziva savest ili, osećanje čestitosti, pristojnosti i moralnosti. Po Frojdu čovekovo ponašanje je rezultat kako deluje ego i superego, koliko su oni u harmoniji ili disharmoniji. Suzbijeni nagoni od strane ega i superega mogu, pod određenim uslovima, da izazovu kod čoveka neurozu. Superego je rezultat vaspitanja, uticaja sredine i čovekovog prihvatanja, odnosno odbacivanja tog vaspitanja i tih uticaja. Frojd je tek u svojim poznim godinama došao do saznanja da su agresija - destruktivnost isto tako primarni nagon čoveka kao i polni. **Frojdm je odbacio ideju prosvetitelja o dobroti čoveka, a prihvatio je jevrejsko-hrišćansko shvatanje o grešnom čoveku.**

Postoje i druge teorije i škole psihoanalize čoveka i njegovog ponašanja, odnosno traženja šta je tu bitno.

Jedna interesatna teorija je od Junga koji tvrdi da ljudi poseduju >>kolektivno nesvesno<<, to jest da im je podsvesno usklađeno ponašanje. Izvesna istraživanja u zadnje vreme daju mu za pravo o postojanju nečega takvog.

From , na primer, smatra da je čovek pametniji, inteligentniji i sposobniji za odlučivanje u snu nego na javi. Dalje, upozorava da je čovek na putu da izgubi tu praiskonsku mudrost, zaboravljeni jezik i arhitijske simbole kojima je usmeravan život primitivnih ljudi. Negira Jungov transcendentalan izvor ljudskog ponašanja, smatrajući da je to naše vlastito mišljenje. Dalje smatra da uticaji kojima smo podvrgnuti kada smo budni, višestruko deluju na naša intelektualna i moralna dostignuća. Možda su, i jedan i drugi u pravu.

Rank pa smatra da je rođenje za čoveka traumatičan događaj u odnosu kako je živeo kao fetus. Dalje smatra da se čovek upinje celog života ne bi li se oporavio od te traume. Ta njegova teorija je jako kritikovana, a neka poslednja istraživanja donekle mu daju za pravo.

Postoji hipoteza o psihičkom jedinstvu čoveka u njegovom ponašanju. Tako Margaret Mid iznosi da nisu poznate razlike

između ljudskih rasa koje ometaju ili olakšavaju učenje kulturnih formi. Pri tome smatra da se moraju uzeti u obzir velike individualne razlike kao što su po polu, temperamentu, konstituciji ili po drugim genetskim faktorima koji se javljaju u istom opsegu kod svih vrsta.

U SAD je u nekoliko prihvaćena jedna škola mišljenja da se presudni uticaj na ljudsko ponašanje nalazi u detetovoj sredini, posebno u njegovim emotivnim odnosima s roditeljima, braćom i sestrama. Ta škola smatra da od toga koliko se pruža detetu do tri godine života zavisi njegovo ponašanje kao odraslog. Reč je o primarnim crtama karaktera o koji je bilo reči na početku prethodnog poglavlja. **Smatra se da otisci ovih ranih iskustava duže traju i teško se menjaju. U stvari može da ih promeni samo čovek svojom voljom i vlastitim prevaspitavanjem, odnosno neki revolucionarni događaj iz Jungovog kolektivnog nesvesnog. Sve ostalo je iluzija da će neko nekoga da popravi, izmeni ili prosveti budući da se ljudi uporno vraćaju starim navikama.**

Agneš Heler je detaljno obradila uticaj vrednosti na ponašanje čoveka u društvu. Smatra da su kategorije vrednosne orijentacije neophodne čoveku za društveni život. Te kategorije

vrednosti preuzimaju ulogu bioloških instikta potisnute svešću. Naš život je u svim svojim aspektima protkan takvim kategorijama vrednosne orijentacije. Te kategorije deli na one u sferi osećanja: ljubav i mržnja, u prostoru: levo i desno, gore i dole, u vremenu: prošlost, sadašnjost, budućnost itd. One nam daju orijetaciju, po Helerovoj, u pogledu društveno regulisanih i uopštivih, poželjnih i zahtevanih sklonosti. Po njoj je vrednost sve ono (i isključivo ono) na šta se mogu primeniti kategorije orijentacije u pogledu društvenog regulisanja, u pogledu norme tj. zakona. Dakle, one ukazuju na to šta treba izabrati a šta izbegavati u najrazličitijim sferama realnosti. One se skoro uvek javljaju u parovima. *Postoje primarne, sekundarne i tercijalne kategorije vrednosne orijentacije koje je lako razlikovati.* Par primarnih (postoji samo jedan) može se primeniti na sve sekudarne kategorije. Suprotno od toga nije moguće. Suprotno od toga nije moguće. Sekundarne kategorije - u svojoj vlastitoj sferi - ne mogu se primeniti na tercijarne, a ni tu nije moguć olobratan slučaj.

Da vidimo šta su te tri kategorije vrednosne orijentacije čoveka.

Primarna kategorija vrednosne orijentacije je par:

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

dobro-loše. On daje orijentaciju u svim sferama realnosti i može se primeniti na sve druge kategorije. Sve što je dobro nije ujedno i prijatno, ali sve što je prijatno jeste i dobro. Ovde je veoma važno pri svrstavanju u ovom paru mogućnost uopštavanja. Ako takva mogućnost ne postoji onda to nije vrednosna orijentacija.

Sekundarne kategorije odnose se na najrazličitije oblasti realnosti i u okviru svoje sfere mogu se primeniti na sve druge kategorije orijentacije. Najvažnije od njih su: dobro i zlo (moralna orijentacija koja se odnosi na postupke i ponašanja), lepo i ružno, koje se odnose na označavanja, događaje, postupke, apstrahovane od lične koristi (ili pružaju samo moralnu satisfakciju), sveto i nesveto (u religioznoj vezi), korisno i štetno (koje se odnose na stvari, odnose i postupke, delom sa vlastitog gledišta, a delom sa gledišta drugih), prijatno i neprijatno (koje se odnose na stvari, događaje, ljudske odnose, zavisno od toga da li pojedincu pričinjavaju radost ili ne), tačno i netačno (koje se odnose na adekvatan ili neadekvantan kvalitet postupaka i sudova), uspešno i neuspešno (koje se odnose na postizavanje nekog cilja, odnosno na nepostizavanje tog cilja), istinito i lažno (koje

se odnosi na adekvatnost statusa i objekta).

Tercijalne kategorije služe za orijentisanje u okviru područja uvedenih sekundarnim kategorijama: par pristojno-nepristojno leži u okviru tačno-netačno, a umetnički-neumetnički u okviru lepo-ružno itd.

Helerova smatra da su ove kategorije vrednostne orijentacije opšte važeće iako im se konkretni sadržaji istopriski menjali. Ta promena zavisila je najčešće od onih koji su bili na vlasti, bilo kao individue, bilo kao grupe. Isto tako da su one nastale zbog menjanje subjekata na koji se odnose. Dakle, po njoj, određivale su ponašanje ljudi u zavisnosti šta su neki na vlasti hteli.

Iz svih tih radova koji definišu ponašanje čoveka evidentno je da to ponašanje čoveka i njegovu ličnost oblikuje kultura (shvaćena kao celokupna nadgranja čoveka), u kojoj se čovek odgaja. Ali to ne isključuje učešće genetskih faktora na čovekovo ponašanje. Čak se danas tvrdi, kao što ranije rečeno, da se taj kulturni odgoj genetski prenaša tako da olakšava taj odgoj. Međutim postoji jedna hipoteza koja ovom problemu prilazi na dosada neuobičajan način i koja, možda, ima pretenziju, a i mogućnosti, da sve ovo na neki način objedini.

* *

*

Reč je o hipotezi engleskog biologa Pola Šeldrejka o navikama prirode. Ta hipoteza obuhvata ne samo čoveka nego celi materijalni svet. Koliko ta hipoteza odstupa od dosadašnjih shvatanja najbolje govori da su mu njegove kolege rekli da je bolje da to uopšte nije napisao. Napisao je dve knjige: >>Nova nauka o životu - hipoteza o formativnoj uzročnosti<< (1981.), a to je dallje razvio u knjizi >>Prisustvo prošlosti - morfička rezonancija i navike prirode<< (1988.). Obe su interesatne za shvatanja ponašanja čoveka i razumevanja nastanka života uopšte, što je i naša tema. U daljem izlaganju o toj hipotezi biće autor , uglavnom, doslovce citiran.

>>Priroda je suštinski habituelna (navika). Među antičkim Grcima rođena je ideja da svetom upravljaju nevidiljivi materijalni principi koji prekoračuju prostor i vreme. Pitagorejci su ih zamišljali kao brojeve i numeričke odnose. Platoničari su mislili da su to vanvremenske ideje ili forme. Obe pretpostavke su ugrađene u temeljemoderne nauke i od 17. veka vladajući nematerijalni principi materijalnog sveta zamišljeni su kao nepromenljivi zakoni koje formulisao

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

matematički bog. (Kurzivi su B.D.)

Do šestdesetih godina 20. veka ova stara ideja nije izgledala sporna. Za vasseljenu se verovalo da je večita mašina i šta bi moglo biti prirodnije nego da njome vladaju večiti zakoni. Ali sa kosmološkom revolucijom, koju je izazvala teorija o velikom prasku, *kosmos je postao sličniji nekom organizmu koji se razvija* nego večnoj mašini. Izgleda da je rođen pre jedno 15 milijardi godina i da je od tada rastao i razvijao se. Evoluirala je cela priroda. Nekada nije bilo ni atoma, ni molekula, ni zvezda, ni planeta, ni kristala, ni živih ćelija. Svi ovi sistemi razvili su se vremenom. *Zašto bi smo onda i dalje pretpostavljali da u svemiru koji evoluira svi zakoni koji njime upravljaju unapred fiksirani, čak i pre nego što je svemir nastao?*

Ideja da prirodne pravilnosti **više liče na navike** nego na produkte večnih zakona izneta je u mojim knjigama. Ovom hipotezom postavlja se da je struktura samoorganizovanih sistema svih nivoa složenosti - kao što su atomi, molekuli, kristali, ćelije, **organizmi, društva**, planete i galaksije - uslovljena delovanjem *specifičnih pojava nazvanih morfička polja, i da ta polja sadrže neku vrstu kolektivnog sećanja.*

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Tako je, na primer, svaki kristal aspirina ili svaki hrast oblikovan poljem, koje je opet oblikovano kumulativnim uticajem ranijih kristala aspirina ili hrastova. Ovaj uticaj prethodnih sistema, koji deluje kroz prostor i vreme, ostvaruje se procesom morfičke rezonanse, koji podrazumeva slično na slično.

Ovas hipoteza bila je krajne kontraverzna za naučnu zajednicu šestdesetih dina - delo zato, što je predstava o večitim prirodnim zakonima već postala stvar duboko usadjene navike u razmišljanju, a delimično stoga što je sama ideja delovanja na daljinu bila neugodna onima koji su mislili da su sva fundemetalna svojstva prirode otkrivena.

Ali ima mnogo indicija da se odvija upravo jedan takav proces. Na primer, odavno je poznato da kristali novosintetizovanih hemikalija u početku teško kristališu, ali po nekom opštom pravilu, s protokom vremena i povećanjem broja kristalizacija po celom svetu, kristališu sve lakše. Primećeno je kada pacovi u nekoj laboratoriji nauče novi trik, drugi pacovi istog soja lakše uče istu stvar, čak kada je laboratorija udaljena na hiljade kilometara. *Postoje obilje dokaza da se ljudske sposobnosti progresivno povećavaju. U medjувremenu, u*

psihologiji je opšte prihvaćene ideja o kolektivnom nesvesnom.

A sada u duhu ove knjige, vinućemo se napred i pogledati, bar budućnost kakva bi mogla da bude.

U devedesetim godinama razne provere hipoteze o formativnoj uzročnosti pokazaće da se morfička rezonansa zaista događa. U strogo kontrolisanim eksperimentima otkriće se da na nove vrste molekula i kristalaona zbilja utiče fomiranjem istih supstanci udrugim laboratorijama.<

>Hemiske reakcije i procesi kristalizacije biće praktično trenirani i to otkriće će veoma brzo uticati na praksu u hemiskoj industriji. Novi procesi će se sistematički ponavljati u pilot fabrika pre proporcionalnog povećanja, a proces treninga će se kontrolisati, umesto da bude prepušten slučaju.<

>U oblasti biologije uloga morfičke rezonanse demonstriraće se u razvitku voćnih mušica i drugih životinja, bakterija i biljaka. Uskoro će postati jasno da su *geni drastično precenjeni* kao nosilac naslednih informacija. Oni sadrže kod koji određuje lanac elemenata u molekulu proteina i utiču na biohemiske promene organizma, ali to neobjašnjava *nasleđivanje forme i ponašanja*, koje se prenose nematerijalno pomoću morfičke rezonanse.<

>Ovo otkriće dovešće do krupne revizije teorije evolucije, kojom je decenijama dominirala škola neodarvinista, s pretpostavkom da se nasleđe može objasniti isključivo pomoću gena i da evolutivne promene zavise od slučajnih genetskih mutacija. Za razliku od samog Darvina, neodarvinisti odbacuju važnost nasleđivanja stečenih karakteristika i urođene efekte navika.<

>U tom smislu ova nova teorija evolucije, sa naglaskom na moć navike, bliža je duhu Čarls Darvina njego njegovih sledbenika iz 20. veka. Štaviše princip univerzalne navike omogućuje da se Darwinov uvid u ulogu prirodne selekcije proširi i van biologije, u sve druge oblasti prirode. **Reprizuju se samo uspešne navike** i njihovo dalje ponašanje postaje verovatnije što su češće u upotrebi.<

>Eksperimentalno će se dokazati da su životinje odista kadre da brže nauče ono što su već naučile druge životinje iste vrste. Što više nauče na jednom mestu, to lakše postaje na drugom. Ovo otkriće doprineće da shvati mnoštvo postojećih anegdota o psima, delfinima i drugim životinjama. Najzad su ljudi takve efekte primećivali vekovima, ali akademski biolozi odricali su im važnost.

Na ovaj nači otvoriće se mogućnost da se intimni međusobni odnosi ljudskih bića i domaćih životinja sagledaju u novoj svetlosti. Na primer, videće se kako je trening raznih vrsta pasa ilikonja izgradio kolektivno pamćenje i kod tih životinja i kod ljudi. *Tako evolucija navika imala je mnogo dublji uticaj na razvoj ljudske kulture i civilizacije nego što je priznavano u eri mehganističke nauke.*

Pouzdana dokazi o lakšem učenju pomoću morfički rezonanse imaće snažnog efekta na metode treninga u poslovnom i industriskom sektoru, u učenju jezika i pripremi sportista.

Ideja da naše uspomene zavise od rezonanse u nama samima u prošlosti bila je dočeka s nevericom osamdesetih godina. Tradicionalna pretpostavka da su sećanja na nepoznati način uskladištena u vidu materijalnih tragova u mozgu.<

>Ali pokušaj da se ti materijalni tragovi otkriju, doživeli su neuspeh. Ta činjenica i pozitivni dokazi o ulozi morfičke rezonanse dovešće do saznanja da naše uspomene zavise od priključenja nas same u prošlost. Mi se priljučujemo i na mnoge druge ljude i na nas utiče kolektivna ljudska memorija ili kolektivno nesvesno.<

>U merama u kojima hvatamo priključak sa konkretnim osobama

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

u sadašnjosti, morfička rezonansa izaziva telepatisku komunikaciju. U meri u kojoj je moguće ostvariti priključak na određenu osobu iz prošlosti, dobija se pristup sećanjima na prošle živote.<

>Saznanje da toliki deo našeg mentalnog života obuhvata uzajamne rezonantne veze s drugim ljudima, prošlim, sadašnjim i budućim, nikoga neće ostaviti po strani. Ne samo naša dela i reči nego i naše misli mogu da utiču na druge - i na one koji to ne znaju, uključujući i one koji još nisu rođeni.<

>Razumevanja da su životinjska društva - kao što su kolonije termita, jata riba i stada jelena - organizovana morfičkim poljima neće samo poboljšati naše shvatanje istorije prirode nego će nas naterati da postanemo svesniji društvenih i kulturnih morfičkih polja unutar kojih živimo. Ta polja imaju nerazdvojimo spojenu memoriju. Bolje poimanje ove grupne memorije i njne moći omogućići će jasno sagledavanje političke i ekonomske stvarnosti i osvetliti važnost nacionalnih mitologija u dinamici mira i rata.<

>Otkriće o mogućnostima primene morfičkih polja kod nove vrste komputera početkom 21. veka daće podstrek čitavom nizu istraživanja. Biće razvijena dva tipa morfičko-rezonantnih

kompjutera. Jedan će zavisiti od sistema tečnih kristala, a drugi od mreže čipova, tako tankoj da će biti izuzetno osetljivi na kvantna kolebanja.<

>Takvi uređaji omogućiće da veštačka inteligencija postane stvarnost, na način na koji je bilo nemoguće sa staromodnim kompjuterima 20. veka. Ovi uređaji stvaraće navike i automatski izmenjivati informacije sa drugim sličnim kompjuterima u svetu, što će učiniti nepotrebnim telefonske komunikacije, radio veze, satelite itd. To će biti predhodnica nove tehnologije, organske pre nego mehaničke.<

>Načelo univerzalne navike ne može se, naravno, posmatrati izolovano. To je sastavni deo evolutivnog holističkog pogleda na svet, kojije nastao u 20. veku ali će se zaista razviti tek početkom sledećeg milenijuma. Ova nova kosmologija pružaće nam mogućnost da oblast da oblast nauke i religije doživimo kao komplemetarne, a ne kao protivrečne, a ne protivrečne.<

Toliko od Pola Šeldrejka. Ako se i delom potvrdi njegova hipoteza onda su implikacije nesagledive. Da rezonantna kola postoje je stvarnost, da rezonancija traži veoma malo energije ili uopšte je ne traži i to je poznato. Da tu igraju veliku ulogu kristali sa svojom rezonansom i to je tačno. Da sve što znamo

o ovom svetu doprelo do nas preko neke oscilacije, frekvencije. Dakle informacija je povezana sa rezonantnim kolima. Da sve što se talasa se da modulirati, i to je tačno. Da postoje veoma niske frekvencije velike snage i moći i to je tačno. Ako je tačna teorija oscilirajuće vasiona onda njena frekvencija bi bila reda veličine 10^{-37} Hz što je za naše pojmove neshvativo malo, ali se da modulirati, bar teoretski.

Ako bi se ovoj teoriji još dodalo: prvo, čudne osobine vode pa i da ista ima memoriju i još teorija kristala, čini mi se da bi se lako mogla održati. Ali to nije mnogo važno za naša izlaganja ovde, ova degresija ima za cilj da ukaže da mnoga ponašanja ljudi se daju objasniti teorijom Šeldrejka. Važno je da je on svestan o potrebi holističkog posmatranja sveta oko nas.

* *

*

Dosada iznete teorije potpuno zbunjuju, ali njihova uzajamna nesaglasnost nije jedini razlog za tu zbunjenost. Što više upoznajemo izučavanje uzroka ponašanja čoveka to nam je jasnije da je osnovna teškoća u parcijalnom pristupu rešavanju problema. Ranije smo o tome govorili uopšte, ovde da samo

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

ponovimo: čovek je biološki sistem pun svojih protivrečnosti i nalazi se u okruženju. Iz tog okruženja ulaze u njegov sistem bezbrojne informacije na koje će on reagirati ovako ili onako kako sve te informacije preradi njegov biološki sistem i kakav zaključak donese usled toga. Drugi nedostatak je što je čovek u neprestanom kretanju, kao i cela priroda, od rođenja pa do smrti i njegovo ponašanje se zbog toga menja. Prema tome proveru svih pretpostavki je veoma zbog toga teška, ako ne i nemoguća. Zaista je širok jaz između stvarnog ljudskog ponašanja i onoga što zaključuju psiholozi i biolozi.

Ostaje nam da sagledamo još neke bitne odrednice za čovekovo ponašanje pre nego zaključimo s time. Dok sve dosadašnje iznete odrednice možemo, uglavnom, da svrstamo pod >>kolektivno nesvesno<<, religija odnosno vera i navika ne bi mogle da se smeste pod tim.

Čovek kao homo sapiens hoće i mora da svesno ili podvesno veruje u nešto, jer samo tako i jedino tako, mogao je da shvati šta se događa izvan njega i da opstane. Čovek današnjice ako je bez ikakve vere je samoubica! Zbog toga vera iako ne bi postojala, morala bi da se izmisli. To je nastalo njegovim razvojem i deo je njegove kulture pa itekako utiče na njegovo

ponašanje. Vera je nastala kada čovek nije mogao sa nečim da se miri ili da objasni, pa je tražio neki oslonac - pomoć izvan njega samog. Iako je sebe proglasio bogom, bar se tako ponaša, **danas nema čoveka bez vere**. Svako veruje u nešto, bilo da je to apstrakno, bilo da je to konkretno. Današnje vere traže od ljudi određeno ponašanje. Neka idu toliko daleko da i društveno uređenje i socijalno uređenje prave prema veri (Islam, komunizam navodnih nastavljača marksizma i sl.).

U primitivnom obliku vere zahtevi su bili verovanje, uglavnom, u duhove - animizam, magija, toteizam i tabu. Razvojem ljudskog društva i pojavu destruktivnosti u tom društvu pojavljivale su se (i još se pojavljuju) vere koju su pokušale da ljudima ukažu na tu destrukciju i vrate ih, koliko-toliko, u čovečne odnose, ili da im na neki drugi način olakšaju stanje i opstanak. To su današnje vere o kojima će biti reči u kasnijem izlaganju (u trećem delu).

Navika je, kako bi rekli stari Rimljani, druga priroda. Ona je suština svega prema Šeldrejku. Kada čovek na nešto navikne on se toga teško odvikava. **Budući da je po svojoj prirodi konzervativan i da ide uvek linijom manjeg otpora to je navika bitna za čovekovo ponašanje**. Navika se stiče svesnim stalnim

ponavljanjem sve dok to ne postane automatska, podsvesna radnja. To propangandisti dobro znanju pa stalno ponavljaju ono što hoće da plasiraju. Naučnici su utvrdili čak i koliko je dana potrebno da nešto pređe u naviku. Oni pak ne obrađuju posebno naviku kao karakternu crtu čoveka već je svrstavaju u čovekovu kulturu i u urođenu crtu karaktera. Međutim, hteli mi ili ne da priznamo navika je, posle nagona, najbitnija odrednica čovekovog ponašanja. Zadnja istraživanja govore da se i genski prenosi, što ide u prilog pretpostavci Šeldrejka.

* *

*

Pre završetka ovog poglavlja moramo još da **analiziramo ponašanje čoveka, biološkog sistema, kao komponente organizacionih sistema, posebno organizacionih sistema ljudskog društva.**

Istraživanja u tom pravcu su vršena na ponašanje velikog broja ljudi i služila su se statističkom metodom tkz. Gausovom krivom prirodne distribucije. Budući da se čovek kao individua ponaša ovako, ili onako, kako misli da mu odgovara, ili uopšte ne misli nego postupa instiktivno, odnosno, po navici. Pojedinac je biće emocije i ima vlastiti interes da ostvari

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

prvenstveno program opstanka, pa zatim , program olakšanja opstanka i na kraju program unapređenje svog opstanka. Prema tome njegovo ponašanje će biti stvar trenutne emocije, pa zatim ida, ega i superega, kako kaže Frojd, i određenog interesa.

Da bi ostvario taj svoj određeni interes čovek čini svašta. Prema nekim merilima, pozitivno ili negativno, ili i jedno i drugo - kombinovano delovanje. Vrline i poroci izbijaju svuda oko nas. Retko nas čudi da neki čovek za kog je vladalo mišljenje da je dobar, postane zao, loš i sl. Bićemo zaprepašćeni i čudićemo obrnutom slučaju da zao postane dobar, je u tako nešto radije ne verujemo. Dakle, lako se prelazi iz libida u mortido, a obrnuto, teško. Žašto, uzroke treba tražiti u karakteru čoveka, odnosno, u destruktivnoj sklonosti čoveka, gde preovladava da je to njemu lično prijatno pa i dobro, što drugome to ne odgovara, to je njegov problem. **Znači, preovladava egoizam kao izrazita crta destruktivizma čoveka.**

Te razvijene teorije o ponašanju ljudi u velikom broju, to statističko posmatranje ponašanja, je provereno tako da se slobodno može koristiti pri svim analizama. Statistika obično uzima proseke, ali prosečan čovek postoji samo u statistici. Zato se to posmatra krivuljom prirodne raspodele distribucije

nečega. Nas ovde interesuje distribucija angažovanosti ljudi, odnosno njihov odnos prema zajednici, društvu u kome žive.

Deleći ga u četiri pozitivna i četiri negativna (a može i u više) i jedan neutralni nivo, očekivani odnos mase ljudi prema zajednici u kojoj žive je sledeći:

1. Izrazito konstruktivni..... 4%
2. Znatno konstruktivni..... 7%
3. Umereno konstruktivni.....12%
4. Neznatno konstruktivni.....17%
5. Nezainteresovani.....20%
6. Neznatno destruktivni.....17%
7. Umereno destruktivni.....12%
8. Znatno destruktivni..... 7%
9. Izrazito destruktivni..... 4%

Kao što se vidi iz ove distribucije je isti procenat konstruktivnih i destruktivnih članova društva. Na žalost najveći procenat je kod nezainteresovanih i ti su koji odlučuju u jednom tkz. demokratskom sistemu gde se sve rešava nadglasavanjem, a ne konsenzusom - saglasnošću sviju. Ti se opredele ili se uopšte ne opredele i tako dođe do nekog izbora. Videli smo kako stvari stoje danas **da je pobedila**

destruktivna grupa. Ako uzmemo one neznatno zainteresovane onda oni sa nezainteresovanim čine 54% više od polovine koji su praktično neutralni i prenose prevagu.

Na isti način i u više nijansi mogu se analizirati sve karakterne crte i distribucija svega što ima masovnu podlogu. isto važi i za ljudske sposobnosti i inteligenciju bez obzira na pol, rasu i razvijenost. Ljudi i sposobnosti su svuda isti. Razlike u ponašanju naroda određene su pre svega kulturom, a manje biologijom, tako bar misle neki autori. Na primer, Lesli. A. Vajt izvukao je sledeći zaključak iz svoje studije o tome:

>>... da su sva otkrića ili pronalasci do kojih se ikada došlo bili mogući bez ijednog >>genija<<, tj. bez pomoći bilo koga čija bi inteligencija nadmašila prosek...<<. Dalje kaže, da bi se izvršilo neko veliko otkriće, >>odaberimo osobu prosečne inteligencije, obezbedite joj najbolju stručnu obuku, dovedite je u dobro opremljenu laboratoriju i, uz pretpostavku da kod nje postoji određeni interes i entuzijazam, kako bi ona mogla da ne otkrije nešto značajno?<<

Interes i entuzijazam - u tom grmu stvarno leži zec!"

Nesreća je u tome što kod nekih društava interes i entuzijazam

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

ne pokazuju sve osobe prosečne inteligencije već mali broj njih pa dobro opremljene laboratorije krađu bogu dane. S toga da bi se povećala verovatoća za značajna otkrića potrebno je naći i genijalne ljude koji nemaju dobro opremljene laboratorije i dovesti ih u te koje zvrje prazne.

REZIME

Za rezime ovog dela o ponašanju čoveka iskoristiću ću citat iz knjige >>U društvu s čovekom<< o labilnosti čoveka, s kojom se, uglavnom, slažem.

>>LABILNOST ČOVJEKA<<

(Kurzivi B.D.)

>Za napredak i dominaciju nad svom prirodom čovek plaća visoku cijenu. Trajni konflikti ga prate, dileme ga raskidaju. Sapet je između uloge junaka i mučenika, požrtvovanog druga i oca porodice - te nevernika, izdajnika i ubojice. On je dramatska figura prvog reda, njegovo kolebanje motiv je za tragedije (i komedije) bez kraja i konca. Uz to je uvijek latentni nervni bolesnik. Konflikti koji imaju duboko korijenje u samoj ljudskoj prirodi neprestano se ponavljaju odkada je sišao s grane pre milion godina pa do današnjeg dana kada je poleteo u svemir.<

>Glavobolje umnog bića

Čovečja dispozicija za stvaranje kulture, njegova sposobnost za učenje i napredak, za preuzimanje tradicije, ima svoje crne, čak tragične strane. Ima više vrsti konflikata koji proizlaze iz razvitka njegovog uma i kulture.

Prisila za planiranje

Nerješiva je kontradikcija da čovek mora planirati a ne može predviđati. On je prisiljen da ide napred, ali se kreće kao u gustoj magli. Svojim razumom može zamišljati budućnost u kalkulirati posljedice svojih koraka, a ova sposobnost znači ujedno i prisilu: on ne može drugačije nego da prilagodi svoje momentano ponašanje prema budućnosti koju očekuje.

Premda čovek može i mora planirati, on nije najvažniji faktor u ostvarenju vlastitih ciljeva. One ciljeve koje najviše priželjkuje često uopće ne dostigne, ili ako ih dostigne oni mu ponovo izmaknu. Bolesti, nezgode, rivaliteti, neprijateljstva i bezbroj drugih zapreka kvare ili onemogućuju njegove zamisli. Na svakom koraku suprotstavljaju mu se sile na

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

koje ne može utjecati ili kojima nije dorastao. On je smrtnik, na kraju bude uvijek poražen.

Čovek mora planirati budućnost, ali nije sposoban da je predviđa i da postavlja prognoze. On ne može odgonetati tajne >>sudbine<<. Niko ne može znati zašto je jedan vojnik preživio, a čitava brigada je bila pobijena, zašto nekome >>sreća služi<<, dok je drugi >>baksuz<< koga progoni nesreća. Zagonetka ljudske sudbine valjda zato nerješiva što je nepoznavanje budućnosti preduvjet za stremljenje čovjeka njegovim ciljevima. **Kada bi čovek poznavao budućnost, kada bi sa sigurnošću mogao predvidjeti zapreke koje ćemu zakrčiti put, kad bi poznavao bolesti, smrtni čas svoj i svojih najbližih, on ne bi mogao da se nada, da se bori i da ide naprijed.** Njegovo srljanje unaprijed u vezi je sa njegovom sljepoćom u pogledu budućnosti i čini s njom nedeljivu cjelinu. On mora željeti da prozre budućnost, ona mu se mora činiti dokučivom, mora da mu otkriva male dijelove, da bi on dalje sa njom letio, ali uistinu ona mora ostati pred njim sakrivena. Unutarnja dinamika čovečjeg uma počiva na toj kontradikciji.

Strah pred sudbinom

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Ambicije, želje i planovi lome se na barijeri sudbine, na bolestima, nezgodama i na smrti pojedinaca. Ali nije dosta stoljudi osjećaju bespomoćnost prema sudbini, oni često još i krive sami sebe što im planovi nisu uspjeli. Prebacaju sebi da nisu predvidjeli što će doći, kaju se za propuste i pogrešne poteze. Neprestano sebi predbacuju >>nekorektne<< prognoze muče se mislima: da sam to učinio...da ono nisam poduzeo...ne bi se to bilo dogodilo...U svim jezicima postoji gramatički oblik kondicionala prošlog: >>da sam...kad bih bio...<<

Čovjek, racionalno biće, u strahu pred sudbinom, neprestano traži rješenje za nemogućnost predviđanja. **Od čisto fatalističke do konzekvetno racionalističke, sve metode uvijek nanovo pokušava.** Ali protivrječje nikada nije mogao potpuno riješiti. **Fatalistički stav vodi siromaštvu, bespomoćnosti i ovisnosti od agresivnih grupa.** Konzekvetni, racionalistički stav u pogledu ličnog života vodi do grozničavih nastojanja i trajne napetosti, koje su, i organski i psihički, težak teret za pojedinca. Nije isključivo da taj momenat uveliko kriv golemom porastu srčanih bolesti muškaraca u visoko industrijaliziranim zemljama. Takav osjećaj

odgovornosti prevelike je napor za čovečje srce, koje očitno mnogo lakše podnosi svaki fizički napor nego kakav psihički.

Strah pred sudbinom dobiva nov i gotovo maligni oblik s napretkom civilizacije, a naročito u visoko industrijaliziranim zemljama. Kontradikcija je tamo mnogo veća nego u sredini gdje racionalna gledišta nisu važna. **U borbenoj dinarsko sredini borac umire i živi za svoj cilj: >>za krst časni i slobodu zlatnu<<, on nije povezan sa ženom tako prisno da ne bi mogao da preboljeti njen gubitak, njemu nije mnogo stalo do materijalnih dobara, za nekim ličnim užicima ne žudi.** Tek u individualističkom razdoblju stvara se duboki jaz između plana i realizacije. Sad se tek lome ambicije, želje i zamisli na barijeri sudbine, na bolestima, nezgodama i na - smrti pojedinaca. Ljudi te epohe, opojeni ekonomskim i organizatorskim uspjesima, osjećaju svoju ovisnost osudbini kao ranu koja duboka tišti i koju ne mogu podnijeti. Oni pate mnogo više nego ljudi koji nikada nisu ni pomislili da bi mogli upravljati svojom sudbinom.

Ljudi uvijek traže (iako rijetko svesno) neko rješenje koje bi im omogućilo da aktivno savladaju životne probleme, a ujedno da se pasivno predaju sudbini. U nju se uzdaju zato da bi bili

spremni za udarce i da se pod njima ne slome. Takva je ravnoteža postignuta samo u rijetkim periodima, a obično nije dugo trajala.

Iluzionizam

Posmatraču sa distance mora se činiti da je čovjek neki luđački projektant koji je uvjeren da može sve na zemlji i u svemiru savladati čak i smrt. Ova ilizija zaista odgovara jednoj tajnoj nadi: kad u primitivnim plemenima neko umre, ljudi redovito traže krivca ili krivicu. Uvjereni su da je smrt nesretan slučaj, da se nije morala dogoditi, a da se ne mora ponoviti. Vrlo često su uvjereni da je umrli ubijen vradžbinama nekog neprijatelja. Ne mogu vjerovati da čovjek mora umreti kao sve ostalo živo na zemlji. A kad čitamo naučne časopise iz zemalja koje su u nauci i tehnici najnapredniji, nalazimo između redaka istu neizrečenu nadu: ljudski će se život produžiti uskoro na poprečnih 140 godina, sve će se bolesti svladati a proces starenja zaustavit...Često se čini kao da se učenjak bori sam sa sobom da ne bi izrekao glasno svoju iluzionističku nadu o savladavanju smrti.

Nervozna dispozicija

Nervozna dispozicija čovjeka pokazuje se u njegovoj latentnoj strašljivosti, neurozi i psihozi. Svi ljudi imaju predispoziciju za stanje straha, koja znatno nadmašuje životinjsku tendenciju bježanja od opasnosti. Ljudi se boje budućnosti i nebrojenih opasnosti koje se još nisu niti predskazale. Nervozni simptomi, osobito one organske naravi, nisu nipošto vezani za savremenu civilizaciju. Panični strah primitivnih pred sudbinom i crnom magijom opisani su iz svih krajeva svijeta. U modernoj sredini sve ordinacije i ambulante pune su ljudi sa neuroznim smtenjama. Čak se smatra da većina slučajeva koja dolazi pred liječnikom ima smetnje na nervnoj bazi. Poznato je da veliki deo nejasnih simptoma i nedijagnosticiranih bolesti nestaje nakon nekog vremena, bez obzira na metodu liječenja koja je primijenjena. **Organski nervozni simptomi javljaju se jednako kod primitivnih plemena kao i kod civiliziranih naroda. To je i razlog da magijske metode, vraćanja i čaranja imaju uspjeha.**

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Neurotična stanja i neurotični karakteri opisani su u mnogim zajednicama sa svim stepenima tehničke zrelosti. Oni nastaju naročito u razdobljima naglih promjena, ali ima ih i u stabilnim razdobljima. Težak simptom neuravnoteženosti su samoubojstva koja nalazimo kod mnogih primitivnih naroda u naročitom broju, ma primer kod Eskima, a često bez važnih razloga i nepremostivih objektivnih poteškoća. Teške se psihoze javljaju kod svih naroda. Psihijatri su dijagnosticirali šizofreniju jednako kod primitivnih plemena i u visoko civiliziranoj sredini.

Nervoznoj dispoziciji spada i opća sklonost čovjeka za uživanje živčanih otrova. Ova dispozicija je univerzalna. Varenje piva i drugih alkoholnih pića od plodova i žitarica spada među najranije ljudske tekovine. Neki istraživači smatraju da je proizvodnja alkohola pronađena prije nego sijanje žitarica i pečenje kruha. Ima samo malo plemena i naroda koji neupotrebljavaju živačane otrove ili barem stimulanse i tonike. Ako su ih jednom pronašli ili preuzeli, nikada ih više ne napuštaju. Alkohol, opijum i mnogi drugi otrovi iz američkih biljaka (uključivši duhan) veoma su rašireni. Kava, kakao i čaj stimuliraju pripadnike najprimitivnijih plemena. Uživanje ovih

otrova nije nipošto uvijek u >>meraklijskom<< smislu, nego često na gotovo samoubilački način.<

>Dvoumice induvidualista

Čovjek je induvidualist sa jakim kolektivisitičkim tendencijama. On se neprestano koleba između svojih individualnih želja i svojih kolektivnih popriava, koji su jednako duboko ukorijenjeni u njegovoj prirodi.

Lični ciljevi

Čovjek kao individua ima lične ciljeve, on teži za boljim životom, on gine za srećom. Ova njegova težnja je u neku ruku uzajamno povezana s porodičnim životom; svaki pojedinac je jednom bio majčin mezimac, voljen i mažen. Trajno povezan sa porodicom kroz mnogo godina, naučio je na prisni kontakt sa malim brojem ljudi, na vjernost i privrženost. Svi odnosi duboko su obojadisani emocijama ljubavi, ljubomorom i rivalitetom. Čovjek je općenito nesposoban da zaista rezgnira na lične želje i ambicije. On se nikad ne miri sa jednom bezličnom ulogom kao što su uloge socijalnih insekata u mravinjaku i pčelinjaku.

Kolektivni porivi

Ovaj individualist požrtvovan je drug i saplemenik koji žrtvuje sve što ima, a i često i sam život za ciljeve svoje zajednice, za ideale svog društva, i kad od njih ima vrlo malo korigirati. U tome a i u svakoj ovisnosti o zajednici on je nalik socijalnim insektima. On je čak u izvesnom smislu više ovisan o njoj nego inskoti, jer čoveku treba priznanje, ugled, >>pozitivni efekt<<. **Njegove najgorivljivije lične želje često su uredotočene u zajednici, on čezne za ugledom ili slavom koju mu samo ona može pružiti. Njegova lična sreća ovisna o društvu, na koje on ima samo vrlo ograničeni utjecaj.** U toj konstelaciji leže klice tragedija koje se stalno opetuju.

Spremnost za inat i opoziciju

Za individualističke komponente ljudske naravi izvire neki otpor kolektivnim sugestijama i zahtjevima. Sa svakim djetetom rađa se i prkos, a taj je često takav da se ne da slomiti silom. Kod sve djece - kod svih ljudi - postoji stanoviti otpor prema >>kondicioniranju<<. **Sposobnost čoveka da se suprostavi premoćnoj sili, da se odupre nekom ustaljenom redu i poretku, da se distancira od sklopa priznatih vrednota, principijelno**

se razlikuje od kondicioniranih i treniranih reakcija.

Odlučnost čovjeka da se ne prilagodi nekoj civilizaciji bila je glavni razlog za napredak ljudske rase. Ljudi su izumili alat i radne tehnike upravo u cilju da se ne bi prilagodili nekoj situaciji, a ovaj temeljni stav nije se nimalo promijenio.

Agresivnost

Čovjekova agresivnost uzrokuje trajno konflikte s drugim pojedincima i s grupama. Kako smo vidjeli u poglavlju so pozadini socijalne strukture, velika ljudska agresivnost, koju ne možemo potpuno objasniti, dovela je do toga da je svladao živu i mrtvu prirodu i da je sebi postavio najviše ciljeve. Ali ona neprekidno uzrokuje sukobe, i to upravo zbog toga što je čovek stvorio oružje. **Da mu se um nije u toj meri razvio, on ne bi bio tako opasno biće, jer mu zubi, noge i ruke nisu organi kao u grabežljive životinje.** Međutim, kada je prvi put podigao kamen, kada je od štapa napravio koplje, on postao mnogo opasniji nego, sve druge životinje. **Životinje ne napadaju životinje iste vrste, jer njihovi instikti agresije imaju ugrađene kočnice.** Kod čovjeka su takve kočnice - ako ih je i

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

bilo - stavljene izvan funkcije zatošto on ne dolazi u direktni dodir sa svojom žrtvom, nego pomoću oružja. Njegova opća agresivnost je postala opasna za druge ljude. **Na fosilnim ljudima jasno se vidi da je čovek postao istovremeno inventor oružja, lovac velikih životinja i ubojica svog brata (a često i ljudožder). Ne samo da su nesmiljene borbe pratioci čovječeg razvitka, koje se uvijek ponovo javljaju, nego agresivne tendencije još u jednom specifičnom, intimnom smislu donose patnje svakom pojedincu. Čovjek, premda zna biti do krajnosti svojevuljan i okrutan kao vuk, reagira na takvo ponašanje drugih ljudi kao da je iz roda ovaca ili grlica.**

*

** * *

Čovjekova težnja za srećom, njegove želje i nade, njegovi ciljevi i zamisli proistječu iz njegove umne sposobnosti sposobnosti, naime, njegovom mogućnosti da želje projicira u budućnost i da za tu budućnost. Povezanost sa širom zajednicom sili ga da on i za širi krug planira, radi i teži boljoj budućnosti. **On želi da prema slici koju je sebi stvorio uredi ne samo svoj dom nego selo, bratstvo, pleme, narod i k tome**

Destruktivno društvo i njegovi prijatelji

Mjesec i zvijezde i cio svemir.

Ali čovjek nosi u sebi agresivnost i aroganciju koje omogućuju takve aspiracije. Ta su svojstva doduše dovela do razvitka kulture koja omogućuje ostvarivanje visokih aspiracija, ali ova svojstva istovremeno onemogućuju slogu, toleranciju prema drugima, život bez zavisti, rezignaciju sa nepromenljivim. **Da li će se moći ova agresija prevesti na korisnu kolotečinu, da li će dobra volja među ljudima prevladati, ili će arogancija starog inadžije dobiti maha i jednog dana zapaliti atomsku bombu, to sa sigurnošću ne možemo predvidjeti. Nitko danas ne može znati da li uspeo pokus što se u biću, koje je kasnije postalo Homo sapiens, počeo razvijati mozak na račun drugih organa i instinkata. Postoji samo nada da sudbina ovog planeta nije zapečaćena time što se u djetetu prirode, organskom biću i smrtniku, razvila moć uma i zajedno s njom sposobnost da uništi sebe i druge.<<**

Ovaj citat je odlična nadopuna izlaganja u ovom delu knjige a posebno o čovekovom ponašanju. Neslaganja su više

semantističke prirode nego što su suštinska. Tako sam duboko ubeđen da reč PLAN treba zameniti sa rečju NAMERA. **Čovek je binarno biće** što se tiče mišljenja i delovanja. **Uvek ima dve alternative** - da nešto učini ili da ne učini, da ili ne. To svojstvo čoveka treba naglasiti, što ni poštovni autor iznetog citata, a ni ja, nismo učinili. Čovek ima nameru da nešto učini, zato je izveo zaključak, ili ga uopšte nije izveo, nego je emotivno reagovao, ili zbog radoznalosti. Ako ima nameru da nešto učini onda ima i zamisao toga koja mu služi da vidi stepen odstupanja napravljenog od zamišljenog. To je pre sve drugo nego plan. Uopšte delovanja svih bića organske materije je heuristički - probaj ili ne probaj - pa šta bude!

Govoriti samo u ljudskoj racionalnosti je po meni šovinističko gledanje. Ratio - razum ima cela organska materija u ma kom obliku ona postojala, pa prema tome nije samo svojstvo čoveka.

Izraz agresivnost u datom citatu treba promeniti u destrukciju jer je to, svojstvo svih bića faune kao višecelulinskih bića, a i mnogo drugih jednoćelulinskih i nižih bića. Time se da objasniti i razumeti svaka agresivnost čoveka a i drugih bića. Zašto se čovek tako ponaša u ovom delu je bilo dosta reči, u

sledećem još i više, ali tome sigurno nije uzrok u agresivnosti i najmanje u aroganciji, već u njegovim instiktima i programu osnovne komponente života uopšte. Da li će čovečanstvo uspeti da promeni svoje ponašanje ili neće, budućnost će da da odgovor. Ovo pisanje ovde je jedan pokušaj u tom pravcu - probaj pa šta bude!